32

Ferrariensi
Jo de Feri
De Coelesti
Vita
DE
Anima.
Martini
Magistri
De Fortitudine

& Martini
DE
Magis-

I
00153

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.
Sala Est. Tab. Núm.
2 - 7 - 2

n.° 153

I
00153

b18616586
b18616677

Nº 153

Liber nouiter editus.
De celeſti vita.
In quo infraſcripta continentur.

In primis.

De natura Anime rationalis.
De immortalitate Anime.
De inferno et cruciatu Anime.
De paradyſo et felicitate Anime.

~~Num. 38. cax. 7. num. 32.~~

2-13-4-2

DIVO Borſio principi illuſtriſſimo : de celeſti uita ſachrę theologię doctoris
excellentiſſimi domini magiſtri Ioanis ferrarienſis ordinis minorum. Liber pri
mus fęliciter incipit.

NIſi immortales muſę diuęq; camenę iam pridem caſta
lii fontis heliconiſque ſcaturientis latices delibaſſent:
Aut pyeridum alumni parnaſum montē apollini di
catū: ob laurorū affluentiam nymphis pergratiſſimū
excoluiſſent muta ꝑfecto fuiſſet eloquentia. Orpheū Orp
poetarū uetuſtiſſimū ex nimia ac quippe admirabili
liræ ſuæ ſuauitate cicures & feras ſaxaq; & ſiluas: mira
elloquii dulcedine captas traxiſſe ferunt. Heſiodum
item paſtorem rudem agreſtem atq; indoctum guttu
la aquæ collucentis libata: ita ad ſummū poetice eua
ſiſſe ut nobiliſſima dogmata eius a Platone & Ariſto
tile in mediis eorum utriuſq; phie naturalis & moralis uoluminibus: magna
cum ueneratione ueluti oracula ſepenūero frequentaretur uerum cum non inſa
lubres aquas e ſacris fontibus gentilium more ubertin proſilientes. Nec apollo
nec cylenius ſe ingurgitare admodum expetentibus denegauerit: nec hoſtio ita
peſſulum obdidit quin cunctis pateret igreſſus. Propterea uates non ſolum am
pliſſima heroū geſta ſed uicioſas atq; mortiferas hominū uoluptates turpiſſimoſ
que actus magno uerborū lenocinio cecinerūt. Multa quippe ſub iſto uelamie
latent memoratu digna: quæ a nobis inſtar nuclei deteſta excerpuntur. Nam de
uita moribuſq; percomode multa ſapienterq; ab illis dicta: & nature generatio
nis principia & cauſę & quaſi doctrinarū oium ſemina in illis reperiuntur. Et do
ctrinam uiuendi in belli tempora paciſque diuiſam oſtendunt. Et in bello quidē
ducis quæ prouiſio: quæ militū fortitudo: quæ caliditas: quod inſidiarum genus
uel cauendū uel faciendū quæ monitio: qđ conſiliū: uel ab Homero uel nr̄o Ma
rone prætermiſſū eſt. Q uę oia obliteraſſet atq; funditus obſoleuiſſet poetarū ſilē
tium ac perpetua taciturnitas. & ſi aduſq; noſtri tpis feces: Pythagoras Socrates Pythago-ras
Plato Ariſtotiles Reliqui humanæ uitæ iſtitutores obticuiſſent nec bene beate Socrates
q; uiuendi precepta: tum uerbis tū lr̄is inſinuare curaſſent ueluti pecora & muta Plato
animantia uagi & per deuios anfractus errabūdi per arenoſas ſirtes atq; uaſt[illegible] Ariſtoteles
litudies ſolum omne luſtrauiſſemus priſcorū hominum genus legibus ſolutū
diſperſum agreſte erat. At ſocrates: ut Cicero refert philoſophiā primus deuoca
uit e celo & in urbibus collocauit: & in domos etiā itroduxit. Erant enī uſq; ad il
lam fere etatem paſtores in qua pythagoras non ſolum nominis inuentor: ſed re
rum etiā ipſarū amplificator fuit ſiluicedi cūctiq; huiuſmōi ſine ſtudiis humanita
tis quos cladis publice ſuperſtites fecerat oportuna habitatio ex tempeſtatū atq;
illuuionis icomodo. Q ui cū poſt hunc philiaſiū ſermonē i Italia uēiſſet: exorna
uit eam greciā quæ magna dicta eſt & priuatim & publice preſtantiſſimis & inſti
tutis & artibus: ſicq; uiguit pythagoreorū dogma uſq; ad Socratē: qui ad archel
um anaxagore diſcipulum audierat. Q uid enim eſſet homo uel uirtutibus u
ratione carens: niſi mutum & lutulentum animal. Aut quid iuuaret ſtatu rec

hominem formatum extitiſſæ oriſque &linguæ cogitationum inter petris ornatu preditum niſi ad iuſtitiam colendam ſeſe in lucem editum & cognoſceret & ſciret. Idcirco ſolus inter animantia pene omnia celum ſideraque intuetur: Cum ceteris pronam & decliuem in humumque procūbentem formam uentri pabuloq; ſeruiētem dederit rerum omnium fictor deus atque alumnus: ut proſpectus acie in altum porrecta atque rebus ſublimibus intenta: celeſtem originem in nobis eſſe ſ[illegible]peremus: & animos noſtros in quibus optimi parētis expreſſa ſimilitudo reſplēdet uirtutibus & diſciplinis iſigniremus. Hæc eni duo quæ paulo āte pſūcto riæ enumerata fuere: adeo ſibi mutuo coherent: ut nulla ui: nulla poteſtate ab inuincem diuelli ac diſiungi queant: Non enim ratio abſque uirtute: nec uirtus ſine ratione conſiſtit. Hæc ſunt illa uirtutis primaria offitia. ſcilicet deū agnoſcere ipſumque pie iuſteque colere quæ felicitatis humanæ ſeminaria ſunt quorū [illegible] ſ[illegible]o i[illegible]tris atque ſpecu demogorgonis aut in cahos ignorationis Anaxagore ta[illegible] ſcabra obnubilata atq; ſpreta iuiſa iacuiſſet: niſi ueterum capedo promodu[illegible] oblimaſſet. Nec profecto ludibrio habendi ſunt: nec canino morſu: aut uiperino corrodendi: ſi non opera eorum ueritatis luciddiſſimus ſplēdor nobis effluxerit: Nō omnia aſſequi poſſumus omnes. Verum enim uero: ſi naturæ offitia: eiuſq[illegible] progreſſiones & horum conſāguinea digeſte penſitateque modulari curabi[illegible]: eorum patrocinio omnibus phie ducibus ſic ducatum preſtitiſſe comperiemus: ut uolentibus nunc liber pateat ingreſſus. Iacta ab ipſis priſcis uirtutum ſemina fuerunt: quæ pepererunt admodum dulciſſimos tempeſtiuoſque fructus: ut uapore mirabili guſtātiū fauces cōpleatur. Nō ne ueritatis ueteratores atq; falſi rerum extimatores cenſeremur: ſi tantos congeſtos labores: tantas lucubratas uigilias illorum patrum nihil pēderemus? Quid enim illuſtrius ueritate? Hæc equidem tanto ſplendidior atque precioſior: quanto inuentu difficilior. cuius ut ſtiuam nobis relinquerent omnes animi corporiſque uires contriuerunt. Legimus Maronem ante oculos ennii poetæ annalium libros ſemper habuiſſe: quos [illegible]it minime: ſed aurum ex eius ſtercore perdius atque pnox collecturū ſeſe omnibus portendebat. Nec ut altius repetam antiqua philoſophia a qua numeri quorum uis ea tēpeſtate i natura maxima erat motuſq; tractabatur & unde omnia orirentur: [illegible]uoue recederent ſtudioſeque ſyderum magnitudines interualla curſus & cun[illegible] celeſtia perſcrutebantur. Nec Socrates: Nec Plato: nec Ariſtotiles ueritatis [illegible] eorum iugi meditatione cura atque diligentia in unum hi reddigere & co[illegible]ruare potuiſſent: niſi primi uadum poſterioribus emulandum atq; ampliandum reliquiſſent. Ego uero dux Illuſtriſſime qui pro meo captu in his proſequendis omnes corporis artus fractos eneruatoſque ſētio. Semper ego auditor tantum nunq̃ ne reponam? ut Satyrus ait preſertim cum iam nos manum ſubduximus ferulę. Igitur felicibus auſpiciis aduerſus impietatem non nullorū [illegible]elicolas ſedes moratis cōgruas. & tetra atque formidoloſa loca moroſis atque i[illegible]probis digna: negantibus maturandam hanc prouintiam ſuſcepi. Optaſſem pro[illegible]terea hiarcham in trono ſedentem aureo atque docentem audiuiſſe: & de Tātali fonte ita aquam libaſſe ut omnem eloquētię ſitim cuius deſiderio torqueor ex[illegible]hauxiſſem. Maximeque id fieri uellem: ut potentius in animos illorum iſluerem: [illegible]i nihil niſi expolitum atque diſertum audire uolunt. Verum cum nec Plato

Socrates
Plato
Ariſ[illegible]

nis amplitudo Ariſtotilem: Nec Demoſtenis uehementia: Ciceroniſque copia reliquos oratores deterruerit. ſic nec multorum magniloquentia mea q̄n̄q; reſtringet ſtudia: quin progrediar ut potero. Non enim eloquentię ſed ueritatis fiducia ſuſcepi maturandam hāc molem & magis fortaſſe q̄ poſſit meis uiribus ſubſtineri. Legimus pleroſque ſūmæ grauitatis uiros poſt phericiadem ſirum Platonē Theofraſtum de animorum ſtatu litteris mandaſſe: quæ ſunt cognitu non inſuauia. Fuerunt enim primitiæ quædam: & quaſi libamenta ingenuarum arti[illegible] Nec exiſtiment homines eruditi docendi magis q̄ admonendi gratia hæc deprōpta fore: quin potius me ſcripturum ſciant: ut quia demōſtratione ueſtigiorum quadam contenti: proſequantur ea poſt ſi libebit: uel libris repertis ex quibus e[illegible] paucula excerpſi: uel auctoribus quos in hac operoſa ſatis re emulari non [illegible] duit. Et ut par eſt tantum in laude quantum in cura & orationis cultu [illegible]gantia cedo. Ocius ad hanc rem conficiendam me inpulit loquacitas [illegible]lorum: qui ut a uulgo docti uideantur: ductis ſuperciliis rugata fronte uer[illegible] cinant. Et ſi fortunæ preclaro aliquo fauente ſucceſſu principibus adſint. ut [illegible] cato omni pudore: ſpretis diuinis humaniſq; īſtitutis: omnibus obſcēis uo[illegible]tibus frui collibeat. Deum in humanis nihil curare: Auerni pœnas non [illegible] meſcendas: Nec paradiſi gaudia eſſe expetenda magno uerborum cultu dix[illegible] His tandem icōpoſitis hoibus uariis erroribus reſpſis: ꝑ mediocritate ſuc[illegible] re ſtatui. Et illico intrāſeundis uoluendiſq; multis admodū uoluminibus & phiſicis & theologicis: ꝑ omnia ſemper negotiorum interualla: In quibus furari oci[illegible] potui aſſidua meditatione ānotaui ut q̄n uſus ueniſſet & me aut quempiā repens obliuio tenuiſſet: & libri ex quibus ea ſumpſeram non adeſſet: quidquid circa eā rem curſim lectitando memoratu dignum cōperi: modica ex his ea quę ſola accepi in his libris indidi: ceu in quodam litterarum penu: ut uolentibus deprompta forent. Interdum dum mecum met ipſe cogitarem ſcaturiebant rationes & argutię in medium: adeo compoſitę & accerrimę: ut ingenti admiratione etiam ob[illegible]tu peſcerent non credentes. Quid plura? Ego ut mature grauiterque operar[illegible] nauarem: ſedula meditatione cuncta (niſi ea forte quæ caſu aliquo me [illegible]let) memorię tenaciſſimę comendabam: ut q̄n opus foret: ſerio euomer[illegible] od acceperam. Sciſcitatus ſæpenumero quid ſuper hanc rem ſentirem. [illegible] pentibus nonnullis quaſi reliqui qui in corona erant (ut mos eſt diſſidētium [illegible]rbam darent: Paulum oculos quos cogitabundus in terram defixos teneb[illegible] exi: idque ex tempore dixi circumpulſantibus non eſſe abſoluēdum: Nec in ta[illegible] a hominū expectatione in agendum cum clodo pede temere propandum: Nec in tanto cōuentu leuiter proferendum quidquid imbueram uenerit: ſed digeſte modulateq; diſſerenda eſſe omnia: ne arroganter temereque uidear uela dediſſe uentis: & A[illegible]ram ſoluentibus fruſtra bene precaſſe. Tuo igitur mi Borſi Illuſtriſſime non[illegible] ni hos congeſtos labores meos cōſecrare ſtatui: pro mea in te deuotione fidequ[illegible] ſingulari: tum pro tui nominis celebritate & gloria: cuius te q̄uis ſis ſapiens cur[illegible] dum eſſe reor. Velis igitur munuſculum hoc qualecumque eſt benigne i mur[illegible] accipere promptitudinemque animi potius q̄ magnitudinē dati extimato. S[illegible] unum abs te humaniſſime impetratum uelim: ne operam atque impenſam ar[illegible] ſe uidear: ut memineris ea te felicibus auſpiciis lege in huius mundi aut corpo

hoſpitio intraſſe: ut etiam hinc pari ſorte te migraturũ aliquando intelligas: Nec te fugiat quanti eſt rationalis animus quem diuinę naturæ impreſſam preſe ferre ymaginem conſtat. q̄ ſeue apud auernum pœnas dabit. Quantis item perfruetur gaudiis: Si ſe caſtum: pudicum: nulla labe conquinatum conſeruarit. Quod ut efficias id tibi perſuadeas uelim. Hoc enim ſi eniti curaueris. erit tuę uirentis gloriæ admirabile monumentum: quod uetuſtate non obſcurabitur: ſed p[illegible]rſus omnium gentium & linguis & litteris celebrabitur: & uſque adeo: ut nul[illegible] etas tuas mirificas laudes innumeroſque triumphos conticeſcat. Cura fulgi[illegible]as atque atras mentis caligines fugare: ne templum hoc quod non fumo: nõ [illegible]re: ſed malis cogitationibus ſordidatur uioletur: ut tandem exactis huius [illegible]iculis: pro morte uitam pro tenebris claritatem: pro caducis terrę bonis: [illegible]onſequaris premium.

Explicit prohemium.

Tabula Capitulorum primi libri.

[illegible]litate animæ.	car. iiii.
[illegible]oribus gentilium circa animæ nautram.	car. viii.
[illegible]homorum genitura.	car. viiii.
[illegible] erroribus hereticorum.	car. x.
[illegible]e natura animæ rationalis.	car. xiii.
De lucis & luminis natura.	car xv.
De modo eſſendi in loco	car. xvii.
De unione ſpiritus cum corporibus.	car. xviii.
De modo unionis animæ rationalis cum corpore.	car. xx.
[illegible] unione aliorum animatorum.	car. xxi.
[illegible] ſede & principali domicilio animæ.	car. xxii.

FActurus opere pretium arbitror ſi paſſim priſcorum ſententias diſp
ſas in unum coaceruare ut magis ac magis lectitantibus ſint iocũda
incubuero. Operoſa res ſatis poſt meſſorũ colligere ſpicas manus ef
fugientes. Ne igitur tanto labore conſitiantur mortales quibus a na
tura inditum eſt aliam uitam hac longe preſtãtiorem eſſe. ex uariis
codicibus multarũ ingenuarũ rerum reſperſis in unũ manipulũ conflandũ ſta-
tui ut cõcatenata magis deprõpta foret. Nec quiſpiam mihi ſuccenſeat: aut c...
pat ꝙ rudis atq; incõpoſitus tantũ facinus auſim quippe qui nec falſo glorie ſplẽ-
dore: nec rethorũ floſculis quibus nitore quodã mirũ ĩmodũ oratores diſertiſſi-
mi ſplendore fatiunt orationes agor (& nõ forte ĩ præceps) ſed ueritatis potius fi
dutia: Verum quia amanti (teſte cicerone imo ueritate) nihil difficile: nihil aſpe
rũ: nihil inſuaue tua gratiſſima humanitate mi Borſi Illuſtriſſime qua neminem
dedignaris illectus adorior id qđ omnes animi uires exuperat: Et quod pudor
optimo equiſſimoq; iure impetraſſet. ſ. ſilentium & taciturnitatem importunus
amor uetuit ex quo mihi tanto cumulatior paratur gloria quanto id ipſum geſſe
rint pauciores. Igitur obmiſſis ambagibus: ad rem feſtinet oratio. Tanto ard...
ris incendio iam pridem non latium omne non grecia ſolum: ſed omnis barba-
ries ueritatis cognoſcendæ flagrauit ut genus patriam Amicos fortunas omnes:
uel neglexerint uel abiecerit. Legimus gignoſophiſtas nudos ſolis genitalibus ...
tegmina adhibentes per indorum aduſtas ſolitudines & uaſta loca peruagantes: phiſte
ut ſolam nudamq; ueritatem nudi expeditiq; ſequerentur. Ferunt democritum Democri tus
in ſiluis habitaſſe: ut multarũ rerũ rationem redderet: Nam cum ſerpentes linire
ſibi oculos conſpicatus fuiſſet: proſpectui uiſui eſſe arbitratus eſt. Pythago...
tradũt ſcriptores cum eo flagraret atq; exardeſceret amore ad egiptios primo a...
magos præpterea & perſas ad perdiſcendos ſiderum motus originemque mun...
ſpectandam profectum: Inde egreſſus cretam & lacedomona ad cognoſcenda...
mos & lycurgi iclitas ea tempeſtate leges contendit & uſq; ad illa ora italiæ...
tunc magna græcia appellabatꝛ: ut omnia iura diuina & humana cognoſcer...
uigauit. Huius profectionis emulus plato uſque tarentum uenit: ut archite ma-
gni & præclariſſimi uiri inſtituta quæ maxime colebantꝛ atq; florebãt cognoſce- Plato
ret. Democrituſque agros ſuos reliquerit: eoſq; paſcua publica fieri paſſus fue- Demo...
rit: Ampliſſimis laudibus in celum fertur. Non ĩpari laude celebratur terra ma- tus
rique Thebanus ille chrates: qui cum athenas ad philoſofandum proficiſceretꝛ: Crates
auri copiam quã ſecum deferebat in mari abiecit exiſtimans non ſimul poſſe ſa- theba...
pientiam & cenſum poſſidere. Sic diogenes: Sic xenocrates: ut liberius phiæ ſtu-
diis inſudaret. Alexandri dona cõtempſit: exiſtimans multo eſſe præclarius mul Diog...
toque diuinius diuinarum humanarũq; rerum inueſtigare ac ſcire rationẽ: ꝗ aut X...
ſtruendis opibus aut cumulandis honoribus inherere. Spretis igitur terre bo-
nis quibus affluere indoctum uulgus putat feliciſſimum ad philoſofandum oẽs
corporis uires: omne ocium: omnem denique mentis corporiſque uigorem co...
tulerunt. Exiguo curriculo ſic in exquirendis rerum principiis & cauſis profe...
runt ut ueritas quæ uniuerſos latebat mortales: ſua ope ſua cura: ſua denique dil
gentia omnibus in propatulo haberetur. Quid opus eſt uerbis? eorum perſpica
citate atque itellectu mirabilique acritate terras celum maria peruagari metiri...

habitare rerum cauſas motus effectus docuerunt. Animalium tam diuerſorum
generum morum atque figurarum. plantarum herbarum quoque: & ut breuiter
omnium generatorum naturas perſtringam quicquid humanis ſenſibus ac inge
nii uiribus comprehendi poteſt oſtenderunt. Harum rerum cognitione non cō
tēti in qua exerciti deffeſſique fuerant: cœlorum numerum: aſtrorum motus: lu
næ ſoliſque defectionem pricipium originemque rerum perſcrutari adorti ſunt.
de quibus ſane & ſi ſomniando i pleriſque rebus uerum ſenſerit in multis tamen
(ut mox apperiam) a recto calle ignoratio detorſit. Nā athomis paſſim coeunti
bus fortuito concurſu infinities mundum generari & totienſque diſolui docuit

Democritus abderites

Democritus abderites. Mundum ſemper fuiſſe & fore Ariſtotiles uſurpat dice
re. Vnum mundum pythagoras aſſerit. Plato non ſemꝑ fuiſſe: ſed ſemper ſo

Plato
Ariſtotiles
Epicurus & Democritus

re in thimeo præſertim p̄ſumit aſtruere. Plurimi uero nec fuiſſe ſp̄: nec ſemper ſo
re ſcriptis ſuis teſtificantur. Quibuſdam uero placet diuina prouidentia mun
dū omne: & regi & gubernari. Nōnullis temere & caſu: ut Epicuro & democrito.
Alii homines ſingulos ex parentum ſeminibus procreatos ſucceſſiōe prolis mul
ta ſecula ꝓpagare. Alii ſp̄ hoīes fuiſſe: nec unq̄ niſi ex hominibus natos atq; eo
rum generari: caput exordiumque nullum extitiſſe arbitrati ſunt. Alii uero fuiſſe
tēpus: Cum hoīes nō eſſent & his ortum aliquē principiumq; natura tributum.
In hac quippe ancipiti re ſententiā ferre admodū periculoſū eſſet propter aucto
res quorū fama celebrata ē in omne euū. Prior nāq; ſnia qua ſēper humanū gēus
fuiſſe credit̃ auctores habuit Pythagorā Samiū Occriū & Lucanū Architā Tarē
tinum oēſq; fere pythagoricos. Itē antiquę achademię. philoſofi itidē nō aliud ui

Ariſtotiles
Theophraſtus

dēt̃ opiati. Ariſtotiles quoq; ſtagirites & Theophraſtus multiq; p̄terea nō igno
biles ꝑypatetici idem ſcripſerūt: eiuſq; rei exempla dicūt. ꝙ negant omio poſſe re

An ouum ſine Aue & Auis ſine ouo gigni poſſit

piri aues ne āte: an oua generata ſint: cū & ouū ſine aue & auis ſine ouo gigni non
poſſit. Itaq; & oīum quæ i ſempiterno iſto mūdo ſp̄ fuerūt futuraq; ſūt: Aiūt prici
piū fuiſſe nullū: ſed orbē eē quorūdā generātiū: naſcētiūq; in quo initiū ſimul & fi
nis eē uideat̃. Qui uero alterius factiōis ſūt: & hoīes aliquos primigenios diui
nitus a natura ue factos putant molti fuerūt. licet certe iter ſe certēt. Nā ut mittā
quod fabulares poetarū hyſtoriæ ferūt hoīes prios promethei molli luto eſſe for
matos: Aut deucaliōis pirrheq; ducis lapidibus eſſe natos. Quidā ex ipſis ſapiē
tię ꝓfeſſoribus: Neſcio an magis mōſtruoſas certe nō minus icredibiles rationū

[O]piniōes Antiquorū [d]e pricipiis [hum]ani ge[n]eris [An]aximā[der]s

ſuarū ꝓferunt opiniones quas prolixius explorare ſupuacaneū cenſeo. ꝑfuncto
riæ tn̄ horum uana deliramenta cōmemorabo: ut præclara ingenia quātum a ue
ritatis ſemita oberrauerint ipſe aperiam. Anaximander Miletius uideri ſibi ex a
qua terraq; & calefactis corpuſculis exortos eē ſiue piſceſſes ſeu piſcib9 ſimilia aia
lia in his homines concreuiſſe: fetuſque ad pubertatem intus retentos tunc de
mum ruptis illis uiros mulier eſque qui iam ſe alere poſſent proceſſiſſe. Empedo
cles egregio ſuo carmine quod eiuſmodi eſſe predicat Lucretius: ut uix humana
uideatur ſtirpe creatus. Tales ſi quidem confirmat primo membra ſingu
la ex terra quaſi pregnante paſſim edita: deinde coiiſſe & effeciſſe ſolidi hoīs
materiam: igni ſimilis & humori ꝑmixtam. Hæc eadē opinio in ꝑmenidefuit pau
cis exceptis ab Empedocle diſſenſiſſe. Democrito uero abderite ex aq̄ limoq; pri
mū iuſſū eſſe hoīes ꝓcreatos. nec lōgę ſecus. Eipcur9. Is. n. credidit limo calefacto

uteros neſcio quos radicibus terræ increuiſſe & iſantibus ex ſe editis ingeniam la∕
ctis humore natura miniſtrāte præbuiſſe: quos ita educatos & adultos genus hu∕
manum propagaſſe. Zenon ſtoice ſecte condictor principium humano gene [Zenon]
ri dedit: primoſque homines ex ſolo aminiculo diuini ignis: ideſt dei prouiden∕
tia genitos. Hi & pares errores terram cum occupaſſent: humanæque ſapiētiæ
amatores ſubuertiſſent. Non eſt paſſus ultra deus hominem lumen ueritatis
requirentem diucius errare: ac ſine ullo laboris effectu uagari per tenebras in∕
extricabiles. Aperuit oculos ſuos tandem & notionem ueritatis munus ſuum
fecit: ut & humanam ſapientiam de qua lætari ueteres plurimum ſolebant nul∕
lam fuiſſe monſtraret: & erranti ac uago iter rectum panderet per moyſem du∕
cem ac ſui populi fideliſſimum imperatorem omnique egiptiorum ſapientia
calentem. Qui præuidens hos hominum errores fore. & iam forte diu cœpiſſe
ut uanas iſtorum opinationes euelleret. Sic diuinos libros ſuos adortus eſt.
In principio creauit deus cœlum & terram & reliqua omnia quæ longo contex∕
tu narrantur: Initium rerum mundi auctorem materiæ cauſationem his paucíſ∕ [Moyſes]
ſimis uerbis comprehenſus eſt. Nec ab re. Sed ut philoſophi cognoſcerent ante
mundi initium eſſe uel ipſum totius uniuerſi eſſe initium & rebus omnibus
gignendis dediſſe: Cuius ab auctoritate Plato minime diſceſſit: Conſtantiſſime [Plato]
enim inthimeo profitetur mundi molem ſpecioſiſſimam a ſummo rerum omni∕
um opifice fuiſſe elaboratam. Et quod longe difficilius eſt e reditu. Cum ſciſcita∕
ret̃ ab eo cauſam mundi condendi. Ita rem terminaſſe accepimus ut a bono deo
bona oꝑa conderent̃. Neſcio profecto quid ſanctius ab hoīe catholico reſponde∕ [Catholica]
ri potuerit: ſiue iſta legerit: ut nōnulli ſuſpicant̃: ſiue ab his qui legerant forte co∕ [reſponſio]
gnouerit: ſiue accerrimo ſuo ingenio qđ uerius puto inuiſibilia dei ꝑ ea quæ facta [de cauſa]
ſunt intellecta cōſpexerit. Hac tamē cām. i. bonitatē dei tā iuſtā tanq; ydoneā aſ∕ [mundi]
ſignauit: ut oēs cōtrouerſias querētiū mūdi originē facillime termiaret. Sed mul∕
to ī hac re mirādū ē amplius ꝙ etiā ꝗdā qui unum nobiſcū credūt oīum rerum eē
principiū: ullāq; naturā quæ nō ē qđ deus eſt: niſi ab illo cōditore eē nō poſſe: uo∕
luerunt tamē iſtā cām mūdi fabricādi: tā bonā ac ſimplicē bene ac ſimpliciter cre∕
dere: ut deus bonus cōderet bona: & eſſent poſt deū qui nō eſſet qđ deus. Progre
diunt̃ tamē dicentes aīas dei ꝑtes minime eē: ſed factas a deo: peccaſſe recedendo
a rerū cōditore & diuerſis ꝓgreſſibus ꝓ diuerſitate peccatorū a cælis uſq; ad terras
diuerſa corꝑa quaſi uicula meruiſſe: & hūc eē mūdū eāq; cām mundi fuiſſe facien
di. Nō ut cōderent̃ bona (ut plato ratus ē) ſed ut mala cohiberēt̃. Origenes uir [Origenes]
ꝑfecto ī eccleſiaſticis lr̄is ꝑitiſſimus ī hac ipia opiatiōe culpat̃: ꝙ ī libris quos peri
archō appellat. i. de pricipiis tenuerit docuerit & poſteris legēda reliꝗrit. Sed pluſ∕
ꝗ dici pōt miror hoīem eruditiſſimū & ī diuinis lr̄is oppido exercitatū non attēdiſ
ſe: ꝗ hoc ſcripture moyſi eēt cōtrariū quæ enumeratis diuinis oꝑatiōibus ſingulis
adiecit. Vidit deus ꝙ eſſet bonū cōpletiſq; oībus ad uniuerſi decorē faciētibꝰ: con
cluſit & uidit deus cūcta quæ fecerat & erāt ualde bōa. nullā aliā cām mūdi facien
di itelligi uolēs: niſi ut a bono bona cōderent̃. Proſequi mūdi ornatū operoſum [De ornatu]
non erit tum maxime cū in eo exitu uertat̃ ut oſtendā oēs cœli pulchritudies ter [mundi]
rarum utilitates. Aquarū irrogatiōes aeris ignis neceſſitatē: ꝑꝑ hoīs famulatū con
dita hæc oīa a ſūmo rerū opifice fuiſſe. cuiꝰ hoīs cū duæ ꝑtes ſint. Altera cuiꝰ origo

e terra ideo terrẽa. Altera e celo ideo celeſtis appellat᷑: quæ ſicut cœlũ terris emicet ita aĩa rationalis corpori. Sic oĩa ſeruitura ſunt corpori: ut ſeſe aĩe imperio ſubdat atq; ſubmittat. Reddeo unde digreſſus ſũ & ĩ exequẽda mũdi pulchritudĩe q̃ ab Ambroſio antiſte excerpſi pauca his cõmentariis indidi. Voluptatis igit᷑ gr̃a potius q̃ neceſſitatis paulũ ĩmorabor. Omniũ rerũ ſator e nihilo cuncta in exordio ꝑduxit & primo ut moyſes tradidit cœlorũ globos miro atq; indicibili ornatu cõtextos quibus duos mũdi polos infixit: ſupra quos mũdi molis rotaret᷑ ueluti ſupra cardĩes quoſdã uerũ ne lucis beneficio careremus: ſolẽ & queq; fulgẽtia aſtra in celo collocauit quorũ ope & patrocinio fiunt generatiões & corruptiões eorũ quoq; curſu nõ ſolũ diei ac noctis ſed animarũ & temporũ diſcretionẽ tenemus. Principia eni diei noctis exitum claudũt. Septẽ quoq; globi qui firmamento ſubiecti ſunt: contrario q̃ cœlũ uertunt᷑ motu. Tanta ſi quidẽ eſt cœli celeritas: ut ſecum trahant᷑ ab ortu in occaſũ omnes erraticæ ſtellæ diurna conuerſione: quæ ꝓprio agitatu dum mouent᷑: armoniã ſuauiſſimumq; concentũ ex temꝑatione motus cœli ſtellarumq; teſtimonio multorum cõficiunt: Q uoniã ſciſſus aer tam artifici motu & acuta cũ grauib9 tẽperato ita uarios equaliter cõcẽtus efficit: ut oẽm ſupgrediatur muſici carminis ſuauitatem. Et ſi quiſpiã ſenſu auditus probari ex peteret queãdmodũ creditu difficile eſt ad aures nr̃as non ꝑuenire. Cum & leuis aure ſtridor & arborũ fragor ꝑueniat. Cométa reſpondere nõ ualentes adinuenerunt. Refferũt obſurduiſſe aures nr̃as & hebetiorem nobis ſenſũ audiẽdi factum. Propter illã a principio nr̃æ generationis concepti ſonitus conſuetudinẽ & afferunt exẽplo eo ꝙ nilus fluuiorũ maximus eo uidelicet loco ubi ſe ex altiſſimis mõtibus in cattaduppã illã ſe precipitat magnitudĩe fragoris ſui aures accolarum obſtruat: ut audiẽdi munere carere dicant᷑. Cõponunt ꝑterea aliud figmentũ: ideo ſonũ hunc non ꝑuenire ad terras ne capti hoĩes ꝑſuauitatem eius atq; dulcedinẽ quã cellerrimus ille cœlorũ efficit motus ab oriẽtalibus partibus uſq; in occaſũ ꝓ ... negocia atq; opa derelinquerent: & oĩa hic occioſa remanerẽt quodã hũane ad celeſtes ſonos mentis exceſſu. Hæc ſatis inanis fictio & plurimũ a ueritate aliena. Terra quæ ĩmerſa erat aquarũ in gurgitibus diuĩo iuſſu apparuit arrida: ut uiuentibus cunctis aĩantibus Alimoniã preſtaret. De terræ quoq; uel qualitate uel poſitione tractatũ facere ſupuacaneum cenſeo. Q uid eni opus ẽ ꝑcontari: utrum in aere pẽdeat terra an ſup aquã: ut inde naſcat᷑ controuerſia: Q uomodo. ſ. aeris natura cũ ſit mollior: molẽ poſſit ſubſtentare terrenã: Aut quomõ ſi ſup aq̃s nõ ↄ̃mergat᷑ in aquã: Aut quomõ ei maris unda nõ cedat & in latera eius ſeſe loco ſuo mota diffũdat. Multi excellẽtis ĩgenii uiri tãtæ difficultatis cãm reddere uolentes dixere ĩ medio aeris terrã eẽ & mole ſua ĩmobilẽ manere ꝙ equali motu hic atq; inde ex omni parte propẽdeat. Q uibuſdam autẽ hoc admirantibus & cupientibus tantæ rei ſolutionem dare duobus mundi polis artico ſcilicet & antartico uiſum eſt tribui debere. Q uoniam ſicut loco & poſitione ſic uirtute & influentia aduerſari ſolẽt. Alter deorſum deprimere molem terræ obnixæ nititur: Alter econtrario impulſu & aduerſa uirtute ſubſtentat: & cum ex equo pugnent tantum in altum porrigitur: quantum deorſum impulſa & agitata fuerat. Q uare terra proprio quodã iure mediũ mundi ſibi uẽdicat ymo ipſa eſt mũdi mediũ ut ſobrie loquar: Q uidã aſtrologie diſciplinis nõ parũ dediti aliã cãm dedere: nõ ꝓrſus ab iſtituto

alienã. Nã ut inquiunt ꝓbe centrum terræ eſt ẽt cœli centrũ & quæcunq; ex elemẽtis mixta aut conglutinata ſunt: naturæ impulſu agitantur ſm qualitatis prædominium. Nam leuia quia materiæ parum habent & multum formæ: feruntur ſurſum econtrario: grauia deorſũ niti coguntur: & indita quadam appetitione: ut eorum tueant̃ naturas ac a corruptione ſaluent propria loca quadam uiolẽtia expetere uident̃. Itaq; ſi terra nõ eſſet mediũ & imobile: moueret̃ aliq̃do. Igitur ad aliquẽ locũ extrinſecũ ipſi mobili mouere neceſſe ẽ. Carentia.n.loci: mouet mobile ad formã. Nã habitibus exiſtẽtibus i materia ceſſat motus: ut oĩs phia edocet. Et cũ terra & ponderoſa quæq; nullũ naturæ eorũ ſaluatiuũ præter centrũ locũ habeant. igit̃ ſi terra moueret̃: extra locũ ſuũ moueri opus eẽt: talis autẽ oĩs eſt uiolentus motus: qui maxime alienus eẽ debet. Relinquit̃ ut ſit mediũ mũdi oĩo imobilis & fixa ſp eo loco manẽs: nullis agitata turbinibus. Expeditius lõge & melius hanc ambiguitatẽ diuinæ litteræ terminarũt: quæ diuiæ poteſtati pleniſſimis facibus attribuũt. Volũtate igit̃ dei & arrida apparuit terra & imobilis manet. Nõ ergo fũdamẽtis ſuis nixa ſubſiſtit. Nec fulcris ſuis ſtabilis pſeuerat. Sed uniuerſorũ dñs ſtatuit eam & firmamento uolũtatis ſuæ cõtinet. quoniã i manu eius oẽs fines terræ. Mox de germinatiõe ut accepit editũ: ipſa parturiẽs nouos ſe fudit i partus. Induit ſe terra amictũ uiriditatis fecũditatiſq; gratiã aſſumpſit diuerſis cõpta germinibus: ꝓprios ſuſcepit ornatus. Indidit ſũmus ille oĩum ſator ſingulis e t[er]ra naſcẽtibus: aut ſemen: aut uirtutẽ aliquã ſeminariã: ut quod naſcit̃ ex ea ſimile eorũ quæ ſata ſũt: uel quorum de radice ſit germinet. Mirabilis deus nõ ſolũ i maximis: ſed ẽt minutiſſimis qbuſq; rebus. Putris gleba granũ tritici ſuſcipit & ſparſim cohibet ocatio: ac uelut mr̃no terra gremio fouet & cõprimit. Inde cũ granu illud reſſoluerit. herbã generat gratã. Ipſa iã ſpecies herbeſcẽtis uiriditatis: quæ ſtatim genus ſatiui ſimilitudinem ſui prodit: ut in ipſo ſuæ ſtirpis exordio. Cuius generis herba ſit recognoſcas: atque in herbis fructus appareant: paulatimque adoleſcit: ut fenum culmoque pubeſcens errigitur & adſurgit. Aſt ubi ſe genicul[a] iam ſpica ſubſtulerit uaginæ quædam futuræ frugi præparantur: in quibus granum formatur interius: ne tenera eius primordia: aut frigus ledat: aut ſolis eſtus exurat: aut uentorum inclementia: uel imbrium uis ſeua decutiat. Succedunt quædã ſpicæ mirabili arte formatæ: uel ad ſpeciẽ gratæ: uel ad tutamẽ nexu quodã inter ſe naturalis colligationis aſtrictæ quam prouidentia diuina formauit. Et ne frugis numeroſioris pondere quodam cedant: futura culmorum uaginis quibuſdam ipſa culmis includitur: ut geminatis uiribus frugem poſſint multiplicem ſuſtinere: ne impar oneri curuetur in terrã. tum ſupra ipſam ſpicam uallum ſtruitur ariſtarum: ut quaſi quadam in arte pretendant: ne minutarum auium morſibus ſpica ſuis exuatur fructibus: aut ueſtigiis proterratur: Fœneratum terra reſtituit quod acceperat & uſurarum cumulo multiplicatum reddit decuplum. Quis digne explicare poſſet naturæ offitium in tuendis conſeruandiſque rebus ne depeant: aut quis poſſet ſpecies agri pleni & luxuriantis expromere. Qui odor: quæ ſuauitas: quæ uoluptas agricolarum: Satis Cicero noſter exploratum fecit. eo i libro quem de ſenectute inſcripſit: ubi cæteris corporis uoluptatibus agriculturæ oblectamenta antepoſuit. Fruſtra recenſebo purpuraſcentes uiolas: candida lilia: Rutilantes roſas: redolentem ambroſiam: depicta rura: nunc aureis: nunc

Diuiæ lr̃e

Mirabilis deus non ſolũ maximis ſed ẽt minutiſſimis qbuſq; rebus

luteis: Nunc albeſcentibus floribus: in quibus neſcias utrum ſpecies amplius florum an uis odora delectet: Paſcuntur oculi grato ſpectaculo. longe lateque odor ſpargitur: cuius ſuauitate complentur omnes. Quis eni artifex alius a deo poſſet tantam rerum ſingularum exprimere uenuſtatem? Quid enumerem herbarum ſalubres ſucos: Quid iurgultorum ac foliorum diuerſa remedia. Quanti fontes fluuii lacus irrigent terras facile quiſque compræhēdit. Nilus effuſo egyptum ſtagnans flumine. & cum arua pluuiarum imbriumq; neſciant beneficium eius mūdatione fecundantur recreanturq;. Hiſter de occidentalibus partibus fluens piſcationum barbaris affert ſolatia. Rhenus de iugo alpium uſq; in occeani profunda curſus ſuos dirrigens: eius munere gaudet germania tota. Iamdudum romani memorandus aduerſum feras gentes murus fuit. Eridanus maritimorum commeatuum ytalicis ſubſidiis inuector patriam noſtram diuiciis & opibus ditat.

Fontes & fluuii

Prolixum admodum eſſet ſingulorum proſequi nomina fluuiorum: qui uel noſtrum iliricum ingrediuntur mare: uel qui ex ianiuntur occeano. Sed quid maris comoda enarrare prætermitat: cuius patrocinio iclitæ urbes & potentiſſima condam regna floruerunt? Mare igitur bonū: quia terras neceſſario ſuffulcit hūore: quibus per uenas quaſdam occulte ſucum quēdam haud inutilem ſubminiſtrat.

Maris comoda

Deſcriptio maris

Rurſum mare ē fluuiorum hoſpitium fons imbrium deriuatio aluuiorum inuectio commeantium quo ſibi diſtantes populi copulantur: quo præliorum remouentur pericula: quo barbaricus furor clauditur. Subſidium in neceſſitatibus: in periculis reffugium: gratia in uoluptatibus. Salubritas ualitudinis: ſeparatorū cōiunctio: itineris compendium: refugium laborātium: uectigaliū ſubſidium: ſterilitatis alimentum. Ex hoc pluuia in terras transfunditur. ſi quidem de mari aquæ radiis ſolis hauritˀ: & q̄d ſubtile eius eſt: ꝛapitˀ. deinde q̄to altius elleuatˀ. tanto magis etiā nubiū obumbratione frigeſcit. & fit imber qui non ſolū terrenā tempat ſiccitatē: ſed etiā ieiuna arua fecundat. Quis ignorat q̄tis fulgeat ornamētis? Numeret ſi quis pōt piſciū genera. Sepias: Polipos: Charabos: Cācros: Cōchas & huiuſmōi cōchilia: teſtudies: anguillas: mureas: delphinos: canes: uituloſq; marios: cete grādia. Quid maris iſulas enumero. i quibus hi q ſe abdicāt itempantiæ ſecularis illecebris fido cōtinentiæ ꝓpoſito eligūt mundū latere. & uitæ huius declinare dubios anfractus. Arborū quoq; genera hoibus eē uſui qs ambigit. Abies nō cōtēta ſuis radicib9 atq; aereo uertice ēt caſus marinos tuto ſubitura remigio: nec ſolū uentis: ſed ēt fluctibus certatura proceſſit. Cedrus ſuſpendēda tectorū culminibus apta. eo q, materies & ꝓcera ſit ſpaciis: nec oneroſa parietib9. Laurus adſurgēs odorē ſuū effudit. nunq̄ ſuo exuenda uelamie: cuius ꝑrogatiua grādis apd maiores nr̄os ſp extitit. Nam poetæ & impatores de uictis ſubactiſq; hoſtibus lauro ſemp uirente coronabantur. Phyſici enim huius dumtaxat arboris naturam eam eſſe ſcriptum reliquerunt: ut inter cæteras plantas ſola a fulminibus nō lædatur. ac ſic ſemper obſeruatum fuiſſe dicunt: ut omni quidē tempore illæſa inuiolataq; permanſerit: tum etiam quia ueteres parnaſſum montē appollini dicatum lauribus: utpote muſis pergratiſſimis arboribus: undiq; affluere prodiderunt. Idcirco poetas pyeridum alumnos: ciuiliori (ut ita dixerim) mortalium uita laureis coronari cœptos ac poſtea ſemper ſcenarum noſtra quidem ſententia non iniuria arbitramur. Huic arbori: ſemp i proſequendis honoribus hedera conſanguinea

Quomōl imber generatur

Piſciū genera

Arborum genera

Prerogatiua lauri

ſuit. Ipſa quippe a priſcis illis tãtopere colebatur: ut Alexander rex macedonum ob rerũ a ſe geſtarũ magnitudinẽ cognomento magnus deuictis indis exercitũ: ſuum uictorẽ inſtare liberi patris: quẽ indi ꝓ deo colebãt: huiuſmõi frondibus coronatũ traduxerit. Cũ tamen pſica corona in honorẽ pſi actaui ſui antea uteret. Vetuſtiſſimos etiã poetas hedera ſeu quaſi quodã mẽtis furore pcitos bacharent ac fauniis ſatiriſq; ſinitimi haberent: ſeu ꝙ eorũ carmina eternitatẽ mererentur. Huiuſmodi ſemp uirentibus frondibus coronari ſolitos ab idoneis ſcriptoribus ſcriptũ fuiſſe legimus. De palmarum arboribus ab Ariſtotile & Plutarcho rem admodũ creditu difficilẽ ſcriptũ compimus: ut q̃q̃ magnis põderibus ſupimpoſitis ꝑmereatur: nõq̃ tamẽ cedere uiderent: Vnde ppea ueteribus placuiſſe tradiderunt ut palma certũ quoddã uictorie ſignũ ab oibus haberet. Quid opus eſt terras ꝓuincias regna luſtrare: ut enumerẽ quãta ſit arborũ uarietas: q̃ diuerſis i ſingulis & pulcher ornatus: q̃ patule fagi: q̃ ꝓcere abieres: q̃ comãtes pinus: q̃ umbroſi ilices: q̃ nemoroſa & rediuiua caſtanea: q̃ delectabilis uitis ulmis aſſotiata: Cuius florẽtis odore nihil gratius. harũ ſi quidẽ arborũ: Alii fructus ſũt q coquũtur a ſole: Alii q teſtis aut corticibus clauſi cõplent. Mala & pira & poma uuarũ quoq; genera oĩa nuda obiecta ſũt ſoli. Nuces ãt & nuchee nuchei quoq; fructus & teſta optus & cortice calore ſolis ẽ nutritus: & quãta pieæ dẽſitate nucleus abſcõdit: deniq; quãta ẽ diuiæ ꝓuidẽtiæ bẽignitas: ut ubi mollior fructus ibi folii craſſitudo ualidius tegmentũ deferat pomo. qđ in fructu ficulneæ uidemus dellicatiora quippe ualidioribus muniẽda ſũt. Quis tãta hũanarũ diuinarũq; rerũ ſciẽtia ꝑditus poſſit cõprehendere uarietatẽ ſpeciẽ gratiãq; pomorũ & aliorũ fructuũ uenuſtatẽ atq; decorẽ. Itẽ eorumdẽ ſuauitatẽ. & dulcorẽ ſingulorũ quoq; utilitatem fructuum ſucorumq; proprietatem. Quid foliorũ deſcribã uenuſtatẽ? Et queadmodum alia rotunda alia longiora: alia flexibilia: alia rigidiora ſint: alia nullis facile uentis labentia: alia quæ leui motu decutiant aurarũ. Exquirere eni ſingularum rerũ proprietatem ac ipſarũ diuerſitatẽ operoſum apprime eẽt. Quoniã me arborũ multitudo paulum detinuerat. Et pene cũ auibus ipſis ſermo auium euolaſſet: niſi luſciue ſuauiſſimus gratiſſimuſq; cãtus ad ipſarũ naturã perſcrutandã ipuliſſet. Redeo igit iſtar obliuioſi uiatoris ad auiũ ſermonẽ. Vnum nomẽ auium ẽ: ſed genera diuerſa: quæ qs poſſit: aut memoria: aut cogitatione cõplecti nõ capio. Niſi forte ad nos pytagoras rediret: q ſolus id mẽoria acri tenebat: qđ ceteri ignorabant ſcilicet in priori uita euforbiũ fuiſſe. Accedunt Cygnorum merularum phylomenarumq; ſuauiſſimi cantus. Vnde mihi uoces pſitaci dulcedineq; cãtilenæ quibus ẽt paludes ſonore cantus edunt dulciſſimi ſuauitatem. Solent enim de ſomno dormientem excirare ſignificantes diei ſurgentis exortum & effuſiorem diluculo deferre letitiam. Et ſi harum deeſt ſuauitas. ſunt gementes turturæ & raucæ columbæ. Adeſt etiam cornix plẽa uoce: quæ ruralium augurio pluuiam uocat. Sunt præterea Aues quæ carne ueſcuntur: Sunt & aliæ quæ repeꝛto paſcuntur ſemine. Aliæ diuerſo fortuitu cibo. Eſt rurſus & in his copularum diuerſitas. quarũ gratia carent aliquæ: quæ pſertim rapinis intendũt. Non ꝓpter auiditatẽ ꝑdandi. uel pp iſidias explorãdi. Nec ipſis iter ſe cõuenit. & ideo declinant ſui copulam. His auibus nihil eſt copulatoriũ pter iugale cõſortiũ. Econtra uero palũbes grues ſturni turdi cornices ↄnexiõe plurimorũ gaudẽt. Alia auiũ

Ariſtotiles Plutarchus

De auibus ſermo

ſunt genera: quæ eiſdē in locis ſemp manēt. Alia aduēticia: quæ obeūt regiones alias: & pacta hieme reuertūt. Sūt rurſus & aues alię: quæ hieme redeūt. eſtate pegrināt a nobis ſiue ꝙ hiberno tpe ad calidiora loca ſe cōferāt: ſiue ꝙ pleraq; rurſus eſtate ī his locis exigāt q̄ repire nequirēt: quib9 nos ī hoſpitali ímāitate molimur īſidias & diuerſo generē: Nūc īſida ſede aucupari: Nūc téaci uiſco fallere: Nūc laqueis eos captarē cōtēdimus. Aues itē nō nullę ad manū ſe ſubiciūt & menſe adſueſcūt: tactuq; mulcēt: Aliæ reformidāt. Alię hiſdē qb9 hoies domiciliis delectātur. Alię ſecretā ī diſertis uitā diligūt: quæ requirēdi ſibi uictus difficultatē libertatis āore cōpēſāt. Alię uocib9 tm̄ ſtrepūt. Alię cāere delectant ſuauiq; modulamīe: quedā ex natura: Alie ex īſtitutiōe diuerſarū uocū obloquūt, ut hoiem putes locutū cū locuta ſit auis. Nō mior ī quadrupedibus q̄ ī auib9 diuerſitas cōpit. Sūt animalia quedam rapaciſſima: ut leōes: pardi: urſi lupi. Alia mitia: ut canes equi boues aſini. Alia per deſerta uagantur. Alia abſq; hoīs conſortio: nec uitam tueri poſſent. Alia herbas & frondes paſtionis gr̄a querunt. Alia carnibus ueſcuntur animalium. Alia per collum aratra ducere conſueuerunt & uomere terram aperire. Alia pernicibus greſſibus homines uehunt. Alia oneribus per comoda: Alia humanę uitę utilia. Obmitto elephantes camelos onagros liceos equos boues ceruos: quorū multitudo tanta eſt: ut ſi ſingulorum uirtutes naturas genera ediſſere uellem: neque modum: neque finem inueniret oratio. Mirabilis itaque deus in maximis quas condidit rebus: mirabilis ēt & ī minimis. Non enim minus plana camporum q̄ montium alta cacumina miramur: Nec plus altitudiem cedri q̄ tortuoſe uitis: aut olee breuis fecunditatē ſtupemus. Ita non amplius miror elefantem quia procerus eſt q̄ murem elefanto teribiliorē. Leo ferarū omniū ferociſſimus exiguo ſcorpionis aculeo exagitatur: & ſerpentis ueneno occiditur. Nihil eſt enim in hoc mundo tā firmū: cui periculum ēt nō ſit ab inualido. Naturę igitur hęc potentia eſt ut terribilia aliis. aliis meticuloſa ſint. O imperſcrutabilis diuini conſilii altitudo. Quis tanto ingenii acumine preditus poſſet non dico enumerare: ſed mente complecti diuini artificis opum immenſitatem. Quæ oia idcirco creata ſunt ut humane uite ſint uſui: Nihil robuſtius elefantis natura. nihil ferocius leone. Nihil inclementius tigride: Et hęc ſeruiunt homini: & naturā ſuam humana inſtitutione deponunt: obliuiſcuntur qd' nata ſunt: & induūt qd' iubentur. Quid opus eſt uerbis: docentur ut paruuli: Seruiunt ut infirmi uerberantur ut timidi: Coriguntur ut ſubditi: in mores hominum tranſeunt qm̄ motus proprios perdiderunt. Quamobrem tantarum rerum & ordo & immenſitas hominis ſtatum atque excellentiā portendūt: Cetera quidē hoīs gratia facta ſunt quo ex eo facile intelligi poteſt: ꝙ finis fuit omniū diuinorum operum: ipſe uero diuinum quoddam animal & dicitur & predicatur: Sicut ergo mundum non ppſe deus fecit quia commodis eius non eget: ſed propter hominem qui eo utitur: Ita ipſum hominem fecit propter ſe tanq̄ diuini templi antiſtem rerum operumque celeſtium ſpectatorem. Solus eſt enim qui ſentiens capaxque rationis intelligere deum: qui opera eius ingentia: tam uaria tam mirifica admirari uirtutem poteſtatemque dei proſpicere poſſit. Igitur mente prudentia conſilio ſapīa preditus eſt. Solus etiam ſermonem ac linguam cogitationis īterpretem accepit: ut domini ſui ſingularem maieſtatem & omnem celi terræque ornatū enarrare poſ-

ſit.Hæc eſt.n.ueritatis ſumma.Hic cardo rerum eſt:quē qui nō tenuerit: ueritas
illi oīs elabit̄.Q uæ utilitas deo īquit epicurus ut hoīem pp ſe faceret:ſcilicet ut eſ
ſet q opera eius intelligeret:q ſenſu ad mirari q uoce ꝓloqui poſſet:Q uis.n.eſt tā
ineptus uel tam ocioſus:ut agrediat̄ aliqd fruſtra ex quo nullā utilitatē nullū co/
modū ſperaret.Q ui ſplendidiſſimas edes cōſtruit nō idcirco hedificat ut uacet ab
offitio:ſed ut in ea poſſit habitari.Q ui arua colit nō iō colit:ut iā ſata annona pu/
treſcat: ſed ut ea utat̄.Q ui cimbam fabricat nō ideo inſunt opera ut tantum na/
uis appareat:ſed ut in ea nauigetur:Q ui uxorem ducit non idcirco eam ducit:ut
præciſe oblectetur:ſed ut ex ea ſoboles habeatur.Similiter cætera quæcunque fi/
unt:non utique in ſuperuacuum:ſed ad uſus aliquos utiles laborantur.Mundus
igitur a deo factus eſt(teſte Platone & Cicerone pluribuſque locis)non utiq; pro
pter ipſum mundum.Neque enim aut calore ſolis:aut lunæ:aut aſpiratione uen/
torum:aut humore imbrium:aut alimonia frugum cum ſenſu careat idiget. Ani/
mantium igitur cauſa eſt mundus conſtructus. Rurſus cæteras animantes ho/
minis gratia eſſe factas:ex eo perſpicuum eſt:ꝙ homini ſeruiunt: & tutelæ eius at
que uſibus data ſunt:quoniam ſiue terrenæ ſiue aquatiles ſint:hominis imperio
paruiſſent:hominiſque morem geſiſſent niſi primorum parentum culpa extitiſ/
ſet. Propterea ex omnibus animantibus ita formatus eſt ut oculi eius ad cœlum
erecti:facie ad deum ſpectās: &quaſi porrecta manu alleuatum uidetur ex humo
ad contemplationem ſui.Decens utique fuit:ut ſicut hominem ſtatu atque figu/
ra fecerat excellentiorem.Ita & rationali mente qua a cæteris terræ animantibus
diſcretum formauerat:optimo iure anteponeret. Q uæ propterea a multis ſæpe
numero paruipenditur:quoniam eius ſubſtantia origo effectus ignoratur:& ſi ex
corporis agitatione eam eſſe conſtaret:quid tamen: qualis ſit: certiſſima ratione
minime probari poteſt.Ego uero falſas atque ſacrilegas opinationes abhorrens:
qui ſenſibilibus tantum allucinati id duntaxat credunt:quod ſenſu perceperunt:
& cum animæ rationalis natura ſenſibus non ſubiaceat:& ad hanc niſi mente fide
informata attingat nemo:putant animam nihil eſſe.Q uod q̄ remotum ſit a uero
omnium fere conſenſu palam eſt.Idcirco indignum admodum cēſui: deprauatis
atq; cæcis hominum mentibus non oſtendere eam hominis partem eſſe:qua cele
ſte atque diuinum templum dicitur & ſi eam quæ brutis omnibus cōmunis ē ſub
ſtantia cognoſcimus:q̄obrem & id per quod ab illis diſtinguimur ignorabimus:
Q uomodo enim iam ſe uel deum poterit diligere:ſi id qđ in ſe melius eſt conuin/
citur ignorare.Q uomodo deum mente concipiet:ſi ſe ea carere putauerit: omni
um &enim creaturarum corpore homo eſt imbecillior:ſola anima in qua ſui pa/
rentis ſimilitudinem expreſſius:clariuſque q̄ brutis relucet: emiet . Q uapropter
humi procumbens deum ſupplex ex coro:idipſumque obſecro: ut mihi eum luci
diſſimum atque ſplendidiſſimum fontem aperiat:Cuius libamine cœlorum glo/
bi & ſydera quæq; patebunt:eiuſce rei cum Iohannes deguſtaſſet cecinit. In prin
cipio erat uerbum:& uerbum erat apud deum:& deus erat uerbum. Paulus ra/ Iohannes
ptus ſupra omnium cœlorum faſtigia:uerba non humanis ſenſibus accipienda ſe Paulus
ſe audiuiſſe profeſſus eſt.Itaq; ipſo comite:cuius ducatu atq; auſpiciis ueram pi/
amq; religionem colimus:quātum in me facultatis erit:neruis omnibus rem in/
cœptam nauare ſtudebo:Tanti eſt deus immortalis anima ipſa: ut eius cogitatu

ſtupeat animus: tremant manus: rigeant omnes corporis attus: & omnis mea laus rubigo appellabitur: miſſa igitur iſta faciamus. Ad operis partitionem deuenio.

Diuiſio totius libri — In primo libro de quidditate animæ. In ſecondo de eius immortalitate. In tertio de eius cruciatu. In quarto de eius fœlicitate aget. Hæc quiſpiam putet me propriis argumentationibus: aut auctoritate initi uelle: ſed ea ſolum quæ copioſe atq; digeſte a priſcis promiſcue dicta ſunt: ut lectoribus frugi ſit: refricare conabor in hac itaq; re q̃tum mihi ocii & facultatis pro modulo natura ſuppeditabit: tantum ueritatis animæ cognoſcendæ accenſus moliri propemodum enitar rem uulgo abditam: in propatulo fieri & eſſe.

Declarans naturã aiæ rõnalis ſecundũ opinationẽ antiquorũ. Capi. i.

QVi rationalibus diſciplinis non mediocrem dant operam: ne fruſtra contendere uideãtur: aut de ſolis nominibus diſſidere: multiplicem aut nominum: aut rerum ſignificationem deſcribunt. Sic Seruius in commentariis enæidorum. Sic porphirius in ĩtroductionibus ſuis. Sic phyloſophi omnes in ſuis libris. Ita mihi faciundum arbitror ne equiuoca animæ ſignificatio ab inſtituto depellat. Anima igitur primo eſt oris alitus: & odor teſte poeta georgicorum. ii. animas & olentia medi: ora fouent illo & ſeminibus medicãtur hanelis. Item Turtinus in fulonibus: interea fetida anima naſum oppugnat. Item Plautus in aſinaria: an fetet anima tuæ uxori. Idem in mercatore: ieiunitatis plenus: animam fetidat. Item cecilius. Quæ mihi ubi domum aduenias ſedi extemplo: animum dat ieiuna anima. Anima rurſum aqua. Plautus ĩ amphitrione: ni ego illi puteo ſi occepſo animam omnem intertraxero: Anima iterum eſt ſonus uarro ĩ annalibus. Frigios per oſſa coruus liquida canit. Anima etiam eſt uentus: quã græci ſignificationem acceptant. Teſte latantio de opiſitio hominis & ſic poeta uſus fuit. viii. æneydorum: quãtum ignes animæque ualent. Plautus in aulularia nequid animæ emittat dormiens. Anima etiam pro iracundo & furioſo accipitur: Vnde & animoſi iracundi appellantur. Plautus in amphitrione animam cõprime. Actius in menalipo ut nunc cum aĩatus iero ſatis armatus ſum. Item neuius ĩ fulonibus: ſereatis nihil eſt piculi dabo tibi uirũ ualidũ uirum aĩoſum. Et. M. T. de. R. P. libro primo non probares conſilio pulſo libidines: quæ ſunt innumerabiles iracũde q̃ tenerent oĩa ego nihil iſto aĩato homine miſerius ducerem. Poeta etiam in. xi. pone animas: & pulſus abi. Hec uariæ aĩæ ſignificationes longe ab inſtituto alienæ ſunt. Anima poſtremo eſt ſpiritus quo uiuimus. Et ſentimus & ſecundum locum mouemur ex ſecũdo de anima. Poeta ẽt georgicorũ quarto. Animaſq; ĩ uulnere ponunt. Et ſecundũ hãc animæ ſignificationem eius naturã ꝓ meo captu ĩueſtigare curabo: eo pacto: ut priſcos illos phyloſophiæ patres ac duces ĩ prima acie collocatos eorũ de aĩa ſñias audiamus. De ipſa equidẽ multis celeberrimis uiris oportunũ uiſũ ẽ q̃ ab Ariſtotile lõge abunde dicta ſũt: breui q̃dã narratiõe ĩ unũ cõgerere atq; enucleaꝛ ueterũ patrum ſñias de promere. Verũ cũ nihil uerũ: nihil catholicũ afferant: repudiãde forent. Sed quia aĩaduerto: nec fruſtra Ariſtotilẽ ĩ oĩbus fere ſuis ſermõibus tẽptaſſe eorũ ſæpenũero ridiculoſa nõnũq̃ ſobria dicta ĩſerere: ut tãdẽ ex multis uariiſq; hoĩum diſſidẽtium opinatiõib9 uerã ĩtegrãq; ſñiam cõperiret: ſic mihi ĩ oĩb9 emulãdũ ĩſtitui: ut tãdẽ his abiectis uere fidei rudimẽta ponãus. Macrobiũ: Albertũ: Bartholameũ d̃ ꝓ

Seruius
Porphirius
Aiæ equiuacatio
Poeta
Turtius
Plautus
Cecilus

Poeta

prietatibus rerũ paululũ dormiẽtes quiſcere ſinamus. Et aduendat yſraelita phũs audiendus eſt. Is in ſermonibus de aia quos ex arabico trãſtulit in latinũ iohãni erchiepiſcopo tholetanæ ſedis & hiſpaniarũ primati: in parte prima capitulo. ii. inquit. Scimus igitᷣ ꝙ antiqui diſſenſerunt ĩ cõſideratione aiæ: quia ĩ uia pueniendi ad eam diſſenſerũt. Quidam enim illorũ cõtenderũt cõphendere ſciam aiæ p motum. quidã autẽ p intellectũ ſeu apphenſionẽ. Quidam autẽ eorũ p utrũq;. Quidã autẽ eorum p uiam indifferentẽ ſimplicitatis. Primi oĩum qui p motũ naturã aiæ inueſtigare adorti ſunt: uiderũt ꝙ non uenit ſcientia de aia (eorũ arbitratu) niſi ex motu. & ꝙ motor primus inſtrumẽtalis inſtrumenta habet accomoda admouendũ membra muſculos & neruos: & enĩ q̃d mouetur ex ſe ipſo: impſſe ẽ moueri: Vnde poſuerunt aiam ĩmortalẽ. Et huius erroris cauſam adiuenerunt: ꝙ pp hoc corpora cæleſtia nõ corrumpunᷣ: cuius rei cauſa ẽ ppetuitas ſui motus. Ex his cõcludit aiam mobilẽ ex ſe ipſa. Quidã aũt ex eis negauit aiam eẽ corpꝰ ſed poſuit eã ſubſtãtiã ĩcorporeã mobilẽ ex ſe ipſa. Alii uero poſuerũt eã eẽ corpꝰ mobile ex ſe ipſo. hic error dicearchũ ad ſe rapuit. Is aũt ĩ eo ſmone quẽ corinthi habitũ tribꝰ libris expõit doctorũ hominũ diſputationẽ. Prio libro multos loq̃ntes facit. duoꝰ ferᷣ Chratẽ q̃ndã phiotã ſenem: quẽ ait a deucaliõe ortũ diſſerẽtẽ. ĩducit nihil eſſe animũ. Et hoc ẽ nomẽ totũ ĩane. fruſtraq; aĩalia & aĩantes appellari: neq; enĩ ĩ hoĩe eẽ aĩam: uel animũ: nec ĩ beſtia: uiq; oẽm eã: q̃ uel agamꝰ: q̃d ue ſẽtiamꝰ ĩ oĩbus corpibus uiuis eq̃biliter eẽ fuſã nec ſepabilẽ eẽ a corpore. q̃ppe q̃ nulla ſit: niſi corpus unũ & ſimplex ita figuratũ: ut tempatiõe naturæ & uigeat & ſentiat.

Democritus leuibꝰ rotũdiſq; corpuſculis aĩum cõficit: ut ĩ ſui motus ppetuitate habilior eẽt. dicit hos ſpirãdo aĩal athomos attrahere. huic ĩeptiæ adiecit ſane rem aliã ĩeptiorẽ. dicẽs ꝙ ſpirare ẽ aiæ nutrimẽtũ p reſtaurationẽ &. n. aliorũ eiuſdẽ generis athomorũ loco eorũ q emiſſi ſũt. aia ĩ eſſe pſeuerat. Et dixit eos eſſe mobiles non aliũde q̃ a ſe ipſis: ut clarũ eſt p motũ eorũ quẽ uidemus in ſpatio aeris. Et ut limatius democriti aliorũq; ſociorũ errores aperiã. Scito primos phiæ parẽtes cãm materialẽ reliq̃s tribus fuligĩe ignoratiõis tectis omiſſiſq; tetigiſſe. ꝓpterea q̃d maxime ĩ corporibus motiuum erat. id aĩam fore cenſebant. Id aũt erat (eorum arbitratu) calor & ignis id circo Democritus aĩam ignẽ dixit: aut calorẽ ratus. Cũ. n. oĩum entium principia ſint corpuſcula minutiſſima caſu concurrentia: quæ athomos appellat: qui non unius figuræ tantum: ſed infinitarum ſunt: Illos præſertim animas conſtituere arbitratus eſt: qui ſunt rotũdæ figuræ: aut eiuſdem naturæ ſpecifice: & quia credidit animam: aut ignem: aut calorem eſſe: eo ꝙ naturali experientia uidebat atq; didicerat naturalem calorem eſſe animæ inſtrumentum: cõcluſit globoſos ignem & calorem conſtituere. Leucippus democriti collega & ſuæ ſimultatis ferox emulator. ſuperiorẽ opinationem manibus pedibuſque pauculis adiectis tenuit atque docuit. Sed cur ex athomis globoſis dumtaxat animæ cõſtituantur & non ex longis quadratis penthagonis exagoniſque diu in hac re anceps & cogitabundus fuit. tandem quæſtionem ita diſſoluit. Rotunda equidem figura (ut alias prærogatiuas ſileam) eſt enim figurarum prima capaciſſima deo ſimillima Auctore Hermete deum per hanc diffinientem figuram. Deus inquit eſt ſpera intellectualis: cuius centrum eſt ubique: circunferentia uero nuſquam eſt. Dico per omnia maxime penetrationis eo præſertim quando pariſeria eſt mini-

Auendat

Democritus

Spiraᷣ q̃d dicit ſecũdũ democritũ

Leucipus

Q̃d dicit deus ſecundum hermetem

ma. Cuius duæ extant rationes: quarũ prima eſt. Quoniã illud quod ſecundum punctum tãgit: utiq; non ſecũdũ totum: ſed ſecũdũ minimũ & oĩo indiuiſibile tã git. Nam punctus: neq; q̃titas: neq; q̃titatis ps eſt: cum ſit eius terminus ideo omnino ſecatione atq; partitione caret. Tale tangens maxime penetrat. Sperici autẽ corporis circunferentia: quocunque ſe uertat: non utique niſi in puncto uel planum uel etiam ſpericum tangit. Figurarum autem aliæ ſpecies: & ſecundum punctum: qui in angulo collocatur: & ſecũdũ latera tãgere poſſunt: ut planum a plano. Itaq; non ſemper penetrant. Item linea circularis: uel ſperalis ocius obliquabitur quam linea recta protracta uerſus eandem partem circa quam ſit curuatio & ideo penetrationi minus reſiſtit. Quia igitur uidebãt animam ubiq; corpori ſemper adeſſe: arbitrati ſunt: ipſam rotundam & orbicularem eſſe atq; etiam indiuiſibilem: penetrationique accomodam.

Cur aĩam dixerunt rotundam

Verum cum globoſum ſit de ſe uolubile eo q; ſupra punctum non ſit ſtatus. cum omnes loci rationem a ſe penitus excludat (nam locus eſt ultima ſuperficies) Itaq; ſpericum quocunque uertatur: ſemper eſt in puncto.

Cur ſpericũ corpus nõ qeſcit pfecte

Ideo ipſius non eſt quieſcere ſed ſemper moueri. Dixerunt ratiõe cogente animam rotundam perpetuo ſe mouentem & ſua uirtute omnia impellentem. hæc ſũma opinationis & democriti & leucippi ut pauciſſimis perſtrinxi.

Digreſſio declarans naturam & athomorum genituram. Capi. iii.

Cicero
Ariſtotiles
Ambroſius
Auguſtius

Memoria teneo: in pleriſq; libris ſepenumero cõperiſſe democriti phi opinionẽ: quã & Cicero noſter ĩ primis: & Ariſtotiles ſtagirites: & ut ad noſtros ueniam. Ambroſius & Auguſtinus uiri oĩum pcul dubio ſcientiarũ illuſtriſſimi cõmemorant. quã p̃terire paululum ſubruſticus pudor uetuit multa quidẽ iã ſatis a me ĩcõpoſite dicta ſunt: quæ opinantiũ errorẽ pſe ferunt. Ad id uero q̃d anxium eſt flecto ingenium. Quid ſit turba hæc corporũ idiuiſibiliũ: Audiamus Ariſtotilis præclaram ſniam:

Athomi quid ſint

Athomi ſunt deciſiones minutiſſimæ per aerẽ diſcurrentes quæ in radiis ſolis uident: apertio feneſtræ aut hoſtiorũ rime ſatis quid ſint demoſtrãt: Nã puitate atq; ipſorum ſubtilitate penetratur omne dyaphanũ: ſicut. n. lux ſua tenuitate atq; uirtute quæ q; perſpicua ſubintrat: ſic athomi ſolis ſemp cõmittant radiis: quo fit: ut quocunq; lux ingreſſa fuerit: ſecũ pariter & minutiſſima ſubintrent corpora.

Albertus

Generantur autẽ ut meminit albertus ex reliquiis uaporũ eleuatorũ dupliciter: uno ſi quidem modo quando eleuantur uapores e terra ſũt quedã minus cõmiſcibilia ob earum exiguitatem & propter earũ terreſtreitatem q̃ alia & illa aerem petunt: quoniam ceteræ ptes uaporum continue eleuantur. Similiter quando uapores reſolutionem patiuntur terreſtria admodum ſicca ſeparantur: & in aere remanent. Verum cum in ipſis corpuſculis calor foueatur: uigore ipſius e terra in aerem eleuantur. Mouentur aũt ſurſum calore ſiccitate atq; leuitate impellẽte. Sed terreſtreitate deorſum ferri cogunt: Sicut clarũ eſt ex motu illo quaſi cõtrario. Rurſus caleſiunt: quo ſuſcepto extemplo qui deorſum iacebant reaſcendunt & ita incertos & uagos motus in aere habere uident.

uẽdachis

Sed nũc reddeo unde digreſſus ſum. Auẽdachim ex quattuor elemẽtis & ex uictoria & amore quaſi quibuſdã rudimẽtis cõſtare dixit iſtar empedoclis. Sex pricipiorũ rerũ genera ponẽtis quatuor. ſ. materialia: ut elemẽta ipſa: & litẽ & pacẽ agẽtia ob id uoluit ex his oĩbus elemẽtis: nõ ſolũ aĩam: ſed unumq̃dq; conſtare. Plato eſſentiam ſe mouentẽ appellat animam tripli

cemq; eã fingit: ut Cicero docet. Cuius pricipatũ. i. ratiõẽ in capite ſicut in arce collocauit: & duas uoluit ſepare partes irã & cupiditatẽ. quas locis irã i pectore cupiditatẽ ſubter pcordia eẽ ratus eſt. Meliſſus p motum aĩam eẽ diffiniendam cenſuit. id Cicero cũ uideret & adamas & magnes ferrũ attrahere: opinatus eſt aĩa non carere. Diogenes aĩam aerẽ eẽ putauit: eo quia & cognitiuo & motiuo aĩam diffiniendã arbitratus ẽ. Almeõ autẽ: non fumum: non uaporẽ ut pleriſq; uiſum fuit aĩam dixit: ſed diuinũ qddam ſe ſp mouẽs. Xenocrates aĩ figurã & quaſi corpus negauit: uerũ numerũ eẽ dixit: cuius uis i natura maxima eſſet. Pythagoras & Philolaus Armoniã: ut ariſtoxenus muſicus: qui ipſius corporis itenſionẽ quãdã ueluti i cantu & fidibus quæ armonia dicit: ſic ex corpis totius natura & figura uarios motus fieri credidit. Ariſtotilẽ ignitã endelichiã ut Macrobi9 affirmat. Poſſidonius ideã. Aſclepides quiq; ſenſuũ exercitiũ ſibi conſonum. Hypocrates ſpiritũ tenuẽ p omne corpus diſpſum. Eraclitus phiſicus ſcintillã ſtellaris eſſentiæ. Eraclitus põticus lucẽ. Zenõ cõcretũ corporis ſpiritũ. Crythola9 pypateticus de quita eẽntia cõſtare. Hypparcus ignẽ: uel ignis uigorẽ: ut poeta cecinit Igne9 ẽ illis uigor & celeſtis origo. Anaximenes aera. Empedocles & circias ſuffuſũ cordi ſanguinẽ. Parmẽides ex terra & igne. Xenophãtes ex terra & aq. Boetes ex terra & igne. Epicurus ex igne & aere & ſpiritu mixtã. Anaxagoras nihil i hac re certi affert: iterdũ ab aĩa ſepat intellectũ: quẽ purũ ſimplicẽ ſegregantẽ materiæ imixtũ dicit corporeo orgão uacãte. Nõnunq̃ idempticat eũdẽ aĩæ: uſq; adeo ut pter intellectũ nihil ſit aĩa. Et ulteri9 igreſſus uoluit itellectũ eẽ in oĩbus aĩantibus ẽt minutiſſimis. Duo rerũ pricipia cõſtituit: quorũ alterũ efficiebat. alterũ uero laborabat. Efficiẽs dixit intellectũ omnia cognoſcentẽ ſecundũ formas quas apud ſe recõditas habebat. Hũc itellectũ dixit aĩam. chaos qđ ẽ rudis idigeſtaq; molis erat ipſa cõfuſa cõgeries alterũ principiũ i quo ueluti i ſeminario quodã: formæ generãdæ latitabãt: quas itellectus ille extrahẽdo ad actũ deducebat. Quidã uero cordis fumũ & uaporẽ aĩam dixerũt: & ex ipſo oĩa oriri eundẽq; dixerũt icorporaliſſimũ & mobiliſſimũ eo ꝙ ſp fluat. Et uoluerũt ꝙ nihil ſit entiũ qđ non cõtinue moueat. Id circo cũ cognitio ſit p aſſimilationẽ oportuit ꝙ cognoſcens oĩa ſp eſſet in motu: Et quia uaporẽ & fumũ maxĩe mobilia. dixerũt (ratiõe coacti) aĩam eẽ aut cordis fumum aut tenuẽ uaporẽ. Nõnulli quorũ noĩa me fugiũt aqueũ humorẽ aĩam dixerunt a ſemine aĩaliũ qđ eſt generationis ipſorũ origo trahentes ymaginationẽ. Nec caruerũt ratiõe. Quoniã oĩum generatorũ: ſemen eſt humidũ aquoſũ & aliqualiter dẽſũ: propterea facillime membrorũ effigies ſuſcipit. Et quare uidebãt uim formatiuã eſſe in humido p uiſcoſitatẽ ſpmatis. quæ format oĩa membra in embrione & hanc putauerũt eſſe humidi naturã i ſemine: eo ꝙ nullã præter materialẽ cãm cõſiderauerunt. Dixerũt ergo humorẽ formare i ſe ipſo organa: & poſtea humorẽ ſeminalẽ illis organis ibibitum aĩam dixerunt. Sed qui per uiã indifferentiæ animæ naturam compræhendere uoluerunt: non apti ſunt quod uolebãt & operam atq; induſtriam ſimul amiſerunt: Nam diſſidium eorum non tacebo. Quidam calorem naturalem quo fouemur & uiuimus animam dixerunt. Alii uero frigiditatẽ: anima enim ab anelitu eſt appellata: anelitus eſt frigidans: & omnino frigidamur per attractionem eius ad cuſtodiendam ſubſtantiam animæ. Quidam autẽ ſanguinem: effuſo quippe a corpore ſanguine uita deperit. Alii ſpiritum eſſe cõſtan

Meliſſus
Diogenes
Almepo
Xenocrates
Pythagoras & philolaus
Ariſtoſenus
Ariſtotiles
Poſſidonius
Aſelepides
Hypochrates
Heraclitus phiſicus
Heraclitus ponticus
Zenon
Chritolaus pipateticus
Hypparcus
Anaximenes
Empedocles & circias
Parmẽides
Xenophãtes
Boetes
Epicurus
Anaxagoras
Alii
Aliqui alii

Zenon Cryſipus
ter affirmant ut zenon quo recedente a corpore moritur animal. Idem cryſippus
uena & eadem inquit certe reſpiramus & uiuimus. Spiramus autem naturali ſpi-
ritu: eodem quoque & uiuimus. Sed uiuimus anima: naturalis igitur ſpiritus ani-
ma inuenitur. Quidam autem complexionem. quoniam q̄ diu fuerit ſtabilis
non mutabitur ſanitas uitæ. Quidam autem pythagoram emulantes armoni-
am aiam dixerũt. Armoniã.n.dixerũt. Armoniã & ꝓportio & cõmixtionis tẽpera
mẽtũ ſunt de natura animæ. Videbant enim hi omnia commiſceri ſecũdum me-
dietatem geometricam: & medietatem rationis ſiue proportionis temperamenti
& compoſitionis & mixturæ: & ſic animam eſſe iudicauerunt. Huius autem ſentẽ

Empedocles
tiæ defenſor primus fuit empedocles: qui ullam omnino formam in euntibus eſſe
dicebat niſi talem rationem armoniæ: & cum forma quædam ſit anima eam armo

Galienus Varo
niam quandam dicebat. Galienus eam corporis complexionem dicebat. Nam
ex diuerſis complexionibus in nobis uarii cauſant᷑ mores. Nam ſanguinei hyla-
res iocundi feſtiui. Melanconici ihertes pigri triſtes. Colerici yracundi ſunt. Nõ
prætermittam Varronis opinationem. Anima inquit his eſt aer conceptus in ore:
deferueſactus in pulmone temperatus in corde diffuſus in corpus. Habes mea
ſententia de anima omnium fere antiquorum firmas quas confutare atque euel-
lere cum laborioſum opus non ſit tamen inane cenſeo, manifeſtiſſimos enim erro
res rationi repugnantes præſe ferunt. Nam tanti eſt ueritas ipſa: ut omnes inepti-
as atque falſa hominum commenta abigat.

Quid ſit anima rationalis ſecundum opinationem hereticorum. Capi. iii.

OPere prætium erit (ut recte arbitror) abiectis his philiſophorũ uanita-
tibus: hereticorum non minus ſtultas q̄ ſacrilegas opinationes ſubuer
tendas perſecrutari: ne aliquid intactum (prout mediocritas ingenii tu
lerit) præteriſſe uideamur. Fuerunt ea tempeſtate qua florebat Augu-
ſtinus. Hyeronimus: Ambroſius: Hylarius: heretici qui mira ac indicibili callidi
tate ſimplicium animos propulſantes: ac in eoſdem neſcio qua iclementia iampri-
dem conceptum uirus euomentes: totam chriſtianorum religionẽ inſtar arpie fe-
dantes: ſubuertere moliti ſunt. O peruerſam homnium conditionem. O pernitio-
ſam chriſti & immaculatæ ſponſæ eius ſtragem. O ſeuam atq; terram beſtiam diui-
num cultum deuaſtantem. Quis ſane mentis neget malorum per magnam eẽ co-
piam uirorum? ab eorum tamen periculis aliqua prudentia aliquo conſilio aliqua
denique moderatione ſe præcauere poſſunt habeo. Superbos humilitate: iracun-
dos taciturnitate: homnium uiolatores pietate: uiolentos prædones opulentia de
uinces. Et ſi parum hæc ſint uſui uel ad remittendas culpas: uel ad demulcendos
animos, Sunt tamẽ multa nobis aduerſus eos iumenta: ſcilicet carceres: dãna: exi
lium: mutilationes: cruces: & plurima alia præſidia. Pernitioſum autem heretico
rum genus & ocultum: quo pacto: qua arte effugias incognitos: fallaces: prius op
primentes: q̄ ſuſpicatus fueris nocituros difficile cenſeo. Medici ſi optime egritu-
dinum cauſas cognouerint facile bonam corporis ualitudinem languenti indu-
cent: quod utique non poſſent ſi eas ignorarent: Quis eſt enim modus ſanandi
morbos incognitos? quæ percipiendi ſolertia: quæ aſtutia præcauendi. homini-
bus blande loquuntur ſimulatam ſanctimoniam oculis intuentium obiectãt cul-
tum: Religionẽ: ultra mortalium curam præſe ferũt. Semper ora ſemper oculos:

non cœlum ſpectantes: ſed defixos potius in terram temporalia contuentes ut ui-
deantur cœleſtia abhorrere & mirum immodum fragilia expectere: nullum uer-
bum in buccam: niſi ſcriptura conditum uenire poteſt. Sic uerba: aut propheta
rum aut euangeliorum penſitant: ſic chriſti apoſtolorumq; ueſtigia trutinant: ut
exilium omnibus indicat regni celeſtis: nemo bonus: nemo iuſtus: nemo deo gra
tus: niſi qui ſpretis diuinis (ut ita dixerim inſtitutis) ſibi morem geſſerint. & ſic ut
homines proſternant ſubtili artificio latenter ſerpere moliuntur. At hæc execran-
da hominum portenta ad ſubuertendum humanum genus oppido itenta: qua cal
liditate: quaue arte compeſcas: dum ipſe mecum magis: magiſq; cogito obſtupe-
ſco. non enim telo: non uiribus: ſed uerbis ueneficis terreſtribus melle ſapientiæ
circumlimatis ſuccumbis. hoc uerborum lenocinio ſic ſimplicium animos illici-
unt. ſic aſtu acerbitatem ſaporis aſperi: ſub prætextu ſuauitatis occultant: ut pri-
us pernitiem q̄ nocituros ſuſpicatus fueris ſentias. Non etne ſiculis: non in phaſe
licis montis chimene flammæ tot clades itulere quo. orbi uniuerſo: hæc hominū
portenta ſtragem catholicorum molientem intulerunt. Aduerſum hos fallaces
ſubdolos uaffros homines ingens inſtruitur diſceptatio. Sed quia i pedes firmi nō
ſunt facile fugientes inſequemur: eiſq; deuictis conſimilium pedicas declinare ſtu
debimus. Ne ſimplicibus ab integro offitiant. Sed miror prorſus homines diui-
narum litterarum doctiſſimos: ut Arius: Sabelius: Manicheus fuit: tantis inſigni
bus erroribus fuiſſe reſperſos: quos cecos fuiſſe mox oſtendemus. Nunq̄ mihi per
ſuaderi potuit in tantum cahos ignorationis impudenter incidiſſe: ſi archana ſcri
pturarum atque prophetarum oracula (ut ipſis par erat) limatius penetraſſent:
Quid enim hac luce clarius? Quid hac uia planius? hac quippe igreſſi quoniam
ſuauis eſt: & non præceps: non ſaxis aſpera: non obducta ſentibus: Non gurgiti-
bus interciſa: qui piam: qui ueram: qui iuſtiſſimam tenent religionem: Facile om-
nes errores impios extinxere. Sed admodum dolendum eſt ſeuam truculentam
atque efferatam rabiem ita mentem excecaſſe: ut errore nullum ſuauiorem cibū
eſſe putent. Ita malitia eos exagitat: obſtruitque aures ut nec narranti ueritatem
omni ſole lucidiorem fidem habeant. Ita perſtringit oculos: ut nihil uerum putēt
niſi eorum erroribus fuerit conſentaneum: & neſcio qua mentis inſania: quaue ra
tionis egritudine tumefacti. Auguſtinum in primis: Hyeronimum: Hylarium:
Cyprianum: & cæteros in diuinis ſcripturis celeberrimos: patres atque doctores
contemnant dilacerent exurrant putantes ut coniecto ſeſe in portu nauigaturos
ſi horum ſanctorum patrum congeſtos labores: i quibus eſt plurimum ueritatis
& adiumenti exuſtos atque penitus deletos uiderent. q̄ deo adiuuante ſecus
factum eſt tanta argumentorum copia nobis adeſt: ut pueris adhuc balbutienti-
bus hos abdicatos reuincere operoſum non eēt. Igitur ut ad rem properet oratio.

Animam ex diuina ſubſtantia eſſe rati fuerunt: nec ab re cum tantam equidem
cogitationum celeritatem: præteritorū recordationem: præſentium diſcretionē:
tot ſcientiarum inuentiones: tot artes: tot inuenta humanis uſibus percomoda
conſpicerent: merito naturam ſic corporis molem regentem ſic moderantem: di-

Prima hereticorum opinio de anima

uinum quoddam dixerunt. Et ut a telorum aut fulminum terroribus ſe ſe muni-
endo protegerent. Progredientes dixerunt diuinum intellectum ab humano diſ-
iunctum eē minime: ſed unus & idem & ſingularis comune nobis & deo erat: qui
cum in ſe ipſo quieſceret & ad creaturarum notionem nō flecteretur: ſed acie ſuæ
mentis affixa eius naturam ſubſtantiam diuinitatem iugiter contueretur: iure q̄d
dam diuinus dicebatur: At uero comparatione ad corporis materiem habita quā
agitabat per ſenſuum operationes & uitales motus: illico diuinitatis carebat no-
mine & humanitatis ueſtiebatur ornatu: ut idem eſſet intellectus qui & diuinus
& humanus pro officiorum uarietate diceretur. Et ſi huius impii ſacrilegique
erroris cauſam expetis: exemplis rem aſtruunt. Phyloſophia quippe omnis cō
ſentit: Grāmaticam: Rhethoricam: Geometriam: & ſic de reliquis ut a doctore
effluunt Doctrinales ſcientias appellari oportere: quas ſi auditores ſtudendo
coluerint: non doctrinales ſed diſciplinæ dicentur. Item mentis partus ut intelle-
ctum dicentem aſpicit uerbum dicitur: quod ſi ad obiectum a quo partialiter ge-
neratur teſte Auguſtino. ix. de trinitate comparetur: non uerbum amplius ſed na
tum appellabitur. Sic intellectus qui eſt animæ potentia non accidentalis ut ple-
riſque uiſum fuit: ſed ſubſtantialis: ut diuina meditatur diuinus eſt: ut corpus mo
uet uegetat humanus eſt. q̄ hoc inane commentum a ueritate ſit alienum unica
ratione facile patebit. Deus enim cum ſit ſummæ ſimplex & actus puriſſimus: non
mea tantū ſed omnium fere ſententia nulli admiſceri queit. Quæ enim coniun-
gi copularique adinuicem debent: neceſſum eſt alterum patiens: Alterum uero
formam eſſe. Si enim phidias: aut policletus ſtatuarius inſignis herculis aut yo-
uis ſimulacrum ex ere aut marmore ſculpere cuperet non ne es effigiem herculis
ſuſcepturū eſſet in potentia: reſpectu ymaginis cuius es eſt pars eſſentialis: Aut
ſi homo ſiue quodcunque aliud brutum componitur: non ne corpus prius orga-
nis diſpoſitum eſt ut potentia: cuius anima eſt forma? Igitur quæcunque ex parti
bus integrantur: alterum eſt ut potentia: alterum uero ut actus & perfectio: ut do
cet Ariſtotiles. Cum igitur homo conſtet ex anima & corpore ueluti ex partibus
eſſentialibus: & anima ſit ex diuina ſubſtātia conſequens eſt ut iſta natura ſit aut
potentia aut actus: quorum neutrum dici poteſt. Item humanus intellectus
in exordio ſuæ creationis eſt ueluti tabula in qua nihil omnino aut moribus
aut diſciplinis depictum ſculptumque eſt: perficitur quidem uel parentum con-
ſuetudine: uel legendi aſſiduitate: quibus omnibus caret diuinus. Item
a ſenſibus omnem noſtram cognitionem uendicamus. Læſa & enim uirtute ſan-
taſticha mox deperit omnis uera integraque cognitio ut in amentibus: furio-
ſiſque ſatis claret exemplum. Dei uero intellectus cum ab his parentibus
naturæ defectibus longe alienus ſit. Conſequens eſt ut omnino a mortali-
Mācheus um condutione ſecluſus ſit. Manicheus impius atque infœlix hereſiarcha ſupe-
riori errore fedatus: idem aſtruit: quod ſceleſtiſſimum fuit. Sed huic imperati aliā
adiecit iſaniā: obmittamus ꝙ aiam rationalē ex dei ſubſtātia dicat cū aiaduerteret

mores hoīum: & quoſdā ſāe caſtos: pudicos: bene moratos: abſtemios: quib9 honeſtate nihil maius: nihil pretioſius. Videret item & alios cordatiores paululū admodum moroſos: ſacrilegos: hominum uiolatores: quibus nefas omne fas putandum eſt: Rurſus & eoſdem uno tempore ad bonum impelli alio quoque ad malum flecti: Duas in homine animas rationales eſſe ratus eſt: Quarum una ad bonum rectum: iuſtumque proſequēdum comouet atque inclinat. Altera diuerſo tueāt calle & adeo harum offitia impromiſcua ſunt. ut nec bona malum: nec mala bonum operari queat. Sed quantum hæc opinatio ueri preſeferat: ſequēs cōfutatio edocebit. Stultius neſcio quid dici poteſt: q̄ homines natura deo imortali pares facere: Quod ſane neque pernitioſi poetæ: neque oratores: neque philoſophi ſomniaſſent. Quid eni homini erudito tetrius: quid profecto obſcurius obtigere queit q̄ duo ſe mutuo contradicentia affirmare: niſi forſitan ille iſulſus ad nos redderet qui nullam diſcretionem inter uapulare & non uapulare ponebat. Quod & manicheus ultro profitetur. Cum enim dicat animam a deo ſummo omnium rerum opifice factam: non ne creaturam eſſe concedit: Cum uero ipſam ex dei ſubſtantia non ne apertiſſime creaturam eſſe negat. Nec enim ratio ſi bene quadretur: manichei errorem ſubuertit. Nonnulli hereticorum calliditate callentes: non ex diuina ſubſtantia ut primi: nec duas eſſe animas in hoie ut ſecundi: ſed ex natura immundorum ſpirituum animas rationales eſſe dicunt. Ita q̄ horum arbitratu nihil eſt anima niſi ſpiritus neq̄. Quæ una cum illis in cœlo empireo culta atque omni cæleſti mūere predita creata fuit. Sed ad dei pricipiſque tenebrarum ſuggeſtionem: ſibi parendi atque obſequendi (non ut par erat) cupidine accenſa maluit creaturæ q̄ creatoris ſubici imperio. Tantæ igitur ipietatis merito: in hoc uaſculo luceo intruſa eſt: ut ſuorum facinorum luat pœnas. Nam animæ carcer eſt corpus. quibus exſolutis: ueluti ab omni labe purificata ad cœlum unde ſuam traxerat originem faciliſſime reuertitur. Origeniani animas omnes in principio creatas a deo aſtruunt: & ipſas neſcio quo impulſu a rectitudine iuſtitiæ defeciſſe. & pro diuerſitate peccatorum de celis uſque ad terras diuerſa corpora: quaſi uincula meruiſſe: eaque cauſa factum eſſe mundum. **Origeniāī**

Tertulianiſte animam immortalem ſed corpoream dicunt: ſed animas impias atque uariis uiciis obnoxias poſt homnis mortem i demones reuerſuras credūt. **Tertulianiſti**

Sed multis mirum uidetur ex qua ſentina nautam iſtam inſalubrem hauſerint ii ſacrilegi: quibus diuina eloquia ſemper patuere. At pythagoricorum platonicorumque doctrina non inſuauis multos in hanc tenebram impegit. Nam primus tranſcorporationem & animorum circulum ſtatuit ut ipſe de ſe meminit dicens. Morte carent animæ ſemperque priore relicta. Sede nouis domibus uiuunt habitantque recepte. Ipſe nam ego memini troye tempore belli. Panthoides euforbius erā. Nec ab re ab hoie ea tēpeſtate doctiſſimo ſapiētiſſimoq; cōficta fuiſſe putādū ē. Cuius auctoritas tāti quodā fuit teſte Cicerōe i libris quos de natura deorū iſcripſit: ut ſi quid i cōtrouerſiā diſputādo ueniſſet: quereretur q; ex his qua **Verſus pāthoides euforbius**

re ita eſſet: reſpondere ſolitos ipſe dixit. tantum ſi quidem de ipſo oraculum fece rat: ut etiam ſine ratione ualeret auctoritas. Nam cum ea qua ſemper utebatur grauitate. continentia: frugalitate: modeſtia: temperatiõe hoies doceret: ruperet que admodum ab omni uitiorum illuuie abſterere dixit animas hominum in pe cudes iumentaque meare: ut quod panigericis mendacibuſque uerbis non pote rat: ſaltem horrore eos cõpeſceret. Sic Firmianus noſter excuſat. Sic Naſo poeta haud ignobilis eleganti ſtilo eius ineptam uſurpauit opinationem ita. Parcite mortales dapibus temerare nefandis. Corpora ſũt fruges ſunt deducentia ramos Pondere poma ſuo tumideque ĩ uitibus uue. Sũt herbę dulces quæ miteſcere flã ma molirique queant. Nec nobis lacteus humor eripitur nec mellathimi redolẽ tia flore. Prodiga diuitias alimentaque uitia tellus ſuggerit: atque epulas ſine ce de & ſanguine prebet. Carne fere ſedant ieiunia: nec tamen oẽs. Quippe equus & pecudes armentaque gramine uiuunt. At quibus ingenium eſt immanſue tumque ferumque. Armeniæ tigres: iracundique leones: Cumque lupis urſi da pibus cum ſanguine gaudent. Heu quantum ſcelus eſt inuiſcere uiſcera condi. Congeſtoque auidum pingueſcere corpore corpus. Alteriuſque animantem ani mantis uiuere lęto. Scilicet in tantis opibus quas optima matrum. Terra parit nil te niſi triſtia mandere ſeuo. Vulnera dente uiuat rectuſque refere ciclopum. Nec niſi prodideris aluum placare uoracis. Et male morati poteris ieiunia uetris At uetus illa etas: cui fecimus aurea nomẽ: Fetibus arboreis & quas humus edu cat herbis. Fortunata fuit nec polluit ora cruore: Tunc & aues tutæ mouere per aera pennas. Et lupus impauidus mediis errauit inaruis: Nec ſua credulitas piſcẽ ſuſpenderat hamo. Cuncta ſine inſidiis nullamque timentia fraudem. Plenaque pacis erant: poſtq̃ non utilis auctor. Victibus inuidię quis quis fuit ille deorum. Corporeaſque dapes auidam demerſit in aluum. Platonem quoque animas hominum poſt mortem reſolui: uſque ad corpora beſtiarum ſcripſiſſe certiſſimũ eſt. Plotinum a ſuo item non diſcrepaſſe præceptore. Ex eadem paleſtra poetam dixiſſe conſtat. in campos elyſeos purgatas animas miſſas: quo nomine tanq̃ per fabulam uidentur ſignificari gaudia beatorum. Ad fluuium letheum euocari. hoc eo ad obliuionem præteritorum: ſcilicet immemores ſupant conuexa reuiſant Rurſus & incipiant in corpora uelle reuerti. Porphirio dictorum pſois emula tori ymaginatio tantorum doctiſſimorum hominum iure diſplicuit in hominũ ſane: non ſua quæ dimiſerant corpora: ſed alia noua redire humanas animas arbitratus eſt. Puduit: ſcilicet illud credere: ne mater fortaſſe filium in mulam re ſoluta uetaret: & non puduit credere ubi reſoluta mater in puellam filio forſitan nuberet. hanc animarum uſque in beſtias cõmigrationem credidit. Apuleius in libro quem de aſino aureo titulo inſcribit. qui de ſe dicit ꝙ ueneno accepo hu mano aio ꝑmanente aſinus erat. Sic ſotios ulyxis in beſtias mutatos fuiſſe poeta rũ fabellę docent. Sic Archades in lupos fuiſſe cõuerſos tradit uetuſtas. Empe docles ait animas nõ naturã modo agreſtẽ & feram ſortiri: ſed etiã formas uarias. Cũ ita dicit. Nãq; ego iã dum uixi puer & ſolida arbore tales & excindi aial: tum

Ouidius

Plato

Plotinus

Porphirius

Apuleius

Empedocles

lethea uirgo non iuxta ſexus ſiluestrem conuerſionem:ſed indiuerſarum animan tium ut ipſe aliis teſtatur uerſibus. Mactat pater impius artus: diis epulum libās ſeua pce territa me hoſtia luctifica ſueſcat. ꝓ dape mēſā natus. itē ut pecudes ce dit matremque patreq;. Nō ſentit caros mandens ſub dentibus artus. item alio lo co. comprimite o gentes homicidia. non ne uidetis mandere uos proprios artus ac uiſcera ueſtra? Nec omnes in eadem ſorte eſſe conuerſuras aperte docueret pre mia uictricibus uiciorum animis reditum ad cęleſtem ſedem perpetuamque im munitatem conſtituerunt: his uero quæ libidine ſe cōmaculauerit in munere ui tæ ſedem aſpiorem congruamq; moribus & inſtituto uitæ futuram. ſi quidem ex uirili ſexu tranſeant in fœminę formam. Quæ uitam meliorem tempantemq; de legerit ad meliorem fortunam reuocabitur: Porro ſi deterior facta erit: deteriuſq; uiuet propter nimiam amplexationē uitæ deſtinabitur infeliciori: quo aduſque ſe re naturæ perueniat imanitatem. Quanto creditur honeſtius quod ſancti & ue races angeli docuerūt reuerti animas ad ꝓpria corpora ſemel: quod fides chriſtia norum tenet atque docet q̄ totiens reuerti ad diuerſa. Merito hoc diſplicuit por phirio: qm̄ re uera credere ſtultiſſimum eſt. ex illa quæ uita beatiſſima eſſe nō po terit: niſi fuerit de ſua eternitate certiſſima. deſiderare animas corruptibilium cor porum in labem & ad iſta inde remeare tanq̄ hoc agat ſumma purgatio ut inqui natio requiritur: ſingularis dementiæ eſt. Si enim quod perfecte mendatur hoc efficit ut omnium obliuiſcantur malorum. malorum aūt obliuio facit corporū deſiderium: ubi rurſum implicentur malis. Tēpus nunc eſt ut aliqn̄ me colligā. Heretici his deliramentis reſperſi non tam praua de ſe q̄ de diuina iuſtitia ſentien tes. In primis diuinum eloquium corrumpunt cum omnes auctoritates quæ di uinam inſinuant ultionem: ad cominationem potius q̄ ad ueritatem trahant. Scriptum eſt in ſacris litteris: Ite maledicti in ignem eternum: uobis cæteriſque ſpiritibus inmundis paratum: in quibus ſane comprehēditur ꝙ ſi magni ſit miſe ricordia altiſſimi: non tamen tanti ut excludatur iuſtitia quam demoliri origenia niſte propenſius putarunt. Quid enim iuuaret piis integerrimiſq; uirtutes atq; mores excoluiſſe: ſi tandem omnes paricide: adulteri: ganei obligaritores: ſacrile gi: paria premia conſequerentur: Nihil (horum arbitratu) interrerit an Ariſti des quiſpiam ſit an phallaris: Cato an Catelina: Petrus an Iudas: Auguſtinus an manicheus poſtq̄ comune illis & iſtis erit bonum. quod aſtruere iſanie eſt. Item tranſcorporatio & animorum circuitus ſtare nequeunt. Et fortaſſis ueteribus il lis philoſophiæ cultoribus ignoſci oportet. Cum ea luce caruerint qua & abdi ta quęque atque obſcura in lucem prodeunt. quam in diuinis ſermonibus & Ori genes & ſui emulatores comperire potuere: Nam ſanctus Iob ait. Scio ꝙ Redē ptor meus uiuit & in nouiſſimo die de terra ſurecturus ſū: & rurſum curcunda bor pelle mea & in carne mea uidebo deum ſaluatorem meum: quem uiſurus ſū ego ipſe & non alius. Docuit item ſemper phia ipſa propriam formam non ua gari per alienas materias: ſed una quæque determinatam habere. Quid poſtre mo ut ad calcē ueniam ſtolidius q̄ aīa in hoc corpuſculo: ueluti in quodam carce re obſcuriſſimo habitantem aſtruere: quod genus hoīum. Expientia quippe omnium rerum genitrix & alumna eiuſcerei contrarium portendit. Ex loco enī iculto ſqualido tetro odore fedo: quam uoluptatem quā ue iocūditatem quiſpiā

Sācti āgeli

capiat non uideo. Solent enim homines cõſilia declinare loca. & ſi forte ſortuna ꝑ ea meare obtigerit: obturant nares: ne odor īſuauis offitiat. hæc ita ſe ſe habere certo experimento didicimus. Si igitur aīę domicilium eſt carcer: quam uoluptatem inde capiet anima. Aut cur tantum reniteret ne dira illa fieret diſiunctio: Naturale quidem eſt homini nolle hac ueſte grauato expoliari ſed ſuperueſtiri: Nemo eſt qui mortis calamitate non ꝑhorreſcat. filius dei iugi deprecatione deum & parentem exoratus eſt: ne eam quā ꝓ ſalute generis humāi mortem pati oportebat: ſubiret: quod utique non egiſſet: ſi corpus eſſet animæ carcer. Item quantis doloribus: quantiſque calamitatibus affitiatur humanum genus: Et. n. non mihi ſi centum deus ora ſonantia linguis ingeniumq; capax totumq; elicona de diſſet: omnia morborum ꝑcurrere nomīa poſſem. Quis tanta dicendi copia preditus enumerare perſunctorie poſſet. quot libidinibus inflamamur: quot timoribus ſolicitamur: quot denique torquemur doloribus. Nec ſolum ut inquit noſter tragicus. Turbine magno res ſolicite uerbibus errant: Trepidiq; metus: Verum etiam pugnę bella: diſcordię: odia: ſeditiones: ita crebrius excitamur ut ī noſtra uita nulla ſit in terra pedo moleſtiæ: Sed hæc oīa & longe maiora aſpioraq; equanimiter ferenda eſſent: potius q̄ mortis horrorē deguſtare. Idem aſtruit exitus aīæ a corpe. Non enī fieret tot dolorū pœnarūq; inſignia: Nec tantope ſe tueri ī hac miſeriarum ualle cuperet homo: niſi quia acri dolore angitur uoluptates deſerere: quas ex uitę comodis uendicabat. aut quia dolet multo uelocius migrare quottidie q̄ intrauerit. quā cõtuens ille diuinarum lrārū clarus interpres Hyerõimus meror exclamare cogitur: O mors quæ fratres diuidis: & amore ſotiatos: crudelis ac dura diſſotias. Ex quibus ſatis liquet animam corpori eſſe coniunctā: non tanq̄ carceri: ſed ueluti ſotio & germano. Id circo hos abdicatos homines: & utinam homines e noſtro campo deiectos relinquendos cēſeo. cū amodo nobis ſas non ſit congredi aduerſus eos qui ſuis ueſtigiis ſtare nõ poſſūt. Rē igitur adortam nauare properemus: quam exequi leuius erit: his abiectis erroribus: quibus ante tenebatur obnoxium humanum genus.

Quid ſit anima rationalis ſecundum ueritatem catholicam. Cap. iii.

Exactis itaque erroribus animæ ratiōalis: Nunc ſupereſt tentare diffinire naturam eius: quam moliri priſci illi: quorum fama celebrabitur per omne euum: exerciti deſexique fuerunt. Nec omnes ueteres illos ciere ſtruxi. Ne longior ſim in exequendo hanc rem q̄ uelim: ſed illos duntaxat conueniendos puto: quorum ope atque diligentia inceptum illuſtrabitur negotium. Amoliantur hinc heretici faceſſant philoſophi. Et ut equum eſt diuinis ſcriptoribus paululum concedant. Tantam prouintiam fruſtra adorti ſunt patres illi: cum hoc celeſte atque archanum miſterium: non niſi a purgatis mentibus perſcrutari poſſit. Nam ab impuro purum attigi ne ſas eſt apud platonem ſed miſſa iſthæc faciamus. Multifarie genus ſubſtantię eſſe partitum omnes tam philoſophi q̄ theologi concinunt. Vnum ſi quidem quod nec anima: nec ſpiritus nec uiuens eſt: ut Aurum: Argētum: es: lapides: & reliqua eiuſdem generis in uiſceribus terræ calore ſolis ſyderūque decocta: nec uegetant: nec agitantur ex ſe: & ideo in genere iaīatorū merito collocata fuerūt.

Alterum quidem ſic eſt ſpiritus: ut nullo modo aīam eē poſſit: Intelligētię quip
pe orbiū motrices & ēt quæ diuino ſamulantur imperio intelligunt: diſcernunt
ſciunt: & tamen animæ nō appellantur: quia corporibus carēt: quibus animæ ſēp
inherent. Alterū ſic eſt aīa ut nulla rōne ſpiritū eſſe poſſit: ut in plantis arbuſtiſq;
oībus aīa uegetatiua: Nā quæ a terra ꝑ radices trahūt hūorem medullā habēt per
quā uiuūt & nutriūtᷣ. id qđ eſt pricipiū uitæ & nutricationis aīa dūtaxat appel
latur. In aīantibus uero additur ſenſatio ꝑ quam animalia agitantur. Poſtremū
eſt qđ ē aīa & ſpiritus. Nā ut corpori unitur ueluti pfectio pfectibili aīa appellatᷣ:
ut uero ītelligit & ſeperata māet ſpiritus dicitur. Iſtis fere modis totum ſubſtātię
genus euacuatur. Qui uero aīæ rationalis naturam diffinire adorti ſunt ut aīam
ſolum aut ut ſpiritum duntaxat aut ut aīam ſpiritum diffinierent quorum diſcre
tionem ac differentiam in earum conſignatione patebit.

Prima diffinitio animæ Rationalis.

ALexander in libro ſuo de motu cordis ut ſpiritus eſt animam diffinit ita — Diffinitio alexandri de aia
anima eſt ſubſtātia īcorporea ītellectualis illumīationis a prīo ultima re
latiōe pceptiua. Verū cū diffinitio ſit terminus ꝓſūctorius unū qđq; clau
dēs infra limites ſuæ ſpēi aut generis opus ē ad ipſarū expreſſionē abūdatioreq; in
tellectum aliqualiter īmorari. Sapiūt & enī primorū pricipiorū naturā quæ ſub
ſtantia licet pua in uirtute tñ maxima uidetᷣ: ita ſingularū rerū diffinitiones ingē
tē cōtinēt ſubſtātiam quā nec dauus: nec Edippus oraculorū interpres exculpe
re quiret. nec quiſpiam alius niſi eſſet florentiſſimo atque accerrimo ingenio pre
ditus. Rem igitur memoratu dignā ipſe aggredi uideor uidere. Cū mea opa id ef
fecero ut idocti ad ueram religionē: & docti ad uerā ſapiam dirigātur. Quod utri
que fiet ſpero: ſi harum diffinitionum obſcuros atque altiſſimos ſinus aperiam.
Igitur Alexandri diffitionū adoriamur. Oia quippe ī primo uerborum cōtextu
clara ſūt: niſi quod in calce ponitur. ſ. Illuminationis a primo ultima relatione p
ceptiua. Sed hanc diffinitionis molem maturare ipſe neſcirem niſi exempla mi
hi additum preſtarent. Proponatur in medium ſol. In ipſo nempe tria conſide
randa ſunt: ſcilicet natura lux lumen: plura pro nec oportūa non ſunt. Naturā ei
us tetigit ſecundus phūs. Adriano cæſari deſcribens litteris. Nam perpetuum ſilē — Secūdus philoſophus
tium ſibi indixerat ob indignum facinus quod comiſerat de matris cōtinentia pi — Solis deſcriptio
culū ſumens. Sol igitur eſt oculus dei noctis concreato cœli & naturæ pulchritu
do naturę gratia horarum diſtributor: in his autem tot officitiis quæ de ſole dicū
tur non fruſtra: nec ad laudis pompam laſciuit oratio: ſed res uere per uocabulo
rum offitia deſeruientium exprimuntur: Et cicero noſter ait dux & princeps &
moderator luminum reliquorum mens mundi & temperatio eſt ſol ipſe. habes ꝑ
functorie offitium magis ex his q̄ naturam uel rei eſſentiam. Sed Cicero ſciens &
cæteras ſtellas habere lumen ſuum. ſolamque lunam proprio carere. obſcurita
tem diffinitionis huius liquidius exſoluens oſtendit ſecundum: ſcilicet a ſole eſſe
maximūque lumen: id circo ducem & principem dicit quem heraclitus fontem
cęleſtis lucis appellat. Duxē: quia omnes luminis maieſtate præcellit: Tertiū pa
tet: Nam eius iradiatione atque ſplendore cuncta conſpicantur: ſic in ſupercele
ſti illo atque diuino ſole. i. deo tria hæc aniaduertere iubemur. Primum ꝙ eſt. ſ.
quia eſt oīum rerū cauſa atq; origo a quo ueluti a fonte quodam omnes creaturę

emanant: Cui ſingulariter eſſe competit: Nã creaturæ oẽs diuini eſſe participationes quedã ſunt: Teſte Dioniſio. Secundũ ẽ lux ipſa quæ ſicut in oculo ẽ ratio uidendi ita intellectus qui eſt lux animæ rationalis ratio ītelligendi. Q uid enim eſſet deus mente & ratione carens: niſi lutulentũ aīal? Igitur cũ diuīa natura oibus rebus pſtare uideat: īdignũ quippe eēt ea carere pfectiōe qua cũcta diſcernũt: Et cũ diuinus ille ītellectus ſit infinitus atq; īmēſus cōſequẽs eſt ut obiectũ equalis ambitus atq; cōtinētię aſſignetur. Id aũt eẽ diuinã eſſentiã aut naturã oẽs ſachri theologi clamant: in qua ueluti ī quodã ſplendidiſſimo atq; illuſtriſſimo ſpeculo idee rerũ oīum relucẽt. Tertiũ ẽ quia eſt quoddã nos ſuo benefitio illuminãs. Intellectus equidẽ hũanus ex ſe atra quedam fuligo eſt: Illuſtramur aũt ad cōtuenda oīa diuinę lucis benefitio. Vt iacobus inquit oẽ datum optimum & oẽ donũ perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre luminũ. Et Ioãnes in euangelio. Erat lux uera quæ illuminat oẽm hoīem uenientẽ in hunc mundum. Subtracta ab hoībus luce iſta qd aliud ẽ hõ niſi tenebra & caligo. Propterea phi ipſi hoc cęleſti benefitio carentes relicta ueritate quã neruis omnibus inquirere ſũmopere curarunt: per deuios anfractus gradientes in horridum ignorationis cahos lapſi ſunt

Actus primus

perceptio ãt luminis iſta duobus modis fieri poteſt: aut quo ad actum primum luminis: aut qud ad actum ſecundũ. Eſt aũt actus primus rei natura & eſſentia ſicut animal rationale & hominis actus prius. Secũdus uero eſt rei ipſius bene eẽ: ſicut eſſe ſapientem iuſtum caſtum beñ moratu eſt hominis bene eſſe. & ne eiuſce rei ſcropuloſa difficultas ab inquiſitione ueritatis homines abſterere hẽat: qđ uerbis aut litteris uix depromere queo: exemplis certe rem ipſam aperiam. Lumẽ igitur duabus diſcũctiſſimis materiebus inheret alio quidẽ & aliquo effectu. ſ. igni & aeri. Ignis & enim lucem ſuam qua opaca & terreſtria illuminat: qm̃ celeſtis eſt a quinta eſſentia perhemniter ſuſcipit: nec intelligi poteſt preceſſione ulla. Lumẽ ſubſtantiam ignis preiſſe. Omitto in preſentiarum: quæ de prioritate uel naturę uel originis iter doctos uerſari ſolent. ſed de tẽporaria mora nobis eſt ſermo. Nõ enim prius lumẽ ab eſſentia cœli q̃ ignis ſubſtantia egreditur: ſed hæc duo. ſ. ſubſtantia ignis & lumen quod eſt accidens eius cõnaturalia atq; cõtemporanea ſunt: & adeo ſibi mutuo coherent: ut nulla tempeſtate diuelli ac diſiũgi queãt. in quibus duobus actus primus luminis conſiſtit. Bene aũt eſſe luminis quod eſt actus ſecũdus: ſic deſcribi põt. Eſt. n. cõparatio ueluti aeris tenebroſi cui acceſſione lumine ſenſim facta lucis: illuminatur. prius quidem eſt aeris ſubſtãtia. poſtea ſolis lumen perficitur: talis profectus merito benẽ eſſe appellatur: Cũ igitur duo tm̃ modo ſint ab ipſo celeſti ſole: ideſt deo illuminabilia. ſ. Angelus & hõ animãtia cętera intellectu carẽt ad ipſum deũ ſceu ad quoddã pricipiũ atq; luminis fontem gemina relatiōe cõpati ſũt. ſ. ut ad primũ eſſe quod natura appellatur: uel ut ad ſecũdũ quod bene eẽ nũcupatur. Igitur ut res liquidius eluceſcat ãgelis ignis: hominibus aeris lucem conſignemus. Sicut eni in igne nõ prius eſt ſubſtantia q̃ accidens ita nec ī angelis intellectionẽ pceſſit uirtus ītellectiua. ymo ob exordio ſuæ creationis oīs intelligentia fuit plena formis: quod etiam diuinæ litteræ aſtruunt. Nam rerum creatarũ ſpẽs cõcreatas fuiſſe pleniſſimis faucibus prædicant. Eſſe uero lucis inſtar aeris illuminabilis: nec mox illuminati homini iure quodam attribuitur. Q uemadmodum enim aer preit & illuminatio conſequitur. Ita anīa

Actus ſecũdus

prior eſt longe ſua cognitione (nam eſt ſicut tabula in qua nihil pictum nihilque ſculptum eſt) ſed paululũ uigorata natura intellectione perficitur. Ex his itaque conſtat ꝙ natura Angelica quæ omnes & dignitate & excellentia preitur prima reĩone quæ eſt lucis ad ignem: refertur ad deum. Anima uero ratiõalis cũ ſit poſt deum in ſecundo gradu ultima relatione refertur ad deum ceu lux ad aerem cõpata. Non igitur ab re in diffinitione poſuit ultima relatione perceptiua. Alexã dri rurſum aliomodo huius obſcuræ inuolutæque diffinitionis ſenſus haberi poteſt: Duplici relatione homo & ſingulæ creaturæ referuntur in deum. Prima ẽ ut ad cauſam efficientem: Altera eſt ut ad finalem. Verum cum finis ſit longe nobilior ac prior efficiente: qm̃ finis mouet effitiens atque impellit ĩ executione: tamẽ operis agens finem preuenit. Receptio igitur luminis a deo ſm̃ utramque relatiõẽ: ſcilicet efficiẽtis & finis ſit. Quia uero illuminabilia ſunt duo: ut pauloante commemoratum extitit: propterea ſuſceptio luminis a deo: ut a cauſa effitiente angelo ut uero a finali hoĩ congruit. Dico igitur ut redeat eo unde digreſſa eſt oratio ꝙ receptio luminis eſt in angelo: ut in eſſe ꝑ creatiõis benefitium a deo exiuit: idcirco prima relatiõe quæ eſt efficientis ad deum refferri oportet: ſm̃ uero acceſſũ ad cauſam finalem: eſt ĩ mente ratiõali ſuſceptio luminis. Et hinc eſt ꝙ ĩ primo aĩæ exordio eſt inſtar aeris nõ illuminati: Quare ſecunda relatione. ſ. finis ad deum conuerti licet. Obmitto grãæ & gloriꝫ illuſtrationem: de naturali tãtũmodo exequi fuit conſiliũ. Ex his doctorum fragmentis ſparſim lectis. prime diffinitionis claret ſenſus.

Digreſſio declarans quid ſit lux: Quid lumen. Et quõ lumen a luce gignitur.

Fortaſſis quiſq; demirabitur quo orſũ nũc de luce adorior ſermonem ſed id quidẽ nõ expedit: Qm̃ ſi in rebus mimis dubitare intellectũ qñq; contingat: multo hercle magis in his quæ lõge ab humanis ſẽſibus ſunt ſemota. Nec tales forte: ut reor queſtionis abſq; lectitantium utilitate erunt. Quippe quæ diffinitionũ apient ſenſum: & intelligentiam illuſtriorem reddẽt. De luce igitur uarie fuerũt apud philoſophãtes opinatiões: quas ꝑcurrere frugi erit. Empedocles porrectũ corpus a cœlo uſque ĩ terrã lumẽ eſſe credidit. Democritus quaſdã deriſiones corporum indiuiſibiliũ: a ſole uel igne diffluentium lumen dixit. Quidam lumen corpus unum ꝑ aera ſic expanſum & aliqñ in ſe contractũ effectumque impartibile dixerunt. Alii lumen corpus eſſe ꝑhemniter a corpore lucido generatum. ita ut potius eſſe ſuũ ſit icõtinuo fieri q̃ infacto eẽ: Adiciẽtes ꝑterea ex formale & ſpirituale eẽ cõfectũ: & cũ corpore & ſpiritu magnã habere cõueniẽtiã. Cũ corpore quia ſitualiter totũ replet orbem. Cũ ſpiritu quia idiuiſibilis eſt. Et huius rei exemplũ afferunt. Qm̃ ſubſtãtia licet ꝑtes hẽat quibus ſitus nullus ẽ: acceſſiõe uero quãtitatis facta. ꝑtes ſubſtantiæ ꝑ ipſam extẽduntur: Ita dicunt quãtitatẽ ꝑſpicui ſiue peruii corpis ſe habere ad lucis ſubſtãtiam: quæ licet ꝑtes corpeas hãt. ſitu tñ caret: quẽ recipit ꝑ ĩfluxum atq; expanſionẽ ſupra materiẽ quæ eſt luminis habitaculũ. Aliis uiſum eſt lumẽ eẽ formã ſubſtantialem corpis primi luminoſi qua ſuſtentificatur quicquid generatur. Auempeche & ſui ſucceſſores lucem nihil eſſe ſecũdũ eẽ: uel de ſe arbitrati ſunt. ſed colorẽ quẽdam forma & dignitate cũcta ꝑcellentem. idcirco coloris euidẽtiã uel mãifeſtationẽ appellarũt lucẽ. Mouebantur autem maxime

Empedocles
Democritus
Lumẽ qd ſit
Auempache

quia unius ſenſus eſt unicū ſenſibile primū: qđ eſt color ī uiſu: conſequēs itaque erit lumen eſſe colorem. Et ulterius rem ingrediētes: ſolem eſſe a deo coloratum dixerunt ut eius euidentia atque manifeſtatio omnem ſupergrediatur uidēdi uirtutē.

Ariſtotiles

Ariſtotiles & plerique oīum pypateticorū lucem eſſe corporis qualitatem luminoſi ſecundum ꝗ eſt luminoſum: quæ ab ipſo procedit: formaliter generata tam in diaphanum puium q̄ terminatum. Et lumen receptum in diaphano puio: eſt actus eius: perfitiens ipſum non quidē in eſſe ſubſtantiali: ſed accidētis potius quo ipſum eſt pſpicuum. egreſſio uero luminis a corpore lucido attingens id qđ eſt terminatum eſt colorum endelichia. Vnde qui de phiſicis rebus locuti ſunt.

Lux qd dicit

ita lucem diffiniere. Lux ē qualitas: uiſus proprie immutatiua: exiſtens in corpore lucido non dependens ab alio in fieri & conſeruari: & ſi fuerit pura eius ſubiectū non habet cum opaco terreſtri commixtionem ut qualitas uiſibilis ſolis: aut ignis.

Lumen quid dicit

Lumē uero eſt qualitas a luce deciſa atque ī diaphano multiplicata: neque lucis neq; coloris aliqd habens: ut aer clare demonſtrat in eſſe tñ & conſeruari dependens.

Color qd dicit

Color autem eſt qualitas ſecunda ellemētorum cōſequens mixtionem & actionem & paſſionem qualitatum primarum & debitam cōmixtionē lucidi ignei cum terreſtri opaco atq; diaphano: uel aereo uel aqueo.

Splendor

Lux uero ut ab aliquo corpore terſo ſenſibiliter & manifeſte refrangitur: Splēdor appellatur.

Quō lumē a luce gigni poteſt

Algazel

Aliud inquirendum reſtat quomō a luce lumen gigni poſſit. Algazel & cæteri pſpectiuorū diſciplinis referti a luce lumen tanq̄ ꝓpriā ſpeciē ſenſibilē lucis gigni uoluerunt. Et hoc fieri dicunt triplici radio concurrente. ſ. recto: fracto: atq; reflexo. Rectus igitur radius appellatur: quia luminoſo corpore ad terrā porrigitur & per eiuſdem diaphinitatis egreſſus nullum angulum conſtituit. Cauſa redditur. Natura quippe ī ſuis opatiōibus modū neſcit id circo agit q̄tum ualet & celleriori breuiorique agitatu quo poteſt opratur. & quia linea recta omni alia conterminabili eſt breuior. ideo ſolis radius ex ſe inceſſum rectum ſi fieri poteſt ſemper tenet. Verum ſi medium alterius diaphinitatis radio ocurrat a rectitudine ſua excidere oportebit. Ceu radius tranſiens p aerem attingens aquam alterius naturę & paululū ſolidioris. ipſa obraritatem eius radium penetrare ſinit: ſed cū mediū ſit alterius reſiſtentiæ q̄ aer nō patitur ſe penetrari a radio tenente īceſſu recto: niſi forte perpendiculariter a corpore lucido emanaret: ſed cum ad ſupſitiē aquę peruenerit ab īceſſu recto decliat radius. Huiuſmōi aūt obliq̄tas radii fractio appellatur: Reflexio quidē radiorū hoc modo gignitur. Cū radius rectus corporis ſpiſſioris obſtaculum reperit: nō tranſit p medium: ſed quia natura corporis luminoſi per illius corpis medium lucis ſuę ſpeciē multiplicare nequit. facit quod poteſt. Et tunc multiplicabit eam īmediū corpori obſtāti cōtiguando. Talis itaque luminis multiplicatio reſflexio quedā appellatur. Lumen igitut ut me colligam p hos tres radios multiplicatum immediate a lucis fonte genitum perhibetur. Magna cōtrouerſia ſuborta fuit inter Auguſtinum & pypateticos omnes an. ſ. lux ſit ſubſtantia uel accidiēs. Sed cum uterque eorū dentes accerimos hēat: offitium ī hac ancipiti re ſapientis erit nolle irritare crabrones: Si enim phis ipſis fauendū erit: uictus e campo ſcripturarum profligabitur Auguſtinus. Si uero oppoſitum ſenſerimus: omnis equidem philoſophia e medio ſublata erit. Quid igitur faciā: erone alterius gratia me linguis: aut ueritatem deleri patiar: ſi ariſtotelis ptē ſuſcepo

utique me conuiciatorem atque mordacem appellabũt. Si auguſtinum tueri eni
tar. totamq; phorũ manum cõmouebo: ſatius erit (mea quidem ſnĩa) eos nõ ex
citare q̃ ultro quos ſuſtinere nõ ualeo ad pugnam irritare. Difficultas enim hæc
aliam ſtruit. ſ. an ſit corporea ſubſtantia uel carens: Probant enim qui aurelio fa-
uent. tum ex cõmixtione: cinerum con aqua. Ignis cũ ferro: cũ fumo ignis: & ſic
de reliquis exẽplis: q̃ celeritatis gr̃a obmitto. duo corpora poſſe ab eadẽ ſupfitie an duo cor
ambi: cuius oppoſſitum ſemper tẽuit phia multorum. Sed ubi par auctoritas cõ pora pñt
pitur. adoptionẽ curioſis relinquamus: eo maxime qm̃ iã uocat carbaſus auram ab una ea
.i. ut finem digreſſionis cõcludere ꝑperemus. Cum multa nobis ſuppeditauerit demque ſu
natura: in quibus oblectari mirum imodum poſſumus: nihil ꝑfecto ptioſius: ni perfitie am
hil ſuauius: nihil ue utilius ipſa luce arbitror: cuius benefitio aurum argentum la bi
pides precioſos poſſidemus: cuius mirabili abdita opatione: queq; mixta cõſiſtũt
opaturq; ſua uirtute i cunctis aiantibus. & ſenſum & motũ. Retulit in libro de
iudiciis aſtrorũ Albumaſar: ypocratem nobiliſſimũ medicũ ſcriptum reliquiſſe: Albumaſar
ꝙ niſi de nocte ſtellarũ lux aeris craſſitudinẽ atq; dẽſitatẽ ſubtiliaret: oẽ aiatũ cor
pus deperiret: qd̃ multi p̃fti idoctũ uulgus fidem nõ hẽret. Propterea qm̃ noctur
no tempore dũ aer ſpiſſiſſima caligine obductus fuerit. omnẽ ſtellarũ ornatũ ocu
lit & uſq; adeo: ut ẽt ſubtractũ nobis oẽ lucis benefitium uideatur qd̃ longe ẽ aue
ro. influũt quidẽ i his iſerioribus ſecreta poteſtate: quã deguſtare: ſed contueri nõ
licet. Maria ẽt cæleſtis lucis uirtutẽ & mirabilẽ poteſtatẽ nõ celãt. Fluxus enim &
occeani refluxus i lunã oĩum humectabilium genitricẽ ueluti i cauſam ꝓximam
ſapiẽtes retulerũt. Ionicũ uero & tireium & iliricũ mare. Et quecũq; alia mediter
ranea lunę curſũ regulariter nõ emulantur: ſolũ occeanũ luna deprimit atq; exal
tat. Nã cũ pagret i quatuordeci diebus ſemicirculum: & in duo de triginta pficiat
Sic mare his ferme diebus duos tumores aquarum facit. Huius rei cauſa apertiſ-
ſime oſtentari poteſt. Nam ſi occeanus totam terram ambiret: ſicut forte natura-
lis ratio perſuaderet ſemper ratio in propatulo eſſet: nũc uero quorſũ ſit diſcopta
terrę ſuperficies: ſatis liquido cernitur: Nam cum ex molli luto oĩa producturus
eſſet deus: neceſſum fuit ut ex eadem mole frondes & arbuſta & omnia pabulatio
ni: aquationique percommoda adoleſceret: quibus uita tuerẽtur. Idcirco qui cũ
cta ex nihilo facturus erat iuſſit & extendi campos: ſubſidere ualles: frõde tegi ſil
uas: lapidoſos ſurgere montes: ut inquit ouidius. Vt ubertate frugũ herbarum-
que animantia quæque: pro unius cuiuſque natura uegetarentur. Quod ſi nũc
ita eſſet: ut natura (nulla animantium neceſſitate cogente) iſtituerat: ad lunę mo
tum fieret aquarum tumor magnus: totam luſtrans terram ymo: & maris: & lunę
eſſet unicus circulus: & centrum unius: alterius circuli pariter eẽt. Sed ne iſta fiãt
terrę gilboſitas obſtat. Albumaſar (ut alios pretercam) cum de fluxu maris ſmo Albumaſar
nem faceret: ita ratus fuit: Cum enim (is inquit) magnes ferrum ad ſe rapiat. ita
luna maria. Nam centrum lunę diametraliter aquis ſuppoſitum: tumorem ingen
tem creat ſicut ſole in auge exiſtente: terræ fructus torret. Quo fit: ut luna in ſuis
quartis conſimiles habens operationes quatuor tumores: totidemque depreſſio
nes generet. Auget inteſtis animantibuſque medullas & ſanguinem & cerebrum
& humores reliquos. Alios innumerabiles lucis effectus tam latentes q̃ mani
feſtos prætermitto ne ab inſtituto longius euagaſſe uidear: Nec aliorſum tanta de

luce perſtrinxi:niſi ut primam animæ diffinitionem exploratam redderem:quæ ſpiritualem mentis illuſtrationem tangebat.quam patefacere per corporalis lucis naturã oportuit:cuius ſubſtantiã & opatione ſatis ꝓ meo captu abõde docui.

Diffinitio ſecunda animæ rationalis.

ANima ut ſpiritus eſt diffinitur in libro de ſpiritu & anima ſic. Anima ẽ ſpiritus intellectualis:rationalis:ſemper mouens:ſemper in motu bonę malęque uoluntatis capax.hæc ille:nec ab re tam multas differentias ĩ unũ coaceruaſſe auctorem uelim credas. Non enim ſatis fuiſſet intellectualem dixiſſe:quoniam ſicut angeli naturę muneribus longe hominibus impares ſũt:ſic naturali intelligentia. Si quidem homo & Angelus ſunt intellectualis naturę: ſed alio & alio modo Angelus quippe nullius rei corporalis ad intelligentiam formandam patrocinio eget:quibus ſi careret homo minime intelligeret:omnis.n. humana cognitio a ſimilitudinibus rerum corporalibus pendet ut docet Ariſtotiles:propterea ut ab angelo hominem diſiungeret adiecit rationabilis:Nã ratiocinandi munus hominibus ſolum natura tributum eſt. Semper mouens: Tangit conditionem a deo preſtitamque continuam influentiam admouendum importat. Bonę malęque uoluntatis capax hanc ad liberi arbitrii poteſtatẽque: ut Magiſter in ſecundo commentariorum uolumine ait: Eſt facultas intellectus atq; uoluntatis. Alter etiam intelligi poteſt: ut duę primę differentię ad ipſius animę eſſe referantur: Tertia uero ad bene eſſe. Quæ uero ad eſſe attinent ſub duabus complecti differenciis oportet: ut prima ad eſſe proprium: Secunda ut influere poſſit: ſed poteſtate referatur: nec ſemper in motu dicit᷑: quaſi ſemper corpus moueat cum defecturum ſit aliquando: ſed ſi ſemper ſibi conuinctũ foret. ſemp utiq; moueret. Vacat enĩ a motu nõ ratione ſui: ſed corporis: cui ad tẽpus alligata erat.

Liberũ arbitrium

Diffinitio tertia animæ rationalis: & eſt caſſiodori.

CAſſiodorus qui uerius oibus hunc ſaxum reuoluere adortus eſt: talẽ de aĩa dedit diffinitionẽ. Eſt enĩ aĩa ĩquit ipſe ſubã ſpũalis a deo creata ꝓpria ſui corpis uiuificatrix. hæc ait. quia hereticorũ pnitioſũ dogma quod ſupius nr̃is armis ꝓpulſauimus: totã eccleſiã deuaſtare molliebat᷑. occurrimu ſiqdẽ cũ rõnibus & auctoritatibus: ut facultatẽ nobis ſuppeditauit natura. Cũ enim dixiſſet Moyſes deũ uitæ ſpiraculũ hominibus ĩſpiraſſe ducto ſupercilio rugata frõte: ſubintulit. Non de aliena ſubſtantia: queadmodum de aere nos ſpiramus. igitur de dei ſubſtantia ſpirauit. Et ex hac imbecilli argumentatione tãtum præſumpſerunt heretici. ut mortalium animas de ſubſtantia dei aſtruerent. Et ut hãc impiam atque ſacrilegam tolleret opinationem: dixit animam ſpiritualiter ſubſtantiam a deo creatam: quæ igitur creata ſunt: utiq; ex dei ſubſtantia non ſunt. Item propriæ ſubſtantiæ uiuificatrix. i. ſui corporis. Habet igitur homo aliquam ſubſtantiam a qua eſt corporis uita. Et per conſequens uita eſt animalis primus motus. Sed ſi percunctari libet quomodo uiuentium motus a non uiuẽtibus diſcernitur. Alexander reſpondet in ſecundo libro ſuorum commentariorum ꝙ motuſ naturæ uitali motui aduerſari uidetur. Naturali equidem motu. & grauia deorſũ & leuia ſurſum agitari uidentur. Secundum uero nutrimenti motum: graue ſurſum & leue deorſum agitur: ut exemplum affert planta. etiam animalia idem oſtẽdunt. Colera quippe cum ignis naturam ſapiat: deorſum tendit: rurſus naturali

Caſſiodorus

Alexãder.

motu ſurſum uel deorſum: Animal uero ante uel retro in dextrum uel ſiniſtrum
fertur.

Diffinitio quarta animæ rationalis.

QVorundam fuit diffinitio: quam recenſere non pudet: ſcilicet ꝙ anima
eſt ſubſtantia ſpiritualis ſimplex & indiſſolubilis: icorporea: paſſibilis at
que mutabilis: hæc ait. Eius ſenſus ita uenari poteſt. Cum rationalis aia
in medio ſubſtantiarum omnium optimo iure collocata ſit: ſupra ſe habet natu-
ram longe preſtantiorem: ſcilicet angelorum. ifra brutorum & genera: & ſpecies.
Id circo in diffinitione animæ plures poſitæ fuerunt differētiæ: quibus anima diſ
iungitur ab omni alia re. Vt uero ipſa inferiores reſpicit ſubſtantias dicitur ſpiri-
tualis: ut ad ſuperiores conuertitur incorporea paſſibilis atque mutabilis appella
tur. eo. n. ipſo quo ſpiritualis a corporis mole: per ſimplicem a ſpirituali ſepatur.
Eſt enim in homine duplex ſpiritus: teſte philoſophia: ſcilicet naturalis ī cerebro
& uitalis in corde. Indiſſolubilem adiecit ut a uegetabili i plantis: ſenſibili in bru-
tis diſcretionem faceret. in quibus anima eſt ſubſtantia ſpiritualis ſimplex: ſed diſ
ſolabilis. icorporea ē & Angelo & hoī comunis dr̄a. Sed qd̄ i calce ſubiūctum fuit
ſcilicet paſſibile diſiungit unum ab altero. Nec officit: ſi dicas angelos malos etiā
pati poſſe: quoniam de paſſione illa in penam cedit damnatorum non eſt nobis
ſermo: ſed de illa quam patimur corpore. languente.

Diffinitio quinta animæ rationalis.

NOn nulli phiæ diſciplinis ad modum intenti aīam: ut aīa & non ſpiritus
eſt diffiniunt. Verum cum aīa corpori quod informat & regit dupliciter
cōparetur: ſcilicet ut motor mobili & perfectio ſuo perfictibili. Prio mō a
Remigio ſic deſcribitur. Anima ē ſubſtātia icorporea regens corpus: hæc ille. Cū
enim naturæ primordiis homines munus iuſtitiæ originalis a deo datum accepiſ Remigii diffinitio
ſent: quo caro aduerſus ſpiritū: & ſpiritus aduerſus carnem certaturus non fuiſ-
ſet: ſed nec lex illa fomitis: aut membrorum aut concupiſcentiæ: quæ in primis
parentibus conſopita uacabat euigilaſſet ſi patres noſtri mancipati diuinis inſti-
tutis deo uniuerſi orbis cenſore & patre (ut par erat) obſecuti fuiſſēt: quibus uio
latis: atque rupto omni ſedere: quo ſe obnoxios diuæ maieſtati ſuæ dediderant: ī
preceps acti fuerunt: & uſque adeo ut deſtituti omni patrocinio a lubricis titilla
tionibus caris ipſis inuictis irritarentur. Igitur cum Remigius eiuſce rei corru
ptelam animaduerteret: uideretque locum rationis deperditum: quia potius car Remigius
ni imbecilli laxas habenas. Cogitabundus animo præmeditari cepit. quid anima
qualis ue: aut quod officium eius eēt. Et cū uidiſſet nō aliorſū hoī ſpm̄ eſſe datū:
niſi ad compeſcēdum illecebrarum uoluptatum noxios motus: idcirco eius ipio
carnem ſubegit. Ratus ut coniecto ꝙ ſicut onorarie gubernaculo in portum ꝓ
ſpere deducuntur: & uehiculum ab auriga & a freno equus regitur & gubernatur
pariter fit ut ab anima ratiōali corpus humanū ſubiugaret hic cardo diffinitiōis.

Verum duo nobis magnam ingerunt difficultatem. quorum principium eſt i-
corporeitas: quam diffinitiōi attribuimus: Cum enim ipſa ſoli deo competat: ad
modum dubitandum eſt cur rationali animæ aſcripſerit: ſed nodo collectum ſi
nū facillime explicabimus: penſata equiuocatione nominis. Corpus equidem di
citur quod eſt trina dimenſione: ideſt longitudīe: latitudīe: & ſoliditate cōphēſū:

quod neque imortali deo: neque angelicis ſpiritibus: neq; aiabus congruit. Caret quippe mole. Dicitur rurſus incorporeum quod eſt incircunſcriptum: & non ſolum exteſiõe molis: ſed & uirtutis. & hoc modo ſolus deus icorporeus appellatꝰ: .i. icircunſcriptus omnio: nullis terminis clauſus: ut oibus rebus pſens eē poſſit. Aia uero & ſi oibus corporis artubus pſens eē uideatur: tñ quia ut eſt in uno corpore: aut loco: i alio niſi ſucceſſione quadam eſſe non poteſt. Quod enim alicubi preſens eſt: totum alibi non eſt: ſic igitur anima loco circunſcribi dicitur quoniã ita eſt hic ꝙ non alibi. Diuina autem natura: quæ ubique preſens eſt omnio incircunſcripta appellatur.

Digreſſio declarans quid ſit eſſe in loco circunſcriptiue: Et quomodo anima exiſtens in aliqua corporis parte motum factum in corpore ſentit.

SAne ne uulgo icõſuetꝰ iſte modus loquendi ueritatem querenti offitiat: nec langorem ex ignoratione excitet: Ego qui admodũ lętarer rem hãc abditã & multos latẽtẽ in ꝓpatulo eſſe: ſtatui ꝓ uirili portione eam illuſtrare. Igitur uerborũ pompã & oratiõis ornatum oratoribus ipſis relinquamus: & rudi ac agreſti ſtilo rem inceptã ꝓſequamur. Aliquid eē i loco tripliciter dicitur apđ phos. Circũſcriptiue ꝓprie: & prio q̃ dẽ cũ ſolidis corpibus initiũ & mediũ & finẽ loci aſſignamus: ita ut ſm partitionẽ corpis aut augmẽtũ: aut minorationẽ locus: pariter diuidatur: uel creſcat uel diminuatꝰ: magno nẽpe corpori magnus locus maiori maior maxio: maximus debetur: Vnde circũſcribi nihil aliud eſt niſi uel loco uel tempore: uel comprehẽſione claudi. Alio modo: Aliq̃d eē i loco minus ꝓprie dicitur diffinitione. i. ꝙ aliud eſt ita hic: ꝙ nõ alibi. Spiritus q̃ppe a corpe diſſolutus: ita eſt i inferno: ꝙ nõ eſt i cœlo. Poſtremo & comuniter p preſentiam aliud eē in loco dicitur. Ex motu quidẽ & ſenſatiõe: quã obtutus noſter comprehendit cenſemus aiam illi corpori adeſſe. igitur cum ieffabiles diuinas opatiões iugiter nobis famulari cernamus: quas enumerare admodũ opoſum eſſet: oibus rebus adeſſe concludimus. Eſt igiꝰ deꝰ i loco: nõ circũſcriptiue ut corpora nõ diffinitiue ut ſpũs & aia: ſed maieſtatis ſuæ pſẽtia. Poſſet tamẽ ex aliquo accidenti aiam eē circũſcriptiue i loco: nõ ratiõe ſui: Cũ oi mole oio careat: ſed ſui corporis cui cõiũgitur: ſicut ſeſſor uel uectus admotũ iumẽti uel uehiculi agitatur nõ quidem p ſe: ſed ad alterius motionẽ. Supereſt aliud illuſtrandũ nõ minori hercle admiratione dignum: quod abonde aperiam.

Tripliciter aliquid dicitur eſſe i loco

Circũſcribi

Dubitari itaque ſolet. Cũ aia rationalis non ſit partibilis ut uegetatiuas in plantis: & ſẽſitiua (pſerti i anuloſis animãtibus) quomodo motũ i extrema parte corporis factũ ſentiat. Reſpõdet calcidius & exẽplo nititur difficultatẽ ſoluere. Aranea quidem ſubtili ac miro artificio telã diſponit atque texit: ille præcipue in locis ubi magna muſcarum copia conuenire ſolet: quibus inſidiatꝰ apprime. Quã oriri ac pẽdere ex ſuis uiſceribus: qui de rebus naturalibus tractauere iſinuant. quo ſit: ut muſca filo iretita aranee ilia pulſet: & mox ſic agitata per filos currit. Sic aia reſidẽs pricipaliter i bipartito cordis ſanguie: qui ẽ i aiali ſicut cẽtrũ in circulo: ad qđ oẽs linee ducte ſũt eq̃les: quẽ libet motũ paſſim factũ ſẽtit: Nõ ẽ igiꝰ tãte admiratiõis ſicut fortaſſe mlti putarẽt.

Quõ aia rationalis cũ ſit iptbilis motũ i extrema parte corpis factũ ſentiat.

Diffinitio ſexta aiæ rõnalis ſm ariſtotilem.

ARriſtotiles quo ñ. pſtãtior aliter diffinit aiam libro ſecũdo de aia ut ẽ corpis pfectio ſic. Neceſſe ẽ igiꝰ aiam ſubſtãtiã eē ſicut ſpẽm corpis phiſici:

potētia uitā hn̄tis:ſubſtātia aūt actus. Hui⁹ igit̄ corpis actus. Hic aūt dr̄ dupl̄r. Alius q̄dē ut ſcientia. Alius aūt ſicut conſiderare: maīfeſtū eſt igitur: ꝙ ſicut ſcientia in exiſtere eſt animam & ſomnus & uigilia proportionabile: aut uigiliantia quidem ipſi conſiderare: ſomnus autem habere & non operari: prior autem generatiōe in eodem ſcientia eſt. Vnde anima eſt primus actus corporis phyſici: potentia habentis uitam. hæc ille. Omne ſiquidem genus animatorum hæc deſcriptio compræhendit. Quam declarantes dicunt animam non eſſe patibilem: ſed actus: non accidentalem: ut herculis aut youis figura: ſed ſubſtantialem: non ſm̄ ꝙ eſt ſimilis operationi: ſed habitui. Exempli cauſa balbutientem puerum rationis capacem appellamus: non quidem ut is ratione utatur ſed temporum acceſſiōe facta uti ualebit. quod eſt eſſe rationabilem ſecundum habitum. Cum igitur duplex ſit actus: unus ſicut ſcientia: qui primus appellatur: Alter ueluti conſiderare: qui ſecundus dicitur: Palam igitur erit ꝙ anima eſt actus ſicut ſcientia: ideſt primus & non ſecūdus. Cuius ſunt operationes fluentes ab eo. Somnus enim & uigilia corpori per animam inſunt. harum tamen operationum quædam ſunt ſimiles ſcientiæ: ꝑ quā quis eam habens: non operatur: ſicut ſomnus in quo ſit uacatio ab operibus ſenſuum & agitationum. Quędam ſunt ſimiles ipſi conſiderationi uigilia in qua operando ſenſus exercentur. In eodem tamen ſcientia ſemper conſiderationem præit: ut illa actus primus: iſta ſecundus appelletur. Cuius uero ſit actus per clauſulam ſequentem inſinuatur. Eſt enim anima actus: non cuiuſcunque corporis: ſed phiſici. Et non cuiuſcunque phiſici: ſed illius dico quod uitam habet in poteſtate. Figura quippe youis quā phidias ſtatuarius inſignis ebore celauit eſt actus: non corporis phiſici ſed artificialis. Iſtud autem corpus naturale duplex ē: unum ad uitam diſpoſitionē ullam habēs: ut es aurum: plumbū: licet enim naturalia corpora ſint: inepta tamen ſunt operationibus uitæ. Alterum uero: ut bos: pecus: homo: hæc enim operationibus uitæ utuntur. Alio quidem modo q̄ ſemina: quæ pro ſingulorum diuerſitate uitam in poteſtate ſunt habentia. Sed operationibus animæ carētia: quibus animatorum perfectorum genera utuntur: ideo adiectum fuit in calce organicum: ad deſignandum ꝙ anima eſt hūani corporis forma: & nō cuiuſcunq; naturalis corporis uitam habentis in potentia ſed corporis phiſici organici. Verum cū ex aī ſententia dicat Commentator Aueroīs hanc diffinitionem comunem fore omnibus uiuētibus. Queritur an aliqua alia ſit ſpetialis. Maxime autem mouent̄ ad ꝓpriam inquirendā ꝑ uerba ipſius Aueroys dicētis: Oportet ut ſmo diffiniens ꝑfecte nō demonſtret genus rei tantum: ſicut faciunt plures diffinitiōes ſed ſmo diffiniens debet demōſtrare cām rei ꝓpriā ꝓpinquā exiſtentē i ea in actu .ſ. formā & nō genus. Qd̄ ſonat ꝙ ad ꝑfectā cognitionem aīæ: diffinitio uenata nō ſufficit: ex eo maxime quia genus aīæ tetigit. Sed oꝑtet ab integro aliam notificantem partes i ſpetiali inueſtigare. Igitur aliam prorſus longe formaliorem concluſit Ariſtotiles eodem libro ſic. aīa eſt principium uegetandi & ſentiendi & ſecundum locum mouendi. Et hanc dixit medium fore demonſtrationis alterius ut commenta declarant. Multa circa hanc diffinitionem omitto: celeritatis gratia.

Diffinitio aiæ ſm Ariſtotilé.

Aueroys

Alia diffinitio Ariſtotelis

Diffinitio ſeptima animæ Rationalis.

TAntummodo ſupereſt: ut totum genus ſubſtantiæ cōplectar: ipſam animam diffinire: ut ſpiritus & anima eſt. Et primo eā ſic diffinit auguſtinus

Auguſtinus

ut omnium creaturarum reſpicit naturas. Anima is inquit eſt omnium ſimilitu-
do : hæc alie. Rationalis igitur aius inſtar diuinæ ſapientiæ factus: in ſe rerum om
nium gerit ſimilitudinem: terre per ſenſum: per ymaginationem aquæ: aeri per ra
tionem: firmamento per intellectum: cœlo empireo per intelligentiam ſimilis eſt.
Alio ſiquidem modo in ſe omnium rerum ſimilitudinem gerit. per eſſentiam lapi
dibus: arboribus per uitam: per ſenſum animantibus: hominibus per rationem:
per intellectum Angelicis ſpiritibus: deo accumine intelligentiæ ſimilis eſt propte
rea dictum eſt animam omnia eſſe. Nonnulli clarius hanc diffinitionem aperien
tes ita rati ſunt. Cum anima ad totius diuinæ ſapiētiæ ſimilitudinem creata fuerit
neceſſũ fuit & rerũ corporaliũ ſpiritualiũqꝫ ydeas & ſimulachra penes ſe habere:
ob id dixit phũs in. iii. de anima ꝙ aĩa erat quodãmodo oĩa. Corporale quippe pu
rũ materiale dũtaxat rep̄ſentat: ueluti ſpirituale ſpirituale. Sola igitꝰ aĩa rationalis
totius ſapiētiæ ſimilitudinē gerit. habet enim aĩa rõnalis facultatē rerũ corporaliũ
ſimilitudĩes ſuſcipiendi ſenſibiliter: & ĩtellectualiter poteſtatē recipiēdi ſpecies ſpi-
rituales: id circo ad totius diuinæ ſapiētiæ imaginē creata ē: quoniã oĩum ſua acri
ĩtelligētia capax eſt. Nã ut populo ĩquit: Similia ſimilibus cõpræhēduntꝰ. uult igi
tur aĩam: ſenſibilis mũdi: quã falſo eē putauit: tanq̄ ꝑmiſſa uſurpãdi licentia naſci.
Cognitricē tamen rerũ oĩum quæ ſunt tã intelligibiles q̄ ſenſibiles. Eſt porro py-
Empedo- cles thagoricũ dogma ſimilia nõ niſi ex ſimilibꝰ ſuis cõpræbēdi. Q d ēt empedocles ſe-
quēs ait uerſibꝰ. Terra terreo cõp̄hendimꝰ ethera flãmis: Hũorē liqdo nr̄o ſpirabi
le flatu. Pacē tranqllo: litem quoqꝫ litigioſo. hæc qppe ꝯſtituebat ellemēta & initia
uniuerſitatis ex qbꝰ aĩæ quoqꝫ cēſebat cõſtare ſubſtãtiã: ꝓpeaqꝫ penes eã oĩum rerũ
eē plenã ſcientiã ſimili ſuo ſimilitudinē habētia ꝯpræhēdētē. Atqꝫ ēt ipſe p̄ſo hoc
ipſũ aſſerēs aĩam ex oĩbus initiis cõflauit: ut & ipſorũ initiorum & q̄ initia ſequũtꝰ
Vgo de ſã cto uictor & ꝓrſus oĩum rerũ exiſtentiũ ſcia eēt: ac de oĩbus iudicaret. Eãdē ſniam pertractat
Vgo de ſcõ uictor ĩ prio li. ſuarũ ſniarũ dicēs. Ipſa eqdē aĩa ĩuiſibiles rerũ cãs ꝑ itelli
gētiã comp̄hendit: & uiſibiles formas ꝑ ſenſuũ paſſiões colligit: hic ē ꝙ eadem mēs
q̄ uniuerſorũ capax ē: ex oĩ ſubſtãtia atqꝫ natura cuius ſimilitudinē gerit & rep̄ſen-
tat cõponitꝰ. Vnde aĩa rõnalis niſi ex oĩbus cõpoſita foret nullatenus oĩa comp̄hen
dere poſſet. Igitꝰ aĩa ē oĩum ſimilitudo. Diffinitio octaua Animæ Rationalis.

ALio qppe mõ: ut utrũqꝫ reſpectũ habet diffinitꝰ ſic. Aĩa ē ſubſtantia q̄dã ra
tionis ꝑticeps ĩ regēdo corꝑi accomodata: hæc ille. Naturã ſpiritus prio te
tigit ĩdiffinitiõis exordio. In calce uero aĩæ naturã adiecit. hæc igitur diſ-
finitio ſolũ illud aĩatorũ genus ꝯplecti uidetꝰ qd̄ poſt corꝑis diſſolutionē ſupſtat ꝓ
pterea ſubſtãtiã q̄dã appellauit: ut ꝑ eius diſcretionē eius naturã ab aliis aĩantibus
imꝑticipatã ĩtelligeremꝰ. Eſt rurſus ſubſtãtia q̄dã rõnis ꝑticeps aĩa rõnalis. Nã
cũ deus ex ſe rationē uēdicet: nõ aliũ de ipſã ꝑticipat: ſed ab eo oēs alii: ꝓpea dictũ fu
it ĩ diffinitione ꝙ ipſa erat rõnis ꝑticeps. Nã uirtutis natura ꝑfectior ĩ eo poteſt eē:
Anſelmus ĩ iniquo totum eſt q̄ in eo ĩ quo pars exigua de toto eſt. Deus uero teſte Anſelmo
cum ſit id quo aliquid maius excogitari non poſſit: ipſum totam rationem non ali
quo præclaro facinore partam: ſed ſua natura atqꝫ diuinitate habere oportet. Verũ
cum Angeli eam ſpiritualem naturam: eãdem quã homo participet rationem me-
rito ut unum ab altero diſiungeretꝰ adiecit in regendo corpori acomodata. Angeli
quippe incorporei cum ſint: omnino ad corpus commertium habent nullum.

Digreſſio declarans quomõ Angeli humanis corporibus uniuntur. & ſi operationes naturales in eis exerceant.

ANgeli ſua mirabili ſagacitate ex aere craſſo quibuſdã uaporibus terreſtribus commixtis corpora ſibi accomoda fabricant. ĩ quibus diuino iuſſu multas admodũ & crebras operationes hũanis uſibus ydoneas exerceãt. hñt enĩ & poteſtatem ſeſe aſpectibus contuentium obiectare loq perſuadere honeſta: abſterrere afflictis læticiam: lapſis ueniam ĩpetrare: & qđ his longe maius atq̃ ĩcredibilius eſt generare. nõ ꝙ dixerĩ per ſeminis deciſionem (ut aĩmantium mos eſt) ſed per tranſfuſionem ſeminis ſuſcepti ab aliquo uiro: cui deludendo ſe ſuppoſuerat. Et hoc eſt impropriẽ generare.

Nec me fugit quondam lectitaſſe apud Hyoſephum: gigantes demonum calliditate hac lege fuiſſe generatos. Pari commento britonum res geſtæ Merlinum uatẽ enixum fuiſſe tradunt: quem ita fuiſſe exortum accipias. Nobilem uirginem immaturam quampiam fuiſſe canunt hiſtoriæ quæ honeſtis ac bonis parentibus educata fuit: ea ne uiolata pudicitia a uiro cognoſceretur eminẽtem ſpeculam ĩcolendam propere decernunt: ad quã præter pediſecas accedebat nemo. ſolæ Ancillæ famulabantur uirorum aſpectus prorſus neſciẽtes. Exacta iam tenera & puerili etate. cum uẽus medullas torrere pararet. Antiquus hoſtis puellã ad modũ libidinis furore accẽſam aggredit̃: & multis uerbis amatoriis ultro citroq̃ habitis ĩ uenerẽ ſollicitat. Pualla diaboli cõmẽta ꝓrſus ignara quippe quæ nec eius pedicas norat (habet enim mille nocendi artes) eius fallaciæ conſenſum præbuit: tũc uiro primum ſe ſubegit: egregiæ puellæ formam & uenuſtatem præſe ferens. & ſuſcepto ſemine ipſum in uigore ſpirituum & qualitatibus formatiuis conſeruare ſummopere curauit. Demon priori abiecta figura mox ſexum celeritate mirabili mutato: ac ſeſe repente uirginis conſpectui obiecit. quæ ut coram animaduertit: propere rem cum eo habuit: & ipſum conſeruatum ſemen in uaſculo formationi idoneo tranſfudit. tumeſcente puellæ utero & iam aduerſa ualitudine ſtomachi & laterum laborante: parentes ſtupidi grauidam comperierunt. Illico adoleſcentis partum obſeruari iuſſerunt. Quæ nouem expletis menſibus merlinum fœlicibus auſpiciis peperit. Ridere item eos notiſſimo periculo proditum eſt. Comedunt uere cibum conterendo: & in aluum ſuſcipiendo. licet non nutriantur cibo: nec eo incorporentur: ut calore naturali & anima uegetatiua uegentibus inanimãtibus fieret. reſoluitur nempe inſtar uaporis a ſole eleuati qui orto atque lucente ſole euaneſcit. Legimus in diuinis ſcripturis ſanctiſſimis patriarchis præſertim habrahe idipſum Crebro obtigiſſe. Nam cum ſemel ſub una quærcu quieſceret: ut ſolis eſtum atque temporum incomoda declinaret: ea ſcilicet tempeſtate qua reguli & animantia quęque: ut uitam tueri poſſint uaſtas ſolitudines atq̃ antra petunt. Cogitabundus paululum ſuſpiciens: tres iuuenes forma atque proceritate præſtantes proficiſci conſpicatus eſt: quos obnixe coegit ut ſe in ſuum recipe rent hoſpitium: recepturi pauxillulum panis: quo animam propenſius attraherent. Præcibus habrahe inclinati annuerunt dictis. Interea oppipare conuiuium ſtruitur: parantur menſæ: epulæ afferuntur. Cum gratiarum actionibus quo non egebant ſumunt cibum. Cumque ad ſecundas menſas uentum fuiſſet & ſolis deſcenſus iam uiatores accerſibat: cuius rei gratia habrahe hoſpitium

Hyoſephus Merlini ortus

Angelorũ offitia

petierant aperiunt. Nam qui cæteris præſtare uidebatur: ſeſe ad anus fecũditatem
nunciandam: & yſahac naſciturum miſſum portendit. Alter ut Loth ſaluti cõſule
ret: ſeque in montem tueretur: ut urbium conflagrationem ſaluus atq; incolu/
mis cum omni ſupelectile euaderet. Tertius ad deuaſtandas atq; ſubuertendas ur
bes illas miſſum ultro profeſſus eſt. Erat enim regio quædã affinis arabiæ: quæ pẽ/
tapolis dicebatur a quinq; urbibus: ſcilicet Sodoma: Gomora: Adama: Seboym:
Segor. Idem quoq; accidiſſe in nouo teſtamento clare compertum eſt: præſertim
dominicam reſurectionem annuntiantes. Omitto quæ ĩ ſacris codicibus legunť.
quoniam cuncta complecti nõ eſt conſilium. Plato iſtuc ipſum teſte calcidio aſtru
it. Demonas porro his inquit græci ſcios rerum omnium nuncupant: quos q̃dem
præfectos ſenſibili mundo primo quidem uicem mutuari aliquam putandum. Vt
enim deus iuxta angelum: ſic angelus iuxta hominem. Deinde ꝙ uſui nobis ſint:
interpretantes & nuntiantes deo noſtras præces. Et item hominibus dei uolunta
tem intimantes illi noſtra indigentia. Porro ad nos hoc omnium eſt ſanctorum
angelorum offitium: nullo modo paſſionibus ſubiacẽtium: diuinam opem defer/
rentes. quam ob cauſam appellati angeli ob aſſiduum officium nuntiandi. Teſtis
eſt huius beneficii cuncta græcia: omne lacium omniſq; barbaries plaudentiũ gra
tulationeſq; populorum conditis ad memoriam perpetuitatis. Indiget quippe na/
tura humani generis nimium imbecilla: ſuffragii melioris præſtantioriſq; naturæ.
Quam ob cauſam creator omnium & conſeruator deus: uolens eſſe hominum ge
nus: præfecit huic per quos recte regerenť angelos ſiue demonas. & ꝙ ex aere craſ
ſo ſibi corpora coaptent ſequitur (paucis interiectis uerbis) Angeli remoti a uiſu
noſtro & cæteris ſenſibus quia corpora eorum neq; tantum ignis habent: ut ſint
perſpicua: neq; tantum terræ: ut ſoliditas eorum tactui renitatur. totaq; eorum cõ
pago ex etheris ſerenitate: & aeris liquore connexa: Indiſſolubilem coaugmenta
uit ſuperficiem. Veniuntur ut ſe conferat unde effluxa eſt oratio: corporibus non
ut perfectio perfectibili ſuo: ſed ut motor mobili: ceu ut nauta naui coniungitur.

Diffinitio nona Animæ Rationalis.

ACcedit & alia diffinitio animæ: quam ex textu ſacri canonis excerpi/
mus. Spirauit deus ſpiraculum uitæ. Spirare autem eſt ſpiritum face/
re: ideſt creare & corpori infundere: ut fiat homo in uita uiuente. Igi/
tur ut paucis multa perſtringam. Anima eſt dei formæ: Spiraculũ ui/
tæ. hæc ille. Rationalis animus ab exordio ſuæ creatiõis ad imaginem ſummi opi
ficis creatus eſt: ut ſummum bonum amaret: poſſideret: frueretur. Animantia cæ/
tera cum ratione intellectu uoluntate careant: in quibus ratio diuinæ imaginis cõ
ſtare uidetur: non ad imaginem: ſed ad ſimilitudinem pocius dei formatã fuiſſe cẽ
ſeri debeat. atq; ipſis diuinum ueſtigium impreſſum extitiſſe. Spiraculum uitæ ad
iecíſſe: ut ab angelicis ſpiritibus hominem ſegregaret: quibus uitam corpori ſpira
re congruit minime. huius perfunctioriæ diffinitionis ſenſus iterum ſic haberi po/
teſt. Eo ipſo ꝙ dixit deiforme rationalem animum tetigit: cum adiunxit ſpiracu/
lum: ſenſitiuam ſignificauit uirtutem. Cum poſtremo uitæ dixit: uegetãdi munus
expreſſit: ut nullum animatorum genus ab hac deſcriptione fieret alienus.

Seneca

Diffinitio decima animæ rationalis.

Seneca Accerrimus ſtoicorum defenſor in relatione ad deum: ut ad cauſam finalem omnium rerum animam optimo equiſſimoq; iure diffiniuit ſic. Aīa eſt ſpiritus ītellectualis ad beatitudinē in ſe & ī corpore ordinatus: hic ait. Prætermiſſa huius nois equiuocatiōe ſpiritus. quoniam ĩterdũ flatũ aurũ tẽpeſtateſq; ſignificat ad mẽtẽ meũ flecto ſtilũ. & ſpiritũ hoc ī loco mẽtẽ appello. iuxta illud Pauli: Renouamini ſpiritu mẽtis uræ. In eo ꝙ dixit ī corpore ad beatitudinẽ ordinatus: ab angelis hoīes excepit q licet ad beatitudinẽ ordinentur: non tamen ut ī corpore ſunt.

Diffinitio undecima animæ rationalis.

IOannes damaſcenus uir doctrīa atq; greca facũdia celeberrimus ī libro ſuarũ ſniarũ apprime penſitate ita aīam diffinit. Aīa ē ſubſtantia uiuens ſimplex & īcorporea corporalibus oculis ſm ꝓpriam naturã īuiſibilis: ĩmortalis: ītellectualis: īfigurabilis: orgãico utẽs corpe & huic uitæ & augumẽtationis & ſenſus & generationis tributiua. nõ aliud hñs ꝑter ſe ipſam ītellectũ. ſed partẽ ſui ipſius puriſſimã: ſicut. n. oculus ī corpore: ita ī aīa eſt ītellectus. Hæc diffinitio quia ꝑ ſe ſatis clara ē: omitto cætera.

Diffinitio. xii. diui Auguſtini.

TEdet rurſũ ac me miſeret Auguſtinũ uirũ utiq; īgenii florentiſſimum atq; eccleſiæ chatolicæ lucẽ ciere. ſed quia alia diffinitio ſuperfuit nobis multo luculẽtior: multaq; aptior: q̃ ſuperiores: fuere ſtatui oportuno ſatis tempore hãc ꝑtermittendã eẽ minime: quã: ut equũ eſt rectis auribus accipere colibeat Aīa is inquit eſt ſubſtantia incorporea corporis ſui uita inuiſibilis: ſenſibilis: immortalis: illocalis: paſſibilis: nec q̃titate menſuræ: nec qualitate formæ: uel coloris ſuſceptibilis memorabilis rationalis intellectualis. hic ait. Et ipſe eandem diffinitionem declarans intulit. Et ne hæc diffinitio uacillet. ratio eam pro omnibus roborat. Anima enim eſt ſpiritualis ſubſtantia: omne quod aliis uitam ſubminiſtrat ipſum neceſſe eſt ut ſubſiſtat. ſed anima uitam corpori tribuit. Igitur anima rationabiliter ſubſiſtit: hanc uitam corporis eſſe ipſamet probat. dum præſentia ſua corpus uiuificat. hæc quidem nobis eſt inuiſibilis: ſed ſpiritibus uiſibilis. Hanc etiam ſenſibilem conſtat: dum oculis colores: auribus ſonos: mãibus aſpera: uel leuia ſentire præſtat. Eſt quoque mutabilis. omne enim quod melioratur & peioratur eſt mutabile. Eſt autem illocalis omne quod loco clauditur altitudine uel latitudine aeris circunſcribitur. Et hic locus eſt. ſed ratio docuit animam incorpoream eſſe: ideſt nec corpus: nec aliquod membrum habere: Igitur cõſtat illam illocalem eẽ: nõ enim aeris ſpatium occupat: ut corpus: nec corpus ut aqua utrem implet: ſed ut calor illocalr toti igni ieſt: ita tota aīa illocalr totũ corpus poſſidet. Ignis qdem eſt uiſibilis ſed calor inuiſibilis. ſenſibilis equidem & quoddammodo ignem uiuificans. Ita anima inuiſibilis: ſed ſenſibilis: & uiſibile corpus quadam occulta ui ſenſificat & uiuificat: hæc quoque eſt paſſibilis. omne enim quod merore afficitur paſſibile eſt: ſed dum ſui corporis uoluptates non efficit dolore meſtitiæ cõſumit. Ab hac q̃titas excludit: dũ nec altitudine: nec latitudie: aut lõgitudie metit: nec circũſtãtias. ſ. ãte & retro: dextrũ & ſinixtrũ: ſurſũ & deorſũ: ſe ĩcludere patit. Qualitas uero formæ uel coloris ab hac ſecernit: dum nlla forma hũani corpis uel ulli9

coloratæ rei illi aſcribitur: hæc ē memorabilis quia præterita recolit. Et ratiõalis qa principia diſcernit. Eſt intellectualis quia futura intelligit. hæc immortalis ꝙ memoriam ſui apud poſteros perhenniter durare laborat. Quã aptiſſimæ q̃que diligentiſſimæ animæ rationalis naturam hi quos longo ſatis uerborũ contextu enarramus litteris pinxerint: nemo uix eſt: niſi quiſpiam forte ſenſu careret: qui nõ plene atque integerrime naturam animæ & cognoſcat & ſciat. Igitur eam nos prorſus conſeruare nitamur: ea dico puritate: ſanctimonia: religione: ut optimi parentis ymaginem non fruſtra habuiſſe uideamur.

Digreſſio declarans unionem animæ rationalis cum corpore & aliarum animarum cum ſuis etiam inſtrumentis.

Sepe i noſtris ſermonibus animarum cum corporibus unionem quoniam tetigimus. in queſtionem uerti uideor uidere: ſi quemadmodũ nobiliori atque excellentiori principio originatæ ſunt: quia nõ de poteſtate materiæ: ut arborum atque brutorum aiæ: ſed de nihilo (omnium chriſtianorum conſenſu) ita præſtãtiori quodammodo humanis corporibus ſibi copulatis atq; alligatis uniantur. Forte Platonici qui proprio iure his gradibus animatorum: quartum ſomniando conſtituerunt: longe excellentiorem modum putarent. Cœlum etenim animatum credidit Plato. & ſicut uirtute atque ſitu cæteris ſupereminet rebus: ita aia cunctas alias antecellit. Hæc eſt illa rationabilis mundi anima: quæ gemina iuxta meliorem naturam uenerationem tutelam præbet inferioribus diuinis diſpoſitiõibus obſequens ꝓuidentiã naturis imparciens. eternorum ſimilitudine propter cognationem beata: diſſolubilium rerum auxiliatrix & patrona: cuius in conſulendo ratiocinandoque uirtutis: in moribus: hominis apparent inſignia. qui cultor eximius dei diligentiam mãſuetis impartit animalibus. hiſdem quippe uirtutibꝰ animæ quibus ſenſibilis mũdus fouetur: quando ad cæteros uitales uigores: qui ſunt cõmunes hominibus & beſtiis: ſtirpibus etiam: ideſt creſcendi mouendi ſemet: appetendique & imaginandi accedens ratio propriam hominis animam perfecit: ut non ſolum uitæ compoſſit: ſed etiam bene uiuendi non deſit optio. Deos rurſus animas beatas habere & eternis corporibus illigatas profitetur: hanc enim animam mundi Plato ab itimo terræ medio: quod geometre centrum uocant per omnes partes eius: uſque ad cœli ſumma & extrema diffundi: & per numeros muſicos extendi opinatur: ut ſit mũdus iſte alias maximum: beatiſſimum ſempiternum: cuius anima & perfectam ſapientiæ fœlicitatem teneret: & corpus proprium non relinqueret. & cuiuſque corpus & in eternum ex illa uiueret. Itaque his excellentiorem modum unionis attribuit. quas etiam in mores deos in thimeo appellat. Sed quia in hac re immorari diutius tempus non ſinit: excecrabilem Platonis inſcipientiam: cum patentem præſe ferat errorem relinquamus. Accedit ad hanc prouintiam maturandum. Aueroys omnium hominũ ſceleſtiſſimus: qui Alexandro Temiſtio Auempeche & cæteris Ariſtotilis commentatoribus datis peſſum: ſe naturam intellectus agentis & eius unionem inueniſſe gloriatus eſt. Nititur enim in ſua phyloſophia approbare contra omnem ueritatem: animam itellectiuam non eſſe formam ſpecificam homini dantem eſſe: humanoque corpori unitam. Sed profundius rem ingreditur. Dicit enim ipſam abſtractam ſecundum eſſe ab omni corpulenta ſubſtantia

Plato

Auerois

& ſolū humanis corporibus inoperādo appropriari: ſicut nauta naui: & celeſtis intelligentia orbi: quo fit ut ex deſiderio materiæ: aut molis quā omnino a ſe abigebat: diceret omnibus hominibus unnicum & ſingularem intellectum eſſe. Verū cum hæc diſceptatio infiniti pene operis ſit atq; immenſi: obmittendā cenſeo. Fortaſſis & mihi ipſi quandoq; facultas dabitur aduerſum portentum & monſtrū hominis congrediendi. quod inextricabilibus erroribus reſperſum atq; fedatum fuiſſe: clare compertum eſt. Nec enim mētem Ariſtotelis penetrauit ut ratus ē: ſed cogente ratione atq; manifeſtiſſima ueritate ipſum a recto calle deuiaſſe. Liquidiſſiue Albertus alemanus: Thomas: Bonauentura: Ricardus: Egidius: & omnes diuinarum rerum ſcriptores oſtenderunt. Amolianť hinc qui in hac pernicati heresi Aueroym defendere ac tueri moliūtur: de quo illud Liuii de Hānibale dici pōt: ingentes uirtutes: ingentia uitia coequabunt. Quippe qui cum rectum atque planum iter haberet quod eſt noſtræ religionis inſtitutio: liuore atq; emulatione potius q̄ ueritate accenſus: deuios ſecutus eſt anfractus: humile deſeruit: ut i præcipitium laberetur: lucem reliquit: ut in tenebris cecus ac debilis iaceret. Nec animaduertit impoſſibilia eſſe quæ diceret: ex eo quod adhuc in orbe terræ: neq; tam ſtulta: neque tam uana ulla philoſophorum diſciplia fuit: quæ tantam impietatem aſtrueret. Præterea cum enim ex moribus: diſciplinis: līguis: habitu: geſtu: operationibus tum uariis tum repugnantibus in hominibus in eſſe conſpicamus diuerſitatem quandam cuius intellectus eſt origo plena bucca profitemur & dicimus. Quis in tanta rerum uarietate auderet dicere (niſi forte qui mentecaptus eſſet) omnibus in hominibus unicum atque diſcretum intellectum eſſe: Rectius itaq; nos qui poſtremi ſumus & dicimus & profitemur animam: ſcilicet ab agente particulari haud de poteſtate materiæ educente non generari: ſed a deo immediate non aliquo angelorum præſidio creari: & humano corpori infundi: ut eſſet quæ uitam & motum tribueret. Cuius oppoſitum aſtruere molitur ſachrilegus Aueroys.

Triplex formarum gradus

Præſtat modos unionis ut ad rem reddeam in medium adducere: ut abiectis erroneis uerum proſequamur. Quedam enim partium continuationem ſibi uſurpāt: ueluti in planis ſolidiſque figuris: quorum partes ad aliquem eis comunem terminum coniungi neceſſe eſt. Sicut enim præſens præteritum cū futuro connectitur ſic punctus in linea & in planis lineę partes coniunguntur: ut unum continuatione merito appellari poſſint & debeant: Aliqua uero contiguatione ſunt unum ut illa quorum ultima ſunt ſimul. Et licet in mediū multa præclara exempla adduci poſſint: his pauculis contenti: alia abire ſinemus. Maceries quippe lapidum unitatem habet nec propterea continua eſt: os oſſibus & caro carni coheret & unitur: nec alia niſi contiguatiōis unitate ſunr unum effecta. Impreſſione item unum ſūt non nulla. Ex molli cera & figura ānuli ei impreſſa unum redditur. Item per operationem aliqua ſunt unum. Nam ex artifice & inſtrumento: aut ex motore & mobili fit unum. Ab integro ſecundum perfectionis eſſendi exigentiam aliqua ſunt uere unum: ut ex materia & forma fit unum compoſitum. Hi fere ſunt omnes modi (mea ſententia) quibus phyloſophi pro confeſſo & indubitato tenuerunt atq; eorum i ſcholis docuerunt aliquid eſſe unum: ex quibus excerpere uerū unionis modum. Cum dico quem quærimus opus eſt: Nō igitur anima unitur corpori: ut eo modo ex ipſis fiat unum ſicut magnitudies copulatæ ad aliquem terminum cūmu

nem unum. Neq; continuationis: aut cõtiguationis efficiuntur: huiuſmodi enim idemptitas molem coexigit: qua omnino anima caret. Neq; per elemẽtorum mixturam: Quæcunq; enim tali idemptiate ſunt unum ĩ eo deſinunt eſſe componentia ſm actum: manent uero ſm gradum remiſſum: aut uirtutem: q̃d forte præſtabilius ẽ. Neq; per impreſſionem figura quippe youis: aut herculis ceræ impreſſa nõ ſubſiſtit ſeorſum: ueluti anima quæ ſeiuncta a corpore durat & conſtanter perſeuerat. Rurſus tota figura non eſt cuilibet parti ceræ impreſſa: ſed ei ſe connectit̃ ſm dimẽſiuas partes: ita ut pars ceræ parti formæ & tota toti correſpõdeat. Anima uero rationalis per corporis liniamenta non eſt extenſa: ſed ẽ tota ĩ toto & tota ĩ qualibet parte: non dimenſiue ſe ei commẽſurans. Neq; ẽ unũ ſm operationẽ: Ex motore quippe & mobili: aut ex nauta & naui nunq̃ fit unum ſm ſubſtantiam: ceu ex anima & corpore q̃d eſt animal aut homo. Conſequens eſt ut ſm coexigentiam pfectiõis eſſendi: ſit iſta unio. Nam ſicut perfectio materiæ eſt ipſa forma: ita humani corporis anima: coniungitur igitur anima atq; humão corpori unitur: uel ſicut perfectio ſuo perfectibili: aut ſicut uector equo: aut artifex ſuo orgão: Nec obſtat q̃d dicebat̃ formam ſic ſuæ incumbere materiæ: ut abſq; eius innixu non poſſit cõſiſtere. Et ut rem clarius aperiam triplicem formarum gradum in rebus comperierunt phyloſophi. Primus eſt quarundam formarum quæ totaliter materiæ ſuæ innitunt̃: neq; regũt: neq; ſubſtinẽt eam: ſed ab ea potius & reguntur & tolerãtur cuius ſunt omnium inanimatorũ formæ. Secundus eſt quarundam formarum quibus ſua materies incumbit: & ab ipſis & regitur & ſubſtinetur: uerum tanta eſt colligantia ipſarum cum materia: ut nullo pacto operari abſq; materia queant: ut plãtarum aut brutorum aĩmæ. Corpus quidem plante ab anima uegetabili: & irationabilium a ſenſitiua & regitur & agitatur. Verum cum operationes earum non ſint niſi in corpore & per corpus: palam eſt: ipſos gradus a corporibus in quibus ui tales operationes exercentur dependere. Fruſtra igitur ſequeſtrationem uendicarent: ubi nullam operationem abſq; corporis contubernio habent. Rurſus eſt alius gradus formarum in quibus ſua molis innititur: ſubſtinetur: regitur: agitatur: quarum operationes non depẽdent ex materia: Sed liberæ ſolutæq; ſunt ab omni corporis contagione atq; organo. Quæ ſicut in operando nulli corpulentæ ſubſtãtiæ affixæ ſunt: multo hercle minus ĩ eſſendo a corporibus pendent. Idcirco tales formæ q̃uis ſuppremum obtineant gradum: & ſeparatæ maneant: teſtimonio phyloſophorum theologorumq;: tamen mirum immodum afficiuntur ad corpus.

Triplex formarum gradus

Quia uero eodem argumenti contexu in medium adductum fuit de motore & artifice: in quibus hæc unio effulgebat: Ne quiſpiam putaret inſtrumentũ & organum eſſe unum & idem: eorum diſcretio aperienda eſt. Conueniunt quippe: quia unumquodq; eorum eſt id quo artifex ſuum exequitur opus: alio & alio modo. Inſtrumentum quidem ab artifice ſm eſſe eſt ſeparatum: unitum ei tamen in operando: Artifex lignum abſq; ſera non diuidet: nec ſera ſine artifice. Vnum igit̃ ſine altero operari nequit. Organum uero & quo ad eſſe & quo ad operari uirtuti coniunctum eſt: ut pupilla uirtuti uiſiue. Ipſa quippe uirtus eſt ueluti artifix: & pupilla organum per quod obtutus exercetur: hæc ſiquidem operatio non attribuitur organo: nec ſeorſum uirtuti: Quaſi uerum eſſet dicere: uirtus uiſiua aut organum uidet: ſed quod ex organo & uirtute integratum eſt.

Digreſſio declarans an omnium animatorum ſit eadem unio: Et quid naturas elementorum conciliare habet in mixto: Et quamobrem mineralia aĩata nõ ſunt.

Cum triplicem animatorum gradum phyloſophi ipſi quorum ope abdita in lucem prodiderunt dederint. Q ueritur an omnium animatorum idem unionis modus ſit: an diuerſus? Maxime autem commoue mur propter ſeparationem quã ſoli intellectiuæ cæteris excluſis attribuimus uirtuti. Clarum utique ex iam dictis eſt: idem modus omnibus aĩatorum gradibus competere: quoniã una quæq; forma ſuo corpori unit᷑: ueluti perfectio ſuo perfectibili: differenti tamen ordĩe: nam anima rationalis: ſic ſuo corpori unitur ut ipſum ad eam dependeat. Indignũ quippe foret: ut natura illa in ſubſtantia tam nobilis in uirtute tam mirabilis: in operando tam pernix: ut in ictu puncti ſua acri intelligentia cœlum omne luſtret: & terram ambiat: maria circõuolet a corpore craſſo in celeri obtuſo dependeat. Q uæ mentis inſania: Q ue uecingenii ebetudo: mortale immortali: inſenſibilæ uitæ: corruptibile incoruptibili: terrenum cœleſti: temporale eterno præferre: quod utiq; eſſet: ſi anima rationalis corporis imperio obnoxia foret. Aliarum autem animarum unio eſt utique per inheſionem ipſarum ad ſua corpora in quibus ſuis funguntur officiis. Sola igitur rationalis anima ſeiuncta a corpore manet. Et ut hãc animatorum differentiam ignorantibus aperiam: ſatis mihi familiare utar exemplo. Triplicem lucis differentiam in rebus creatis comperio: ſcilicet in ſole ueluti in fonte: In igne & in ticione: lux & enim ſolaris uniõi animæ ratiõalis aſſimilatur. Sicut enim ipſa aeri unitur: neq; ab eo depẽdet ſed pocius aer ab ea ueluti a quodam perfectibile p eam: ut certo experimento cognitum eſt. Si quiſpiam loco aeris ſolis lucem ſuſcipientis: criſtallum aut aliud diaphanum poneret: deſtructo aere: idem radius criſtallum illuminans inuiolatus remaneret: qđ non fieret ſi lux ab aere dependeret. Sic corpus animæ innititur & ſubſtentatur & non corpori anima. Lux uero in flãma ignis materiæ ſubtilioris aeris quæ eſt uapor reſolutus a corpore inflamato unitur: & radiat: per quam itelligimus animam brutorum quæ ſubtilioribus corporibus & aptioribus ad motum & ad alias uitales atq; ſpirabiles operationes coniungitur: & eſt radioſa quia lumen cognitionis ex ſe emittit: ſed a materia pendet: id circo cum ea perit. Lux uero in titione quia terreſtri & incultæ materiæ copulatur: ex ſe non effluunt radii uicinum aerem illuſtrantes: per quam optime ſignificatur anima uegetatiua: quæ arboribus & plantis congruit: carens omni ſenſu & motu & lumine cognitionis dependens a corpore: quo deſtructo atq; corrupto nihil amplius lucis apparet. Sola igitur anima rationalis ſic corpori alligatur ut diuino iuſſu ſoluta permaneat. De præſtantia lucis naturas elementorum: tum uarias: tum diuerſas: in quadam equabilitate conſiſtentiæ: aut contẽperamento armoniæ conciliantis adoritur ſermo. Q ueſitum fuit: ſi illa eademq; lux diſponens arbuſta ad animæ uegetatiuæ ſuſceptionem: ad ſenſitiuam & rationalem quoq; diſpõat. an ſm eminẽtiam uitæ nobilior lux exigatur. Tripartitam lucis ſubſtantiam docuerunt. Sancti: quã explorare frugi eſt: ut omnis controuerſia depellatur. Prima eſt cœli: in quo ſtellæ affixæ ſunt qđ primum mobile: aut octaua ſpera apud phyloſophos appellatur: cuius benefitio atq; occulta uirtute in plantis anima uegetatiua inſeritur. Alia eſt cœli criſtallini: longæ nobilioris præſtantioriſq; influentiæ: quã neq; poetæ: neq; phy-

De pſtãtia lucis An. ſ. eadem lux diſponat arbuſta ad: uegetatiuã Bruta ad ſenſitiuam & rationalẽ

loſophi: neqꝫ aſtronomi ſua mẽtis illuſtratione attigere. Solus Moyſes diuino ſpiritu plenus qđ latebat edocuit: geneſis primo: Cuius ope anima ſenſitiua generat̃ in cunctis animantibus: quæ ſuper terram reptãt. Cæterum cum homo cæteris ſupereminẽat rebus: non corpore ſed mente: qua nihil præſtabilius: conſequẽs eſt ut lux illa ineffabilis cœli empirei: uniformis & non agitata influat: Non ad aĩam intellectiuam formandam: cum a ſolo deo creetur: atque humano corpori infundatur: ſed ad generandos uitales atque animales ſpiritus in corpore quibus præuiis anima ueluti in proprio domicilio ſuſcipitur. De inanimatis rurſus oritur diſ- ſceptatio. Cum equæ ſint ex elementis ſibi inuicem litigantibus compoſita: quorũ natura ſemper eſt ad corruptionem intenta: niſi lux illa mirabilis cœlorum naturæ animarum admodum uicina ab omni corruptione conſeruaret inoxia. Cur aurum: argentum: es: cuprum: gemmæ: animata nõ ſunt. His litigatoribus reſpondẽdum duco. ꝙ cum animarum actiones non ſint uniuſmodi: ſed ingentem diuerſitatem habeant puta augendi: generandi: nutriendi: audiendi: uidendi: guſtandi: memorãdi: diſcernendi: iudicandi: & ſic de multis animarum operationibus: Conſequens eſt: ut corpus animale: qđ eſt organicum non ſit uniuſmodi: nec ſimile in toto & in partibus: alioquin tam uarias tam diuerſas operationes exercere nõ poſſet. Dicamus igitur ꝙ lux in corporibus inanimatis & tantum ſm unum modum armoniæ conciliantis elementa in toto & in partibus. Corpus uero organicũ multiplicis armoniæ eſſe neceſſe eſt: ut operationi animæ congruat. Et quia corpora inanimatorum tãtummodo ſunt uniuſmodi. Reſtat ut ab oĩ uita ſint oĩo aliena.

Cur aurũ argentũ & cuprũ cæteraqꝫ talia animata non ſunt

Digreſſio declarans principalem animi ſedem & locum.

SVblimis atque glorioſus omnium rerum parens & alumnus deus: cũ res pene omnes e nihilo ad mundi ſpeciem atque ornatum condidiſſet: ne tantis rebus laudator deeſſet. poſtremo omnium diuinorum operum ſpectatorem hominem produxit: non quidem ſolo uoluntatis ſuæ imperio ut priora: ſed ueluti aliquid magni & ingentis admirationis eſſet facturus: ut in archanis diuinarum ſcripturarum comperitur: conſulendo hominem produxit: quem ſolum celeſtem fecit: cætera uero uniuerſa terrena: hunc ad cœli contemplationem rigidum erexit: bipedemqꝫ cõſtituit: ſcilicet ut eadem ſpectaret: unde illi origo eſt: illa uero depreſſit ad terram: ut quia nulla his immortalitatis expectatio ẽ: toto corpore in humum proiecta: uentri pabuloque ſeruirẽt: hominis itaque ſolius recta ratio & ſublimis ſtatus & uultus originem ſuam fictoremqꝫ teſtatur. Eius prope diuina mens: ut Firmianus ait: quia non tãtũ aĩantium quæ ſunt in terra ſed etiam ſui corporis eſt ſortita dominatum. Ob has igit̃ mirabiles ac infinitas (ut ita dixerim) excellentias atque prærogatiuas hominem paruum mundum (ut patrio utar ſermone) ꝓ̃nici appellãt. Cæterum cum cœlo ſinguliſque globis intelligentiam motricem ſperarum aſſignemus: cui toti orbi ad eſſe eſſentialiter repugnat eam optimo: equiſſimoque iure in oriẽtis angulum pro quieto firmoque domicilio phyloſophia collocauit: Sic & in minori mundo mentis ſedem perquirere maxime opus eſt: Idcirco priſcorum in hac ancipiti re auctoritate utemur: ut tandem qđ rationi magis conſentaneum eſt effulgeat. Plato mẽ-

Firmianuſ

plato

tis principatum:ideſt rationem in capite tanq̄ in arce locauit:hiparcus uero caput principale animæ habitaculum:Democritus aluum cum capite. Anaxagoras cerebrum:unde omnes ſunt ſenſus. Calcidius in capite orditur denique a capite is inquit corporis principali quandam eſſe eminentiam:proptereaque oportuiſſe ī excelſo atque eminenti loco tanq̄ arcem totius corporis collocari:ut domicilium eſſet partis animæ principalis:quæ hogemonicon a phyloſophis dicitur: ideſt ratio. Firmianus hoc idem ſentit hominis prope diuina mens quia non tantum animantium quæ ſunt in terra:ſed etiam ſui corporis eſt ſortita dominatum. In ſummo capite collocata tanq̄ in arce ſpeculatur omnia & contuetur:hanc eius aulam nō obductam porrectamque formauit:ut ī mutis animalibus:ſed orbi & globo ſimilem ꝙ orbis rotunditas perfectæ rationis eſt ac figuræ. Et ſane argumētis probabilibus uſi ſunt qui hanc partem ſubſtinent:oportuiſſe ꝙ tocius corporis regimen habere potius in ſummo:ꝙ eſt in arce corporis habitare:ne quicq̄ eſt ſublimius q̄ id quod uniuerſam rationem moderetur:ſicut ipſe mundi dominus & rector ī ſummo eſt. Denique ꝙ ſenſus omnes:ideſt audiendi & uidendi & odorandi miniſtra mēbra in capite ſunt locata:quorum omnium uiæ non ad pectus: ſed ad cerebrū ferant:alioquin neceſſe eſſet tardius ſentire:donec ſentiendi facultas longo itinere per collum ad pectus uſque deſcenderet. Ambroſius uir ī eccleſiaſticis litteris eruditiſſimus ſic inquit. Si quidem:ut cœlum eminet aeri:terris:mari:quæ uelut quedam membra ſunt mundi:ita etiam caput ſupra reliquos artus noſtri corporis cernimus eminere: preſtantiſſimumque eſſe omnium tanq̄ inter elementa cœlum: tanq̄ arcem inter reliqua urbis mœnia: In arce hac:regalem quandam habitare ſapiētiam:ſm propheticum dictum quia oculi ſapientis in capite eius:hanc eſſe cæteris tutiorē & ex illa omnibus membris uigorem prouidentiamque deferri. Q uid enim robur & ualiditas lacertorum proficiat. Q uid uelocitas pedum niſi capitis uelut principis ſui imperialis quædam adminiculetur poteſtas. Et exemplo firmat: qđ ratione non conuincit. Ex arboribus licet quæ humani ſit gratia capitis eſtimare in capite arboris. omnis & fructus:ibi omnis eſt pulchritudo:illius comanos aut pluuiis tegit aut defendit a ſole:tolle arboris comam tota arbor ingrata eſt. Q uanto igitur maior humani capitis ornatus eſt qui cerebrum noſtrum hoc ē ſedem originemq; noſtrorū ſenſuum capillis capitis munit & ueſtit:ne aut frigore uexētur: aut eſtu: illic enim fons uniuerſorum ē:& ideo ubi iniuria nocet:ibi gratia p̄eminet. Q uid ſine capite eſt homo:cum totus in capite ſit: cum caput uideris:hominem agnoſcis:ſi caput deſiit nulla eſſe cognitio poteſt: Iacet trūcus ignobilis:ſine honore:ſine nomine: Sola ere fuſa principum capita:& ducti uultus de ere uel marmore ab hominibus adoratur. Iuris etiam conſulti cum ſepulchri uiolati cauſam agerent dicerent ꝙ cum in capite omnes ſenſus & uigeant & appareāt & abſque capitis honore truncus corporis nihil ad decorem uel turpitudinem pertinere: offenſo capite:ſepulchrum uiolari:ymo eum locum ſacrum appellant: in quo caput hominis eſt humatum:licet omnes corporis artus aliæ fuerint ſepulturæ mandati. In capite igitur(eorum arbitratu)principaliter reſidet anima. Hebrei uero in ſanguine arbitrati ſunt. Cum dicant diuinæ litteræ. Vox ſanguinis fratris tui ad me clamat. Et item alio loco:non edetis carnem cum ſanguine: quia omniū animalium ſanguis anima eſt. Q uæ ſi ita ītelliguntur: ut debent animam eſſe animalium ſan

Hiſparrus
Anaxagoras democritus

Ambroſius

Iuriſcōſulti

Hebrei

guinem quia ſit uehiculum iratiõabilis animæ partis: cuius ſunt importuni appe-
titus habet plane rationem talis aſſertio: ſi autem confitentur animam hominis ra
tionabilem fore credant ſibi q᷑ deus a ſe hominibus factis inſpirauit diuinum ſpiri
tum: quo ratiotinamur quoque intelligimus & quo ueneramur pie deum: eſtq; no
bis cum diuinitate cognatio: diique eſſe dicimur: & filii dei ſummi: quam cogna-
tionem cum deo & omnino rationem qua rationamur ſanguinem putare eſſe non
recte opinantis eſt. Quidam ſedem mentis in pectore eſſe uoluerunt: q̃d ſi ita eſt
quãto tãdem miraculo dignum eſt: rem in obſcuro ac tenebroſo habitaculo ſitam
in tanta rationis atque luce intelligentiæ uerſari: tamen q̃d ad eam ſenſus ex omni
parte corporis conueniunt: ut in qualibet regione membrorum præſens eſſe uidea
tur. Diogenes apollomates ex humore primum carnem fieri exiſtimauit: tum ex

Diogenes

carne neruos & oſſa & cæteras partes enaſci: humorem igitur firmum mẽtis domi-
cilium ratus eſt. Empedocles quidem principalem animæ uim in corde conſti-

Empedocles

tuit ſic dicens. Sanguine cordis enim noſter uiget intellectus: Si quidem intimis
noſtris ſenſibus ſentiamus: his omnibus qualia ſunt at ethera flammis humorem
humecto noſtro ſpirabile flatu. Item criſippus conſtat enim a principali & quinq;
ſenſibus & uocali ſubſtantia: ſerendi: procreandi: motibus localibus potentiæ por
ro ſiue partes animæ uelut ex capite fontis: ex cordis ſede manantes: per uniuerſũ
corpus porriguntur: omniaq; membra uſq; quaque uitali ſpiritu complẽt: regũtq;
& moderantur innumerabilibus diuerſiſque uirtutibus nutriendo: adolendo: mo
uendo: motibus localibus inſtruendo: ſenſibus compellendo: ad operandũ totaq;
anima ſenſus qui ſunt officia uelut ramos ex principali parte illa tanq̃ trabe p̃ãdit.
futuroſq; eorum quæ ſentiunt nuncios ipſa de his quæ nunciauerunt iudicat. Si-

Aranea

cut aranea ĩ medietate caſſis: omnia filorum tenet pedibus exordia: ut cum aliqua
ex beſtiolis plagas incurrerit ex quacunq; parte: de proximo ſentiat: ſic ait animæ
principale poſitum in media ſede cordis: ſenſuum exordia retinere: ut cũ quid nun
ciabunt de proximo recognoſcat. At Stoyci unam totum infantem figurari di-

Stoyci

cunt. Cor quidem eſſe ſedem principalis animæ partis conſentiunt: nec tãtum ſan
guinem qui corpore naſcitur. Ariſtoteles membrum diuinum eſt cor: eiuſq; in ha

Ariſtoteles pluſq̃ commẽtatori ſecũdo tegni

bitator eſt anima. Pluſq̃ commẽtator in hac re duas recitat opinationes hominũ
ſecundo tegni comento duodecimo. Affirmat enim animæ eſſentiam eſſe in corde
tantum uel illi proportionabili in uiuentibus habentibus corda ex eo: quia ẽ fons
uitæ & uigoris: quo anima in corpore & ſubſtẽtatur & operatur. In aliis autem par
tibus eſt per ſuas uirtutes: quas illis influit & cordi mediante ſpiritu & quaſlibet in
eis operatur operationes illis conuenientes. Allegat autem phyloſophum ipſe. Itẽ
& Albertus in libro qui eſt inſcriptus de cauſa motus animalium. Sic iquit Ariſto
tiles. Exiſtimandum autem conſtare animal͛ queãdmodũ ciuitatẽ bene legibus re
ctam. In ciuitate autem cum ſtabilitus fuerit ordo: nihil opus eſt ſeparato monar-
cho: quem oportet ad eſſe per ſingula eorũ quæ fiunt: ſed ipſe q̃libet fecit quæ ipſiꝰ
ut ordinatũ ẽ & fit hoc poſt hoc pp̄ cõſuetudinẽ: in aïalibus aũt hoc idẽ pp̄ naturã
fit: & q̃a natũ ẽ unũq̃dq; ſic cõſtitutũ facer͛ ꝓpriũ opus: ut nihil opus ſit ĩ unoquoq;
eẽ aïam: ſed in quodam p̃ricipio corp̃is exiſtẽs ipſa alia quidẽ uiuere eo quod ad na
ta ſunt facere autẽ ꝓpriũ opus p̃ naturã. Ariſtotiles igit͛ ueluti quendã monarchã
ipſã animæ eſſentiam quæ in ſingulis membris ordinat ꝓprium opus ẽ per uires

quas eis influit. & ipſa per ſui eſſentiam cordis centrum inhabitat. Sicut monar-
cha in medio ciuitatis: Cuius non eſſentia: ſed uirtute tantum ad ciuitatis extrẽa
peruenit. Aliam recitat opinationem idem cõmẽto decimoquarto quam inſe
quitur Auicena: ſcilicet ꝙ anima unitur toti corpori: non mediante aliqua parte
corporis: nec ſuis potẽciis: ſed imediate & toti & omnibus partibus corporis uni
tur ex eo quia eſt forma corporis dans ei eſſe & ſpeciem. Idcirco ſm eſſentiam in
eſt omnibus partibus corporis: alioquin ex ipſis non plus fieret unum q̄ ex con
gregatiõe partium domus. Et ſi cætera nobis deeſſent ſuffragia hoc unũ nobis
ſatis eſt ad determinandum diu uenatum propoſitum: ſcilicet diuinum chriſti te
ſtimonium: quod longe omnium pluris eſt. Et ne quiſpiam putaret me falſo de
ſcripturis ſentire: non mea uox: ſed Hieronimi diuinarum litterarum interpretis hyerõimus
clariſſimi: chriſti ſententiam ſonet: In epiſtola enim ad fabiolam de ueſte ſacerdo
tali. Senſus inquit in corde eſt: habitaculum ĩ pectore queritur ubi ſit animæ pri
cipale: plato ĩ cerebro. Chriſtus monſtrat in corde. Beati mundo corde: quoniam
ipſi deum uidebunt. Et de corde procedunt cogitationes malę. Et quid cogitatis
neq̄ in cordibus ueſtris. Hiis teſtimoniis concluditur animam principalius incor
dis centro reſidere. Nec obſtat qui eam in cerebro eſſe opinantur: quoniam ali-
ter cenſendum eſt ſm rei manifeſtam euidentiam: aliter ſm rei ueritatem. ple-
rique omnium qui priorem tenuerunt uiam quia omnes humani ſenſus: ſcilicet
audiẽdi: uidẽdi: palpandi: in capite maxime apparere conſpiciebant: ex eo mo-
uebãtur credere animam ĩ ſummo capite ueluti in arce quadam eſſe locatã: ꝓpte
rea ius ciuile ubi caput defuncti in ſignibus honoribus afficitur totum corpus af
fectum fuiſſe putat: ut affirmat Ambroſius ſuper illo pſalmi: uide humilitatẽ meã Ambroſius
& eripe me reciſo capite reliqui corporis truncus beſtiarum corpori comparatur.
Sepelitur enim ſine decore corpus: In capite uigor uite: In capite eſt gratiæ
uenuſtas: Item caput eſt quod fouet membta omnia & dirigit atque implet ſen-
ſus: inde ductus uenarum: meatuſque ſpiritus: ſanguinis uires: ĩ totius corporis
partes deriuantur: Ius uero naturale quia iuxta naturæ dictamen iudicat: & a-
corde principium uitæ & motus & ſenſus & in uiuentibus primum eſt & ultimũ
quod moritur: idcirco magis nobile eſt cor: & ubi cor eſt ſepultum ueluti ad cen-
trum omnes corporis arctus adducentur. angelorum miniſterio ut probat henri
cus de gandauo per illud ezachielis. Et ecce oſſium commotio: & acceſſerunt oſ-
ſa ad oſſa: unumquodque ad iuncturam ſuam quam in corde eſſe arbitratus ẽ ue-
lut in centro ĩ quo uiget & confouetur animam: & a quo motus progreſſiuus ani
malium inchoatur. Iam tempus ut me colligam expectat & quæſtionum ſco-
pulis tranſuadatis ſyrenarum more ephilogi celeuma cantandum eſt. Habes de
anima quid priſci: quid heretici: quid chriſtiani docuerint. tantum modo ſupeſt.
ut omnibus neruis effuſis immortalitatem animæ perſuadere nitamur: Cuius ap
petitio tanti eſt: ut eam tam ſenes q̄ pueri: tam reges q̄ infimi: Tam denique ſapiẽ
tes q̄ ſtulti cupiant & uelint quam nanciſci facile erit ſi abiectis erroribus: deo to
to mentis affectu coherere iugiter curabimus. Amen.

Tabula capitulorum ſecundi libri.

De poteſtate eloquentiæ.	car . xxv.
De errore illorum qui ob uoluptatis irritamenta aliam uitam negant.	car . xxv.
De contemptu illecebrarum.	car . xxvii.
De imagine dei & animæ.	car . xxix.
De iuſticia dei.	car . xxix.
De ſapientia diuina.	car . xxxi.
De appetitione & laudis & gloriæ.	car . xxxii.
De fortitudine multiplici.	car . xxxiii.
De omnipotentia dei.	car . xxxv.
De incorruptibilitate materiæ primæ.	car . xxxvi.
De contrarietatis amotione ab anima.	car . xxxvii.
De uetuſtate corruptionis origine.	car . xxxviii.
De excellentia ſenſibiliū armoniā corpis diſſoluētis.	car . xxxx.
De deſiderio humano.	carte . xxxxi.
De Argumentatione platonis ex phedone.	car . xxxxiii.
De eraclito phiſico.	car . xxxxiii.
De lactantio firmiano.	car . xxxxiii.
De teſtibus immortalitatem defendentibus.	car . xxxxiiii.
De multorum reſurrectione.	car . xxxxvi.

Liber primus de animæ natura ad Illuſtriſſimum principē Borſium ducem &
cætera. Magiſtri Ioannis ferrarieſis ordinis minorum fœliciter explicit. Secūdus
de eius immortalitate fœliciter incipit. Capitulū primū de poteſtate eloquentię.

COgitanti mihi & mecūmet aio reputāti meo: priora illa
felicia quōdā ſecula: i qb9 ueluti nouo quodā ſole mūdo
exorto: præcelſa hoīum īgenia. Cū bonis atque optimis
diſciplinis: tum maxime eloquētia prædita floruerunt:
Angor admodum & hic dolor me coquit: excruciat atq;
exulcerat aliquem eloquentiæ gradum: ſaltem medio-
crem mihi non fuiſſe conceſſum: ut facilius immortali-
tatem his perſuadere potuiſſem: qui nihil niſi diſertum
atque rectorum floſculis cultum audire uolunt. Firmia- Firmianus
nus aduerſum gentes accerime ſcripturus: ſe in tantali
fōte: aut demoſthenis: aut Cicerōis flumie aliqtiſp labra ītinxiſſe geſtibat. hēt ne
ſcio qd latētis oratio: ut uerbis aut copia illuſtrata potentius in animos audiētiū
īfluat atq; demulceat. Q uis eni aut uirtutes extollere ardētius: aut uitia fulmiare
attrotius ſolet q̄ oratorum præclara ingenia: Ab his & laudare benefacta: & dete
ſtari facinora: addiſcimus: ab his conſolari cohartari impellere abſterere. Deniq;
neſcio quis tam ferus: tam inhumanus: tam durus: & ut ita dixerim ex ſilice na
tus: ut uerborum ſentētiarūq; ornamētis: quæ tanq̄ ſtellę & faces orōnē illuſtrāt.
& admirabilem reddunt: non flectatur. Orpheum quidem poetarum uetuſtiſſi-
mū tanta elegātia: tanta dicēdi ſuauitate: tāta denique uerborum cōcinitate & co
pia floruiſſe conſtat: ut ſua facundia audientiū aīos ad ſe rapet. Nam maria ſtetiſ-
ſe: ſtagnaſſe fluenta: arbores flexiſſe: aperuiſſe inferorum portas: & quod his oī-
bus longe creditu eſt difficilius: cerberi in clementiam: ſua uerborum neruorūq;
ſuauiſſima modulatiōe temperaſſe: atque uiciſſe: plurimi poetarum prodiderūt.
Phiſiſtratus dicendo tm̄ ualuiſſe traditus eſt: ut athenienſes eius lenocinio uerbo Phiſiſtra
rum capti: libertati ſeruitutem præferrent. Atheniēſium princeps ille pericles: cu- tus
ius in labris ſediſſe quandam perſuadendi diuinitatē: cuius admirabilem eloquē- pericles;
tiam tonitribus & fulgoribus græci comici cōpant: liberis athenarum ceruicibus
ſeruitutis iugum impoſuit. Egit enim ille urbem: & arbitrio ſuo uerſauit. Et cum
aduerſus populi uoluntatem loqueretur: iocūda nihil ominus popl'aris uox eius
erat. Carneades legationis gratia ab athenienſibus romam miſſus: audiente gal- Carneades
ba & catone cenſoribus maximis tūc oratoribus: orauit de iuſtitia adeo copioſe:
atque diſerte: ut quiritum pectora ad omne eius offm̄ proſequendum ſummope
re inflammaruerit: Poſtera die eam quā ampliſſimis laudibus magnifecerat: con Demoſte
traria diſputatione ſubuertit. Nonne demoſthenes eloquentia eſchinem Exto- nes
rem fecit patria. Nonne hogeſias cirenicus multis uoluntariæ mortis oppeten- Hogeſia
de cupiditatem: ſua facundia ingerebat: Nonne Cicero orans appollonio lachry
mas excuſſit: Nonne Antonius ſuo uerborum dulciſſimo concentu lictores
uacuos redire fecit: Nonne ſempronia litteris græcis & lactinis docta: quam Salu
ſtius in catelina commemorat: erat ei ingenium haud abſurdum poſſe uerſus
facere: iocum mouere: ſermone uti: uel modeſto: uel molli uel procaci: pror
ſus multę faceciæ: multuſque lepos inerat: Cuius beneficio Cicero catelinæ in

Cleopatra cendium urbis extinxit. Nōne cleopatra ceſarem &. C. Pompei filium &. M. Antonium facundia potiuſq̨ forma ſibi in amorem iretiuit: & uſqueadeo: ut alter eorum omnem aparatum belli bartici: ob eius ſingularem amorem neglexerit. At qui cleopatrę forma: ut ferūt: ipſa quidem per ſe non nimium erat efficax ad mentes aſpicientium capiendas: nec quia homines p̄nimia admiratione ſtupeſcerūt. Verum adeo ſuauiſſimi mores: Tanta in loquendo facundia: tam iocundiſſima conuerſatio: ut his rebus adiuta forma: uniuerſos ariperet: pronunciabat dulciſſimo oris ſono linguamque ſuam uelut inſtrm aliquid plurium cordarum. Nōne

Cornelia corneliæ Scipiōis affricani filiæ multa ſæcula poſt eius mortem extabant epiſtolæ elegantiſſimo ſtilo perſcriptę: quarum ſapientia rei. P. plurimum uſi erant: &

Saphoos Saphoos poemata. & libri ſummo honore apud græcos propter ſingularem facū

Aſpaſia diam habiti ſunt. Nonne Aſpaſia doctiſſima quidem mulier & eloquentia litteriſque pręcellens: Socratem multis de rebus inſtruxit: Nonne magniloquētia pla-

Plato tonis qua in phedone uſus eſt ambrachiotem theobrotum inuoluntariam impegit mortem. Cunque hos igitur percurro & mihi cylenii munus deeſſe animaduerto ingenium meum haud his humanitatis ſtudiis a puero tictum: & iniciatū fuiſſe merore conficior: ob deſideriū quorū appet neminem unq̄ peruēiſſe ad uirtutum ſummam iam maturum: niſi qui puer ſeminario uirtutum generoſiore cōcretus aliquid inclitum deſignaſſet. Verum hæc unica ſpes me tenet (nec falſo me habet) ut apud ingenuos oratores non habear ludibrio: qm̄ ueritatis illuſtrādæ ſtudio magis q̄ eloquentiæ fiducia: hanc ꝓuintiā nauandā ſuſcepi. Quod ſi illa magna & atrita & accurata & recondita litterarum pericia caruero: ſine quo fūdamento nihil altum neque magnificum ſibi hedificare quiſq̨ poteſt deo cuius hoc munus eſt adiuuante: ueritas ipſa ſimplex & nuda ſuo lumie clara atque illuſtris apparebit. Sępe & enim numero oratores maximos a cauſidicis mediocribus uictos atque ſuperatos fuiſſe planum eſt: ꝙ tanta eſt potentia ueritatis: ut ſe ipſam quis in rebus exiguis ſua claritate defendat. Igitur non mediocri fidutia ſu-

Quītiliāus ſcepta Quintiliani proſequar inſtitutum: permittēdo uela uentis: & auram ſoluētibus bene precando.

De errore illorum qui uoluptatibus illecebris obnoxii nullam immortalitatis expectationem habent. Capitulum primum.

SEctatores illecebrarum uoluptatum: tacito mentis cōſenſu alterius uitæ ſtatum & commigrationem in inficias eunt. Epicurus quidem & dicearcus & ariſtippus: ut ad proſequendum eorum diſciplinam hoīes illiceret uoluptatē corpis ſūmū bonū dixerūt. Deū de hūanis nihil curare nec ira nec gr̄a tangi: inferorū pœnas nō eē expaueſcendas: nō corpibus hoīum aīas extare docuerūt: Nec ſolū hi quorū uita i prçcipiti ſita ē: ſed ēt terreſtre illud hūanę: imo potius diuinę ſapię oraculū: Salomō qui diuino ſpiritu quo afflare ſolēt ꝓphetæ & poetæ teſte Ennio quos ſāctos appellat impletus: nihil aīarū p̄ſētiēs i futurū. poſt fœminarū gregē quē libidinis explēdę gr̄a ſibi cōuixerat: mulierū amore captus: imo iſatuatus contempto deo ſenſu & uitæ datore: ipſis fana: edes erexit: aras quoq; i quibus thura adolerēt: diiſq; gentiū atque ſimulacris mutis & uanis hoſtias litarent extruſit. Nec hoc indignum facinus ſatis ad irritandum deum ſibi uiſū fuit: niſi ſe quoq; ydolorum cultu fedaſſet

(Margin: Epicurus / Dicearchus / Ariſtippus; Salomon)

ortos piſcationes uenationeſque edificauit: Cantatrices & qui in phidibus & choro & oi genere muſicorũ ludere ſcirent: iſtituit & ut paucis uniuerſa oblectaméta cõplectar: nõ ꝓhibuit cor ſuũ quin omni uoluptate & uiſus & auditus & guſtus & tactus & odoratus faueretur. Poſtremo cum ad earum rerum exitum oculorum aciem fixiſſet: & omnia uiciſſitudini atque corruptiõi obnoxia fore animaduertiſſet: fruſtra in his conſequendis inſudaſſe ſe inuitus eſt. Et prorumpens in uerba hæc ait. Dixi in corde meo de filiis hominũ: ut probaret eos deus & oſtéderet ſimiles eſſe beſtiis: idcirco unus eſt interitus hominum & iumentorum & equa utriuſque conditio: ſicut moritur hõ ſic & illa moriuntur: Similiter ſpirant omnia: & nihil habet homo iumento amplius cuncta ſubiacent uãitati. & oia ꝑgunt ad unum locum: de terra facta ſunt & in terram pariter reuertuntur. Quis nouit ſi ſpiritus adam & filiorum eius aſcendat ſurſum: & ſi ſpiritus iumẽtorũ deſcendat deorſum: & deprehendi nihil eẽ melius: ꝗ lætari hoiem i opore ſuo & hãc eſſe partem illius. Prodeat niſi quiſpiam miſer abſtenuus & per ſimoniam frugalitatemque magnifaciat: perſuadeatque uulgo pecudum more non eſſe uiuendũ. Accipiet epicurum ſalomonem uoluptatis nomine turbã iuitãtem. Nemo enim non in uicia pronus eſt. O inſulſum hoium genus iquiunt. Quid nobis uoluptatũ illecebrarum continentia: Quid pudicitia: quid aludis ſpectaculiſque cohibitio: Quid reliquæ uirtutes in quibus ſtoyci optimum hominis ſtatum ponunt præſtabunt: Mors pallida equo pulſat pede: pauperum tabernas regumque turres: Quid fruſtra tantis uigiliis erumnis diſcriminibus in edia conficitis: Nonne paulo ante Salomonem loquentem audiuiſtis: quem emulari nõ dedecet. Si unꝰ igitur eſt interitus hominum & iumentorum nihil ex hac luce migraturis ſupereſt niſi tantummodo cupitis frui uoluptatibus: dum licet: dum facultas adeſt. Quod egre ferens diu non poſſe pultiuorax quidam nebulo famoſus: cuius uſus erat ſe mero atque temeto ingurgitare querebatur naturam carpens: cumque guſtus ſuauitatem tam celeriter atque profunctorie tranſigere animaduerteret: lachrymæ genas rigabant: & uſque adeo: ut parẽtibus orbus putaret. Cereris bachique ſacratiſſimas edes acceſſit: & humi procumbens: youem ſummum maximumque deorum magno cum honore eſt deprecatus: ne grues aut ciconias pluris ꝗ homines faceret: quibus admodum collum breue dediſſet ut uix pauxillulum uoluptatis deguſtare ac ſentire poſſint. deorum equidem numina exoratus: ut cigni aut gruis collum inſtar in longum porrigeret. Ex eadem paleſtra & ſcurra item alius egreſſus eſt: qui ſe accepiſſe a germanis ſuis unguẽtum dono gloriabatur. cuius ſuauitas tanti erat: ut omnium circunſtantium nares gratiſſimis uaporibus complerentur: dixiſſeque fertur heus tu. Vnguentum habeo inquit qđ mee ſorores ueneres cupidineſque donarunt: quod cum olfacies deos rogabis: totum ut te faciant fabulæ naſum: quaſi uelit innuere odorum fragrantia ad uenerem excitandum plurimum proficere. Sardanapallo opulentiſſimo aſſyriorũ regi epicureorum præcæteris placuit diſciplina: Nam cum inter ſcortorum greges conſenuiſſet: mulierum officiis functus lanam & linum in parentibus pellicibus: cæteris operoſius laborabat: ab ipſis quippe colum tenere didicerat ponere i gremio colatum rotare fuſum ſtamina pollice ducere: & ea omnia exercere: quę ad fęminarum mollitiem ꝑtiere noſcũtur: excepto filiorum geſtatione: Is alterius

Mors palli da equo pulſat pede

Nebulo famoſus conqritur deũ collũ oblõgũ gẽibus dediſſe homini uero ꝑ breue

Sardanapalus

uitę imemor ī buſto icidi iuſſit. Hæc habeo quæ edi: queq; ex ſaturata libido hauſit. O uirum imo petuleũ oĩ lachrymarum fonte plangendum qui ſe ſolum id habuiſſe gloriatur: quod famelicis dentibus cõſumpſerat. Quid aliud iquit Ariſtotiles ī bouis: nõ regis ſepulchro inſcriberes. hæc ſe hr̃e mortuum dicit: quæ ne uiuus quidẽ diutius habebat q̃ fruebatᷣ. Xerſes rex quondam potentiſſimus: preſſiſq; manibus uentri & pabulo inſeruire ſũmopere curauit. Is quidẽ refertus omnibus fortunæ bonis: nõ equitatu ingenti: non pedeſtribus copiis: nõ nauiũ multitudine: non infinito pondere auri: argentiq;: non iuuentute delecta: nõ aureo lecto: textili ſtragulo magnificis operibus picto: nõ ueſtiũ pulchritudine: gẽmis fulgentibus: auroq; celato compoſita. nõ epularũ uarietate contentus. tandẽ primũ propoſuit qui nouam uoluptatẽ comperiſſet: qua poſtea minime fuit contentus. Nunq̃ enim finẽ inueniet libido. Placuit apprime priorũ ſententia. M. Antonio qui ſemper aleatores: ſcorta: ebrioſq; uerſabatur die uino luſtriſq; confectus edormiebat. crapulam quam noctu per laſciuiã ingurgitauerat in mimorũ nuptiis & ridiculorum ſpectaculis euomebat. Ferunt illum in hippie mimi nuptiis cenatũ tantum uini per uniuerſamq; noctem hauſiſſe: ut ſibi poſt tridie incontionem uocato neceſſe fuerit in conſpectu populi romãi euomere: quodam ex amicis togam ſubiciente: per lucos anniumq; ripas prandia ſumptuoſa parabat. Tandẽ captus amore cleopatre infeliciſſime uitam finiuit. Sed cum corporis uoluptates: non ſolum gulam: ſed & libidinem ſuis aculeis ſtimulent: operepreciũ erit eas ciere perſonas: quibus ſemper cariora omnia: q̃ decus atq; pudicitia fuere. Occurrit nobis in primis ut uiros obmittam: quorum tanta copia fuit: ut ſi eos plene pcurrere atq; exequi uellem: neq; modum: neq; finem repeririet oratio. Semiramis nini coniunx & nini mater: quæ omni pudore percalcato: ut ſuæ libidinis ardorem quo eſtuabat extingueret. filium ad rem agendum cum ea admodum ſolicitabat: quam propriis manibus uiolauit atque interemit. Nonne ſempronia genere & forma preſtans: ſępius petebat uiros: q̃ a uiris ipſa peteretur. Nonne meſſalina tanto ardoris incendio eſtuabat: ut relicto imperiali ſolio ſcortum publicũ fieret: ut iquit ſatyrus: Reſpice riuales diuorum Claudius audi: Quę tulerit: dormire uirum cum ſenſerat uxor. Auſa palatino tegentem præferre cubili. Sumere nocturnos meretrix anguſta cucullos. Liquebat comite ancilla nõ amplius una. Et nigrum flauo crinem abſcondente galero. Intrauit calidum ueteri centone lupanar: Et cellam uacuam atque ſuam tunc nuda papillis. Oſtenditque tuum generoſe britãnice uentrem: Excepit blanda itrantes atque era popoſcit. Mox lenone ſuas iam dimittente puellas. Triſtis abiit & quod potuit tamẽ ultima cellam: Clauſit adhuc ardẽs rigide tentigine uulue. Et laſſata uiris nec dum ſaciata receſſit. Nonne Iulia Auguſti Filia eodem laborabat morbo: quã cum interrogaſſent nonnulli: quibus ſua flagicioſa & impudica uita nota erat: quamobrem filios per omnia parenti coniugi ſimiles generaret: ipſam reſpondiſſe aiunt: Nũq̃ duco nautam niſi naui plena. Innuo tãti condã apud ueterũ amentia libido fuit: ut meretricum ſtatuas. in deorum delubris colendas dedicarent: atque in dearum numero relatas fuiſſe ac diuinos honores promeritas impie crediderunt. Nunquid priſci uenerem coluerunt: & ipſam primam meretricem fuiſſe docent gentium hiſtoriæ. Artem meretriciam ipſa inſtituit: auctor mulierum in ſtrupro fuit: uti uulgo

Ariſtotiles

Xerſes

Nunq̃ finẽ Inueni libido

Semiramis

ſempronia

Meſſalina

Iuuenalis

Iulia auguſti filia

corpore quæſtus facerent. Q uod id circo imperauit: ne ſola præter alias mulieres
impudica & uirorum appetens uideretur: Non quid athenienſes uiri omni orbi
illuſtres: hoc errore fedati fuerunt: Nam cum lena ſcortum nobiliſſimum tyran- Lena
num necaſſet quia nefas erat ſimulacrum meretricis conſtitui i templo animalis
effigiem loco eius poſuerunt: Nonne romani omni ſachrilegio referti laurentię Laurencia
que propter uulgati corporis uilitatem lupa inter paſtores eſt nuncupata: Lupe
ſimulacrum duobus admodum paruulis expoſitis: lac prebentis in templo conſe
crarunt: Nonne flora quæ cum magnas opes ex corporis ſui quæſtu acqſiuiſſet: Flora
populū Ro. ſibi ſcripſit heredē: cenſūq; ſuū reliquit. cuius ex ānuo fenore ſuus na
talis dies celebraretur: ludos in memoriā meretricis cum omni laſciuia celebran-
dos inſtituerunt. Q uod q̄ ſit alienum a recto uiuendi modo mox pandere cura
bimus: hi denique omnes qui ſe aut libidinum ceno: aut epularū uoracitate: aut
uniuerſis aliis corporis oblectamentis nimio cultu indulxerunt tantummodo p̄
ſentē ſentiūt uitam: nihil ipſiſ honeſtatis modeſtię temperantię reliquarumque
uirtutū ad bene beateque uiuendi profuturum. Nempe ſi cēſuram diuinā putaſ- Viuēdum
ſent & animi ob demerita pœnas credidiſſent: quas & poetę in ſuis carminibus &
phi docuerunt: profecto auero uiuendi inſtituto nūq̄ tantū aduerſi fuiſſet: ſed cū
animorum iteritum ſperarent ſeque quottidie perniciter migraturos animaduer-
terent: neminem quoque ab inferis rediſſe: p roſtrigato omni uero cultu gu-
lę atque luxurię ſe dediderunt: aduerſum quos ingens diſceptatio ſtruitur: quam
ut ualebo diſſoluere ſummis uiribus conabor.

Q uorum animi cultus & uoluptatum illecebrarum perfecta abdicatio imor-
talitatis animarum ſunt euidentiſſima ſigna. Capi. ii.

T Anti condā fuit & gulę & luxurię continētia apud ingeuos atque il-
luſtres uiros: quorum uita equiſſimis ſanctiſſimiſque inſtitutis præ-
dita per omne euū celebrat̄: ut ſpretis epularū ſumptibus atque lu-
xu: aqua & polēta uitā eorū aduerſū iediā tueret̄: Nō erat illis cibꝰ:
neq; potus ad uoluptatē: ſed ad naturę preſidiū: Erāt q̄ppe continen
tię admodū dediti maiores noſtri: ut frequētior apud eos pultis uſus q̄ panis eēt.
Socratē ut aulus gelius refert: i cibo potuq; cōtinētię tātæ fuiſſe: ut omīa uitæ ſuæ
tēpora ualitudīe inoffēſa uixerit. Perſarū a xenofōte uitus exponitur: quos negat
ad panē adhibere quicq̄ præter naſturciū. Anacharſis ſcita parſimōia plurimū ē anacharſis
delectatus: cuius uitus apd Ciceronē belliſſime cāit̄. Natura & eni paruo cultu Natura p̄uo cultu
minimiſq; rebus cōtēta ē: ut ellegātiſſime docet Ouidius. At uetus illa etas cui fe minimiſq; rebus cōtēta eſt.
cimus aurea nomē: Fetibꝰ arboreis: & quas humus educat herbis. Fortūata fuit:
nec polluit ora cruore. Si. n. naturę primeua īſtituta cōſpiciāt̄ tēuiſſimis admodū Ouidius
gulę irritamētis idulgebāt. qui uero ad hoīum opinionē ſectādā ſe dediderāt: nec Auguſtus
creſii opes: Nec darii diuitię: nec xerſis apparatus ſatis fuiſſent ad ſubminiſtrādū
gulę aut luxurię pabulū. Auguſtū legimus piſticulis minutis recenti caſeo cōpreſ
ſo ꝑ cibo: atq; uino limphatiſſimo pro potu cōtētū fuiſſe: Et ꝑ corporis ualitudi
ne tuēda ſemel i ebdomada ieiunaſſe. Didicerat eni ꝙ bonę ualitudinis quaſi quę
dā mater erat frugalitas: luxurioſis epulis inimica & aliena nimię uini abundātię
& ab imoderato ueneris uſu aduerſa. Spartanorū ciuitas ſeueriſſimi lycurgi iſtitu
tis obtēpans a cōtēplatione aſię ſuorū ciuiū oculos retraxit: ne illecebris eius ca-

pti ad delicacius uitæ genus prolabarentur. Audierãt enim inde licentiã & ĩmo/dicos ſumptus & omnia nõ nececeſſaria uoluptatis genera fluxiſſe: Ciuitates quædã uniuerſę more doctę parſimonia delectantur: Atq; hoc nõ ex hominũ more ſolum ſed ẽt ex beſtiis intelligi poteſt: quæ ut quicquid obiectum eſt quõ a natura nõ ſit alienũ eo contente nõ querũt amplius: quod darius oſtendit in fuga laſſus itineris labore ac hoſtium terrore ne circumuẽtus capetur. Siciẽs admodũ aquã cenoſam ex cadaueribuſque inquinatam bibit: negauitq; nũq̃ ſe bibiſſe iocũdius qm̃ nũq̃ ſiciens biberat: Nec eſuriens ptholomeus gracius quicq̃ ederat: qui cum egiptũ luſtraret. Confectus in edia cibarius panis datus eſt. quo nihil ſibi uiſum eſt iocundius. Non enim contentius ambulare ac ambulanda famem obſono/re ut melius cenaret oportebat: ut Socrates: aut lotis manibus ſecundas menſas expettere: ut Ionas. ſed urgente neceſſitate ſatis ẽ pane atro famelicos dentes ex ſaturare. Eneruat ſi quidẽ aĩ uires ĩmoderatus uini aut cibi uſus corporis ualitudini officit: Varios morbos inducit: & tãdẽ i iteritũ hoiem obtrudit. Nec ſatis ad bene beateque uiuendum hæc parſimonia eſſet: niſi quoque & genitalibus membris pudicitiæ atque continentiæ tegmẽtũ adibuiſſent. Hac mirabili: & præcipua uirtute obmitto iumerabiles alias. Floruit ille ſcipio ſuę labẽtis. R. P. ualidiſſimũ ꝓpugnaculũ. qui ſuæ ætatis anno. xxiiii. nato ex ſenatus decreto procõſul ad iſpanias ſubigendas creatus. Primo carthaginẽ nouã: ubi hannibalis pœnarũq; militum bellorũ nerui oẽs erant. hiſpanorũ quoq; obſides. Itẽ mago hannibalis germanũ quẽ captiuũ conſul romam deferri iuſſerat erat uiribus cepit. Inobſidibus aũt inuẽta fuit puella ingenti decore atque uenuſtate præcellẽs quam potiri iure belli modeſtiſſimus imperator poterat. Iuſſit ut copiã auri pro eius redemptione parẽtes afferrent qua allata: illico ad eius pedes poni ĩpauit. Spõſũ quoq; eleganti bus iocis & urbanitatibus affatur. Tuã hãc pudiciſſimã atq; uiro icognitã ſpõſam accipe. aurũ hoc doctis augumẽtum eſſe uolo. Qua continentia ac munificentia indibilis obligatus celtiberorũ aĩos romanis aplicando meritis eius debitã grãm retulit. Simile fuit i Alexãdro macedonũ rege icõtinẽtiſſimo: qui cũ eximię pulchritudinis uirginẽ captiuã quæ finitimæ gẽtis pricipi deſpõſata fuerat accepiſſet ſũma abſtinẽtia ita peperciſſe: ut illam aſpexerit quidẽ quã mox ad ſponſum remiſit: ut hoc ꝑclaro facinore illorũ mentes facile in beniuolentiam conuertere. O etatẽ illã fęliciſſimam oibuſque ſeculis mirabili ſtupore admirandã: In q̃ plus ſatis ſũmi ĩpatoris ad ꝓſternẽdũ domãdũq; barbarorũ ĩmãitatẽ. Vnicũ cõtinẽtię extremũ profuit: q̃ ueteranorũ militũ phalãges. Quis prorſus tãtos bellorum ac uictoriarũ triũphatores ampliſſimis laudibus non ꝓſequeretur. Quippe qui iuuenes & uictores uirginibus decoris & auro abſtinuerunt. Diuũ Auguſtũ cõtinẽtiæ præcipue fuiſſe tradũt: Nã bello aſperimo deuicto atq; ſubacto Antonio: ſumma deſpatiõe actus ferro ultro incubuit: atque ſemianimus adhuc paululum palpitans ad cleopatrã ꝑductus mox uixit. Cleopatra: ut cæſarẽ ad ſe illiceret: ut Antonium & C. ceſarem ſuis blandiciis ac egregio cultu fecerat: inſtar: Veneris ornata: ſperans nihil mali paſſuram ad Cæſarem uenit: quã ut proſpexit ſe inter pudicitię fines coartans in eius oblectabilem proſpectum minime animum ſuum flexit. Cleopatra uero: ut fortũę dignos ſucceſſus ſibi amplius fauere nõ animaduertit. Eodem ſepulchro quo antõius iacebat exãimis ſe collocauit: duobus aſpi

Darius

ptholomeus

Eneruat aĩ uires ĩmoderatus uini aut cibi uſus & cætera de pudicitia.

Scipio

Cleopatra

dibus prius ſuis ī anulis adhibitis: quorum letali ueneno extincta fuit. Horum
igitur exemplo ex aīo corporis uoluptates delere debemus: ne templū hoc nō ar/
tiſicis induſtria elaboratum: ſed diuina uirtute creatū aliqua obſcenitate uiolet.
Eos maxime decet qui ī excelſo uitam agunt: & ampliſſimo imperio ſunt nacti ſi
maiorum ſuorum fines lacius propagare: aut iam propagatos in pace & ocio tue/
ri uolunt. Nonne troy condam totius aſię regnum potentiſſimum ob helenę me
nelai uxoris raptū: diruptum: atq; proſtratum iacet. Nōne ob libidinis ardorē at
que promiſcuum uirorum: mulierūq; luxuriæ abuſum: diluuium perdidit omnē
aīam uiuentē (pauculis exceptis) quos diuina prouidentia ad reſtaurandū ſobo
lē animātiū oīum conſeruauit. Nonne filii iacob ob ſtuprū quod dinæ eorum ſo/
rori ſichen intullerat: omnes illius loci gladio extinxerūt. Simile fecit abſolon
germano ſuo Amon eo q thamar ſororem ſuā uenuſtam deflorauerat. Nonne Abſolon
propter abuſum uxoris leuitę: beniamin tribus in ore gladii corruit. Item ob im/
moderatum libidinis ardorem quo flagrabat populus iudeorum: Nonne finees
principē una cū ſcorto zelo ſuccenſus: pugione confodit: Et principes quos p tur
mas illi populo: ut præeſſent conſtituerat Moyſes: crucibus ut dignas pœnas pē
derent affixi fuerunt. Ad gulam inſtar obliuioſi uiatoris ſero redeo. Nonne Eua
gula totū hūanū gēus pdidit. No e ebrietate uictus: ſeruitutē iduxit. Loth filias
duas mero eſtuans cognouit: Eſau uoracitate ſubactus lētis ob edulium iure pri/
mogeniture ceſſit. Amon occiſus. ppſs iudeorū gula quaſi omnis extinctus. holo
fernes bachatus caput amiſit. filiis iob edentibus & bibentibus repentinus interi
tus abſorbuit. Id circo hæc non hoīum ſed mutorum aīantiū uita phis ipſis qui/
bus componendi mores uetuſtas maximam indulgentiam tribuit: optimo iure
diſplicuit: præſertim Archite tarentio: ſummi uiri: a qua oē ſcelus emanare atque Archita ta
profluere ratus eſt propterea eius dicta recenſere probe factum erit. iſtuc ipſum rētinus
Cicero noſter egit ī mediū adducenda cenſeo. Accipite optimi adoloſcentes uete Cicero
rem orationem archite magni in primis & præclari uiri quæ mihi tradita eſt cum
eſſem adoleſcens tarenti cum. Q. maximo nullam capitaliorem peſtem q̄ uolu/
ptatem corporis hominibus dicebat a natura datam: Cuius uoluptatis auidæ
libidines temere: & effrenate: ad potiundum incitarent hinc patriæ proditionē:
hinc rerum. p. euerſiōes: hic cū hoſtibus clādeſtina colloquia naſci dicebat: nullū
denique ſcelus: nullum malū facinus eē: ad quod ſuſcipiēdū: non libido uolupta
tis impelleret. Stupra uero & adulteria: & oē tale flagitium nullis aliis illecebris ī
citari niſi uoluptatibus. Propterea ſophocles iam etate confectus: cuidam que Sophocles
renti an rebus uenereis uteretur: reſpondit dic meliora inquit: ego uero iſtinc li/
benter ſicut a dn̄o agreſti ac furioſo profugi: Et athenienſium princeps pericles pericles
cum tragediarum ſcriptorem ſophocleam in prætura collegam haberet & pueri
ingenui prætereuntis formam impenſioribus uerbis laudaſſet: intemperantiam
eius increpans dixit: Prætori non ſolum manus a pecunie lucro: ſed etiam oculos
a libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere: Quod democritū feciſſe. A. gellius
eſt auctor: Nam luminibus oculorum ultro ſe priuauit: quoniam exiſtimaret co
gitationes cōmentationeſque animi ſui: in contemplandis naturæ rationibus ue
getiores & exactiores fore. ſi eas uidendi illecebris & oculorum impedimentis li
beraſſet. Nec putandum eſt hos ingenuos atque illuſtres uiros: ſpretis uoluptati

bus:quibus palpamur atque demulcemur:uirtutes excoluiſſe niſi eorum menti bus inſederet ꝙ exactis laboribus quos in uirtutibus capiẽdis ſuſtinemus. Eſt.n. uia difficilis & cliuoſa ſpinis herentibus aſpera:& ſaxis extantibus impedita ut cũ ſummo labore ac pedum trita uix gradi poſſit:Quam difficultatem meminit he ſiodus poeta dicens. Tota ſimĩ facili uicia ipſa ſumere captu. Conceſſum eſt: breuis eſt uia quæ ducit ad illam. Qum ſemper nobis uicinia cubiliã mergunt: Eſt ad eam longus rectuſque per ardua callis. Iſper & in primis: ubi in alta cacumina uentum eſt. Mollis adeſt:quæ uiſa fuit duriſſima quondam:imortalitatis donum conſequi facillime poterant quam ut proſequerentur. nudi exangues ſe ſe pericu lis omnibus obiectaſſent pulcrumque in armis mori illuſtriſſimum putaſſent.

Heſiodus.

Euſtrachio

Euſtrachius cõmentator inſignis cum in uirtutibus uendicãdis aſperimos labores cerneret:in pceptis aũt maximos fructus:& ſolidas atque incorruptas uoluptates triplex præmium ſibi aſcribendum fore arbitratus eſt honor quippe qui te ſte Ariſtotile eſt exibitio reuerẽtiæ in teſtimonium uirtutis. Laus ſecũdo uirtuti pcõmodiſſime cõgruit. Sane felicitate phi his duobus coniunxere præcipue plato uidebat nempe moratis & optime inſtitutis perſonis:hac in luce omni bono: & quiete:& ocio ultro caruiſſe ſolum ut uirtutibus ſe mãciparent:quibus tandẽ ob uirtutum merita præmium aliquod tantis laboribus:uigiliis: calamitatibus: condignum conſequerentur:Sed cum in hac mortalium uita nihil ſit maius: nihil uirtute præſtabilius:cuius fructus carere decet minime. Conſequens eſt ut quãdoq; ipſa aiam nãciſcatur:nõ in hac anguſtiarum calamitatũq; ualle. ut oi luce clarior inſinuat experientia. Erit igitur alius locus:alia item uia:alia deniq; uita pluris longe ꝗ ſit iſta:quam oppido expetimus:Hoc argumẽto pſo coactus eſt animorũ eternitatẽ credere:atque uiribus cunctis perſuadere. Supereſt tantũmo do obiectis reſpondere: ne querentibus ueritatem aditum obſtruant:aut iugi labore partam officiant. Nec epicuro reſpondendũ duco: quẽ ſemper corporis uo luptatẽ tuẽtẽ:nihilq; aliud ꝗ uentri & ueneri ſeruientem:nemini dubium eſt hominẽ non fuiſſe. Sic eni uixit. ut nihil inter eum pecudemq; diſtaret: niſi unũ ꝙ loquebatur. Quod ſi aſino aut ſui aut cani facultas loquendi tribuatur:queraſq; ab eis quid ſibi uelint cum fœminas tam rabide conſectantur: ut uix diuelli queant:cibos etiam potumque negligunt:Cure autem alios mares uiolenter abigãt aut ne uicti quidem abſiſtant:ſed a forcioribus ſæpe contriti eo magis inſectent: Cur nec imbres nec frigora pertimeſcant:laborem non ſuſcipiant:periculum nõ recuſent. Quid aliud reſpondebunt niſi ſummum bonum eſſe corporis uoluptatem:eam ſe appetere:ut afficiantur ſuauiſſimis ſenſibus:eoſque eſſe tanti: ut aſequendorum cã:nec laborem ſibi ullum:nec uulnera:nec mortem ipſam recuſandam putent. O Epicure hominum uaniſſime: non cernis te quottidie perniciter migrare:donec ad illud extremum uentum eſt: Vnde iam regredi non licet tunc ſubito cum omni ſua pulchritudie mundi ornatus præcinditur:ut non ante quis fraudem & mundi pedicas proſpicere poſſit ꝗ præcipitatus in altitudinem cadat. O diem illam atram & funeſtam omnique ſacrilegio plenam:in qua falſus uſque adeo ſerpſit Amor: ut falſa pre ueris faſcinatis oculis atque egris mentibus propinares:& quidem ſic ut mirabili caliditate(uoluptate eneruati)ultro ſe eãt perditos. Quiſquis igitur preſentiũ bonorum ſpecie captus & in his conſequendis ac

Quid ſit honor.

Epicurus. Non cernimus nos quotidie p niciter migrare

fruendis occupatus nõ preuiderit ea quæ poſt mortem ſecutura ſunt ſeque adeo auerterit: is uero ad inferos deiectus ĩ eternam damnabitur pœnã: qua tu ipſe ore uenefico atque ſpurciſſimo tollis: ac omnio negas: ſed te inuicto atque repugnãti cogeris credere dum furie ſcelerum ultrices te diris atque inexcogitatis afficiẽt cruciatibus. Nunc ad Salamonem properanter redeo: quippe qui ſua ſententia multos relicto imo ſpreto diuino cultu in hunc epicuri patentem errorẽ impegit quem ſi ut par eſt intellexerimus: deuios ad ueram piam ſanctiſſimamque religionem reducemus. Egregorius uir ſane in diuinis ſcripturis ſingularis preſtan Gregorius tię per uocabuli interpretationem omnem errorem aperit: atque in terram eli Festus dit. Eccleſiaſtes enim idem ſonat quod concionator. eſt aũt cõtio teſte Feſto con- Quid ſit cõtio uentus: non tamẽ alium q̃ eum qui a magĩatu uel a ſacerdote publico per præconem cõuocatur. In contione uero ſunt multorum ſñie inter ſe diſſidentium. nũc Artifices: nunc plebs: nunc iuriſconſulti loquũtur: inſtar tragediarum: in quibus nunc una: nunc alia: nunc chorus: nunc populus queritur. Sic ſalamõ eo ĩ libro: Salamon nunc ſapientum agit cauſam: nunc uulgi leuitatem ĩducit: igitur uerba ſuperius allegata nõ fuerunt ſalomonis: ut in calce operis oſtendit: ubi & ſpiritum ad deũ qui fecit illum rediturum dixit: & iudicium futurum in quo omnia errata emendabuntur: ſed in docte plebis: tantummodo intellectum: attollentis pro quãto ſẽſus ſubminiſtrant: quod eſt obtuſi animi officium.

Q uorum imago trinitatis menti rationali impreſſa eſt ſufficiens perſuaſio immortalitatis animæ rationalis cap. iii.

SI opifices rerumque inſtitores: eorũ merces: ut a cæteris diſcernantur furuo fuluoque: alioq; colore figurant. Q uãto magis diuĩa ſapĩa rebus omnibus creatis: uel trinitatis ſanctiſſime ſimilitudiem impſſit uel ueſtigiũ: ut eſſent diuinę uirtutis temporariũ monumẽtũ hoĩbus uero q̃ cæteris pſtare debebãt: ymaginis ſuæ formã atque ſplendidiſſimum trinitatis: unitatiſque ſimulacrũ ĩdidit: ut eternitatis ſuæ teſtimoniũ exiſtant. Nã cũ priſci illi mortalibus diuinitatẽ: daturi eſſent ſimulacra auro: & ebore: & marmore effingebant: ut innuerẽt deos illos: quos ciuitates augendę uirtutis gr̃a conſtituerant: ſimiles illis fuiſſe: a quibus edículę & ſtatuę & delubra cõſecrata fuerũt: Idcirco ex luto aut terreſtri elemẽto qđ corruptibilitati fragilitatique obnoxiũ eſt: effecta ſunt: ut mentibus noſtris inſedeat illos & hoĩes & mortales fuiſſe: Nã quo libẽtius reip. cauſa periculum adiret optimus quiſq; uirorũ fortiũ memoriã honore deorũ ĩmortaliũ conſecratã: ob eã. n. ipam cauſã. Eritheus athenis filięq; eius ĩ numero deorũ ſũt. Sic romæ Q uirinus Alabãdenſes Alabãdũ colũt a quo ẽ urbs illa cõdita. Senſit hoc idẽ pythagoras: cũ uerſibus aureis Eritheus dicat: Corpore depoſito cũ liber ad ethera pges: Euades hoĩum factus deus ethe- Quirinus ris almi: Sũmi ãt atq; ĩmortalis dei ſimulacrũ & tẽplũ: unũ atq; ĩcorruptibile: ac pythagoras ĩmortale eſſe oportet: quod ad hoĩs mẽtẽ refferre decet. Cæterũ cũ gentilium lr̃e diuinis in pleriſque rebus aduerſari ſoleant. Q ueritur a quo primo ſimulacra gẽtium coli atq; uenerari ceperint. quæ ex hac re lectitãdo compĩ his cõmẽtariis ĩſeram. Didimus in libris pyndarice ait Mileſiũ cretẽſiũ regẽ: primũ diis ſacrificaſſe Didimus ac ritus nouos ſacrorũ põpas ĩtroduxiſſe. Hyſtorici nõ nulli youẽ tẽſtãt: is poſtq̃ rerũ potitus ẽ ĩperio: ĩ tãtã ueniſſe ĩſolẽtiã: ut ipſe ſibi fana multis ĩ locis cõſtitue

rit. Nã cũ terras circuiret: maria nauigaret ĩ quãcũq; regionẽ uenerat: reges prĩcipeſue pplorũ hoſpitio ſibi & aĩcitia copulabat: Et cũ a quocũq; digrederet: iubebat ſibi fanũ creari hoſpitis ac ſui noĩe: quaſi ut poſſet amicitię ac federis memoria cõſeruari. ſic cõſtituta ſũt tẽpla youi athaburio youi libriãdio quos & hoſpites & bello ſocios habuit. itẽ ioui laprio. Ioui molioni. Ioui caſſio. & quæ ſũt ĩ eũdẽ modũ ꝙ ille aſtutiſſime excogitauit. ut & ſibi honorẽ diuinũ & hoſpitibus ſuis ppetuũ nomẽ acqreret cũ religiõe cõiũctũ. gaudebãt ergo illi & hic ĩpio eius libenter obſequebãt: & noĩs ſui grã: ritus ãnuos & feſta celebrabãt. Simile quoddã ĩ ſicilia fecit eneas cũ cũdite urbi Acceſte hoſpitis nomẽ ĩpoſuerit. Diui dactores quo-

Ninus

rum nomina me fugiunt minime a Nino repetunt hyſtorias. Is cum patrem ſuũ ſumma beniuolẽtia & charitate (ut par erat) complecteretur. obtigit ut cõfectus etate: euita migraret: Cumque parentis deſideriũ nullo pacto pati quiret: quẽ uiuum corã hr̃e nõ poterat: ſaltẽ in eius ſimulacro quod celari iuſſerat: proſpectus oblectaretur: & ut uehementiam amoris erga genitorem pauci admodũ putaſſẽt uulgo panderet ac eũ ad honores debitos deferendos parenti alliceret: perpetua lege ſanxit: ut quicũq; genitoris ſtatuã fugitando periſſet ſaluus atq; innoxius ab oĩ noxa haberetur. Quo fit ut pauco temporis iteriecto ne tantis acceptis beneficiis ingratus ppĩus uideret: Cũ ꝑcipua pietate atq; religiõe coli cepit licabat hoſtias cruentas: thure debitos honores exſoluebat: & ſic impietas cepit ſenſim adolere: & uſque adeo: ut totã oppleuerit terrã: ſiue igitur a mileſio ut didimus tradit: colendorũ deorum ritus affluxerit: ſiue ab ipſo youe: ſiue a Nino: hæc oĩum ſumma hic cardo eſt: ſimulacra hæc ideo: ere: auro: ebore: marmore celata ſunt: quia mortuorũ imagines erant: propterea mortuis ſimilia. Dei aũt uiuentis ſimulacrũ eius eternã atq; incorruptibilem maieſtatẽ repſentans: Viuũ atq; icorruptum eſſe oportet: alioquin eternũ a temporali: ſpirituale a corporeo: imortale a mortali repreſentaretur: quod eſſe non poteſt. Si enim a ſimilitudine ſimulacrum nomẽ accepit: qui poſſunt iſta ſimulacra deo ſimilia iudicari: quæ nec ſentiunt nec mouẽtur nec ĩtelligũt. Itaq; ergo ſimulacrũ dei in ꝑcordiis locatũ: nõ illud ẽ qđ digitis hoĩs ex lapide: aut ex ere: aliaue materia fabricat: ſed ipſe hõ qui ſẽtit: qui mouet: qui ĩtelligit. Erit igit aĩa uerũ dei ſimulacrũ. & qm̃ uiuit ĩ eternũ deus: nũq̃ & eius ſimulacrũ excidet a uita. Qđ aũt uita carere nequit: illud ſempiternũ & immortale eſt: igitur aĩa imortalis eſt: quia & uiuentis imago eſt: nũq̃ a uita uacans.

Quod diuina iuſticia uirtutũ omnium decus & ornamentum animam rationalem interire non ſinit.

QVãto ſplendidior q̃ cætera ſidera fulget Lucifer: & q̃to q̃ lucifer aurea phebe: tanto iuſtitia oĩbus uirtutibus eſt præſtatior: Nã Ariſtotiles eius admirabilẽ decorẽ ſuapte extollere cupiens: idẽ (aliis tamẽ uerbis) dixit quã & ſi (hoĩum opinatiõe uera ſẽtiẽtiom) queq̃ habere decet: Tũ maxĩe eos qui. R. p. preſunt. Propterea philos ſciẽs ita eẽ

Firmianus pietas & eqtas a iuſtina ſepari non poſſunt.

debere ad tuendã. Rẽp. in exordio ſui opĩs ita primordia poſuit dicẽs: diligite iuſtitiã q̃ iudicatis terrã ueluti iſtructura materiali: Nã domus tota ex rudimẽtis pẽdet. ſic omnis prĩcipatus. ſic omnis uiuendi rectus modus: ex iuſtitia ꝓficiſcitur. Hæc oẽs uirtutes cõplectitur: tñ duę ſũt eius ptes prĩcipales: ut iqt Firmiãus. quę ab illa diuelli ſepariq; nõ poſſũt. Pietas & eqtas. hiſ. n. duob⁹ fõtibus tota iuſtitia

conſtat.Hac regna conſiſtunt:& urbes fouentur. Hæc unicuiq; ius ſuum reddit.
Hæc mores hominum peperit.Hæc arma ciuilia barbarorumq; immanitatem pac
cat.Hæc homicidia:Sacrilegia omnia deniq; ſcelera diſſipat atq; fonditus euertit.
Q uãti ſint iuſtitiæ fructus Ciprianus oĩum chriſtianorũ elloquẽtiſſimus egregie Ciprianus
demõſtrat dicẽs.iuſtitia regis ẽ pax populorũ:Tutamẽ priæ imunitas plebis:muni-
mentũ gẽtis:Cura lãguidorũ:gaudiũ hoĩum:tempies aeris:ſerẽitas maris:terræ fe- Iuſtitiæ fru
conditas:Solatiũ paupum:hereditas filiorũ:& ſibimetipſi ſpes futuræ beatitudi- ctus
nis.Idcirco:ſi reges:Si imꝑatores:qbus fouẽdi orbis imperiũ facultas data eſt:pa-
cis dulcedine frui uelint:mucronem iuſtitiæ aduerſum noxios uibrent:ut crudeli
animaduerſatione ſic impios terrore conterrant:quo inſolẽtia poſita:diſcãt bonos
nõ lædere:ne ſua funeſtis rapinis uſurpare. Laudat poeta nobilis Saturnũ:cuius
optio iuſtiſſimoq; impio pace gaudebat laciũ.Primus ab ethereo:Is inqt uenit ſa- poeta
turnus olipo.Arma iouis fugiens:& regnis exul ademptis.Is genus indocile ac di-
ſparſum montibus altis:Compoſuit legeſque dedit:laciumque uocari:Maluit
his quoniam latuiſſet tutus in oris. Aureaque ut perhybent illo ſub rege fuere:
ſecula:Sic placida populos in pace regebat.Semota enim ab urbibus iuſtitia:
quid aliud cenſes:niſi publica latrocinia:tandiu lacedemonorum Athenienſi-
umque imperium uiguit q̃ diu iuſtitia atque equitate floruit. Q uibus nam rebus
romani orbis imperium propagarũt:nõne iuſtitia & equitate.Q uibus auctũ atq;
in ſublimi conſtitutum labefactarunt:nõne iniuſtitia & in equitate:Idcirco ꝓcla-
re cecinit poeta.Roma uetus ueteres dum te rexere quirites:Nec bõus immunis: poeta
nec malus ullus erat.Patribus extinctis ſurrexit praua iuuentus:Q uorum conſi-
liis ipſa proſtrata ruis:Temiſtocles quippe cum xerſis ſubductam claſſem offendiſ Temiſtocles
ſet:& eã clam ſuccẽdere poſſet:is a contione uirum ſibi dari cui archanũ. R.q;.P.
frugi aperiret impetrauit.Ariſtides datus ẽ:iis ubi cognouit claſſem illum lacede-
moniorum quæ tota apud githeum ſubducta erat:uelle incẽdere:ut ea exuſta atq;
penitus cõſumpta maris dominatio ipſis cederet:Retulit ciuibus temiſtoclis utile
conſilium eueſtigio contra ab incœpto deſiſtere iuſſit:quoniam ꝙ equum non ui-
debatur:non expedire quidem clamauit. Simile fecit Fabricius romanorum im-
perator.Nam cum pirrhus rex in terra italia eſſet & unam atque alteram pugnã
proſpere pugnaſſet.Satiſque augerentur romani & pleraque italiæ oppida ad regẽ
deſciuiſſent tũ ambrachiẽſis qſpiã timochares regis pirrhi amicus:ad. C. Fabriciũ
cõſulem furtim uenit ac ꝓmium petiuit:ut ſi de præmio conuenirent:curaret regẽ
ueneno necare.Senatus ad Regem legatos miſit:ut regem monerent:uti circon-
ſpectius ageret:atq; a ꝓximorum iſidiis ſalutẽ tutaret. Timebãt uiri illi omni uir-
tute & gloria præditi:ne quid eiuſmodi ſi accidiſſet:ipſorũ conſilio ciuitates puta-
rent factum:& pirrhum quem ab eorum ceruicibus armis propulſare nequibant: Sic facerẽt
ſcelere circumuentũ ſuperaſſe. Craſſus.G.Carbonis inimiciſſimi ſcrinium eius a moderniores
ſeruo allatum ad ſe complura continẽs:quibus facile opprimi poſſet:ut erat ſigna-
tum cum ſeruo cathenato ad eũ remiſit.Florebat ea tempeſtate iuſtitia:Colebatur
uirtus:imperium tunc maxime auctum eſt:ubi ea defuit:ex iuſtiſſimo intole-
rabile factum eſt. Et ſi uelimus ab ortu urbis repettere quas uarietates ſit
paſſa romana reſpubli.inueniemus dominante iuſtitia & equitate:nulla ma-
gis bonis floruiſſe:uel ipſa pedibus conculcata malis nulla magis laboraſſe.Et

ut a Romulo incipiam uero patre ac paréte. R. P. quæ illius fœlicitas fuit: qui fundauit conſtituit roborauitque remp. atque unus omnium cõditorum perfectam urbem reliquit. Viguit igitur uſque ad Tarquini ſuperbi tempora: ſed paſſa tempeſtate de moribus regiis: non ſine graui exicio de ſemet ulta eſt. Adoleuit deide uſq; ad tépora gallicani belli: ſed quaſi quodam merſa naufragio capta: præter arcem urbis: plus prope mali ſenſit: q̃ tumebat boni: Reddidit ſe inde in integrum ſedẽs uſq; quo grauata eſt punicis bellis ac terrore pirrhi: ut mortalitatis mala precordiorũ tumore ſentiret. Creuit deinde uicta cartagine tranſmaria miſſis imperiis: ſed ſocialibus affecta diſcordiis extenuato fœlicitatis ſenſu: uſque ad auguſtum bellis ciuilibus affecta conſenuit. Per Auguſtũ deinde reparata: ſi reparata dici poteſt (libertate depoſita) tum cumq; etiam & domi triſtis fuit apud exteras gẽtes efloruit. Paſſa deinceps tot nerões: per Veſpeſianum extulit caput. Nec omnino Titi felicitate letata: domiciani uulnerata immanitate. Per Neruam atque traianum uſq; ad marcum ſolito melior comodi uecordia & crudelitate lacerata eſt. Nihil poſt hæc præter ſeueri diligentiam uſque ad Alexandrum minime ſenſit bonum. Lõgum eſſet quæ ſecuntur uniuerſa cõnectere. Vti enim principe Valeriano nõ potuit: & per Gallienum per annos. xx. paſſa eſt. Inuidit claudio lõginquitatẽ imperii amãs: uarietatum prope & ſemper inimica fortuna iuſtitiæ. Sic enim Aurelianus occiſus eſt. Sic Tacitus aſſumptus: ſic probus ceſus: ut appareat nihil tam gratum eſſe fortunæ q̃ ea quæ in publicis actibus euentuum uarietate utuntur. Nunc uero lacerata ſolo menibus equatis: ut uix tantæ urbis quæ condam ſuæ magnitudinis laborabat faſtidio murorum ſuperſint ueſtigia: iacet qđ utiq; non eſſet ſi reges primo: aut conſules: aut imperatores omnes: zalencum locrenſium inſtitutorem: aut charunde tirii rigorem: aut catonis grauitatem emulati fuiſſent. Igitur ut ad inſtitutum redeam. Iuſtitia cum ſit omnium uirtutum fons & origo: ipſa ſummum & infinitum bonum carere omnino eſt impie. Detracta enim adeo iuſtitia: quid aliud huic ſeculo ſupereſt: niſi quedam peccandi indulgentia: Nihil quoq; diſcriminis iter bonos & malos eſſet. Et utrumue ariſtidis ſit: an fallaris: cato an catelina. Eſt enim in eo non per partitionem ſed per eſſentiam: ut (teſte aurelio) ſit eo deus quo iuſtus: nã ſicut omnibus unicum ſuum lumen equaliter diuidit emittit oibus fontes: alimoniam impartitur quietem ſomni dulciſſimam tribuit: ſic omnibus iuſtitiam uirtuteſq; largitur: ut in ipſo tota: in nobis uero exigua admodum pars de toto ſit: cuius officium in eo maxime uerſari ſolet. Omitto legalem iuſtitiam quæ Ariſtotilis arbitrio eſt omnis uirtus: ſed de comutatiua aut diſtributiua nobis loquẽdum eſt inſtitutio: quo reddatur unicuiq; quod ſibi debetur & conuenit. Fuerunt nonnulli paternis inſtitutis ac etiam diuinis bene compoſiti: morati: pietate: iſignes: religione cõſpicui: caritate feruidi: fide præcipui: quibus in hac mortalium uita lãguores: orbitates: repẽtinæ clades: calamitates & omnia amara atque aduerſa euenere. Fuerunt & alii ex aduerſo paternis ac diuinis inſtitutis incompoſiti minime morati ſine pietate religioneque: & ſine fide omni crudelitate feruidi quos nulla uſque adeo anguſtia uexauit: nullus fortunæ uiolentus impetus commouit: nullum denique lætale uulnus a diuino cultu diſiunxit atque ſeparauit. Si igitur tanti eſt diuina iuſticia: ut nemo eius iudicium: nec uiuus nec mortuus poſſit effugere: immo & poteſtatem habet uiuos præcipitare de ſummo: & mortuos

eternis afficere cruciatibus. Conſequens eſt ut bonis quandoque ꝓbona & iniquis
mala rependat quod cum in hac uita minime fieri conſpiciamus: immo plerunque
bonis aduerſa & malis fœlicia. Erit cogente ratione alius ſtatus animorum: alia ui- Socrates
ta immortalis & præmii & ſupplicii ſuſceptiua: quā Socrates credidit qui duplicē
animorum curſum e uita excedentiū in gymnaſiis publice docuit: quoniam fas nō
erat: eum qui ſceleratus ī uita fœliciter fuerat: effugere qđ merebatur: aut eum qui
ob iuſtitiam miſerrimus fuerat ſua mercede fraudari: Idcirco docent diuiæ litteræ
non extingui animas: ſed aut ꝓ iuſtitia præmio affici: aut pena ꝓ ſceleribus ſempi-
terna: Nonne cicero in conſolatione non eaſdem ſedes incolere iuſtos atque impi
os prædicauit: & uiciis & ſceleribus contaminatos deprimi in tenebras atque in ce
no iacere. Caſtos autem animos integros nulla labe pollutos in cœlo ubi euo ſem-
piterno fruuntur migraturos docuit. Q uæ omnia aſſequi ullo pacto poſſemus ni-
ſi rationalis anima eſſet immortalis.

Q uod diuina ſapientia atque ſcientia qua concta limpidiſſime cognoſcit non
patitur animarum interitum. Capitu. vi.

ARchanum diuinæ ſapientiæ conſilium: qđ rerum diuerſitatem & cœ-
lorum ornamentum: qđ terræ fecūditatem & aquarum neceſſitatem
qđ aeris temperiem & ignis ſubtilitatem miro atque indicibili ordīe
formauerat: ut mortalibus cunctis īnoteſceret: & quadam rerum pul-
chritudine atque uarietate illecti: diuinam ſapiētiam omnium rerum
ordinatricem ſummis laudibus (ut equum eſt) attollerent hominem ſuæ maieſta-
tis uerum cultorem ſempiternum atque immortalem fecit: ut diuinorum operum
præco eſſet: Q uis enim tam feri animi: aut quæ præcordia ex ſilice exciſa: incontu
endo tantam rerum pulchritudinem: & mundi ornatum: non oblectetur: obſtupe
ſcat: capiatur. Sed Pauxilulum cœlorum globos conſpiciamus: ubi ſummi ac ue-
ri dei eſt diuæ maieſtatis ſuæ ſolium: ſanctorumque angelorum ac hominum quie
tis & pacis firma habitatio: ac in argumētum ſuæ unicæ poteſtatis rebus humanis
clariſſimum ac ſingulare lumen accendit: cœlum aſtris fulgentibus diſtinxit: Ter-
ram ſtabili firmitate ſuſpendit: quā maria circunfudit. Flumīa ſempiterno lapſu flu
ere p̄cepit: Q uæ omnia idcirco creata ſunt: ut hominem diuinorum operum ſpe-
ctatorem excitent moueant atque obnixe inducant ad diuinam ſapientiam contu
endam rerum procul dubio facturum ordinatricem ampliſſimis laudibus ꝓſequē
dam: id quoq; tres pueri regis iuſſu in fornace ſuccenſa poſiti egere. Simile fecit po
pulus yſrahel ſiccis ueſtigiis mare tranſnadato. Et Daniel in lacu leonum poſitus.
Igitur omnia laudant deum teſte auguſtino: ſcilicet celeſtia terreſtria. Angeli ho-
mines arbuſta amnes & reliqua omnia in quibus facientis uirtus diſponentis ſapi-
entia & conſeruātis benignitas efulget: non qđ dixerim in ſenſibilia: aut muta diui
nas laudes attollere poſſe: qbus formande uocis nulla inſtrumenta accomoda ſūt.
Q uis enim neſciat: loquendi aut cogitandi munus arboribus atque plantis non
eſſe conceſſum: quibus deum laudamus atque magnificamus. Sed cum mens hu-
mana rerum contemplatione defeſſa exercitaque in ſe ſe coligit: ex his exterioribꝰ
rebus: ī quibus admodū proſpectus oblectatus eſt ī maieſtatē dei diuinorūq; oīum
cōtuendā ampliſſimiſq; laudibꝰ celebrādā ſcādit: dulciſſimos ſuauiſſimoſq; cōcen
tus ex rerū magnitudīe ordine pulchritudine efficit: Aut igitur: ut ad rem properet

oratio)ſuos cultores & fidos amicos cognoſcit:diligit:fouet:aut ignorat. Si ab
integro cognoſcit: aut ſibi eſt cura: aut nihil pendit: quorum primum aſtruere
præcipue in pietatis:alterũ uero incredibilis inclementiæ eſt. Quid enim in rebus
humanis fulginoſius accipi poteſt:ignorationis nomine: Quid monſtruoſius in-
tellectu lumine cognitionis carente:Non ſic arpiam contactu fedãtem omnia hor
remus ſicut natura ignorationem. hæc quippe omnium uitiorum ſentina ẽ:ex qua
omnis impietas effluxit:reiicienda quippe ſi facultas nobis daretur:eſſet ab omni-
bus mortalibus præſertim cum iuſte pie ſanctiſſime uiuere cupientibus plurimũ
officiat. Nam & ſi homines ſedat atq; dehoneſtet:Quanto magis deum omnipotẽ
tem mundiq; cenſorem. O inſania nimia hominum:putare artificem latere ſua ſibi
opera cum omnia in ſapientia ſua:ueluti in quodam ſplendidiſſimo ſpeculo efulge
ant:omnia enim nuda & aperta ſunt ante oculos eius. Paulo inſtruente & ipſa ſo-
la cœli girum circuit. Igitur ſuos ueros cultores atq; etiam iprobos cognoſcit: Nec
epicuri leuitate ſuos fortes fidoſq; amicos cõtemnit:ſed defendit: roborat:atq; tue
tur. Nonne habraham de caldeorum incendio illæſus euaſit:Nonne loth angelo-
rum præſidio in montem ſaluum ſe fecit:& Iacob ex meſpotania rediens in terram
patrum ſuorum de manu eſau ſe liberauit. Patitur nõnunq̃ diuia miſeratio iuſtos
in manus impiorum incidere:ne ocio & corpore corrumpantᷣ:Sicut ſæpenumero
patres noſtri qui terrenis & fragilibus bonis eneruati rerumq; proſperarum felici-
tate corrupti:in luxuriam atq; profanos gentium ritus ultro prolapſi ſunt: Quos
erudit & ad iuſtitiam præparat:& crebris laboribus frangit:ut eternæ immortalita
tis præmium tandem conſequantur: quod ſi hoc accidit eis qui aberrauerunt a
diſciplina legis qui uincula rumperunt:qui deorũ ſimulacris ſe mãciparunt. Quã-
to magis illos cognoſcit: ac tuetur qui nõ opes:non fortunas:ſed pro eius honore
cultu dignitate uitam impiorum gladiis dedere. Quid enim illuſtrius: quid opta-
bilius:q̃ pro illius amore mortem oppetere:qui pro nobis tuendis ſaluandiſq; cru-
ci cruoris reſpſe affigi uoluit:Sic Petrus & Andreas:ſic lapidib⁹ obrutus Sthepha-
nus:ſic exuſtus Laurentius:Sic iugulata Chatelia:Sic Agnes abrepta:& ſic de reli

Catelina
Agnes

quis quorum uita tyrannorũ immanitatibus ſemp ludibrio fuit. Filius dei herodi.
Neroni Paulus:Ioannes Domiciano:Indignũ:admodum eſſet ac crudele:deum
nihil de ſuis cultoribus curare:quippe qui nec regum:aut imperatorum minas ter
roreſq; expaueſcebãt: eorum iuſſa & ſacrilegas:cruentaſq; manus deſpiciebãt. Ma
lebant enim in edia confici:igne uri:beſtiis obici:ferro torqueri: atq; inenarrabili-
bus cruciatibus necari:q̃ leui crimĩe deũ offendere. Si igitᷣ deus ẽ ut ꝓ cõfeſſo atq;
indubitato habet oĩs tum uetus tum noua achademia:igitur ſummum bonum eſt
qđ a ſe abigit omne malum. Deum autem in humanis haud curare:nihil deteſta
bilius. Auffert in primis diuinam prouidentiam:qua mundus iſte & regitur & gu-
bernatur:Subuertit iuſtitiam:tollit omnem religionem. Vt quid deo præces por-
rigam:ſi meis uotis conſenſurum minime ſciam: fruſtra & laudes:obſecrationes:
gratiarum actiones ſi audiendi munere careat deus. Quorſum græcia: omne lati-
tium omniſq; barbaries placandorũ deorũ ritus ſacraq; inſtituiſſet:ſi ſurdis aut mu
tis diis imolaſſet:ualitudinẽ corpis igitᷣ:aut bonã fortunã: aut de hoſtib⁹ uictoriã
colẽtibus deos pſtare poſſe priſci crediderũt. Carthaginẽſes &.n.cũ ab agatocle ſci
culorũ rege nauali ꝑlio uicti fuiſſet:Saturnũ cui hũanas hoſtias imolare ſoliti erãt

Saturni Sa
cra

iratum ſibi putauiſſe: atq; ut diligentius piaculum ſoluerent: ducentos nobiliũ fi- Iouis
lios ſacrificarunt. Lacialis etiam iupiter ſanguine colebatur hũano: fuit & lex apud priapo
tauras in humanã & feram gẽtem: ut Dyanæ hoſpites imolarentur: Apud iapiatũ Herculis
priapo litabilis uictima eſt aſellus. Lunæ thaurus mactabatur quoniam ſimilia cor
nua habet. Apud lindum rhodi oppidum herculis ſacra ſunt: quæ maledictis & ex-
ecratione celebrantur: eaq; pro uiolatis habent: ſi inter ſolemnes ritus in prudenti
aliqđ bonum uerbum exciderit. Cretici youis ſacra etiam ſũt. Floram ſcortum no
bile deam florum ſenatus conſtituit. eamq; oportere placari: ut fruges cum arbori-
bus aut uitibus bene proſpere floreſcerent. Si autem dii nec poſſũt nos iuuare: nec
uolunt: nec omnino curant: Stultius neſcio quid dici poſſit q̃ illos pietate ſanctita
te religione colere: a quibus præſidium nullum expectatur. Sed cum Socrates & Socrates
Stoyci fere omnes deorum mente atq; ratione mundum adminiſtrari & regi cen-
ſeant: & ab eiſdem hominum uitæ conſuli: & reliqua omnia quæ terra parit a diis i-
mortalibus tribui humano generi putant: ipſis ſacratas præces adhibeamus nihil
certi præter q̃ ut bona tribuant petentes: q; ſi hoc gentibus quibus diuina eloqa i-
uiſa erant inſedebat. quãto magis nobis ipſis certiſſimũ eſſe debet: quibus diuina
miſteria ſemp patet. Cognoſcit igitur & indicibili beniuolẽtia ſuos beniuolos ami-
cos complectitur: quos (ut ꝓbet) nouos excitat hoſtes: quibus nos uexare abſtere
re diuerſis tormentis nos affligere maximam indulgentiam impartitus ẽ. Et quos
in acie fortiter dimicare atq; hoſtes depellere animaduertit coronã e lauro plexam
tironibus ſuis: imponit palmam quoq; in manibus: ut ad uitæ celeſtis triumphum
ſic ampliſſimis honoribus a rege mundiq; imperatore affectius feſtiuiter ſcandant:
quem nanciſci nemo poſſet: niſi anima immortalis foret: hanc enim pro mercede
ſuorum laborum ſperat homo: qua detracta: nemo ſe tantis diſcriminibus obiecta
ret aut tantis ſe frangeret laboribus: ut in edia conficeretur. Quam aſſequi in hac
mortalium uita referta omni cura: labore: calamitate: haud fas eſt. Conſequẽs eſt:
ut corpore putreſcente anima ſemper uiuat.

Quod appetitio glorię atq; laudis quã ſummope expetere uidẽt artifices poetæ phyloſophi atq; ſũmi imꝑatores aium immortalem efficiunt. Capi. vii.

NOn ſũ quidẽ neſcius q̃tis fortunæ diſcriminibꝰ: q̃tis item bellorũ la-
boribꝰ ſũmi uiri ſe imerſerit: ut hãc gloriæ & laudis fœlicitate oium
gentiũ & liguis & lr̃is celebratã: ymo cũ oi euo equãdã uẽdicarẽt: &
nõ ſolũ illi q̃bus fœlicibus fauſtiſq; auſpiciis orbis iperiũ ꝓpagandi
ampliſſima poteſtas largita ẽ: Sed opifices qdem his gloriæ ſtimulis
cõcitati: quouſq; eorũ igeniũ ꝓgredi poſſet tẽptare merito ſũt adorti: Nã cũ arthe-
miſia mauſelo regi cariẽ ſepulchrũ iter ſeptẽ mirabilia cõputatũ ob ꝑcipuũ cõiugis
amorẽ: dedicare ſtatuiſſet: Statuarios totiꝰ orbis iſignes: ut celarẽt acceſſiri iuſſit.
Regia anteq̃ ii opꝰ cõſumaſſent e uita migrauit: nec opifices recedẽdũ fore arbitra
ti ſũt: niſi priꝰ illud eorũ gloriæ monumẽtũ exſoluiſſent. Quo fit: ut plinio placet
artificum manus certarent. Pingat ſiquis poteſt uenerẽ appellis pictis uariis quẽad Celatores
modum zeuſis aues fallat. Tabulis atque limpheo parralium prouocet. Eburneo dignis
youe in clipeo mineruæ ſe includat. Spirantes equos policleti atque euphanoris
marmoreos colliſſos ſculpat. Animoſa ſigna liſippi fingat. Cauandis gemmis
pergoteben laceſſat. Grudum & praxiteles ſua uenere nobilet. Neptunnus

ſuaſq; in hercides delphinis inſidentes. Scopæ eripiat menſis. Et raſis cum mentore
certet. Hi enim cum perniciter ad interritum ſemigraturos animaduerterēt ne eo-
rum uita (inſtar pecudum) ſilentio tranſiret: deorum delubra aut ſtatuas ingenti
ere maiori longe artificium induſtria: quo ſpargere ac diffundere nomen ſuum per
Poete graues orbem poſſent conſtruxerunt. Catus propterea fuit Emnius ſuperiori affricano:
Cuius effigiem in monumentis corneliæ gentis collocare uoluit: q; ingenio eius lō
ge lateq; per orbem opera ſua: ſi tamen illis litterarum lumen acceſſiſſet illuſtrari
poterant. Marius item eximie. L. plocium dilexit: cuius opera ea quæ geſſerat poſ-
ſe putabat celebratum iri. Simile fuit apud actium poetam i Druſio bruto claro du
ce: cuius prompta laudatione uerſibus templorum additus: quæ ex manubiis con
ſecrauerat adornauit. Pompeius quidem magnus Theophane mithileneum re-
rum ſuarum ſcriptorem ingenti beneficio impēſo ciuitate donauit. Hac ſiquidem
Alexander gloria accenſus Alexander cum ab anaxagora accepiſſet Democritum abderitem
eius præceptorem ſcriptum reliquiſſe innumerabiles & propemodum iſinitos mū
dos eſſe exclamauiſſe aiunt ac dixiſſe heu me miſerum qui nec quidem uno poti-
tus ſum: atq; is cum in ſigeo ad Achillis tumulum aſtitiſſet. O fortunate iquit ado-
leſcens: qui tuæ uirtutis prexonem homerum inueneras. Id circo ſuæ gloriæ emu-
lator: multos rerum ſuarum ſcriptores ſecum habere curauit: quorum ingenio ui-
ctorias atq; ſplendidiſſimos triumphos terra mariq; celebrandos relinqueret: Tan
L. Scylla ta cupidine laudis & gloriæ flagrabat. L. ſcylla: ut eius ānulo: quem in digito porta
bat: Sculptum fuerit iugurtam captum a rege boccho atq; uinctum ad marium de-
ductum ſua calliditate mirabili. Ferunt etiam Temiſtoclem ſtimulis uirtutum agi
tatum: & ob id noctes inqetas agere: ſciſcitatus ab amicis inquietudinis cauſa quæ
nam eſſet. Reſpondiſſe tradunt: quia me melchiadis trophea de ſomno excitant.
Idem theatrum petens cum interrogaretur: quæ uox ſibi auditu gratiſſima foret:
intulit eius a quo artes meæ optimæ canerentur. Nonne. P. ſcipio &. Q. Fabius il-
luſtrium uirorum contemplandis imaginibus excitari ſe magnopere dicebant: ne
q; eam flammam prius ſedari q̄ uirtus eorum famam atq; gloriam maiorum adeq-
uerit. Ea res quoq; Iulium cæſarem uiſa magni Alexandri imagine: ad ſummam re
Cicero rum accendit. Trahimur omnes ſtudio laudis inquit Cicero & optimis quiſq; ma-
xime gloria ducitur: immo nec quiſpiam eſt tam agreſtis: aut feris moribus: quin
eius illecebris capiatur. Sic illi qui ut in terris nomen ſuum celebrandum relinque
Abſolon rent: Turrim babel hedificauere. Sic abſolon filiorum orbus: ut eternitati nomen
Simon ſuum mandaret æquaretq; ſe omni poſteritati: fornicem inſignem erexit. Sic Simō
uir ſtrenuus & bellator accerrimus: ne fratrum præclara facinora crebras uictori-
as quas diuina protegente miſeratione in populo dei fecerant: oblitterarent ac ue-
tuſtate abolerentur: ita ut deperirent omnino ſupra ſepulcrum parentis ſui atq; fra
trum edificium ſublime: altum uiſu: lapide polito: retro & ante extruxit: & ſtatuit
ſeptem piramidas: unam contra unam parentibus: reliquas uero germanis ſuis: q
bellis aſperimis defatigati more fortium uirorum magnīue obierant: Et his circum
poſuit colūnas magnas: & ſup colūnas arma & ſigna: & iuxta arma naues ſculptas:
a nauigantibus mare pſpici poterāt ad memoriā ſempiternā. Tanti quidē apud
ueteres fuit gloriæ cupiditas: quæ dies nocteſq; ſtimulis ſuis mētes mortaliū exagi-
tabat: ut et improbi ſūmopere expecterēt: Nec ut eā quā propēſius exoptabant p-

ſequerentur pericula queq; ſubire formidabant. Inuẽtus eſt enim qui dyanæ epheſie delubrum incẽdere uellet: quo opere pulcherrimo exuſto atq; pœnitus conſumpto: nomen eius per totum terrarum orbem diffunderet. Pauſonias item cũ hermadoclen percunctatus eſſet: quo nam modo repẽte clarus poſſet euadere: atque is reſpondiſſet: ſi aliquem uirum illuſtrem occidiſſet mox in necem philippi cõſpirat. Omitto alias cauſas quas iuſtinus refert. Qui cum nuptias Cleopatræ filiæ & Alexandri quem regem ephirri fecerat celebraret. Dies erat pro magnitudine duorum regum & collocantis filiam & uxorem ducentis: inſignis apparatibus. Phylippus abſque ſui corporis cuſtodibus ad ſpectaculum medius inter duos alexãdros: filium generumque cum contenderet pauſonias nemini ſuſpectus: occupatis omnibus anguſtiis: in tranſitu phylippum obtruncat: diemque lætitiæ diſtinatam: ſedum luctu funeris facit. Quis tam fortis: aut quis animo conſtãs: cui ſi paulum caput demulceas eius dulcedine non tangatur: Nõ ſic xerſes debellorum claſſium apparatu: aut hector de uirium robore: aut de cultu uenus: aut de potentia arphaſat. aut de ſcientia phyloſophi: aut de eloquentia Cicero gloriabatur. Sicut nonnulli de mundi opum atq; diuitiarum contemptu. Exiſtimantes pluris eſſe: & maiorib9 gloriæ atq; laudibus eximiis dignum uniuerſis renunciaſſe uoluptatibus: q̃ in his adeptis obtutum oblectare. Potuiſſet quippe. M. Curus romanæ frugalitatis ſpecimen: põdus auri a ſamnitibus ſibi publice miſſum accipere: atq; eo uti: ſed maiori lõge gloriæ ſibi aſcribendũ duxit: malle locupletibus imperare: q̃ ipſum locupletẽ fieri: eius quoque gloriæ Emulus Fabricius Lucius: idem fecit: nam decem eris & quinq; pondo argenti totidemq; ſeruos ſibi a ſamnitibus miſſos: in ſamnium ſæpe uacuos remiſit. Florebat ea tempeſtate frugalitas: auaritia uero aut omnibus inuiſa: aut incognita erat. Cyneas enim cum a pirrho rege ephirotarum confirmandæ pacis gratia romam miſſus fuiſſet: ingentibus donis (mirabile dictu) neminem cuius domus pateret iuenit. Simile exemplum iſdem fere temporibus fuit. Nam miſſi a ſenatu ĩ egiptum legati: cum ingentia ſibi a ptholomeo munera remiſſa ſpreuerunt. Ad phyloſophos autem nunc noſtrum conuertamus ſtilum. Nam licet (teſte cicerone) de contemnenda gloria libros ediderint: quia in principio nomen ſuum imponunt: quã deſpiciunt oppido expetunt. Nonne hac ipſa frugalitate cõtenti mundi irritamenta omnia contẽpſere. Democritus agros ſuos neglexit. Chrates tebanus auri pondus in mare abiecit. Socrates in pompa cum magna uis auri: argentiq; ferretur: quã multa non deſidero inquit. xenocrates pecuniam ab Alexandro miſſam ex cenula legatis facta ſatis ſpreuiſſe indicauit: quos ut triſtiores uidit: triginta minas accepit: ne aſpernari regis libertatem uideretur. Diogenes cinicus tanta paupertate gloriabatur: ut cum nihil aliud poſſideret: niſi ligneum calicem quo bibebat: Et cum puerum caua manu bibentem conſpicatus fuiſſet: ĩ terram uas illud elliſit dicens. Neſciebam q̃ natura poculum haberet. Paupertas ut apuleius inquit eſt gratum phyloſophis crimen omnium ciuitatum conditrix: omnium artium repertrix: omnium obſcenitatum inops: omnis gloriæ muſica: cũctis laudibus apud oĩum nationes pſuncta. Eadẽ enim eſt pauptas in ariſtide iuſta in fauone benigna: in ephigmẽide ſtrenua: in ſcipiõe admirabilis: in ſocrate ſapiẽs: ĩ homero diſerta: ĩ lactantio pcipua: ĩ franciſco ſtupenda: eadẽ pauptas in populo romano impium fũdauit: adoleuitq; quapp multis ſeculis ſimbolo & catino fictili: diis

pauſonie flagitium

philippus

M. Curius

Democrito
Chrates
Socrates
Xẽocrates
Diogenes

Apuleis

Lauds paupertatis

immortalibus ſacriſitia offerre conſueuerant. Quæ nã res: ut ad poetas & hyſtoricos ueniã poetæ nři aĩum accendit: ut ſtudio: cura: labore: fractus: deſeſuſq; alterũ triũ apud ueteres ĩpoſſibiliũ facere adoriret: Fama atq; gloria nois ſui: Quæ ut homero & ſi nõ anteiuerit: tamen ſe adequauerit: fama atq; gloria: Quæ nã homerũ: Euripidẽ: Sophoclem: Ariſtophanem: Ouidiũ: Flaccũ: omneſq; alios tũ græcos: tum latinos agitarunt: fama atq; gloria. Itẽ. M. Cato: Fabius pictor. L. Piſo: primo antiqui annalium conditores apud ueteres romãos egregiis quibuſdã laudibus celebrabantur: Sic criſpus Saluſtius ob multiplices hyſtoriarũ cõſcriptiones. Sic. C. Cæſar ex cõmentariis belli gallici belliq; ciuilis. Sic. Q. Curtius geſtorũ quoq; magni alexãdri ſcriptor. Sic Iuſtinus inſup ex ſuo trogi Põpei ephitomate. Sic pterea tranqllus: Suetonius ex duodecim ſuorũ cæſarũ uitis. Sic plutarchus. ſic. T. Liuius ex uariis romanorũ hyſtoriis ĩgẽtes ac maximas laudes (conſenſu oium) non immerito reportarunt: Nec ſolũ ipſi: q ſumma cũ diligentia regũ atq; imperatorũ res geſtas tũ litteris tum aliis monumentis celebrarunt: ĩmortalitatem quãdam nacti ſunt: ſed etiã quos dignos laude atq; gloria cenſuerunt: quo ĩmortalitatẽ illorũ ulla nunq labe: nulla deniq; tabe infecturam proderent: diuinos honores faciunt illos eſſe aſſecutos.

Homerus

Homerus itaq; ſemp deos eternos & ĩmortales appellat: cum hoies ephimeros: ideſt diuinæ uitæ eſſe aſſerat. Quanq etiã apud illos hoies: quos ob aliqua merita: aut uirtutẽ in cœlum tranſlatos eſſe crederẽt: deorum appellatione nuncupant: Hinc hercules: hic caſtor & pollux: hic eſculapius: hic liber et hũc dico liberũ ſemele natũ: hinc qrinũ putant: quorũ cũ remanerent aĩ atq; eternitate fruerent: rite dii ſunt habiti: ut inqt cicero cũ etiã optimi eẽnt & eterni.

Hercules
Caſtor & pollux
Eſculapius
Cicero

Certe ſi in hoc tam exiguo uitæ curiculo: nihil in poſterũ pſentiret aĩus: & ſi qbus regionibus uitæ ſpatiũ circũſcriptũ eſt hiſdem oẽs cogitatiões terminaret ſuas: nec tantis ſe laboribus frangeret: nec tot curis uigiliis angeretur: nec totiens de ipſa uita dimicaret. Nec me pudet oratoris ſummi uerba recenſere qbus oium dictorũ claudit extremũ. Nã cum multa de gloria poetarũ digeſte atq; penſitate diſputaſſet: ut archiã poetã non inſuauẽ defenderet: ex gloriæ ſtimulis: quos ĩ optimo quoq; ĩſedere aĩmaduertit q noctes ac dies ĩ labores: erumnas: neces impellebant ĩmortalitatẽ: quã pſuadere utimur ita concluſit. An uero inqt ipſe tam parui tãq; anguſti animi eẽ uideamur oẽs: qui in rep. atq; in his uitæ piculis laboribuſq; uerſamur: ut cum uſque ad extremũ ſpatium nullũ tranquillũ atq; ocioſum ſpiritũ duxerimus: nobiſcum ſimul moritura oia arbitremur: Minime inq: ſed horum exemplo putamus: imo cõcitamur: & admonemur: nõ breui temporis curiculo nominis noſtri commemorationem eſſe dimittendã: ſed famã ac gloriã orbi toto ſpargere ac ſemiare: ut oi cum poſteritate adequet: quo noſtrarũ rerũ geſtarũ memoria eterna efficiat. Cum igit hominis uirtus nullam aliam laborũ ſuorum mercedem expoſcat præter hanc laudis & gloriæ: nec fruſtra deus & natura hũc immortalitatis appetitum hominibus indidit quo ſempiternum & immortalem credit. Erit igitur aĩma immortalis ut laborum ſuorum eternum ſummat præmium.

Quod fortitudo timores & audacias moderãs: qua illuſtres uiri pditi fuerũt: Arguit animarũ immortalitatẽ. Capitu. viii.

FOrtitudinis decor atque ſublimitas: cum circa terribile uerſari ſoleat. athletas illos pcipue ampliſſimis laudibus pſequi decet: qui non ege

ſtate:nõ neceſſitate:ſed ultro mori præeligũt:ut aliquo ꝑclaro atq; magno facinore fiant eterni. Idcirco cũ in expectatiõe potius q̃ i agreſſu ſit fortitudinis ratio:ut iquit Ariſtoteles fortes illos haud maxie appellant q deſperatione acti:mortis horrorem nõ expaueſcunt. Nautæ & eni cũ tempeſtates:& maris inclementiã atq; undarũ tumores:noctẽ quoq; atram:& puppi ex aduerſo aquilonẽ ferire cõſpicati fuerint:oĩ ſpe deſtituti:i prora ſedẽt:mortẽ futuram expectantes. Sic egrotãtibus pleruq; accidit:ut urgẽtibus doloribus:hõ equo aio mortẽ non ꝑhorreſcat:ſed expectet. Fortes aũt & bene cordatos dicimus qui ſpreta mortis i clemẽtia:i optimis periculis:cuiuſmõi ſũt bella ꝓ ſalute reip. ſuſcepta:aut ꝓ fidei zelo:mori exardeſcũt. Quid enim illuſtrius q̃ ſuo ſanguie uitã patriæ ꝓpagare:Aut quid magnificẽtius:honeſtiuſue:q̃ in ope uirtutis i quo pypatetici felicitatẽ ſtatuunt occũbere. Egit hoc eritheus & filia nã ꝓ patria oppetere expetiuerunt:egit & Athenis codrus rex:qui cultu regio depoſito:ne agnoſci poſſet:quo athene uictrices forent:inter confertiſſimos hoſtes ueſte famulicia ſe immiſit moriendum. Egit hoc idẽ thebis. Menecheus:& romæ curcius & decii duo:egit idẽ ephigenia:quæ ſe ad patriæ tutelam immolandã dedit:ut hoſtiũ ſanguis eliceret ſuo. Egit ſimile. Q. Cedicius tri. ma. i primo carthaginenſi prælio:ut ab excidio romanorũ caſtra liberaret:q̄d ex loci importunitate futurũ erat admonuit imperatorẽ:ut in hoſtiũ cuneos quadringentos milites morituros mitteret. Tũc quis nã erit qui ducat inquit cõſul:Si aliũ inquit tri. neiem repis me licet ad hoc periculũ utare. Ego hanc tibi & reip. aĩam do. O iaudita & ſeculis uniuerſis admiranda fortitudo. O expetẽdus prudentibus iteritus qui nos noſtroſq; maiores non extinguit aut abolet:ſed fama atq; gloria imortales efficit. Sic uiuit. Oracius:cocles qui etruſcis in urbẽ ponte ſublicio irrupẽtibus:totũq; hoſtium agmen infatigabili pugna ſuſtinuit. Sic brutus qui filios ſuos necauit exactos ſuꝑbos redducere temptãtes. Sic leonidas ſpartanus. Sic otriades lacedemoniorum dux. Sic epaminundas thebanorũ ſpecimẽ. Quid enim excellẽtius magnificẽciuſq; q̃ uitã triumpho claudere nec ad incertã rerum reſeruari poſt certã uictoriam. Senſit hoc idem Cæſar ipſe. Nam parto totius orbis impio:ſe ſatis diu naturæ uixiſſe dicebat. Sciebat enim maximis ſucceſſibus fortunã iuidere. Nihil q; ſibi tã amicũ q̃ rerum uiciſſitudo. Fortis igit (ut aliquãdo me colligã) non ẽ ille qui animoſe amara atq; aſpa quæq; ob ciuiũ ſalute ſubire non expaueſcit atq; recuſat. a fortitudine appellatus:quã ueteres patres ſic diffinire. Fortitudo eſt habitus medius:circa auſibilia & terribilia:in bellicis periculis:agreſſiuus & expectatiuus:ꝓpter deſiderium boni:uel fugã turpis actus. Qui ergo ut legũ ciuiũq; obiurgationes fugiãt atq; conuicia:aſpera quaq;:uel acriter aggrediunt:uel ſubſtinẽt nec merito fortes niſi ciuiliter ſunt appellandi quippe qui nõ uirtutis grã:ſed dedecoris potius arma corripiũt. Hector bello troião exaſperatus atq; agrauatus admodũ:acies & caſtra deſerere a ſociis pſuaſus tenuit:pauens ne polymidis friguis ſuis carminibus in ludibrium ſempiternũ fugã eius caneret. Simile fuit in diomede qui ob parentis fugã:quã hector facere cohegerat:de qua apud troianos heroicis carminibus ſæpe gloriari ſolebat:ut græcorum obprobriũ ſempiternũ renouaret. Caſtra deſerere noluit. Idcirco apud illos bellatores:ſtrenui ſunt inuenti pœnes quos timidi fuerunt pœnis grauibus & fortes uegetioreſq; ampliſſimis honoribus affecti. Romani ueteres:ut ciuium animos ad bella peragenda accenderent; militares coro

Ariſtotiles An deſpati q ſe morti tradũt fortes ſint appellandi

Fortes

Eritheus

Codrus

Menecheus

Ephigenia

Q. Cecidius

Nihil excellẽtiuſq; uitã triumpho claudere

Cæſar

Quid ſit fortitudo ẽm antiquos

Hector

Diomedes

nas uictoribus ſtatuerunt: ut hac cupidine accenſi atq; inflammati ingentibus animis in hoſtium cuneos irrumpent. Verum cum omnes non ex equo pugnēt: nec omnibus eadē eſt corona ſed (ueterum auctoritate) circiter octo fuiſſe accepimus: quarum nomina hæc ſunt. Obſidionalis: ciuica: Muralis: Caſtrēſis: Naualis: Oualis quaſi triumphalis: & triumphalis: Obſidionalis e gramine fiebat: quā ii qui obſidione liberati erant: ei duci qui liberauerat propterea donabant: ꝙ ibi gramen: ubi obſeſſi tenebantur: plerunq; generaretur. Hanc. S. P. Q. R. Fabio. Max. ſecundo bello punico non immerito dederat: quoniam urbem romam obſidione hoſtium liberaſſet. Ciuica appellabatur: quam ciuis ciui a quo in prælio ſeruatus erat teſtē uitæ ſaluſtiſq; perceptę concedebat: ea e fronde quernea uel lignea ob id efficiebatˀ ꝙ uictus antiquiſſimus ex quercubus atq; ilicibus capiebatur. Hac corona ciuica. L. gellius uir cenſorius in ſenatu ciceronem conſulem donari a rep. cenſuit: ꝙ eius opera atrociſſima illa cathelinæ coniuratio detecta iudicataq; fuiſſet. Muralis corona ab imperatore donabatur: quiſquis primum per uim in oppidum hoſtiū aſcēdiſſet. Caſtrenſis dicebatˀ: qua imperatores eos donabat qui primum pugnantes hoſtilia caſtra ingrederētur. Naualis qua maritimo prælio donari ſolebat: qui hoſtium naues ui armati tranſiluiſſent. Hee quidem tres ex auro fiebāt. Oualis mitra habebatur: illa ipſa imperatores utebantur: quādocunq; ouandi gratia ī urbem reuertebantur: uel cum uictores ex indignis bellis: aut ſeruorum pyratarum geſtis domum remearent: aut repente deditione facta incruentaque uictoria obueniſſet. Auguſtus enim poſt philipēſe & rurſus poſt ſiciculum bellum: bis ouans urbem ingreſſus eſt. Oleagina eaq; coronabantur: non qui prælio iterfuiſſent: ſed qui dignū aliquem pro abſētibus imperatoribus triumphum procuraſſet. Triumphalis ex lauro quæ ſolis īperatoribus triumphaturis ſeruabatur: qui cū ex ancipiti bello cruentaq; uictoria ſubactis hoſtibus in patriam reuertebantur: triumphalibus curribus cunctis ornamentorum generibus præditis: ipſi tamen undiq; purpurei: ac laurea coronati per urbem uehebantur. Hanc quirites gloriam ut proſequerentˀ obnixe uſq; ad capitis periculum omnia paſſi fuiſſent. Nonne mucius ſceuola ignis īcendium exuſta manu ſuperauit. Nonne. M. Regulus a cartaginenſibus ī anguſto ligno poſitus conſtantiſſime uixit. Nonne niſus ſeſe medios moriturus in hoſtes irruit: ut pulchram properaret per uulnera mortem. Sed cur moror ī uiris: cum & mollior atq; infirmior longe ſexus: hac cupiditate accenſus: mortem flecipenderit: Nonne Lucretia a filio Tarquini ſtuprata: coram parente & coniuge mortē ſibi iſtituit: Nonne uirginea a parente in foro percuſſa: magnanime obiit: Nonne claudia uirgo: cum multis uirginibus a romāis obſes data perſonę regi: cum equo tiberim enatans: ſe & reliquas uirgines de manibus regis liberauit: Omitto uirgineā. L. Lucei coniugem: Portiam cum maior admodū uirtus in earum caſu emanauerit: ꝗ in earum dulciſſima uita. Alia eſt fortitudinis ſpecies a priori deffitiens: quā ſeruilem Ariſtotiles appellat: Non enim ſpe gloriæ milites pugnant ſed metu ac neceſſitate coacti. Sic ſæpenumero romani aduerſus hoſtium copias pugnarunt. Nam roma canenſi ſtrage uix ſubacta patres ſuas ſedes alio cōferre ſtatuerunt: niſi iuuenis ille affricanus obſtetiſſet: qui euaginato gladio ſe perempturum fugere uolentes: atq; italica arua linquentes: Sed blandis uerbis ad patriæ tutelam iflammas dixit: uos quidem inacti uirtutæ eſtote parati ad bellum: nec dure atque aſpere res animos ue

Octo fuerūt militari corone

Auguſtus

Lucretia ſtuprata Virginea

Fortitudo ſeruilis

Iuuenis Africanus

ſtros defatigatos laſſent: ſed memento te pro liberis laribus : fama atq; gloria uos
certare. Quos timore perculſos adeo erexit: ut quaſi captam urbem de māibus ho
ſtium multo cruore atq; ſtrage uendicauerit. Simile fuit in. M. emilio qui cum i- M. emilius
fœliciter romāos milites pugnare atq; fugam parare animaduerteret imperator ad
bellum ire coegit: dicens ſe infeſtiora arma inuenturos: q̄ hoſtium in caſtris : quo
edicto perterriti milites: ingentibus animis dimicarunt. Omitto furioſam de qua
licet homerus hectorem commendet: tamen aut certe parum aut nihil uirtutis ha-
bet. Quæ item fortitudo eſt iſta athletas cum ignaris pugnantes uidere: Solus igi- Quis ſit fortis meri to appellan dus
tur (ut multa præteream) ille fortis eſt merito cenſendus: qui terrores mortis : aut
quoſlibet alios cum recta ratione: & nō neceſſario: ſed ultroneitate quadam uel ag-
greditur: uel equo animo omnia aduerſa patitur: Igitur ex longo propeſius uerbo-
rum contextu concludit Odo in commentariis ethicorum q̄ fortitudo eſt uirtus Odo
ellectiua & executiua expectationis terribilium quoruncūq; cum conſtantia & tol Quid ſit fortitudo
lerationis dolorum uſq; ad mortem: cum paciētia pro uirtute ac ueritate ſaluanda
medians inter plus & minus: timere autem plus & minus expectare: inter timidita
tem & intimiditatem in operatione ſua: manſuetudinem induens ſpem retinendæ
uirtutis firmiter tenēs triſtitiam, ex corporis afflictione patiens: & in ſuo fine glori
am magnam habens. Fortis igitur (ut ad rem ipſam ueniam) qui ob amicorum ſa Fortes
lutem : uel ob patriæ tutelam ſe ultro neci obtulerint quos paulo ante noſtra com
memoratione dormientes a ſōmo euigilauimus: nunq̄ mortem uitæ comodis hi p̄
tuliſſent: niſi ſe immortalitatem (natura docente) conſequi putaſſent. Nulla &.n.
uirtus ad opera in animalia: aut inepta inclinat. Sed ſi abſum ullo immortalitatis
præmio quiſpiam mortem non effugeret ſed expectaret: non timeret ſed expecta-
ret: quid illo homine inſulſius. Tanti eſt huius temporalis atq; breuis uitæ appe-
titio: ut non tantum hominum cōſenſu: ſed etiam animantium uniuerſorum quaſ
cunq; miſerias: calamitates: diſpendia: libeat ſuſtinere. Cum igitur laborioſa hæc
& breuis uita omnibuſq; anxietatibus referta omnium arbitratu magnum bonum
eſſe dicatur manifeſtum eſt eandem ſummum: ac ſolidum: perfectumq; bonum fie
ri: ſi fine careat & omni malo. Deniq; nemo unq̄ extitiſſet: qui hanc quā expetunt
tam ſapientes q̄ ſtulti: tam reges q̄ demiſſi : tam capularii quā pueri contemneret:
Nec ipſi etiam tam faciliter aīos eorum proieciſſent: niſi ſpe uitæ longioris. Quod Sāctorum martyrum agmen
ſi ſanctorum martirum agmen ſecus ſenſiſſet: neſcio quid iniquius: quidue incle-
mentius hac immanitate barbarica: non comparanda: ſed anteponenda inclemen
tiæ gallo græcorum: qui ut in hoſtes crudeliores eſſent: atq; acrius pugnarent ma-
nus ſuas in carorum pignorum ſanguine tinxerunt: Et ideo cum tam nefandam &
infauſtas uoces atq; horridam mortem fuerint chriſti tyrones perpeſſi: ne uerbo q̄-
dem reluctantes abſq; ſpe futuræ uitæ: omnibus beluis optimo iure deteriores eſ-
ſent: quæ ut uitā tueri poſſint accerrime uel morſibus uel unguibus: uel roſtro pu-
gnant: Nam ſicut non noſtra ſponte in hanc uitam uenimus: ita rurſus ex hac cor-
poris cuſtodia non eſt migrandum ſine illius iuſſu : qui nos in hoc corpus induxit
tam diu habitaturos: donec iubeat emitti. Cæterum cum chriſti athlete ultro le-
to caput obuiis: aut lictoribus obtulerint: Magnum profecto noſtræ immortalita-
tis argumentum. Tantus iampridem præſentis atque erumnoſe uitæ horror uete-
res illos inuaſerat: tanta futuræ uitæ cupiditas inceſſerat: ut tanq̄ in cœlum migra-

turi eſſent:ſibi ipſis manus intulerunt propriũque animi domicilium uiolauerunt
ut cleãtes ac criſippus: ut Zæno Empedocles: ut Cato & ambrachiotes: nec illece
bræ uoluptates: quas quique mortales expetere ſolent: eos uſq; adeo iretire quiue
runt qui ſola ſpe cõſequẽdæ imortalitatis illecti: eos omnes ut fimum abnuerit flo
cipenderintque. Nec obſtat: quod in calce capituli præſentis: dicturus ſum: for/
ſitan non tantum obfuiſſet uulgo ſi ab exordio deſtruxiſſem. Sed quo res cunq; ca
dat. Ariſtotelis ſententia erit nobis uſui: ſicut millus cani & licet palam in tractatu
de fortitudine hanc quã illuſtramus partem non fuerit ꝓfeſſus: immo cum dicit.
Nihil uidetur mortuis eſſe bonum uel malum. Referenda ſunt uerba ad uulgi opi
nionem & uiſionem: cuius tanta ẽ mentis ebetudo: & prauarũ religionum ſedatio:
ut nihil de animorum eternitate nihil de præmio uel ſupplicio credat. Vtinam eos
ab inferis homines conuenire poſſem: quos reuincere facillimum eſſet. Nõne mor
tuorum commemorationes funerum pompe & annui ritus: quos deorum. M. pla
candorum patres ac maiores noſtri celebrandos: tanta cura: tanta religione iſtitue
Cirus runt: nobis auſam p̄ſtiterunt: quo inuiolabili fide teneamus: animos non extingui
ſed pro iuſtitia: uel præmio: uel cenſura affici. Q̄d cirus ultima ualitudine moriẽs
ſatis indicaſſe uidetur: quippe qui ex ampliſſimis maiorum honoribus quos tanta
pietate ſuperſtites detulerant: ut optimo equiſſimaq; iure filios immortalitatẽ ani/
Ariſtotiles morum doceret. Redeo igitur unde digreſſus ſum cum mortis expectationẽ Ari/
ſtoteles uirtutis operationem dicere ſibi uſurpet: & iam declaratum eſt uirtutem ſi/
ne præmio conſiſtere non poſſe: Erit igitur anima ſemper uiuens: ut ſuæ intrepidæ
expectationis mercedem recipiat: quod limpidius expreſſit in nono libro inquiẽs
boni & ſtudioſi morientes: ſibi ipſis magnum bonum eligunt: quod uanum & im
poſſibile eſſet: ſi anima una cum ſuo corpore interiret.

Quod omnipotentia dei in unione extremorum primæ contrarietatis animo/rum perpetuitatem arguit. Capitu. viiii.

FActurus totius orbis molem oı̄potẽs deus ſuam permaxime poteſtatẽ
atque uirtutem mortalibus uniuerſis ratione utentibus patefacere eſt
nixus: quo ex rerum diſiunctarum atque repugnantium coniunctio/
ne ingenti admiratione obſtupeſcerent: maieſtatemq; dei ſummi blaſ
phemiis atque ueneficis uerbis conuiciari perhorreſcerẽt: nec nõ poſ
ſe deum dicant qui ſuo iuſſu elementa in corpore ligat. Creator omnium & conſer
uator deus uolens eſſe hominum genus: ante ꝗ humani generis ſemina iacta fuiſ/
ſent: angelos produxit: atque his præfecit: per quos recte regerentur. Nec nos mo/
ueat uel terreat nomẽ promiſcue bonis & improbis poſitum. Quoniã iuxta uſur/
patam pœnes græcos conſuetudinem: qui tam ſanctos q̄ polutos atque infectos de
mones appellant: ſic nos angelorum nomen non terreat cũ angeli partim dei ſunt
miniſtri: qui ita ſunt: Sancti uocantur partim aduerſæ poteſtatis ſatellites. Rurſus
cœlorum globos fulgentibus ſtellis inſignitos produxit. Elementa quoque ut
rerum ſemina eſſent: quorum officium non erat ex ipſis generatis natiuiſque
eternitatem dare: ſed cum fluxa lubricaque ſint temporariam ex ſucceſſione na/
turam non perhemnem: non iugem: & integram impartiri potuerunt. Ex qui/
bus omnia quæ facta ſunt ortum habent. Hominem uero ut animantibus uniuer
ſis p̄eſſet obſequæreturq; arbitriũ ſummorũ ſpirituum ĩ mediũ iure quodã locauit

ut eſſet qui primi generis differentias admodum pugnantes: nec in unum coeuntes: pace concilliaret. Diuidunt quidem philoſophi ipſi genus ſubſtantiæ ꝑ corporeum & incorporeum: quorum tanta eſt repugnātia atque contrarietas ut in nullis rebus præter hominem ſimul habitare poſſint: Accedant lapides: argillis ſicca terra: amnes: fontes: lacus: ſtagna: Corporea quidem ſunt & ex ſolis rerum ſeminariis facta. Accedant herbe: Arbuſta: Equi: Boues: canes: corpora ſūt: Quæ enim ſecari poſſunt corpulentam præſe ferunt naturam. Quis enim non proſpiciat diu carnium fruſtra animalium: poſt ſectionem agitari: Anguillæ: murenę: diuiſę in ptes ad tempus uiuunt. pleraque animalia capite ſecto: quod eſt mirabile creditu: uiuunt per tempuſculum: & agunt ſolita: tanq̄ nullo damno allato corporis uniuerſati: ut apes item fuci qui capitibus abſciſis ad monumentum licet uiuunt: & uolant aculeiſque ſe ſecundum naturam ſuam defendunt. Cocodrillos et auulſis cordibus aliq̄diu uiuere conſtat & reſiſtere aduerſus uiolentiam: hoc etiā in teſtudinibus obſeruatum marinis & terreſtribus captis: hoc & lumbrici & ſerpentes: ſpectaculum inſigne præſtant. Angeli etiam ita ſpiritualem gerunt ſubſtātiā: ut illorū extremorū iclusionē a ſe penitus abigāt: nec pl'oni apuleio: Nec calcidio credēdū arbitror: quibus uiſū ē: ꝑpterea a uiſu noſtro cæteriſq; ſenſibus eē remotos: qa eorū corpora: neq; tm̄ ignis habēt ut ſint ꝑſpicua: neq; tm̄ terrę: ut ſollidītas eorum tactu renitatur: Totaque eorum compago ex etheris ſerenitate & aeris liquore connexa indiſſolubilē coagmentauit ſuperficiem. Solus homo eſt īmenſę poteſtatis ſimilitudo. In ipſo q̄ppe cōtraria hæc cōnectuntur: ut ſit ſpiritualis & corporalis: mortalis & eternus: ſimplex & cōpoſitus: intellectiuus & eo carēs. Nec aliter fieri decuit: ut uniuerſi ordo perficeretur: quod enī ſpirituale: incorporeū īmortale ē. Angelus merito appellat̄. Rurſus q̄d omīo mortale: corpeū: tēporale ītellectiuū eſt brutū aīal dicitur. Oportet igitur ſi extremæ generis differentię uniri habeant ꝙ efficeretur unum: quod ẜm aliquid ſui eſſet mortale temporarium corporale: & ẜm aliquid ſui īmortale ſpirituale & eternum. Tale eſt hō. Corpora & enim noſtra ex quatuor materiis eſſe compoſita in promptu eſt. Eſt enim quoddam ī his contiguum quod tactui reſiſtit. idque ſine terrena ſoliditate nō ē. Eſt etiam calidum aliud idemque uiſibile porro quæ talia ſunt ſine igne eſſe non poteſt. eſt præterea plenum ſpiritus: ut ſunt hee uenę quæ arterię nuncupantur. eſt etiam humor: ut ſanguis & cætera: quæ manant ex corpore. Sed neque humor ſine aqua: neq; ſpiritus ſine aere cōſiſtet unq̄. eſt igitur ī corporibus noſtris aquæ portio & item aeris: nec non ignis & terræ: quæ omnia oculta quadam uirtute iūcta ac concatenata humani corporis edifficationem efficiunt. Has porro inuiſibiles coniunctiones gomphos appellat plato: uel minorum corpuſculorum coaceruactionem: ut heliodorus uel eorundem ſimilium in terræ conglabatione formabilem: ut Anaxagoras uel ſupradictorum multiformem implicationem: ut theocritus & leucippus: uel interdum concretionem: interdum diſcretionem: ut empedocles: concretionem quidem Amicitiam. diſcretionem inimicitiam appellans. Talibus ſic ſeminariis humano corpore conſtituto: atque ſalubriter diſpoſito: ut diuinæ litteræ concinunt: tamen præſertim in libro de genitura mundi: dicunt corpori quidem a deo datam eſſe animam ex inſpiratione cæleſti: quam rationē & animā ratiōabilem appellant. mutis uero & agreſtibus ex iniciis me: ut

Empedocles

phía conſentít. Igitur cuius origo e terra eſt ípſum mortale atque díſſolubile eſt
Virgilius Quod uero e cœlo eſt eternum atqꝫ ĩmortale ẽ neceſſum. quod lucrecius Vírgi-
líus & cuncta achademía illuſtrauít adoreís elogíís. Cum ítaque corpus ex mollí
luto formatum fuiſſe conſtet. a quo tabes & olentíum ſaníes ſcaturíunt quorum
ſetor tantus eſt: ut nec aromatũ luxuria uſquequaque a putrefactione præſeruet:
Teſtís eſt regũ atqꝫ ĩpatorũ horrída exenteratio: Teſtís eſt mortuorum ſepulchrũ
ĩ quo nil niſi cinẽres uermiũqꝫ ſcaturígies comperies. Aíus uero quía de cœlo eſt
relícto corpís domícilío: nittit᷑ ad naturã ſilẽm ſibí euolare. Vnde ne uídear pro
Gregorius príís fulcrís ínſedíſſe gregoríũ ĩ teſte uoco. Nam ís ínquít: homo ſic ẽ ĩmedío crea-
tus: ut eẽt ínferíor angelo: & ſuperíor íumẽto: íta habet alíquíd per qđ neceſſe eſt
cõuenire cum ínfimo: íta & per quod cum maxímo. ímmortalítatem ſpíritus cũ
angelo: Corporís uero mortalítatem cum íumento commune habet.

Quod ſilue aut hylen íncorruptío eſt ſatís firmum argumentum ad oſtenden
dum anímorum ímmortalítatem. Capi. x.

Celebratum ſemp atqꝫ trítũ apđ phõs oẽs extítít elogíũ ad qđ tuendũ
non ínfitior ípſos mortẽ oppetíſſe. Id aũt ẽ quícq̃ fierí ex níhílo: nec
ĩ níhílũ ĩterríre. lícet enĩ cuncta corpora (omítto cœlũ) caſu ĩ alíquo
díffluãt: ſemp tñ matería ẽ remanetqꝫ poſt rerũ omĩfaríam reſolõnẽ:
íta ut ad ípſam uelutí ad cardínẽ quẽdã ſiſtat: ulteríorqꝫ progreſſus
Hebrei Moyſes omío neſcíat᷑: quã díuíæ lr̃æ creatã fuiſſe cõmemorãt: Teſtes ſũt hebrey: quorũ
ſapíẽtíſſimus Moyſes: nõ hũana facũdía ſed díuía ĩſpíratíõe uegetatíus ín eo líbro
quí ẽ de gẽitura mũdí ab exordío ſic ẽ præfatus. In princípío creauít deus cœlũ &
terrã. Terra ãt erat ianís & uacua uel íuxta ĩterp̃tatíonẽ. lxx. perudẽtũ: Inícío fecít
Symachus deus cœlũ & terrã. Terra aũt erat íanís & níhíl: uel ut Symachus Ab exordío cõ-
Origenes dídít deus cœlũ & terrã: porro fuít occíoſũ qđ cõfuſũ & ĩordínatũ. Sed orígenes
Alii aſſeuerat íta ſibí ab hebreís eẽ ꝑſuaſũ. Terra aũt erat ſtupída quadã amíratíone.

Alíí nõ íta ſed longe ſanctíus & ueríus ratí ſunt dícentes. Scíentẽ ꝓphetíã duas
eſſe ſpecíes rerũ oíum: alteram ĩtellígíbílem: Alteram ſenſibílẽ eas uírtutes quæ
utrãqꝫ naturã círcũplexe contíneat: cœlũ & terrã cõgnomínaſſe: Cœlũ qdẽ íncor
poream naturã: terra uero eam ſubſtãtíam quã qdã ex græcís hylen appellãt. Arí
ſtotíles ſiluã nos ĩformem materíã uocamus. adſtípulantur hís quæ ſequuntur.
Terra aũt erat ínformís & ínuíſibílís: hæc eſt ſilua: uetus mundí ſubſtãtía: deí opí
ficís effecta. Sed quíd phí de hac re ſentíãt: quídue affirmẽt aperíendũ ẽ. Præter-
Democriti mítto democrítí & epícurí leuítatem pœnes quos níhíl eſt quod non atthomorũ
Epicurus turba confícíat. Díodorus & nonnullí ſtoycí tam cetum q̃ ſegregatíonem (fortuí
Diodorus Stoici tu concurſu) ſtatuunt. Alíí: ut Anaxagoras achaho geníturam mundí íncípíunt:
Anaxagoras poeta Quos emulatus íngeníoſus poeta ín princípío ſuí maíorís deſcríbít dícens. An-
Ouidius te mare & terras: & quod tegít omnía cœlum. Vnus erat toto nature uultus ín
orbe. Quẽ díxere cahos rudís ĩdígeſtaqꝫ moles: Nec quícq̃ niſi põdus ínhers: cõ-
geſtaqꝫ eodẽ. Nõ bñ íunctarũ díſcordía ſemía rerũ. Nullus adhuc tytan: ꝓbebat lu
mía mũdo: Nec noua creſcẽdo: repabat cornua phebe. Et ſic deíceps. hãc ut poe
te figũt tã ſpetíoſã certa forma carẽtẽ effigíẽ: ſocíã atqꝫ coeterna: fuiſſe. Demogor
goní: quẽ oíum deorum gentílíũ parẽtẽ & alumnũ finxít Antíqtas: ut ſi ĩ mẽtẽ eí9
alíquãdo ueníſſet: nouas creaturas producere: íllí non deeſſet matería: Quí uero

ſilue cōſtitutionē ꝓnuntiauerūt cēſēt eā unā quādā ab exordio uſq; ad finē conti
nuatiōe porrectā: Nec tñ oēs eodē mō ſenxere. Aliter enī pythagoras: & item alio
modo pl'o. Diuerſoq; Ariſtotiles mō: ſed hi oēs iformē eā: & ſine ulla qualitate cō pythagoraſ
ſtituūt. Alii formā dedere: ut thales: quē ferūt ante oēs naturalia eē ſecreta rimatū
cū iiciū rerū aquā eē dicat. Opinor ideo ꝙ omnem uictū quo utūt͛ aiantia pœnę
oia humectū uideret. inq; eadē ſentētia homerū eē iuenitur cū occeanū & thetim
dicat pētes eē gēiture. Anaximenes aera idicās iiciū rerū: iiciū quoq; corpū cæte Anaxime-
rorū & ipſius aquę: Cōſentit heraclito caput rerū ignē putanti. ſūt tñ qdā qui imo nes
bilem fore defendant: & eadem ex omnibus in unam molem redactam eſſe cen-
ſentes: immobile: ſine ortu & ſine interitu: ut xenophanes: meliſſus parmeni-
des: quorum alterum perfectum & definitum. Meliſſus infinitum & indeter
minatū ꝓnūtiat. empedocles uarium & multiformę quoddā ſiluā ſeu materiā do
cet: quattuor diuerſis ſuſtētatū radicibus: ignis: aquę: aeris: terrę: atque ex his fie
ri corporū amicitia cōcretionē: mō lite diſcretionē. Alii uero ei detrahūt qualita
tes iformēq; cōſtituūt: & ſine cōſortio corporū ſola pſemet ipſam mente intuētur
Ariſtotiles lōge oibus: tria rei corporeę initia cōſtituit. Materiā: ſpeciem: carētiā:
eaq; ſingula: ſine duum reſiduorū cōnexiōe conſiderat: licet profiteat͛ ꝙ altera ſiñ
alteris eſſe non poſſit. Quam Auguſtinus aliis uerbis cōmemorat dicēs: dñe duo
feciſti: unum ꝓpe te & aliud ꝓpe nihil: intelligēs ꝑ ꝓpe nihil materiam primam:
quā purā potentiam omnes ingenui phī appellāt. Nā cū primū ens aut deus glo-
rioſus ſic actus puriſſimus: omnē patibilem naturam a ſe abiciēs: quęcūq; adhuc
propius accedunt: longe ſunt perfectiora atque ſimplitiora. Quoniam igitur in
rebus creatis ordo compitur: qui ex tribus fere gradibus infimo: medio: ſūmo: cō
ſtare oportet. Illa puriora cenſenda ſunt: quæ ultimo fini ſūt magis proxima. Spi-
ritus quippe ſeraphici: non ob aliud angelis: Archangelis thronis præſtare dicun
tur: niſi quia hi de proximo: illi uero de longinquo diuinę maieſtati aſſiſtūt. Cla
ret etiam naturali exemplo. Iacta humanitatis ſeminaria: mox non edificatur cor
poris moles: ſed primo aliquāto temporis curriculo ſeminis figuram: deinde prio
ri abiecta ſanguinis: poſt embrionis ſuſcipiunt. Poſtremo facta corporis proxi
ma diſpoſitione: rationalis anima a deo creata infunditur: ut ſit quæ uiuificet: Ve
getet agitet atque regat inhers corporis pondus. Item legitur frumentum conter
ritur: malorum uiolentia excutitur farina: panis conficitur: in nutrimentum con
uertitur: uel ut adoleat: uel paſcat corpus: item ex filice toſta remanēt cineres: ex
quibus fit uitrum humanis uſibus percomodum. Redeo igitur unde effluxa eſt
oratio. Quecumque igitur ſuo fini uiciniorem coniunctionem atque coheren-
tiam habent tanto nobiliora perfectioraque ſunt optimo iure appellanda. formę
itaque illę illuſtriores ſunt quæ abhis fragilibus terreſtribuſque rebus abſtractio-
res eſiſtunt. Pariter fit in genere materiæ: nam ipſa eſt pura patibilis natura omni
um formarum pulchtitudine atque decore orba. ob id ab omni perfectione ua-
cat. Quæcumque igitur primæ imperfectioni hoc eſt primæ materiæ ſūt uicinio
ra tanto imperfectiora ſunt. Res in propatulo eſt corpus quidē uegetans ſentiēs
atq; itelligēs magni ē: amiſſa caſu aliquo aia iā illud corpus tātis honoribus atque
gloria cultuq; ꝑditū: olet putreſcit. ex eo uermiū ſcaturigines emanāt: carnē tabē
ꝙ corrodentiū: i cinerē quoq; reuertūt͛: deide i materiā primordialē reſoluuntur:

Ariſtotiles plo

quã primã ĩ cõſtitutiõe: ſinẽ ĩ reſolõne: Ariſtotiles: itẽ & plo: & fere oẽs ſtatuũt. Igitur ut ex plibatis illationẽ iſerã: ſicut ĩ gener materierũ & corruptibiliũ damus materiã fluibilem & generatam: quã ſecũdã uocant phi. Rurſus eodẽ genere primã materiã oĩo ingenerabilẽ atq; ĩcorruptibilẽ oĩum radicem atq; fundamẽtũ: ſic & ĩ genere formarũ: aliquas aſſignabimus formas: & generabiles: & obnoxias: ut plãtarũ: graſſibiliũq; poene oĩum: Conſequens eſt: ut una præcipuũ uitæ gradum cõtinẽtem aſſignemus: ob cuius ſingularitatem atq; uaturæ indiuiſibilitatem. Conſtet ipſam ĩmortalem fore. hanc forte aĩam quã ĩmmortalẽ dicimus. Platonici non aſtruerent quippe qui cœlum atq; mundum: aĩal beatum atq; ſempiternũ dicunt. cuius aĩa noſtri conſilium tutelam prebet: ut diuinis humaniſque obſequatur inſtitutis. Deinde ait delegiſſe animas ſtellarum numero pares: ſingulaſque ſingulis comparaſſe: eaſdem uehiculis competentibus ſuperimpoſitas uniuerſe rei naturã ſpectarẽ iuſſiſſe: anteq̃ ſeniẽtẽ faceret aĩarũ ſupĩpoſuit ſtellis ſingulas ſingulis aĩas hiſdẽ uehiculis uſe: in circuitu ſtellarũ cunctam mundi naturam conſiderarẽt. Illud adiciens q̃ ſine diuinitatis aminiculo: ipſa pſe anima: nihil ualeat ſpectare atq; intelligere. Quod ſi res ita ſeſe haberet: uti delirando ſomniauerat: oportunum fuiſſet illis aſſignare & pedes & crura quibus meare poſſent. Sed cum hæc a uera phia plurimum ſint aliena: opere præcium erit ipſis reliquere hoc negocium. Reſtat ut anima illa: cuius opatio ẽ intelligere: quod uitæ præcipuus gradus eſt: ſit omnino eterna atque immortalis. Ex eodem fõte alia emanat argumentatio. ſicut enim hylen: aut ſilua omnes corporeas atque materiales formas: abſque ulla ſui uiolatione: atq; corruptiõe: ob ſui ſimplicitatem: quã nec agens naturale corruptiuum attingere ualet: ſuſcipit: Sic ĩtellectus poſſibilis omnes intelligibles formas: quibus in bene eẽ perficitur & nõ corrũpitur: quia ſicut in eſſe mediantibus naturæ muneribus: nõ exiit. ita nec eius emulatio animæ officit: nec etiam deſtruit. Si igitur quod eſt minimum ſubterfugit interritum: Effugiet profecto quod eſt diuinum: cuiuſmodi eſt anima rationalis.

Quod ſicut contrarietas eſt coruptiua naturarum materialium ſic ſequeſtratio aĩæ rationalis ab omni cõtrarietate ꝓpria arguit aĩæ ĩmortalitatem. Cap. xi.

Qui de reb⁹ naturalib⁹ loq ac diffinirẽ modulate adorti ſũt: poſt quotidianas atq; lucubratas uigilias: ĩ quib⁹ eorũ deſudauit ĩgeĩũ: ex cõtrariis: aut mediis oriri oĩa: atq; ĩ ea reſolui: Satis iugi meditatiõe cõpierũt. Muſicus quippe geometria carẽs nõ fit ex geometria geometricus: ſed ex priuatiõe geometriæ: Itẽ ex idocto doctus: Ex egro ſanus: ita quoq; q̃d iteriit iſuũ cõtrariũ: aut mediũ ĩterirẽ optet: ut ſi albũ corrũpitẽ: ĩ nigrũ aut croceũ corũpi ẽ neceſſe. Ita tenet: ita ſẽp docuit Ari. Coueniam⁹ igitẽ

Epicurus

epicurũ uel Ariſtipũ: quorũ uita ĩ extricabilib⁹ uoluptatibus ẽ cõſtituta: & nobis paulisp loq̃ntes ſingamus: putreſcit ne aĩa epicurre: aut moriẽte corpe diſſipatẽ extiguitẽ iteriit ſi hęc dicis (ut tibi mos ẽ) q̃ramus abſte modũ. oẽ eq dẽ q̃d corũpitur aut euaẽſcit (oĩ phia clamãte): aut fit p diſiũctiõnẽ formę a ſua mã: ut a corpe aĩa: aut collectarũ ptiũ ſepatiõnẽ: ut pietũ a rudimẽtis & lacũaria a faſtigiis: aut p ſubiecti dſitiõe: ut piete colliſo: aut ualitudĩe bõa amiſſa guſt⁹ appetitio iſuauiſ efficitẽ aut poſtreo p ĩfluẽtię cãę ſubtractiõnẽ: ut ſolis radio: tã diu q̃ppe ẽ: ꝓ q̃to ſol eũ generãdo cõſuat: ab eodẽ q̃ppe pũcto dſcedẽte ſole quẽ ſũma moderatõe ac tẽpatiõe

continue agitari conſtat: Radius eius fluit & multo uelocius unda. quo fit: ut eũ
non niſi p temporis inſtans durare putauerit: qui de rebus naturalibus opam im
penderũt. Hi ſunt fere oẽs modi quibus aliquid interrire aut deſinere eẽ põt. Igi
tur ſectionis membra ſingula rimanda ſũt: ut ipſis tanq̃ indignis emedio euulſis
pateat aĩam ĩdeſtructibilẽ eſſe. Iam exploratũ eſt aĩam nõ eſſe corpulẽtam atq; ſoli
dam ſubſtãtiã: cum proſpectui noſtro minime ſe obiciat: ſed ſimplicem omnino:
omni particioni renitentem: Solę igitur naturales formæ extinguibiles ſunt quo
niam uti materia: ſiue fundamentum cui inituntur: quod magnitudine extendi-
tur ſicut ipſę formę porrectę ſunt. Nec obſtat: ſi quiſpiam diceret itellectus ratio
nalis ab intelligibili illuſtratur atque perficitur: intelligere aũt (teſte Ariſtotile)
quoddam pati eſt: Nihil aũt ẽ patibile: nihil uel materia: uel ex ea confectum. Cui
uehementer obuiandum puto. Pati quidem ambiguam ſignificationem dicit & pati ambi-
receptionem abſque ulla repugnantia aut coruptione: & ſic non incongruit aĩam guã ſignifi
patibilẽ eſſe. Aliomõ pati eſt receptio cum abiectione cõtrariæ qualitatis: ut ſi ex cationẽ di-
aere ignis generetur neceſſe eſt ĩ materia aeris aboleri: atque omnino corrũpi hu cit.
miditatem quæ ſiccitati ignis aduerſatur: alioquin in aeris materia: ignis forma
nũq̃ ĩprimeretur. Itẽ quæcũq; ſicut deſinũt ꝑ cõtrarietatis repugnãtiã: ſic ſuũ eſſe
ꝑdũt. Animæ aũt nihil ẽ cõtrariũ: qa ſubſtãtia (Teſte Ariſtotile) ſi eni uirtuti ĩtel
lectiuę aliquid repugnaret: porro nec eius intuitionẽ: aut ſimilitudinem eſſet ſu-
ſceptiua. Inſtar formarũ uiſibiliũ: uirtuti uiſiuæ minime repugnãtiũ: ſi enim for-
mę ſuis rudimentis opponerentur: colligatum oẽ depiret: Nec per pũctũ conſiſte
ret: Declaratũ aũt ẽ in phiſicis ꝙ duo rerũ inicia: ex quibus oẽ cõpoſitum pſeue-
rat nõ ſũt ſibi ipſis repugnãtia. Nec per partium diſſolutionem. Quæ enim ſic
diſiunguntur diſſipant: ut domus non uideat: magnitudinibus ſunt extenſa. ti
gna enim uel laquearia ſũt ſexquipedalia: aut longiora: aut breuiora: aut altiora:
aut humiliora: ut materia edificiorum expoſcit. Anima uero rationalis. uirtute
quippe magna eſt: mole uero nequaq̃. Nec ſubiecti deſinitione: ueluti ſi paries
uariis pictus & adoreis triumphalibus inſignitus ſolo: uel ſtudio uel caſu eque-
tur: opus erit & omnes picturas una cũ eo uiolari. Corrumpit anima plantarum
mutorumque animantium: ſed ſola rationalis ab hac innoxia eſt. Nec abſen-
tia influentiæ ſi eni ita eſſet. diſſolueretur omne colligatum: ſed ſicut omnibus
unicum ſolis lumen impartitur: & aerem quo ſpiramus ita liberalitatis ſuæ mu-
nus non ſubtrahit: ſed habondantius & moratis & improbis largitur. Si igitur
nullo iſtorum modorũ anima corruptibilis eſt: & in gymnaſiis philoſophorũ cũ
alius non inueniatur modus: quo res in nihilum redigi poſſit te inuicto atque re-
pugnãte neceſſe eſt: ut ueritatẽ confiteare. Te iugulaui Epicure & mutire te fe
ci: & q̃a pallẽtẽ labiis te ĩtueor ruboreq; pfuſũ: te exanimẽ effeciſſe gaudeo & mi-
rifice lector. qd inuſitas. aliud ne ĩ mẽte uerſat tua: cur ĩ lucẽ nõ ꝓdis mĩme gẽtiũ.
Tũ ille ĩ archaĩs ueſtrarũ ſcripturarũ: qd huic argumẽtatiõi (ut eneruẽ) dicã offẽ
di. Paulus quippe religiõis chriſtiãę accerrimus ꝓpugnator dicit. de deo loquẽs. paulus
Solus ipſe inquit habet ĩmortalitatẽ. Solitudo eni omnẽ aliã ab hac ꝑticipatione
mirabili abigit naturã. Angeli animæ mortales huius teſtimonio erũt: Qua mẽ
tis inſaia: Quaue petulãtia id audetis rebus terreĩs: fragilibuſq; aſcribere: qd deo
ꝓpriũ ẽ. Si ſolus ĩmortalitatẽ hẽt: ut qd aię datis. falſo ne igit uulg⁹ de uobis q̃rit

cui cuptis uoluptatibus frui interdicitis. Tũ ego. Vtinam in re ueluti ĩ ſimulacro pugnę eſſes: Docerem deũ ſũmũ rerum antiſtem cenſoremque mundi immortalem. & ſuo ingenti beneficio: animas hoĩum eodẽ gaudere priuilegio longe tñ ſecus. Vtique deus natura. eſſentia ĩpartibilitate eſt immortalis: hoĩes uero nõ natura ſed grã: Nõ eſſentia ſed munere: non ĩtegritate ſed diuinę benignitatis ꝑticipatiõe. habuiſti quid Epicure ultro ĩ medium adduceres: ut nos tua dicacitate ꝑtereres. Accepiſti diſſolutionem: qua tuas effugimus pedicas.

Quod ſicut ex rerum uetuſtate ſenſim ad interitũ propare non nulla auſpicamur ita ualitudine in etate ſenio iam fracta immortalitatem animarum portendimus. Cap. xii.

Saturni fabula

NOn inſuauis apud ueteres fabella fuit: nec prorſus allegoria carens: quæ non ſolum gretiã: ſed cũctum latiũ oppleuit. Saturnum finxere poetæ: opẽ ſororẽ ſuam ſacro cõnubio uixiſſe: eiq; ex ea plures ſuſceptos filios aſcripſiſſe: ipſoſq; omnes deuoraſſe: & eueſtigio euomiſſe. Nec putãdũ ẽ hoĩem ea tempeſtate omni cultu præditũ: qui latinis modũ colẽdi agros: ãte cũ ignotũ docuit: quẽ ĩ deorum numero ob ſuarũ uirtutum incredibilium præſtantiam(oĩum cõſenſu) relatũ ubi ius gentium cõſtat: tanta ĩefferata barbarorum ĩmanitate feruiſſe: ut teneras atque ĩnocẽtes aĩas ea etate: quæ maxime eſt parentibus dulcior: ſine ullo reſpectu pietatis: extingueret: ĩmanitatẽq; oĩum beſtiarum quæ fetus ſuos amãt: feritate ſuperarit. Sed de teſta nucleũ extrahamus. Saturnũ ut ait Cicero: eũ eſſe uoluerũt: qui curſũ & cõuerſionẽ ſpatiorũ ac temporũ cõtineret: Idcirco Saturnus eſt appellatus ꝙ annis ſaturetur: Ex ſe eñi natos comedere fingitur ſolitũ: quia cõſumit etas tẽporũ ſpacia ãniſq; ꝑteritis ĩſaturabiliter explet᷑. Natos ex ſe filios deuorat qm̃ fructus e terra generatos: uictus: neceſſitate cõſumũt᷑: & iterũ noua eſtate ſata legũtur: ac denuo ſeruntur: ut uiuentibus cũctis alimoniam preſtẽt: quo fit: ut iugi ac ꝑhẽni ſucceſſione omnia aucta ſeneſcant hyemis in clementia mortua reuiuiſcant: nouaque eſtate ſic oriantur. ut tandem decidant atque putreſcant. Quot opulentiſſimę urbes: Quot regna optimis ſanctiſſimiſque legibus conſtituta a ſtirpe interierunt. Babilonia aſyriorum caput: Thebe. Athene, Romaque orbi imperium peperit: iacet proſtrata. atque cõſumpta omnia conſpiciuntur: ingentia urbium delubra atque ſacrarum edium faſtigia ſolo equata ut tantarũ rerũ uix ſupſint ueſtigia. Profanata atque incenſa omnia: ut uaſtitate atque ruina oppleta ſit terra. Vbi egiptiorũ piramides ĩmẽſe: Vbi mauſoli mõumẽtũ: Vbi pẽſiles orti: Vbi tẽplũ pacis ĩ eternũ. Vbi dyanę epheſie tẽplũ: Vbi ueneris edes: Vbi. M. ſcauri ſpectaculũ: Vbi aquarũ ductus. Extermĩata ſunt oĩa & uetuſtate exeſa. omnia igitur conſumit etas: Vnde orator eximius. Nihil eſt opere manu factum quod nõ conficiat conſumatque uetuſtas. Quid loquar de hoĩbus huius ſeculi: quorũ ſollicitudo maxime uerſari ſolet inſtruendis opibus: aut ĩ cumulandis honoribus: aut auro uel argẽto fulgẽtes perolĩmotũ populũ incedere queant: quorum finis ſemꝑ interitus. Vbi creſii opes: & darii diuitię. Vbi Salomõis gloria: Abſolõis pulchritudo: Alexandri potentia: Cæſaris imperium: Neronis luxuria: Fragiliora omni uitro ſunt hæc quæ uires atque mortalium opes appellantur: Affluunt ſubito: ꝑniciter decidunt ſtabilibus radicibus nullibi inixe ſunt, omnia temporum uiciſſi

Vnde dicitur ſaturnꝰ

Orator eximius

Tꝑs edax rerũ tuq; inuidioſa uetuſtas omia conſumitis

tudini ſeruitura ſunt ac cũ ipſo peritura. Legimus ceruos: cornices fenicem lon go ſatis tẽpore ioffenſa ualitudie uictitare: at horũ oium fere aiantiũ uita pſtãtior quodãmõ illis q̃ nobis cõceſſa ẽ. Propter qđ theofraſtũ ultima ualitudine naturã accuſaſſe ferunt ꝙ brutis: quorũ nihil intereſt diuturnã hoibus quorum maxie iterfuiſſet: exiguã breueq; uitã dediſſet: cuius nõ eſt ocium ſed negociũ hũanum genus proſpicimus proſtremo rapidiſſimo curſu ſemp ad iteritum meare: & lõge uelocius q̃ intrauerit. Multis temporũ curriculis obſeruatũ eſt: atq; limpide com ptũ ſẽp ſepténiũ: corporis ualitudini officere. Id circo apđ medicos ſeptimus dies ſuſpectus hẽtur. Nõnulli eos potiſſimum quos terne ebdomadas cõficiũt: putãt obſeruãdos: hoc ẽ unũ & uigeſimũ & quadrageſimũ ſecũdũ: deinde ſexageſimũ tertiũ: poſtremũ octuageſimũ quartũ i quo ſtaſcas terminũ uitæ defixit. Alii aũt (nõ pauci) unũ oium difficillimũ clymatera prodidere ãnos uno de quinquage/ ſimo: quẽ complẽt ãni ſepties ſeptẽ. Plato dicit quadrato numero ãnorũ uitam hũanã cõſumari. ſ. nouenario qui cõplet ãnos octuogita & unũ. Fuerũt ẽt q utrũ q; recipent: unũ de qnquagita: & octuagita unũ: & minorẽ nocturnis geneſibus maiorẽ diurnis ſcriberẽt. Pleriq; aliter moti: duos iſtos numeros ſubtiliter diſcre uere dicẽtes: ſeptẽnariũ maxie ad corpus ptinere hic ẽ numerus: qui hoiem conci pi: formari edi uiuere: ali ac p oẽs etatũ gradus tradi ſenecte: atq; oio cõſtare facit: Semẽ eni poſt iactũ ſui ſi intra horas ſeptẽ nõ fiũt i emiſſiõe relapſũ: heſiſſe i uitã p nũciat. Straton & diocles ſeptẽnos dies cõcepti corporis fabricã: ſubtili obſerua/ tiõe diſpẽſat poſt ſeptẽ menſes dentes icipiũt mãdibiles emergeř: & poſt bis ſeptẽ mẽſes ſedet infans: ſine caſus timore poſt ter ſeptẽ ſonus eius i uerba prorumpit: Poſt quiquies ſeptẽ icipit lac nutricis horreſcere. poſt ãnos ſeptẽ: dẽtes qui primi emerſerat: aliis aptioribus ad cibũ ſolidũ naſcentibus cedunt. poſt ãnos bis ſeptẽ: ipſa etatis neceſſitate pubeſcit. Tũc eni agitari incipit uis generatiua i maſculis. & feminarũ purgatio. Non nullarũ rerũ. p. hic mos fuit: ut poſt ſepties ſeptem ad militiã nemo cogeretur. In pluribus ẽt hoc ãno remiſſio iuſta dabatur. Septẽ ſũt mẽbra ad accipiẽdũ: reddẽdũ ſpiritũ & cibũ deputata. Guť. Sthomachus: aluus: ueſſica: & tria principalia iteſtina. Septẽ quoq; ſunt mũdi etates: pari numero: & hois. Totideq; ſunt gradus i corpore: qui dimẽſionẽ altitudinis ab imo i ſupficiẽ complẽt. Medulla: os: Neruus: uena. Arteria: caro; cutis: multa prætereo celerita tis ſtudio. Nouenariũ uero ad aium ptinere dixerunt. hũc mediciæ corporis: & ap polini atributum illum muſiſq;. morbos animi: quos appellãt pathe: muſica leni re ac ſanare cõſueuerũt. Itaq; primũ clymectera: ãnũ quadrageſimũ nonũ: ultimũ aũt octuageſimũ & unum: Mediũ uero ex utroq; pmixtũ ãno tercio & ſexageſi/ mo prodidere: hic infeliciſſimus annus: Ariſtotilẽ ſtagiritẽ abſunſit: quæ euaſiſſe apud. C. nepotẽ ſuũ. D. Auguſtus apprime eſt delectatus. Plato: ut paulo ante cõ memoratum extitit: ãnũ octuageſimũ & unum finem uitæ legimum exiſtimauit & habuit. Hoc anno Dioniſius heracleotes: ut uitam abiret cibo abſtinuit. Et cõ tra Dyogenes cinicus cibi cruditate: i celeram ſolutus eſt: erathoſtenes quoque ille orbis terrarum menſor: & xenocrates platonicus: Veteris achademię priceps ad eundem annum uixere: non pauci & per animi ſpiritum moleſtiis corporis ſu peratis limitem iſtum trangreſſi ſũt: ut carneades a quo tertia achademia eſt: uel cleantes qui ad annum nonageſimum uno minus centum expleuit. At xenopha.

Theophraſtus

Cur dies ſeptimus medicis ſuſpectus eſt

Alii

Plato

Ani climaterici

Nota de nũero ſeptẽnario

Ariſtotiles ſtagirites Auguſtus

Xenophanes Democritus abderites

nes Colophonius maior uno annorum centum fuit. Democritum quoque abde ritem & Iſocratem rhetorem fere prope ad id tempus perueniſſe: quo gorgiã leon tinum quem omnium ueterum maxime ſenem fuiſſe: & octo ſupra centum ãnos habuiſſe conſtat. & ſi alcius receſſere cuperẽ offerent ſe ultro nr̃o proſpectui primi parentes: quorum etas maior atque longe prolixior fuit. Adam nongetos & tri- ginta annos natus: mortem obiit. Nongentos & .xii. Seth. & mortuus eſt. Quid opus eſt uerbis. Nam & ſi uita noſtra per mille annos protenderetur: Donaretur- que nobis matuſalem tempora: Quale hoc diu queſo eſt quod ſenſim fine delet: Igitur ut ad inſtitutum redeam. Quæcumq; etate cõficiun tur: ſeneſcũt atque po ſtremo putreſcunt: illa ut demoſtratum eſt: ſunt mortalia atque corruptibilia q̃ uero longeua duratione atque temporaria permanentia uigorant atque conuale ſcunt: ediuerſo immortalia ſũt. Cæterum cũ omnes pœne uirtutes corporis i ſeni bus mutentur: & ne ſermonem longius traham: & fracto corpore minora fiãt: & ſola ſapientia creſcente decreſcant: Cunctaque per corpus exercentur: Cõſequẽs eſt: ut ipſum animum mille bonis artibus opletum imortalem ꝓfiteamur. Si fi- dem expetis audi hyeronimum docentem. Senectus eorum qui adoleſcentiam ſuam honeſtis artibus inſtruxerãt. Et i legẽ domini meditati ſunt die ac nocte eta te fit doctior: uſu triſtior: proceſſu temporis ſapiẽtior: & ueterum ſtudiorum dul- ciſſimos fructus metit. Legimus ſimonidem poetam octuageſimo anno Car- mina docuiſſe atque i certamine ſe reſpondiſſe gloriantẽ. Sophocles item cum ꝓ pter nimiam ſenectutem & rei familiaris negligẽtiam a filiis amenciꝫ accuſaretur Eclippi fabulam: quam iam in fracta etate ediderat: iudicibus recitauit. & tãtis ſa pientiꝫ ſpecimen dedit: ut ſeueritatem tribunalium in theſauri amorem uerteret. Taceo pythagoram: Democritum: Xenocratem: Zenonem: Homerum: Heſio dum: Theſicorũ: Menandrum: qui grandes natu: cigneum neſcio quid: & ſolito dulcius uicia morte cecinerunt. Certe reffert Homerus ꝙ de ligua Neſtoris iam uetuli & pœne decrepiti: dulcior melle oratio fluxerit. Floret illa etas ſapientia: prudentia: conſilio: modeſtia: temperatione. Et ſi quiſpiam res geſtas priſcorum recenſere uolet: Maximas Reſp. ab adoleſcentibus labefactatas: a ſenibus ſuſtẽ- tatas: atque obſoletas recenſioribus inſtitutis reperatas comperiet. Apud lacede monos ii quidem qui ampliſſimũ magiſtratum geſſerunt: Senes appellati ſunt. Sic quirites ſummum eorum conſilium ſenatum a ſenibus appellarunt. Corpora uero ad iteritum ꝓperare. Quis ambigit: niſi qui forte ſenſu caret. Senum oculi caligant: Auris grauiter audit: cirri fluunt: Fluunt & ungues: facies in pallorem mutatur: dentes lapſi minuuntur: Cutis areſcit: pallearia pendent: anima inſuaui ter olet: pectus ſuffocatur: genua trepidant. Talos & pedes tumor inflat: & hæc omnia iãque ruituram domum corporis de proximo nunciant. Animus uero q̃ to diuturnior tanto uegetatior. Temiſtocles ſic eſſe ſuo exemplo oſtendit qui cũ centum & ſeptem annos etatis ſuæ expleuiſſet: & ex hac uita ſe migrare conſpice ret. Dixiſſe ferunt: ſe dolere: ꝙ tũc euita egrederetur: quando ſapere cepiſſet: Nõ minori ſtudio ſciendi flagrauit Solon athenienſium diuinis potiuſq̃ humanis le gibus inſtitutor: ſuppremo uitæ die. Nam aſſidentibus amicis & quadam de re ſermonem inter ſe conferentibus fatigatum & preſſum caput erexit. Interogatus ab amicis circunſtantibus: quapropter id feciſſet. Reſpondiſſe tradunt: ut cum

Themiſtocles Solon

iſtud quicquid eſt de quo diſputatis percepero:letus ex hac luce migrabo.Ex his
claret non diutina duratione animum deprimi:ſed magis ac magis in acquiſitio/
ne ſapientiæ accendi atque uigorari.Quod minime eſſet:ſi hũanus animus mor
ti & corruptioni atque langori eſſet obnoxius.

Quod excellentia ſenſibilis ſenſus armoniam corrumpens:& exceſſus intelli
gibilis intellectum roborans:Arguit animæ immortalitatem. Cap.xiii.

SI non ſolum aĩantiũ naturas cũ uarias:tũ multiplices:ſed cunctorũ
inanimantium acri indagine rimari uoluerimus: nihil in tota re/
rum natura comperietur:quod non gaudeat armonia & cantu. Et
forte ſi illorum rationes quiſppiam equitatis amator quadraret:qui
bus obnixe aſtruere moliuntur:ex numeris muſicis:ueluti ex rerũ
iniciis omnia fabricata fuiſſe:non inficior eos uſque quaque non deliraſſe.Quæ
enim res tam ſublimis:tanq̃ ſolida: quæ ſi mediocriter penſetur:ex numeris ar/
monicis conſtare non pateat. Pythagoreum dogma ratione armonica conſtare pythagore
mũdum cenſuit:celeſtiaq; diſtantia congruis & cõſonis ſibi inuicem iteruallis im um dog
petu nimio & uelocitate raptatis ſuauiſſimos edere cantus. Singulas ẽt ſirenas ma
ſingulis iſiſtere circulis ratus eſt:quas rotatas cum circulis:unam ciere melliſluã
cantilenam quoniam ſciſſus aer tam artifici motu & accuta cum grauibus tem/
perato:ita uarios equabiliter concentus efficiat:ut omnem ſupergradiatur muſi
ci carminis ſuauitatem.Mercurium:ut ferũt cum cœlum aſcendere uellet:primi
tus tranſeuntem per ea quæ motu planetarum ad organicum modũ perſonabat
a ſe inuente lire ſimilem miratum q̃ imago a ſe inuenti operis in cœlo quoque re
periebat. Plato quidem tãtum auſus eſt dicere:mundi uniuerſitate perfecta:quã Plato.
in mirabili decore & menſura conſtare certiſſimum eſt.deum gaudio elatum fuiſ
ſe:Quanta mẽſura cœlorum globi:ab oriente in occaſum:& rurſus ab occaſu in
orientem moueantur ſileant linguæ quæſo. Ad humiliora deſcendo nihil eſt di
uino humanoque opere elaboratum quod primarum qualitatum ſaltem menſu
ram atque proportionem non præſeferat.Quorum belliſſime inanimantibus cũ
ctis effulgeat:in quibus membra non unum eundemque actum habent:ſed ſin
gulas exercent oprationes:ut ſit mirabile uiſu contueri lumina ĩ arce capitis fixa
& ſibi & reliquis corporis artubus ducatum præſtare. Quanta celeritate mira
bili imperio uoluntatis abſque ulla:aut rationis tarditate ſenſus omnes obſequã
tur:ut inſtar ſimphoniæ omnis corporis compago inſtructa uideatur difficile eſt
dictu.Maxime autem in cõſono quinque ſenſuum exercitio : ratio proportionis
& menſurę conſtare uidetur.Sicut enim armonia gaudet temperatione neruorũ
congrua:ac inter ſe equaliter diſpoſita quã omnino diſſolues:ſi a lcius neruos in
tenderis:aut relaxaueris(ut par eſt)res in propatulo habetur. Similiter in lyra:
aut in phidibus:cum aliquid interceptum:aut relaxatum eſt:omnis canendi ra/
tio turbatur.hoc omnes iudicant:niſi forte qui audiendi munere carere uidentur
Ita in corpore humano:Cum pars aliqua mẽbrorum duxerit uitium deſtrui op/
tet uniuerſa coruptiſque omnibus atque turbatis:occidere ſenſum:eamque mor
tem uocari.Verum profecto cum nihil ſit in tanta rerum uarietate:quo tantum Ariſtoxe/
gaudeat animus noſter:q̃tum armonia & numero.Probe. Ariſtoxenus muſicus nus muſi
idemque philoſophus dixit mentem omnino nullam:ſed quia armoniam in phi cus

Armonia dibus & ex conſtructione corporis & compagibus uiſcerũ: Vim oẽm ſentiẽdi exiſtere. Muſici enim inteſionẽ concẽtũq; neruorum integros modos ſine ulla offenſione conſonã eã armoniã uocãt. Voluit igit̃ animum ſimili ratiõe cõſtare in homine. quia contionis modulatio conſtat in phidibus. ſ. ut ſingularum corporis p̃tium firma coniunctio membrorumque oĩum cõſentiẽs in unũ uigor: motũ illũ ſenſibilẽ facit: aĩum cõtinet: ſicut ſunt nerui bene ĩtenti ad conſpirãtem ſonũ. Idcirco pythagoras ex muſicis muneris ueluti ex quibuſdam ſeminariis animam cõſtituit: quem emulatus pl'o: animæ naturã cõgruere numeris concinere ẽt modulaminibus muſice. Eſt porro pythagoricũ dogma ſimilia nõ niſi a ſimilibus ſuis comprehendi proptereaque penes eam oĩum rerum eſſe plenã ſciam: ſimili ſuo ſimilitudinem habentia cõpræhẽdentem. Atq; ipſe etiam plato: hoc ipſum aſſerẽs aĩam ex ominibus iniciis conflauit: ut & ipſorum iniciorũ & quæ inicia ſequunt̃ & prorſus oĩum rerum exiſtentium ſcia eſſet ac de omnibus iudicaret. Denique poſtq̃ cõmiſcuit eã ex his uirtutibus: ex quibus componẽdam putauit: & compoſitum diuiſit in partes: iuxta quaſdam geometricas & archimetricas: & muſicas rationes: Exquo perſpicuum eſt: Cum ſint antiquiſſima inicia rerum eſſentia ſiue ſubſtantia: & hæc duplex: altera indiuidua: diuidua altera: naturaque gemina: diuerſitas longe uetuſtiſſima: cõſtatã aĩam ex utraq; ſubſtantia eadẽq;: & itẽ diuerſa natura ex omibus originibus cõſtare. Ideoq; naturã eius numerorũ naturę maxĩe cõuẽire. hæc pſunctorie pl'o. Cũ igitur nũerorũ inicia & pricipia ſint ſingularitas & itẽ diuerſitas: ſi qdẽ has duas cæterorũ nũerorũ origines eſſe conſtat. qua ratione cõcluditur: aĩam ex duplici cõcreatã ſubſtantia geminaq; natura nũerorũ potẽtiæ cõtinẽtem. Quo ſit ut animus maxĩe ab his ſonoris numeris oĩ modulatione refertis cõmouetur. Solẽt eñi hoĩes ꝓpria negocia negligere: hoc ſuauiſſimo uocũ neruorũq; cõcentu deliniti. Hæc eñi muſica ſiue ĩ uoce tm̃mõ ſit: ut Socrates ait: ſiue ut Ariſtoxenus in uoce & corporis motu: ſiue ĩ his & p̃ter ea ĩ aĩ motu: ut putat Theophraſtus: ꝓcul dubio multum obtinet diuinitatis. Nã niſi grata acceptaq; eẽt illi principi deo qui oẽm mũdũ ſua moderatione regit atque tuetur: profecto cantus & organa ad diuinas laudes celebrandas a ſanctiſſimis uetuſtiſſimiſque patribus inſtituta fuiſſent minime. Legimus ĩ diuinis ſcripturis dauit ãte archã diuini federis: in cythera & choro preclare ceciniſſe. Et non ſolũ noſtri: quib9 diuinus cultus ſemp cordi fuit: Sed gentiles ſupſtitiõibus calentes: ita fieri oporter e cenſuerunt. Fruoni: Ludi ſcenici placandorum deorum cã inſtituti a maioribus noſtris fuiſſent niſi gratus neruorum uocũq; concentus: diis ĩmortalibus extitiſſet: Fruſtra tybicen omnibus ſupplicationihus in ſacris edibus adhiberetur. Nõ ẽt tybicene triumphus ageretur marti: non appollini cithera: non cylenio lyre: non muſis tybie cæteraque eiuſce generis eſſent attributa: non tubicinibus p quos numina placantur eſſet permiſſum: aut ludos publice ſacere: aut ueſci in capitolio: aut patribus in muſeculis. i. idibus iuniis: quo uellent perſonatis tumulẽtiſque peruagari. hominum quoque mentes ipſe (Et epicuro reclamante) diuinę ſuam naturam per cantus agnoſcunt. Denique quo facilius ſufferant laborẽ uel inanis metus depellatur a uectore ſimphõia adhibetur. Legionibus quoque in acie dimicantibus etiam metus mortis claſſico depellitur. Ob quam rem. Pythagoras: ut animum ſua ſemper diuinitate imbueret: prius q̃ ſe ſomno daret: & cum

(Margin notes: Socrates — Dauit — Epicurus)

eẽt expgefactus:cythera ut ferũt cãtare cõſueuerat:& aſclepiades medicus freneticorum mentes morbo turbatas ſępe p ſimphoniã ſuæ naturæ reddidit. Dauid quoq; cythera a ſaule demon pellebat: zerohilus aũt artis medicię profeſſor uenarũ pulſus:richimis muſicis ait moueri. Dorilaus ſcripſit mũdũ eẽ organũ dei: & ipſũ muſica ratiõe cõſtare:ſeptẽq; ſtellas iter cœlũ & terrã uagas:q̃ mortaliũ geneſes moderãt:motũ hr̃e & iterualla muſicis dyaſtematis cõgrua:ſonituſque uarios reddere ꝑ ſua quæq; altitudine ita cõcordes:ut dulciſſimã quidẽ cõcinãt melodiã:ſed nobis iaudibilẽ ꝑpter uocis magnitudinẽ:quã cape auriũ nr̃arũ anguſtię nõ poſſũt. Néo eni ẽ tã ferus:tãq; agreſtis:qui admodũ nõ cupiat cõcẽtu oblectari auditũ. Propterea cũ Temiſtocles in epulſis recuſaſſet lyrã:habitus eſt ĩindoctior:gręci id oẽs diſcebãt:nec qui ea tẽpeſtate neſciebat:ſatis excultus doctria putabat:ob id epaminũdas gręcis phidibus pręclare ceciniſſe tradũt. Socratẽ quoq; etate cõfectũ eiuſmodi artis diſciplinã diſcere nõ deſpauiſſe palã ẽ: quo nullo mẽtis cultu carere uiderẽt. Tanti eſt deus imortalis uocũ neruorũq; cõſonãtia: ut quæ ſenſũ oĩo carẽt ab equalitate armõicaq; proportiõe impulſe uitalẽ ſpiritũ ſumpſiſſe uideãt. Teſtis eiuſcerei ẽ oĩum mater expiẽtia Cytaredus q̇ſpiã ſiue thimoteus ſit ſiue quicũq; uelit alius:cũ neruos bene itẽderit: & ad cõſpirãtẽ ſomnũ cõperiẽdũ admodũ modulauerit:ita ut nihil iterceptũ relaxatũq; ſit:ſed oĩa examuſſim:quo maxĩe armonica tẽpatio auribus gratiſſima ſerpat:cytherã hãc ſic bene cõſtitutã ſiue lyrã ponat ſup ſtratũ:aut mẽſas:& neruis ſtipulã ſupponat. Accedat orphe9:Cui9 i ludẽdo tãta fuit dulciſſima ſuauiſſimaq; melodia: ut cerberi imãitate ſubacta ꝑſpinã raptã ſibi reſtituẽdã ĩpetrauit:& lyrã aut cytherã icõſonã ad debitã cõſiſtẽtiã arte & iduſtria reducere curet: Cũ uẽtũ fuerit ad perfectam uocũ cõſonãtiã & armoniã. Tãgat orpheus ſuã:aliã thimothei nemĩe tãgẽte: paleã agitat:dictura ſi uoces exprimere poſſet me cõſanguineã:ac uerius germanã:cur itactã reliquis. geſtire quippe uidet:i alterius cõcẽtu. Hoc efficit cõueniẽtia: ſimile eni attrahit ſuũ ſimile inquit pythagoras. Idem & plato. Quid de delphinis loquar:nonne capti ſuauitate cõcẽtus atque dulciſſimo modulamie illecti: Arionẽ cytaredũ inſignẽ nautarũ dolo circũuẽtum:inter furẽtes eſtus:ac reciprocantes undas:ueluti ſcapha nõ fluctu ueheret:leui ſalo i littore ſaluũ atque icolumẽ:poſtea apud corinthũ ſuæ ꝑfectionis exitũ exponere curarunt. Nec ab re tanta de cõſonãtia ꝑſtrixi. Virtus igitur organica:uel elemẽtorũ iniciis cõſtituta:cum in quadã armonia & cõmẽſuratiõe conſiſtat:ab excellenti ſenſibili attenuatur & corrũpitur ſicut obtutus ab ſuperabundanti lucido:& auditus a fragoris magnitudine diſſipatur. Idcirco diſſipabilem atque mortalẽ ſubſtantiam habere neceſſũ eſt: Quæ uero ſui magnitudine non debilitãtur:ſed uigorantur:non lapſantur: ſed fortificantur. Non remittuntur ſed intenduntur:ſunt omnino imortalia animus ſi quidem non horret:non abnuit ueritatis exceſſum: ſed oblectatur quieſcit: & miris afficitur gaudiis. Conſequens eſt ipſum immortalem atque eternũ eſſe (Nullus enim animo ſuauior cibus q̃ primę & ſummę ueritatis cognitio) in cuius aſpectu acies luminum non torpet:ſicut uiſus uirtus armonica a ſolis luce uſque adeo hebetatur:ut uix diem inſuetum ferat. Hanc Ariſtotiles argumentationem pertractauit in libris quos de anima titulo inſcripſit. Quam ſi quis prorei ueritate rationem quadraret luculentiſſime animorum immortalitatem habe

pythagoras

Aſclepiades medicus

Thimotheus

Orpheus

Delphius ſuauitate concentus capi.

ret. Huic iuiolabili ſniæ: quã fide tẽuerũt oẽs orbis ſtatus: ois itẽ reſp. ois dẽiq; ui uendi modus: aduerſari ſolet ꝙ i diuis lris tritũ habet̃: ſi corpa beatorũ oi ſole in celeſti patria eẽ ſplẽdidiora: iſthuc ipſũ chriſtus diſcipulis in monte tabor oſtẽdit cũ iſtar ſolis facies eius reſplẽduiſſet. Quã uidẽtes ſtupoꝛ & ꝑnimia admiratõe cõ moti exanimes humi ꝓcũdebãt quos ueluti quidã idulgẽtiſſimꝰ paterfamilias: magna pietate erexit i pedes: ac iterdixit eis: ne quouis pacto ꝓmerẽt: quæ ꝓſpe xerãt. Clarũ tñ ẽ ex geſtis chriſti: quæ i archanis diuinarũ lrarũ cõtinẽtur: eos ab i credibili atq; corpis excellẽtiſſima luce læſos nõ fuiſſe: nec eorũ oculos ab lucis i mẽſitate diſſipatoſ: cuius oppoſitũ magno ſatis uerborũ apparatu docuit ariſtote lis ratio: quid ariſtotelis ratio: ymo oium rerũ genitrix natura. Facile ẽ itaq; no bis ſuſcepto hoc negotio hos reuicere: quibus ueritas ſemp ꝑcæteris amicior fuit Lux eni ſolis: uel ob occultas quaſdã atq; mirabiles opatiões: uel ob idefeſſã atque phemnẽ agitationẽ: caloris ẽ generatiua: Cuiuſuis ẽ humores cõglutiatos diſſol uere atq; penitus diſſipare. Quid mirũ igit̃ ſi pupilla & uiſus acies ab excellẽti lu cido corrũpat̃: cũ eni cõtrariis bellũ iditũ ſit: & qdẽ ſic: ut ſeſe & abigãt & mutuo corrũpãt. ñ lux ipſa ſolis: aut ſtellarũ obtutũ labefacit: ſed caliditas ipius ex motu generata. Gẽmarũ ãt radiatio: nõ lædit oculos: nõ uiolat: nõ diſſipat: ſed magis in earũ ꝓſpectu uiſus admodũ oblectantur. Igitur cũ unigẽitus dei filius a ſuis cul toribus pati & cruci affigendus eſſet: ne remiſſiores plus ſolito: ob caſũ ſuæ uitæ eius diſcipuli redderentur: Statuit nõ expreſſam: ſed adumbratã ſui corporis glo riam oſtentare: quibus ſi illudi uenenatis ſputis: pollui: conuiciari probrum uide retur delibata i mõte tantis per alterius ſeculi felicitatis guttula in ſpem futuræ re ſurectionis erigerentur. Non offendebat igitur mirabilis atque ſupercæleſtis illa lux uiſus aciem: ꝙ calore diſoluente carebat: ſed ingentem uoluptatem miniſtra bat: Idcirco non corrumpebatur oculorum armonica & conſona equalitas: ſed magis ac magis illiciebatur. Eiuſce rei teſtis eſt petrus: qui tanto ardore ex hac lu cis immenſitate ſuccẽdebatur: tanto uidendi oblectandique flagrabat deſiderio: ut cæteris tumulentus uideretur. Non tantum meri bibendique Bonoſo impera tori fuit cure. In cuius laudem Aurelianus ſæpe dicebat. Non ut uiuat natus eſt Bonoſus: ſed ut bibat: quãtũ petro illa frui uoluptate cæleſti. Idcirco ſui ſtatus ob litus ſe nactum iri felicitatem abſque mortis inclemẽtia ratus: Exclamans ueluti amens dixit: Domine bonum eſt nos hic eſſe. O præceps & importunus amor: ẽ enim eſtaſim faciẽs (ut inquit dioniſius) propterea falſo gloriæ ſplendore petrus agitatus: ueram animorum beatitudinem in hoc tetro atque obſcenitatum refer to ſeculo conſiſtere putauit. Quod q̃ a uero alienum ſit: rerum uiciſſitudo atque deperitio liquido oſtentat.

Petrus

Impatores Bonoſus Aureliãus

Quod deſiderum immortalitatis conſequendæ humanis mentibus inditum eſt argumentium perpetuitatis animorum. Cap. xiiii.

LIcet intellectus operationes a corpis mole ſecluſe ingenuis mentibus immortalitatem oſtendant: ſicut immerſio defectibilitatem equum tamen cenſeo: hominum comunem appetitionem: quæ cuiuſdam diuini oraculi in pleriſq; rebus locum habet: in medium adducere: cuius tãta uis: ut fruſtra eē nõ poſſit. Sẽſit hoc Ariſtoteles. Sẽſit & Aueroys: Senſit & omnium phyloſophantium dogma. Si enim deus & natura in paruis minimiſq; rebus ocioſum nihil relinquant: & ſolis intellectualibus naturis hæc imortalitatis cupiditas inſerta ſit quã uanam eſſe prohibet naturæ inſtitutor. Conſequẽs eſt animum immortalem eſſe. Hoc impulſu agitati ſummi illi phyloſophi nulla cogente neceſſitate: aut uiolentia: dixerunt corpora aimantium fore q̃doq; peritura: Nam cum ex regionibus diſiunctiſſimis loco & poſitiõe differentibus locatorũ uarias affectiões ſeu appetitiões arguamꝰ: pariter ex rebꝰ diuerſarũ ſubſtãtiarũ cõſtitutionẽ faciẽtibꝰ: ruinã atq; iteritũ ſignificamꝰ: humanum corpus ex leui igne aut craſſo aere fabricatũ cõſtat: quorũ cupiditas ẽ i ſublime ferri: ex aq̃ itẽ & terra: quorũ uoluptas ẽ deorſũ niti. Trahit igit̃ queq; ſua uoluptas: inq̃t poeta neceſſum ẽ ſic ellaboratũ ac ad diuerſa diſtractnm aliquando interire. Hoc ſane argumento uſi ſunt ſacri doctores: ad ſapientiam atque beatitudinem inſtitutum hominem fuiſſe probandum: omnes equidem (natura cogente) beatitudinẽ expetere uident̃: quã conſequi nemo mortalium poſſet niſi hũanis corporibus ſupeſſent animæ. Quod Auguſtinus docuit nimium carpens: qui populũ ro. proſcripſerat: cuius ridiculoſa commẽta hæc fuerũt. Hiſtrio quiſpiã facetiſſimus: cũ cereri: bacho atq; ueneri corpus ſuũ conſecraſſet: obliguriſſetq; oĩa (Sunt.n. plerunq; rerũ profuſores: nihil aut penſi: aut moderati habentes) grauaturq; ere alieno: quod diſſoluere creditorũ uis urgelat: alioquin i obſcurũ carcerẽ detrudere curarent: quo ad uſq; omne debitũ ꝑſoluiſſet: tẽporis dilationẽ propẽſius expoſcit: uimq; oẽm in futurum ſuſpẽdit. Fide creditoribus data: urbẽ proficiſcit̃ & ſui ordinis atq; loci plurimos co queſtu uberrime uictitãtes cõpercens: fortunã ſuã ſibi aduerſam cõ ſociis ꝑdit: orat atq; iſtantius obſecrat: ne in tãto rerũ diſcrimĩe: atq; anxia calamitate icĩdere ꝑmittãt paulũq; ſibi liceat uti igenio ſuo: excenſu oppare cõuiuũ apud cauponẽ extruere: nihilq; uini ruffi appoſiturũ menſis: ſed aut creticũ: aut leſbium: aut rhodium pollicit̃. Scurre atque lecatores inſigni paraſito cædunt: pariterque illi aſſociati in forum egenum hyſtrionem nihil præter dentes famelicos habentem: ut fortunam denuo experiretur deducunt. Ad tantæ rei minorum nebulonumq; ſpectaculum ſtudio properabat popl's a rectis auribus aſtabat ſe quicquid clã in eorum pectoribus clauſum erat: reclauſurũ populo pollicetur. Mobili fama oĩum ora cõplentur: numẽ q̃ddam ſperant ab alto demiſſum. Tum ille aſſem parate & aurea uerba eternitati mandãda accipite. Omnes q̃ppe qui i hac corona adeſtis: care uẽdere: uiliuſq; emere flagratis: quẽ Auguſtinus inſectator oſtendẽs re ipſa mentitũ fuiſſe. Quot ea in expectatione erant q̃bus nulla: aut emendi aut uẽdendi cupiditas iceſſerat. Sed ſi romanis ipſis dixiſſet: omnes beatitudinẽ expectitis: uerũ procul enunciaſſet. Eſt eñi in præcordiis complantatũ atque inſertum hoc celeſte munus immortalitatis: quod ad ſe ita mortalium mentes rapit: ut nemo uix ſit: qui non certe plurimum diligat: immo amara aſpera grauia quæque ferenda ſunt: ut beatam uitam nanciſcant̃. Hæc autem uita præſens & corporalis beata eſſe nõ p̃t: q̃a malis ẽ ſubiecta per cor-

Ariſtoteleſ
Aueroys

Poeta

Auguſtius
Hiſtrionis facecia

Auguſtius

pus. Epicurus deum beatum ac incorruptũ uocat qa ſempiternus: nec aliter quicquid exiſtimari beatum ꝑt: niſi qđ eſt immortale. Sola inquit imortalitas: ut inquit Firmiaus beata ẽ: qa corrũpi ac diſſolui non põt. Huius. n. uitæ appetitio tanti eſt: ut oĩa a deo creata (ratiocinabili uirtute) eſſe appetãt: Nõne aĩalia oĩa etiam iratiõnabilia: qbus cogitandi atq; diſcernẽdi munus minime impẽſum ẽ: ab imenſis draconibus: uſq; ad minutiſſimos uermiculos: ab elephantũ ꝓceritate ad uſq; culices & lendies interitũ fugere cõtuemur: Agnus qui lupũ non nouit nõ ne quadã occulta uirtute inimiciter fugit: ut uitã tueatur ſuã quã a lupo cognoſcit (natura docente) inſidiatũ iri: Nõne arbuſta omneſq; fructices: quibus nullus ẽ ſenſus ad uitãdã pniciẽ atq; euulſionẽ alicui terræ radices figunt. Nõne deorſum grauia atq; põderoſa elemẽta: ſurſum leuia agitanť: quibus in locis unũ qđq; eius naturã ſaluat atque tueť. Quid igiť mirũ ſi homo ſemp uicturũ ſe ſperet: q̃do & hæc in becilliora lõge contra interitum renitent atque acerrime pugnẽt: ut fiant immortalia. Quis adeo excors ut ita rem ſeſe habere non cogitet. Quorſum ſummi illi uiri diuiciis atque fortunis omnibus referti neceſſariorum atque dulciſſimorum pignorum immaturam mortem equo animo tuliſſẽt: niſi eos ob uirtutũ inſignia: aut immortales effectos: aut ad inclitas cœlicolarũ ſedes cõmigraſſe: & crederẽt & ſperarẽt. Inſedebat etenim priſcorũ mẽtibus uetus elogiũ i oĩ euo celebratũ: quo quiſq; moueť ut uirtutem colat: illã complectať ꝙ ſua mercede fraudari eſt oĩo impſe: eius autẽ ẽ ſummũ bonum oĩbus ꝓpoſitũ. Hac igitur ſpe: actus Socrates poculũ læſale ultro libauit. Et cato: ut meliores ſedes ſibi ipſi uẽdicaret ꝓpriis manibus ſe uiolauit. Et ſi ueterũ auctoritate ad id tenendũ moueremur: multos claros principes opponerem: quorum uirtute: romanæ atq; extruere micant hyſtoriæ omitto decios: brutos: catones: Scipiones: Paulos: Marcellos: quorum non minor in morte: q̃ i bellis uirtus enituit. Nec tã facile aĩas ꝓieciſſent: niſi ſe imortalitatẽ conſequi putaſſent. Nõne hac fama futuræ beatitudinis agitatus Anaxagoras: filii obitum magnanime tulit: quo audito paulum ſe continuiſſe ferunt. Inde ad auditores conuerſum dixiſſe. Nihil mihi inexpectatum. Sciebam enim ex me natum mortalem genuiſſe: oratio profecto digna phyloſopho: eaque animi magnitudĩe quã ex rerum cõtemplatione eſt conſecutus. Non enim ſummum bonum in diuitiis: non in imperio: ut cæſar: Non in honoribus: non in pulchritudine: aut corporis robore: nõ denique in obſcenis uoluptatibus: ſed in animi probitate nulla perturbati moleſtia rationis contemplatione ponebat: quibus rebus facilius poſt mortem: q̃ in uita ſe frui poſſe arbitrabatur. Pericles non impari laude fuit nam amiſſis duobus filiis adoleſcentibus: nullis lachrimis fuſis priſtinum uultum ſeruauit. Simili grauitate uſus fuit. Dioniſius ſiracuſanus. Q. Marcius emulus ſuperiorum gloriæ: filii obitum: de quo uniuerſi ciues ſummam ſpem acceperant: magna animi moderatione tulit. Fecit hoc idẽ. M. Horatius puluillus xenophon: Antigonus Rex. L. Paulus. Cornelia. Sancta melania (teſte hyeronimo) & ſic de aliis: quos ſtudio ꝑtermitto: ne in caudam oratio nimis excreſceret. Nunq̃ ii tanta mentis conſtantia fortunæ uiolentos impetus tolleraſſent niſi loca pacis atque iocunditates eos poſſidere putaſſent. Quod honeſta ſatis indorum conſuetudo luculentiſſime demonſtrat.

Item & Trachie illa natio: merito ſibi laudem ſapientiæ uendicauit: quæ ut Heſiodus ait natales hominum plangens: gaudet i funere illos quippe ad curas

Socrates
Cato
pericles
Dioniſius ſiracuſãus
Mos trachie

erumnas generatos doleant illius regionis hoíes:hos ad beatitudinem rediſſe gra-
tulentur: illos ad ſeruitutem ueniſſe ingemiſcant:hos ad libertatem regreſſas geſti-
ant:illos ad patibilitatē. Hos ad incorruptionem eſſe generatos. Igitur cum aius na
turali cupidine in uitā tēdat:mortemq; ꝑhorreſcat:nec fruſtra hūanæ affectiōes affi
xe cordi ſunt:cōſequens ē:ut finē conſequant̃ ſuū. Si uero mors eſſet & aiæ & cor-
poris inerritus:Fruſtra beatitudo:Fruſtra chriſti paſſio:Fruſtra & laborum aſſidui
tas: cum mercede careat & omni bono. Erit igitur animus immortalis.

Argumentum ex phedone platonis ſumptum quo probare ex carētia initii mo- plato
tus animum fore immortalem. Capitu. xy.

LAnguebat mētis egritudie hūanū genus:& uario morbo ignoratiōis
laborabat īgeniū: anteq̄ pl̄onis magniloquētia phyloſophiā īperfectā
atq; incultā illuſtraſſet. Sed cū multos errores & aiorum ī natura cō-
periſſet: opepræciū ſibi uiſū fuit:in cāpum deſcēdere & ꝓ rei dignitate
aduerſū epicurū. Dicearchū & reliquos eiuſdē factiōis uiros arma cor
ripere: idcirco phedonem pene diuina uoce inſtituit ſcribere:ī quo ſacra illa Socra
tis colloqa:priuſq̄ euita migraret receſere curauit:ex qbus paucula excerpſi(digni-
ora tamē memoratu)q̄ Cicero nr̄ ī primis. Calcidius. Macrobi9:Firmianus latina
fecit. eorū uis hæc eſt. Oīs aīa eſt īmortalis:quia qđ ſꝑ mouet̃ ſꝑ in uita ē:at uero qđ
aliud mouet aliunde ſumpta uirtute motus:cām mouēdi patiens:cām quoq; uiuē-
di patiat̃ neceſſe eſt. Solū igit̃ qđ ſeipſum mouet:uel qđ nunq̄ motū ſuū deſerat:
nunq̄ mouere ſe deſinit:quin cæteris ēt:quæ motū ex natura ſua nō habent:fons &
initiū motus fit. Initiū porro ſine ortu quecunq; gignunt̃ ex inicio creant̃. Ipſum
porro ex nullo inicio. Nam ſi ex aliquo initio nō erit iniciū:quoniā cuncta quæ gi
gnuntur ex inicio ſint oꝑtet:& qui caret generatiōe caret etiam morte:quippe ini-
tio ſepulto:neq; ipſum ex aliquo reparabitur:nec q̄cq̄ ex eo. nimirū enim ex inicio
quæ ſunt in generatione ſubſiſtūt. Sic ergo motus q̄dem inicium quod intimo mo
tu mouetur hoc porro:nec naſci:nec mori fas eſt:aut oē cœlū omnemq; gēituram
labefactatam conſiſtere neceſſe eſt: nec ullum remedium fore quo demumq; mo-
ueri conſeruationis rerum exigat cauſa recitetur:quare oſtenſa immortalitate eius
qđ ex ſe mouet̃:animæ mentiſq; immortalitas reuelata eſt. Oē enim corpus quod
quidē habet ītra ſe motuum uigorem cū aīa eſt qđ uero extra ſine anima ſiquidem
hæc aiæ natura ſit. Quod cum ita ſit apparet aīam ſolam fore: q̄ ex ſeipſa moueat̃
ꝑpeaq; poſitā & extra ortus īterituſq; neceſſitatē. Qđ argumentū demōſtraret:ſi ꝓ
batū fuiſſet aīam ex ſe & a ſe moueri. Hac. n. ī fide nō recepta:debilia ſūt oīa quæ ſe-
cuntur. Sed hinc ſtoycorū quidē accedit aſſenſio. Ariſtotiles uero non adq̄eſcit:ut
aīam non ſolum ex ſe non moueri:ſed nec moueri quidē penitus conet̃ aſſerere. Ita
enim calidis argumentatiōibus aſtruit:nihil ex ſe moueri:ut & ſi aliquid facere hoc
concedat: aīam tñ hoc nō eſſe confirmat:ſi. n. aīa inq̄t pricipiū motus ē: doceo nō
poſſe pricipium motus moueri:& ita ſūctus diuiſiōe quadā:alcius īgreditur: ut pri
mū doceat ī rerū natura:eē aliq̄d īmobile:deīde hoc eē aīam tēptat oñdere: Qđ ſi ī
phyſicis uere ꝓbaſſet:nihil ad patrociniū pl̄onicæ ſectæ relinqueretur. Neq; enim
tam immemor mei:aut male animatus ſum:ut ex ingenio meo:uel Ariſtoteli reſi-
ſtam:uel aſſim Platoni. Verum cum ſuperior argumentatio:mutis quoque animā
tibus immortalitatem daret addidit: ut hāc effugeret cōitatē fieri nō poſſe:quin ſit

īmortalis aīus humanus: cuius mirāda ſolertia inueniēdi & celleritas cogitandi: facilitas pcipiendi atq; diſcernēdi: & memoria p̄teritorū futurorūq; prudentia: & artiū plerumq; innumerabiliū ſcia: qua ceteræ carent aīantes: diuina & cœleſtis appareat: quia & origo aī qui tanta capiat: tanta contineat: nulla reperiat̃ in terra: ſi qdē ex concretione terrena nihil hēat admixtū: ſed neceſſe eſt in terram reſolui qd ē in hoīe pōderoſum & diſſolubile: qd autē tenue & ſubtile: id uero eē īdiuiduū a domicilio corporis uelut a carcere liberatū ad cœlū & naturā ſuam puolare: hæc fere plonis collecta breuiter a cicerone ī catone maiori: & a Firmiano: quæ receſui: ut uiri p̄ſtantia atq; dignitas effulgeat.

Quod heraclitus phiſicus eodem fundamento nixus per prīcipium motus probat animorū īmortalitatē. Capitu. xvi.

HEraclitus phyſicus: cū iſtas ſegetes maturauiſſe aīaduerteret & iā manus meſſorū expoſcere: ipſam & metere & legere p uirili portiōe adortus ē. Is cum naturā ſpiritus aeri īdagine pſcrutari ppenſius cuperet: uaporem oīum aīatorum inicium conſtituit quē a natura ſpiritus nullo pacto diſiūxit: cū quoq; oibus rebus īcorporaliſſimū atq; ſua tenuitate intimū: penetratiōiſq; maxīe fore arbitratus ē hunc ſpiritū mobiliſſimū: & mouere quidē p ſe: & moueri affirmat cuius rei exēplū eſt: q ſp ſua mobilitate fluit iſtar amnis ad hūiliora deſcendētis: q̄uis a nullo pximo mouēte immotū īpellat̃. Id aūt qd p ſe & nō ex accidenti aliquo agitat̃: ſui motus origo eſt (Eſt. n. cōnaturale atq; ſibi mouere cōſubſtantiale) Q d ſecus eēt: ſi mouere caſu aliquo ſibi obtigeret. Poſſet. n. nō mouere: cōſequēs eēt ut aīal īteriret q̄ primū a motu uacaret: pmanēte co: quo ſtultius nihil dici poteſt: ſaltē ob cordis motū & ſpiritus: quo uehit̃ uita & uirtus p corpus: credidit. n. minorē mundū inſtar maioris & regi & agitari: ī quo non ſolū ſtelle uage: ſed cœlorū globi: atq; ſtellarū fixarū natura: ī primū motū ceu ī cauſam uniuerſalē reducunt̃ quē a nullo p̄terq̄ a ſe ipſo moueri cōſtat: q nō aduenticio aut pegrīo motore agitat̃ ſed a ſe: & nō aliunde mēdicata poteſtate: igit̃ illi motori eēntiale erit ſibi mouere: cōſequēs ē: ut abſq; ullaītermiſſiōe ſp moueat. In aīali uero qd minor mūdus appellat̃: ſimiliter cōperit̃. Ad agitationē qppe cordis: mouentur uitali motu: oēs corpis artus: igit̃ mouere ē cōnaturale ei qd agitat̃. Et idcirco primū & p ſe mouēs ē cor: ex accidēti uero cætera mouēt̃: quæ ueluti ī radicē a qua pfluit oīs agitatio reducunt̃. Mouēs. n. ī ſupiori orbe ē oīo eternus: & incorruptibilis: qa origie motus caret: qd autem a ſe pellit motus initium: pellet utiq; & exitum Quid aliud ē illud eſt niſi immortale & incoruptibile: Pariter fit & in minori mundo: q caret prīcipio motus: utiq; & fine huiuſmōi eſt anima igitur ē īmortalis. Patet itaq; in platonis ratiocinationem heraclitum luculenter atq; aperte incidiſſe.

Argumentum ſumptum ex libris diuinarum inſtitutionum Firmiani Lactancii quo perſuadere curat animorum perpetuitatem. Capitu. xvii.

MEmini me iugiter codicem hyeronimi de uiris illuſtribus lectitaſſe: in quo licet Firmiani eloquentia admodum magnifaciat: non prætermiſit tamen laudes diuinarum inſtitutionum: quas fortiſſime contra gentes ſcripſit: ut errores hominum atq; falſas ſacrilegaſq; religiōes ſubuerteret: quibus euulſis: ueram ſapientiā quā nemo nouit: nemo adinuenit: niſi qui diuinis inſtitutis mancipatus fuerit cordibus mortalium inſere

ret:& cum ſeda hac opinatione iam orbis primiores reſperſi eſſent:quibus ſummū bonum:aut diuicias:aut uoluptates:aut honores uiſum eſt:hac raciotinatione accerrime aduerſum hos homines abdicatos:inuectus eſt:eius quidē argumētatiōes ſunt quæ ſecunt̃.Cū ſapientia quæ ſoli hōi data eſt:nihil aliud ſit q̃ notitia dei: apparet animam non interire:neq; diſſolui ſed manere in ſempiternum: quia deū qui ſempiternus eſt: & querit & diligit:ipſa cogēte natura ſentiēs:uel unde orta ſit:uel quo reuerſura. Præterea nō exiguū immortalitatis argumentū eſt ꝙ homo ſolū celeſti elemēto utitur:Nā cum rerū natura his duobus elemētis:quæ repugnantia ſibi & inimica ſunt conſtet igne.ſ.& aqua:quorū alterū cœlo:alterū terræ aſcribitur: Cætere aiantes quia terrenæ mortaleſq; ſūt:terreno & graui utunt̃ elemēto:homo ſolus ignē in uſum habet:q̄d eſt elementū leue celeſte:ea uero quæ ponderoſa ſunt ad mortē deprimūt:& quæ leuia ſunt:ad uitā ſubleuant quia uita ī ſummo ē: mors in imo:& ut lux eſſe ſine igne non poteſt:ſic uita ſine luce:Ignis igit̃ elementū ē lucis ac uitæ: unde apparet hominem qui eo utit̃ immortalē ſortitū eſſe cōditionem quia id illi familiare eſſe:q̄d facit uitam. Itē uirtus quoq; ſoli hōi data ē:magno argumento eſt imortales aias eſſe quæ non erit ſm naturā ſi anima extinguitur: huic .n. p̄ſenti uitæ nocet non uita iſta terrena quā cōem cū multis animātibus ducius: & uoluptatē expetit:cuius fructibus:uariis ac ſuauibus delectatur: & dolorē fugit cuius aſperitas naturā uiuentiū acerbis ſenſibus ledit & ad mortē p̄ducere nititur: quæ diſſoluit aiantem.Si ergo uirtus & prohybet his bonis hominēq; naturaliter: quæ naturaliter appetunt̃:& ad ſubſtinenda mala īpellit:quæ naturaliter fugiunt̃ ergo malum eſſe:uirtus erit inimica naturæ:ſtultumq; iudicari neceſſe eſt:qui eam ſequitur:quoniam ſeipſum lædit & fugiendo bona præſentia & appetendo quæ mala ſine ſpe fructus amplioris:Nā cū liceat nobis iucōdiſſimis frui uoluptatibus: nōne ſeſu carere uident̃:ſi malū ī hūilitate ī egeſtate:ī cōtēptu:ī ignominia uiuere:aut ne uiuer̃ q̄dē:ſed dolere:cruciari:mori: & q̄bus malis nihil amplius aſſeq̄mur:quo poſſit uoluptas amiſſa pēſari.Si āt uirtus malū nō ē:facitq; honeſte q̄d uoluptates uitioſas turpeſq; contemnit:& fortiter ꝙ nec dolorē nec mortē timet ut offim̄ fuet. Igit̃ maius aliquod bonū aſſequat̃ neceſſe ē q̄ ſint iſta q̄ ſp̄nit. At uero morte ſuſcepta:q̄d ulterius bonū ſpari pōt niſi eternitas: idcirco q̄a ſolus hō capit uirtutē: ſol9 utiq; capiet & imortalitatē:q̄ ad corpus retorqueri nō pſſūt:cū ſit ībecillimū:ſed ad animam:cuius origo celeſtis eſt:hæc ſunt mea ſententia uehementiora argumenta:quibus perſuaderi poteſt immortalitas ipſa:Nunc ſupereſt teſtibus roborare:ut omni ſole lucidior ſit:quod dicere inſtituimus.

Q̄d ſapiētū teſtimonia ī hac re couenīētia arguūt aiorū imortalitatē. Ca.xviii.

SAtis equū(mea lōge ſnīa) cēſeo diligētiſſime phyloſophorū xp̄ianorūq; rōnibus q̄dratis:illos citare teſtes:quorū ope p̄ſens ꝓuincia maturet̃:Nec q̄ſpiā mihi ſucceſeat:ſi ſecū dū eorū antiq̄tatē ſerio nō cito: cū hunc laborē tēporū ſcriptoribus reliquendū ſtatueri:ſed quo ordie uelit in cāpū deſcendāt. Satis nobis erit:ſuo teſtimonio ueritatem abditam in lucem edere: ut multo locupletior ſit inſtitutum:tantis doctiſſimorum hominum copiis:tātis denique præſidiis illuſtratum. In prima nanque acie poetarum licentia audienda eſt. Accedet deinde phyloſophorum grauitas:q̄bus con comitabitur uetus teſtamētū. Poſtreo chriſtianorū agmia exſoluet. Ingēio q̄ppe

Teſtes immortalitatis

ſi polerem:aut grecula facũdia calerem:ciere eos nõ fuiſſem ueritus: pœnes quos: poetarum palma optimo iure delata eſt. Quis enim neſciat poetam in buccolicis & in ſexto & in quarto græcos emulatum fuiſſe. Sed miſſa iſthæc faciamus. Ad

poeta

noſtros uenio:quorũ ſæpe dicta in buccã ueniũt imprimis ingenioſus ille poeta nobis occurrit qui tranſformationũ egregiũ & plenũ ſpiritu opus conſumaſſet:ſuoſq; cõgeſtos labores non uetuſtate perituros:ſed uoluptate atq; diſciplina ſemp uicturos

Ouidius

i calce hos cecinit uerſus. Iamq; opus exegi:qđ nec youis ira nec ignes. Nec poterit ferrum nec edax abolere uetuſtas: Cũ uolet illa dies:quæ nil niſi corporis huius:Ius habet:icerti ſpatiũ mihi finiat eui. Parte tamẽ melior mei ſup alta perhemnis. Aſtra ferar nomẽq; erit indelibile noſtrum. Eandem ſententiam aliis quoq; uer

Lucretius

ſibus dedit lucretius dicens. Cedit idem retro in terrã qđ fuit ante eterna. Sed qđ miſſum eſt ex etheris id rurſus cœli fulgẽtia tecta receptant: qđ eius dicere nõ erat: qui aĩas cũ corporibus perire diſſerebat:ſed uictus ẽ ueritate:& imprudẽti ratio uera ſubrepſit.

Tragicus

Tragicus i trohas multiſq; aliis in locis hãc immortalitatẽ preſſis manibus tenet:i eo preſertim loco. Priami aĩam in cãpos heliſeos incolentẽ deſcribit. Felix priamus dicimus oẽs. ſecum excedẽs ſua regna tulit nunc heliſii nemoris tutus erat i umbris: Interq; pias fœlix aĩas hectora quærit: Lucanus:

poeta

Statius poeta cũ infernum & aĩorum uarium ſtatũ deſcribant:nihil aliud agũt (mea ſnĩa) niſi & bonorũ præmia & malorũ ſupplicia docere. In ſexto qppe ex animi ſnĩa. Quiſq; ſuos patitur manes exinde p ampliũ. Mittimur heliſeũ & pauci leti arua tenemus: Donec longa dies pfecto tẽporis orbe: Cõcretã exemit labẽ purũq; reliqt: Ethereũ ſenſum atq; aure ſimplicis ignẽ: Has oẽs ubi mille rotã uoluere p annos: Lætheũ ad fluuiũ deus euocat agmine magno. ſ. imemores: ſupera: ut conuexa reuiſent. Rurſus & icipiant i corpora uelle reuerti. Quæ iſta cupiditas re uniõis: ſi aĩus deperiret.

philoſophorum grauitas

Ad phyloſophos autẽ uenio ante pherechidẽ ſyrum de aĩorum imortalitate modulate publiceq; diſputaſſe legitur nemo: eius diſcipulus pythagoras ſanius ſui pceptoris diſciplinã tũ rationibus: tum inſtitutis ampliauit. Is cũ erotomates in luxuriam p lapſos animaduerteret: eos ſummo ſtudio: omni déiq; cura: his & multiſq; aliis uerbis ad frugalitatis diſciplinã reducere curauit.

pythagore dyſticon Corpe depoſito cum libad ethera perges Euades hominum factus deus etheris almi

O genus attonitũ gelide formidine mortis. Quid ſtigia. Quid tenebras: & nomen uana timetis. Materiem uatum: falſique pericula mundi: Corpora ſiue rogus flamma ſeu tabe uetuſtas. Abſtulerit mala poſſe capi non ulla putetis. Morte carẽt aĩæ ſempq; priore relicta: Sed e nouis domibus uiuunt habitantque recepte: Ipſe ego nam memini & troiã tẽpore belli. Panthoides euſorbius erã cui pectore cõdam. Heſit in aduerſo grauis aſta minoris accide. Cognoui clipeũ læue geſtaminæ noſtræ. Nuper ab antheis tẽplo iunõis i argis. Oĩa mutantur: nil interiit: errant hinc illuc & quoſlibet occupat artus. Spiritus eq; feris humana in corpora tranſit. Inq; feras noſter nec tempore deperit ullo.

Empedocles plotinus porphirius Origenes Socrates Ex phedone plonis

Hunc plerique ſecuti fuerunt præſertim empedocles: qui ait animos non naturam modo agreſtem & feram ſortiri: ſed etiam formas uarias. Senſit hoc idem plotinus. Senſit & porphirius. Senſit & origenes: quibus uiſum fuit non interire animas cũ corpore. Sed de corpe i brutum aĩal migrare: ob id imortalitatẽ docuerũt. Socrates cũ ſuppremo uitæ die de animorum eternitate plurrima diſputaſſet: ad mortis tollerãtiam conſtantiſſime animatus: auditoribus ſuis moriendi cupiditatem ſuis exortationibus ingeſſit. Ego enim o ſumma & cebes: niſi me putarem inquit ipſe migratu

rum primo quidem ad deos alios ſapientes & bonos: deide ad homines defunctos meliores q̃ ii qui hic ſunt iniuſte facerem: non permoleſte ferens mortem. Nunc autem certum habetote ſperare me ad bonos uiros eſſe iturum: ſed hoc quidē non uehementer affirmarem: ꝗ tamen ad deos optimos domios iturus ſum ſi qd aliud eiuſmodi: & hoc certe auſus affirmare. Hac ego de cauſa non moleſte fero mortem: ſed bono animo ſum: ſperoq; eſſe aliquid iis: qui e uita deceſſerunt atq; ut dudum dicitur: longe melius q̃ malis. Conticebimus ne platonis magniloquentiam: Abſit. ſed ipſum loquentem audiamus. Nimium profecto lucrarent̃ iprobi: ſi mors tocius interitus eſſet. Cum & a corpore & a prauitate ſimul cum animo morte liberarentur: Nunc autem cum immortalis appareat aīmus: nullum ſupereſt refugiū: neq; tutamen malorum: niſi ut optimus atq; ſapientiſſimus fiat: nil enim cum decidit: ſeu defert animus: præter eruditionem atq; alimoniam: quæ quidem his q mortui ſunt plurimum conducere: uel obeſſe dicuntur quibus nobis manifeſte oſtendit: ſibi perſuaſiſſe animos noſtros eſſe immortales q̃q̃ nulla dubitatione crederet: Sed forte ꝗ ipſe firmiſſime abſq; ulla formidine tenebat: aliis perſuadere ſanctiſſimum putauit quod & fecit. Multa enim in libris de repu. Multa in phedōe: multa in gorgia: uariiſq; aliis locis ab eo ſcribuntur quæ immortalitatem animæ probāda ſpectare uidentur: Nam modo eam ex pricipio motus: modo ex memoria preteritorum: modo ex eo ꝗ ſimplex: modo deniq; ex diuina ſimilitudine: immortalem eſſe probat: ut ſuperius oſtenſum eſt. Multi his argumentationibus acti: ut eam ꝑ ſequerentur ſibi manus intulerunt. Accedit & Ariſtoteles naturalis phyloſophiæ conſumator: nam ante eum integra non erat: & multo ocio ueritatem nebularum caligine atque denſitate obductam detexit. Ponens igitur diſcretionem operationum ſenſus ab intellectus operatione dixit. Separatur hoc ab hoc tanq̃ perpetuum a corruptibili: itē in methaphiſica mouētes cauſæ uelut prius exiſtētes: quæ aūt ut ratio ideſt forma ſimul ſupple cum cauſato ut toto: q̃do enim ſanatur homo: tunc etiam ſanitas eſt: ſi autem poſterius aliquid eius manet: perſcrutandum eſt: in quibuſdam enim nihil prohibet: ut ſi anima eſt tale: non omnis ſed intellectus. Item in libris animalium. Derelinquitur ſolum intellectum de foris aduenire. Item in libro de pomo. omnes illecebre corporum exterminabūtur: & beata erit anima quæ nō eſt infecta prauis opibus: reuertit̃ in locū ſuum: in deliciis magnis: & ue animæ peccatrici: quæ nō habet uirtutē: nec poſſe redeundi ad locū ſuum: nemo poteſt aſcendere patriā ſuam: quia turpia opa impediunt aſcenſum eius ſurſum. Catoni cum icredibilē grauitatē natura tribuiſſet eā uſq; ad extremū uitæ ſeruare curauit: nā ut ex hac uitæ uoragie ſe liberaret pl̃onis auctoritate ſuaſus: ultro ſe graphio uiolauit. Is contra. C. Cæſarem uehementiſſime commotus: qui Lentulum cethegum & ceteros cōiuratos ꝑ municipia diſtribuēdos: & non capite mulctandos cenſebat iuſſus a ſenatu dicere ſniam ſuam: ſic locutus fuit bene & compoſite. C. Cæſar paulo ante in hoc ordine de uita & morte diſſeruit: credo falſa exiſtimans ea quæ de inferni memorantur: diuerſo itinere malos a bonis: loca tetra: inculta feda atq; formidoloſa habere: cuius oppoſitum ſenſit Cæſar qui in imperio ſummum bonū collocauit: & adeptus eſt. Igit̃ cato ex his uerbis cæſarem acriter carpſit. Sed quis diligentius immortalitatem quæſiuit. Quis cicerone conſiderauit attentius: Quis eo defēdit accutius. Nam omnes libri eius: omnes orationes: oēs epl̃e: oēſq; ſermo

Platonis magniloquentiam

Ariſtoteles

Cato

Cicero

h

nes ĩmortalitate ſunt referti: ſed multis omiſſis eius exclamationẽ non tacebo. O ꝓ
clarum diẽ cum ad illud diuinũ aĩorum concilium: cetumq̃ proficiſcar: cunq̃ hac
turba colluuioneq̃ diſcedam: proficiſcar. n. ad eos nõ ſolũ uiros: de quibus ante di-
xi uerũ etiam ad catonem meũ: quo nemo uir melior natus ẽ: nemo pietate ꝓſtanti
or: cuius a me corpus eſt crematũ qđ contra decuit ab illo meum: animus uero nõ
me deſerens: ſed reſpectans: in ea ꝓfecto loca diſceſſit: quo mihi ipſe cernebã cẽ ue-
niendum: quoniã ego meum caſum fortiter ferre uiſus ſum: quo iniquo aĩo ferrem
niſi ſcirem me ẽt mortalẽ: ſed me ipſe exiſtimans nõ longinquũ iter nos digreſſum
& diſceſſum fore: his mihi rebus ſcipio id. n. tecũ lælio admirari ſolere dixiſti. Læuis
eſt Senectus: nec ſolũ nõ moleſta: ſed ẽ iocunda. Q uod ſi in hoc erro: q aĩos homi-
num immortales eſſe credã: libenter erro: nec mihi hunc errorẽ: quo delector: dum
Saluſtius uiuo extorqueri uolo. Saluſtius rerũ geſtarũ ſcriptor ueridicus ſenſit hoc idem in
iugurta: illorũ mores carpẽs: qui eorũ flagitia ĩ fatum aut fortunam retorquent: &
ſæpe naturã accuſant: q ꝓcliues ſunt in facinus omne. Q đ ſi hoibus bonarũ rerum
tanta cura eſſet quãto ſtudio aliena: ac nihil ꝓfutura: multoq̃ ẽt periculoſa petũt:
neq̃ regerent̃: magiſq̃ ipſi regerent caſus & eo magnitudinis ꝓcederent: ubi ꝓ mor
talibus gloria eterni fierent. Nã uti genus humanum cõpoſitum ex corpore & aĩa
eſt: ita res cũctæ: ſtudiaq̃ oĩa nr̃a corporis alia: alia animi naturã ſecunt̃. Igit̃ ꝑcla-
ra facies & magnæ diuitiæ: ad hæc uis corporis: & alia oĩa huiuſcemoĩ breui dilabũ
tur. At ingenii ꝑclara facinora: ſicut aĩa: ĩmortalia ſunt. Poſtreo corporis & fortunæ
bonorũ: ut iniciũ: ſic finis ẽ: oĩaq̃ orta occidũt: & aucta ſeneſcũt: aĩus ĩcorruptus:
Apuleius eternus rector hũani generis agit atq̃ habet cuncta: neq̃ ipſe habet̃. Itẽ Apuleius
de deo Socratis loquens de ĩfimis atq̃ terrenis loco ſuo: ut cõmendatis cœleſtibus
hoium naturã aggreſſus ẽ. Igitur hoĩes inq̃t ratione prudẽtes: oꝛone pollentes im-
mortalibus animis: moribundis membris: læuibus & anxiis mẽtibus: brutis & ob
noxiis corporibus diſſimilibus moribus: ſimilibus erroribus peruicaci audacia per
tinaci ſpe: caſſo labore: fortuna caduca: ſingulatim mortales: cuncti tamen uniuer
ſo genere perpetui uiciſſim ſufficienda prole mutabiles uoluci tempore: tarda ſapiẽ
Stoyci tia: cita morte: quærula uita: terras incolunt. Cõſentiunt omnes ſtoyci: præſertim
Macrobiꝰ platonici: quibus iure quodam palma in hac re ancipiti data eſt. Nonne Macrobiꝰ
Auicena in explanatione Scipionis ſomnii credidit hoc idem. Nonne Auicẽna Machometi
ſectam deſpexit: nam cum eius inſtituta parẽ uitæ obſcena profeſſus eſſet & eam fœ
licitatem brutis congruentem ſuis cultoribus policitus deriſit dicens in methaphi
ſica. Alium finem longe præſtantiorem tributum homini. Eſt inquit alia promiſſio
quæ apprehenditur intellectu: quã lex noſtra ignorat: ſed ſua fœlicitas corporũ mo
leſtias atq̃ coruptelas oſtendit: Idcirco ſapientibus multomagis fuit cupiditas ad
hanc conſequendam: q̃ corporum: quæ q̃uis daretur eis: non tamẽ attenderunt:
nec eam appreciati ſunt in reſpectu fœlicitatis quæ eſt cõiuncta primæ ueritati quã
conſequi fas non eſt: niſi corporis mole depoſita: milia quidem nobis impedimen-
torum præbet corpus: tum propter neceſſariam eius alimoniã: tũ quia ualitudines
incidũt aduerſæ: Impediunturq̃ nr̃a ſtudia: ueriq̃ idagationes: amoribꝰ: cupiditati
bus: formidinibꝰ oĩſariaq̃ imaginibus: multis deniq̃ magis ab eo iplemur: ut ab-
ſtrahamur ab oĩ phyloſophiæ ſtudio. Sed ſi uolumus quicq̃ ſincere itelligere: ut plo
inq̃t recedendũ eſt a corpore & cũ ipſa mente cõſiderandum eoq̃ pacto cõpotes fie-

mus eius:cuius cupidos amatoreſq; profitemur nos eſſe prudentiæ cū ſcilicet mor
tui fuerimus:ut ratio oſtēdit:dū autē uiuimus id aſſequi poſſumus minime. Affir/
mat & hoc ēt Auerois ipſe xpianorū p̄fidus hoſtis:qui & ſi illius lutulēti pecoris ſe/ Auerois
cte iheſerit: tamē imortalitatē in libris de aīa docuit:cū intellectū agentē pſcrutare
tur. Accedit & Seneca ſtoycorū acerrimus defenſor q in eplīs pſertim de conſola/ Seneca
tione fratris ad paulinū celebrat hoc cœleſte donū. Ne inuideas igit' fratri tuo tenē
ti locū quietis & pacis inquit ille:oībus illud nobis comune ē iter:Quid fata defle/
mus:non receſſit ille ſed p̄ceſſit. Nec tantū conciliū ſybilla īaudita celebrandū aīo
induxi meo:quæ licet:ut Varro & funeſtella ac apollodorus aiūt decē fuerint tamē
erithea p̄ceteris celeberior fuit: Hāc.n. Auguſtinus ī libris de ciuitate dei cōmemo
rat:quæ licet noīe īmortalitatis non uſa fuerit:tamē eā ſperare ſe p̄fitet' : Cū bono/
rū malorūue iudiciū uniuerſale futurū ſuapte p̄nunciet. Quis.n. poſſet bonorum
merita:demeritaq; iproborū equa lāce librare:ſi aīus oīo deperiret:aut quomō anī/
morum eēt uera rexurrectio:ſi aīus iterīret. Fruſtra illa nō infanda:ſed expauſcēda
ſnia:qua improbis dicet'. Ite Maledicti in ignē eternū. Fruſtra amena illa atq; ſua/
uiſſima xpi alloquētis uox:qua dicet' iuſtis. Venite benedicti atq; eſcis cœleſtibus
fruite:ſi mors una cō corpore ſpiritum abſumeret. Quæ oīa & multo plura cecinit
Sybilla:ut extractum ē de libro q dicit' naſilographi.i.impialis ſcriptura:quem eri
theā babilonica ad petitiōes græcorum tēpore priami regis edidit:quē de caldeo ſer
mone in græcum doxa pitiſſimus trāſtulit:tandē de erario hemanuelis eductū. Eu
gēius regi cilicie demiratus græcum latinum fecit. Sic ex orſa loq:ut ad rem p̄tinet
uates. Veniet de cœlo uox tubæ terribilis aduocās uniuerſos:ut ueniāt ī examen:
Fiet aūt ieffabiliter corporis & aīæ reintegratio:ut utrūq; ſimul retributionē gloriæ
ſuſcipiat:ſiue pœnā. Tunc apparebunt uincti reges & pricipes & uidebunt agnum
in trono terribili:ut uniuerſis retribuat:Nec erit diuitis paup̄iſue diſcretio: ſed me/
ritorum examinatio. Tunc ſcelera patebunt. Tunc timor tremorq; horrorq; uora
ginis in ultionē demonſtrabit':cōcutiet uniuerſos:ut dētes ſtrideāt:& oculi lachry
ment':extendētq; māus ad p̄ces:nec erit agnus flexibilis:ſed horribilis in uindictā.
In cōſpectu eius ignis & tonitrua:merita cum peccatis. A dextris eius benedictio a
leua maledictio p̄cedet. Iudicabit autē bonos & malos:ut illos ſurſū eleuet:hos āt
in ſortē demonū:ut uoret auernus. Et dum hæc ipſe mecum cogito: obſtupeo non
nullorum tarditatē ī rebus fidei uidere:qbus ſi cætera deeſſent:hoc teſtimonio freti
illibatā fidei itegritatē corp̄e pariter & aīo cōplecti deceret. Accedit hermes Ter/ Hermes
megiſtus qui & mercurius dictus eſt quem colunt ſenate. Is uero qa argum intere/ termegiſtꝰ
mit obeāq; cauſam egypto p̄fuit:atq; egyptiis leges & litteras tradidit. Hunc egyp/
cii. Theu appellant,eodēq; noīe animi primus menſis apud eos uocat'. De hominis
natura poſt multos ſermones talia ſenſit:quæ ſi recte penſent' geminā hoīs ſubſtan
tiā corporeā & ſpiritualem tangunt:ex utraq; is inquit tā mortali q̃ etiā immortali
unam naturam effecit hō:eundem in aliquo quidē mortale: & i aliquo immortale
faciens. Non pretermittitur appollinis oraculum. Nā cum polites quidā ipſum cō/
ſuluiſſet:utrum ne maneat aīa poſt mortem:aut diſſoluatur pauculis uerbis reſpō/
dit. Aīa quidē dum uinculis corporis tenetur corruptibiles paſſiones ſentiēs: mor/
talibus ſubiacet doloribus:cum uero humana abſolutione magnum corpus carpi/
um habitationē inuenerit : ī ethere tota fertur quæ eſt ſp ſine ſenectute: manet aūt

ſemp in defeſſa. Sed cur in exquirẽdis teſtibus tanto frãgimur labore. Indus: perſa: gothus egyptius: & omnium ferme barbarorum nationes: cuncta græcia: omne la cium: omnis germania: omnes deniq̃ galliæ: uulgus quoq̃ marium fœminarumq̃ clamat ſpiritum q̃ tãta ſapiat: tãta cõtineat: tanta ꝓuideat nullo pacto eſſe diſſolubi lem. Amoliatur hinc uetus teſtamentum faceſſat & nouum. Sileãt ſacri doctores: quorum dicta ſi recẽſere cuperẽ prius tẽpus q̃ ſermo deficeret. Q uis. n. enumerare poſſet in illuſtrãdo hãc ueritatẽ. Auguſtinus: Hyeronimi: Ambroſii: Cregorii: Ber nardi: Cypriani: Criſoſtomi: Baſilii congeſtos labores quorum patrocinio xpiano rum religio admodum illuſtrata cernit̃. Q uis martirum ſanctorumq̃ aliorum ag mina enarrare: q ueluti ad epulas inuitati celleſtẽ illã uitam proſequerent̃: oĩa ama ra: aſpera neceſſe: oĩa deniq̃ tormenta perpeſſi ultro fuerunt. Q uia igit̃ cunctarum gentiũ & uoces & litteræ animorũ imortalitatẽ ſonant: his uiris inſignibus cõtẽti quos loquẽtes fecimus ac ueritatẽ cõfitentes: alios iauditos abire ſinamus. Si. n. in ore duorũ triũue teſtiũ uerbũ oẽ ſtat: multomagis in multorũ firma confeſſione.

Q uod multorum mortuorum ad priſtinam uitam reuocatio ac de alterius uitæ ſtatu loquentes eſt nobis immortalitatis patens argumentum. Capi. xviii.

NIhil eſt tãtum phyloſophorũ mẽtes: cõmoueat atq̃ exaſpet: q̃tũ mor tuorum ad uitã reuocatio: Nã cum paulus apud ariopagum athena rum uiculum toti orbi ob phyloſophorum ꝓſtantiã clariſſimum pre dicaret atq̃ mortuorũ reſurrectionẽ hoĩbus futurã uerbo atq̃ doctri na annuntiaret apud illos igenuos phyloſophos ludibrio habitus fu iſſet. In exẽplo id poſſe fieri oſtendiſſet. Licet. n. a priuatione ad habitũ naturæ ope ratiõe atq̃ miniſterio regreſſio fieri nequeat: diuino tamẽ iuſſu facillimũ eſt. Q uid . n. uiribus tã ualidium: robore corpis tã procerũ: qđ diuio non ſubcũbat imperio. Et. n. cum icapulo defunctus caſu effereret̃: qui loculũ portabant iuſſu pauli iiſdẽ in ueſtigiis ſteterunt: & cõſpicantibus uniuerſis exanimi uitã reddidit: cuius ſtupo re & nimia admiratiõe illecti: inſaniã in honorẽ ꝑcipuum pauli: athenienſiũ magr̃i uertere nõ tardarunt. Ob eã quoq̃ rem Feſtus Paulũ tumulentũ atq̃ nõ ſanũ puta uit: Q uã ꝑſuadere admodũ facile ẽ: duobus iactis fundamẽtis: quæ nec Eclippi ca liditas: nec herculis robur nec iouis fulmĩa agitare poſſet. Poſito. n. aĩam intellectĩ uam eſſe hũani corporis formã ſpecificã: qđ ſane oẽs phyloſophi præter unũ oĩum ſceleſtiſſimũ Aueroym admittunt. Cõceſſo deĩde aĩam intellectiuã immortalẽ fore qđ ꝓbare enitimur: cõſequens ẽ ꝙ pars cũ extra ſuum totum uiolẽter iaceat: & nul lum uiolentũ ꝑpetuũ ꝙ aliq̃do ſuo corpori reuniẽda ſit. Hac rõne multi phyloſo phorum iugulant̃: ac i ſuis ſermonibus falſi ueritatis: quã excolere deberẽt extima tores compti ſunt. Si igit̃ hi aduerſum quos arma corripere ſtatui: xpianorum exẽ plis fidẽ haberent. Opponerem chriſti rexurectionẽ. Lazari adoleſcentis uiduæ filii & archiſinagogi filiæ: & appoſtolorum martirum cõfeſſorum uirginũ incredibilia ꝓpemodum miracula. Nonne helyas ab inferis mortuũ euocauit. Nonne helyſe us yonam filiũ uiduæ mortuũ a ſommo excitauit. Nõne druſianã ioannes. Nonne (ut multos alios omittã) Sanctiſſimi hyeronimi ut de purgatorio tolleret omnem dubietatẽ: ꝑcibus tres euita functos reſuſcitatos refert cyrillus eps̃: quibus cum de inferis multa cõtuliſſet gloriatus eſt. Sed hæc guſtui errore gentiliũ deprauato iſua uia ſunt. Igit̃ xpianorum miraculis ꝑtermiſſis: cũ illis parum ꝑſidii afferant ad ſuo

Paulus

Feſtus

Helyas.
Helyſeus
Ioannes

rum exēpla cōmemorandum flectamus ſtilum. Plato poſtq̄ iuſtitiæ principatum Plato
dedit: ſine q̄ nō ſolū rep. ſed nec exiguus cetus hoīum: nec domus qdē parua cōſta-
ret: docuit aīam poſt aīal nō pire: p illud exēplū toti pœne orbi notiſſimum. Fuit q-
dam ſecretorum relator: natiōe pāphilus offitio miles. Qui cum uulneribus ī præ-
lio receptis: uitā effudiſſe uiſus: duodecimo demū die: iter cæteros una pemptos ul
timo eēt honorādus igne ſubito ſeu recepta aīa: ſeu retēta qcqd emenſis iter utrāq;
uitā diebus egerat uiderat ue: tanq̄ publicū pfeſſus iudiciū hūano generi nūciauit.
Simile refert Plinius bello ſciculo Gabiēus cæſaris claſſiū fortiſſimus captus a ſe- Plinius
xto Pōpeio: iuſſu eius iciſa ceruice & uix coherēte iacuit ī littore tota die: deide cū
adueſpauiſſet gemitu pcibuſq; cōgregata multitudie: petiit uti Pōpeius ad ſe ueni-
ret: aut aliquē ex caris mitteret: ſe aūt ab inferis remiſſū habere quæ nūciaret. Miſit
plures Pōpeius ex amicis: qbus gabienus dixit. Inferis diis placere Pōpei cauſas &
ptes pias pinde euētū futurū quē optaret: hoc ſe nūciare iuſſū Argumētū fore ueri
tatis: qa pactis mādatis expiraturꝰ eēt: idq; ita euēit: ut oſtātiſſime affirmauit Atilii
auiole rogus admiratiōnē romāis īgentē attulit qppe q & a medicis & dōeſticis mor
tuus creditus: cū aliqdiu humi iacuiſſet elatus poſtq̄ corpus eius ignis corripuit:
uiuere ſe pclamauit. Similis cā in. L. Lamia ptorio uiro tradit̄. Nā cœliū tubero-
nem prefectū ſunctū a rogo relatū Meſſalla ruffus & pleriq; tradūt. Hermon elazo
mini aīam relicto corpore errare ſolitā uagāq; e longiquo multa annūciare: quæ ni-
ſi a pſente noſci nō poſſent corpe: interim ſemianimi donec creato eo inimici: q tan
tari de uocabant̄: remeanti aīæ uelut uaginā ademerit. Ad hoc ptinet nobile illud
apud græcos uolumē. Heraclitus ſeptē diebus fœminæ exanimis ad uitā reuocare.
Varro quoq; auctor ē. xx. uiris agros diuidētibus capue quēdā qui efferret̄ foro do
mū remeaſſe pedibus. Hoc quidē Aquini accidiſſe. Romæ quoq; corfidiū materte
re ſuæ maritū funere locato: reuiſiſſe: & locatorē funeris ab eo elatū. Quæ oīa nul-
lo pacto fieri quiuiſſent ſi aīa diſſipabilis eēt. Signū aliud immortalitatis attulit al- Almeon
meō heracliti epheſim diſcipulus: q; ī exitu aio a corpore uidebat quoſdā ſaltuoſos
fieri ſingultus: ī pectore: & loco pulmōis & cæteris ſpiritalibus mēbris: pp qđ puta-
bat ſpm̄ ſepari a corporeo habitu: ſicut icorruptibile a corruptabili. Nō tacebo qđ
iā per oīa ora uolitat. Robertus rufus florētinus uir ſane oīum doctiſſimorū cōſen-
ſu nr̄a tēpeſtate haud obſcurus: bonarū atq; optimarū artiū: tū græcarū tū latinarū Roberti
diſciplinis pditus: uirtutū ſpecimē appellatus: ob ſingularē igit̄ uiri pſtātiā & digni ruffi florē-
tatē demon delectatus ſedulo alloquebat̄: & adeo familiariter: ut illorū pythagori- ti yſtoria
corū amicitia iter ipſos iacta uideret̄. Cūq; ſps neq̄ ſtudio uiſēdi Robertū ſolitariā
uitā agentē ſæpenumero eius edes peteret: de rebus ſeriis: ut doctorū hoīum diſpu
tantiū mos ē: loqui iceptabāt: cū ille iterogeret alius ſerio reſpōderet. Vir moribus
& doctrīa cultus: pcunctatus ē: poſt multos ſermōes quos de iſtitutiōe uitæ habue
rant an uera foret quæ de xp̄o duce nr̄o dicebant̄. Tū demon firmiſſime tene & nul
latenus dubites: ueriſſima fore: illi nō ouātes paremus: ſed uiolētia coacti. Tū Ro- Robertus
bertus plus ſolito paululū loqui mihi fas ſit. Cedo inquit demon: At ille loq pergā: Demon
De natura aiæ atq; eius imortalitate magna iāpridē inter ſapiētes & doctos contro
uerſia orta fuit. Quidā mortalē: ut epicurus. Ariſtipus: Cæſar: Stoici immortalē di
cunt: harū ſniarum ueritatē expoſco tū ille. Quēadmodū moribundū corpus hoc
qđ uehit̄ uerū eſſe putas: ſic ſcito aium imortalē atq; eternū fore. Nec qſpiā putare

debet ſe id qđ cupiat aſſequi poſſe:donec corpus habeat:& animus eorũ tanto ma lo fuerit admixtus. Sed ſi quis uult aliquid pure atq; ſincere intelligere recedendũ eſt illico ab hoc corpore:cuius terrena aggrauatione de ſummis in iſima deicimur. Sed oppido miror te uirum moratum iuſtum:pudicum ſapientem itelligentia præ ſtantem tamdiu in hoc corpore uiuere uelle: quinimo citato curſu in mortem pro perare deberes: ut exactis his illecebris:aut anguſtiis naturas illas cœleſtes cōtue ri liquido poſſis:& ſi uis ulla non te urgeat hoc corpus:ut icomoda omnia propul ſes:abs te uiolādum ſcito. Tum Robertus demirabar quorſum euaderes. Semper mihi honeſta:ſemper de moribus:de uita:de iuſtitia diſſeruimus:nunc te oberraſ ſe plurimum cerno:pedicas quibus me intantum occupare putabas:optime noui. Vale & a me fruſtra te aliquid impetraturũ ſcito. His dictis mox triſtis abiit. Iam de animorum immortalitate ad metam perfunctorie librum conduxi: i quo prout mediocritas ingenii mei tulit:illuſtrare hanc molem:tum rationibus:tum auctori tate:tum exemplis curaui. Merito hæc imbecilla etas: breui euo terminata con temni debet:cum eius diuturnitate uita noſtra ad miſerias producatur. Nam ut Cicero ait: ſi ſummus ille dies: ad quem rapidiſſimo curſu trahimur etiam no bis renitentibus: non extinctionem: ſed commigrationem & commutationem loci affert. Quid optabilius q̃ cum illis purgatiſſimis mentibus ſplendidiſſimiſ que naturis inire conſorcium: Si autem perimit ac omnino delet quid melius q̃ in mediis uitæ laboribus obdormire & ita cōuiuentem ſomno conſopiri ſempiterno. Elementa quippe Aues:piſces:quadrupedes:deniq; urbes & humana omnia tam celeriter mutantur:tanq; iugi flexu ad interitum properant:ut merito a Platone ni hil horum eſſe dicatur. Quæ nam dementia in rebus fluxis ac mobilibus ſtabilita tem atq; eternitatem quærere. Et cum uniuerſus mundus periturus ſit: i his rebus fœlicitatem exoptare. Graue profecto illud euripidis i horeſte. Maxima quippe fœ licitas: mortalibus ſtabilis non eſt: diuina enim natura ſic eſſe ſolet. Cui profecto ſẽ tentiæ Sophocles i tragædia quæ aiax maſtigophores iſcribitur:aſſentiri uidetur:ut una dies humana omnia inclinat:releuatq; rurſus:itaq; non iſcite phalereus deme trius theophraſti auditor: Euripide dicẽte noſtram fœlicitatem minime ſtabilẽ:ſed breuem ac diurnam eẽ:ꝙ una dies ſæpe alta deiiciebat:humilia extollebat: eum re cte dixiſſe aſſeruit:hoc uno tamen melius dicere potuiſſe:ſi non unũ diem:ſed pun ctum temporis dixiſſet:itaq; fœlicitatem hominum:non breuem:ſed momẽti: aut puncti inſtar:nec inſtar quidem:ut oſtendit Dioniſius damocli aſſentatori copias: opes:maieſtatem:dominatus:magnificentiam edium regiarum regna commoran ti:cui extrutis conquiſitiſſimis epulis: iter cænandum fulgentem gladium e lacuna ri ſeta equina aptum demitti iuſſit:ut illius qui Dioniſium beatum appellabat: cu ius participem eſſe uolebat:ceruicibus impenderet. In hoc medio apparatu tyran num ſummis præcibus exorauit:ut abire liceret:ꝙ iā beatus eſſe nollet. Satis Dio niſius declaraſſe uidet̃:nihil eẽ beatũ:cui ſp̄ aliqđ terroris ipẽdeat. Vnde Heſiodus poeta: Plẽa malis tellus:plẽa & ſint equora. Inq; hoies morbi:noctẽq;:diẽq; ferant̃. Nec.n. ſatis tuti ſũt q̄bus ſp̄ fortuna arriſerit. Queadmodũ pitiſſimi medici: nimis bonā corporis ualitudinem:periculoſam exiſtimant:ſic nos proſperā fortunam nul la in re turbatam moleſtia periculoſam arbitramur. Propterea uiri ſapientes cum ſecundis uentis proſperæque fortunæ curſu ferant: uela uentorum inflata contra

Dioniſii exemplum notabile

here ſolent. Nimium ſecundis nemo confidat: ſed lætum minus multum ſemper ſuſpectum habeat: itaque philippus rex macedonum: Cum uno tempore tres læti nuncii ſibi ueniſſent. Primus ꝙ quadrigarum curſu: olimpia uiciſſet ei nunciaſſet. Secundus ꝙ parmenio eius dux dardanios pugna ſuperaſſet. Tertius ꝙ olimpias maſculum filium ediddiſſet: ſublatis in cœlum manibus: O deus inquit mediocrem his calamitatem repone. Prudens enim rex non ignorabat. ꝙ maximis ſucceſſibus: fortuna inuidere ſolet. Theramenes item unus e triginta tirannis apud athenienſes: cum domus in qua compluribus cenabat cecidiſſet: ſoluſq; ex omnibus ſeruatus eſſet: proptereaq; ore omnium fœlix diceretur. clamauit o fortuna quod ad tempus me reſeruas: nec multo poſt: hiſdem tyrannis quorum ſocius fuerat damnatus mortem obiit: Si igitur ſincere ſi recte ſapimus: hanc fortunam exoptare non debemus: quæ grauiorem exitũ reſeruare ſolet: ſed a corporis nexibus liberati: enitamur lęti exire: non opes. non diuitias: non regna nobiſcũ ferre poſſumus: aliis certe hæc relinquenda ſunt: ſed iuſtitiam: pietatem: uitam bene atque innocenter actam: ex hac itaque uoragine liberet ſe quiſque: dum licet: Dum facultas adeſt fugiatque mundi illecebras omnes: potioremque animã ſuam iudicet: ut his labibus percalcatis ad deũ toto nixu remigrare curemus: cuius profectionis hæc merces erit: ut ipſum cognoſcamus & amemus: atque i eternum indicibilibus uoluptatibus perfruamur. Amen.

Theramenes

Excellentiſſimi theologi. D. magiſtri Ioannis ferrarienſis ordinis minorum ad Illuſtriſſimum principem excellentiſſimumque ducem Borſium Extẽ. Liber ſecundus de animorum immortalitate fœliciter explicit.

Tabula Capitulorum tertii Libri.

De infernorum cruciatu. car. xlix.
De loco inferni. car. li.
De loco ſpirituum reproborum uſque ad iudicium. car. liii.
De cognitione animorum a corporibus exutarum. car. liiii.
De poſſibilitate cruciatus animarum ab igne corporeo. car. liiii.
De incorruptibilitate corporum damnatorum. car. lvii.
De appetitu damnatorum ad eſſe. car. lix.
De iuſta pœna in infinitũ durantione ꝓtenſa ipiis merito deputata. car. lix.

Incipit tertius liber de animorum cruciatu.

MIRAturos pleroſq; ſcio: ac forte reprehenſuros ꝙ incu-
rioſe ſatis: ac prope ēt ſubruſtice: angelorum hoīumq;
cruciatus ꝑſcribere auſim. Deterruit me ab hoc ſcribē
di genere aliqñ īꝑiti uulgi leuis: faciliſq; ī utrāq; partē aſ-
ſēſus: ſed magis magiſq; multorū ſcriptorū magniloquē
tia. Diſſimulare hoīum īpietates cōſciētia urebat. Quæ
uero pœnes me recūdita erāt: nō niſi ridicule lr̄is mādar̄
poſſe rubore uultus ſuffondebat̄. Silebo ne pudore ui
ctus: ut illos nō carpā: q̄ ī tāto mētis errore uerſant̄: quo
deū nō eē affirmēt: aut de hūanis nihil curare: aut illos
quos tāta mētis cecitate ꝑculſos ɔſtāt: ut maieſtatē dei ſingularis: quæ ſola debet
coli: ſola uereri: ſola potiſſimū negligat̄ flocipēdat̄: Abſit ſi. n. id egero apđ deum
ſceleris obnoxius ero: quippe q̄ mea taciturnitate illis nō ꝓfueri quorū īdulgētia:
in uitiorū fedā ſintinā ultro ꝓlapſi ſūt. Si āt ieiuna atq; tenui oratiōe id effecero:
doctis tm̄mō oſtentui ero: qđ lōge remiſſioris culpę ē. Nec ꝓpterea hūanū īgēiū
languere decet: ſi ſūmū illū eloquētiæ gradū nō attigerit: magna. n. ſūt illa: quæ
ſūt optimis ꝓxia. Igit̄ pleniſſimis faucibus aduerſū hos ſacrilegos clamare nō de
ſiſtā: quibus īſitū eſt praua cōſuetudīe deū negligere: deū nō uere.ri: deū uiolētis
īfauſtiſq; uocibus illudere: quos ſi cēſura diuīa nō damnaret: quæ poſſet eē pietas
quæ ſāctitas: quæ religio: q̄bus ſublatis ꝑturbatio uitę ſeq̄t̄ & magna cōfuſio: Nā
cū iuſtitia ſit uirtutū oīum origo: cuius offm̄ in eo maxīe uerſari ſolet: ut ſupius
cōpēdioſe dictū fuit: præmiis bonos: & ſuppliciis īprobos afficere. Quā tolli ne-
ceſſū ē e mūdo: ſi ſpirituū reproborū cruciatus tollat̄. Quid. n. preſtaret: pietatē
iuſtitiā: largitatē: reliquiſq; uirtutes oēs excoluiſſe: ſi eēt inter bonos & malos di
ſcrimē nullū: aut quid ſūmis uiris illis uniuerſis uoluptatibus renūciaſſe profuiſ-
ſet cōtemptis oībus laribus: diuinis ſtudiis ſe mācipaſſe: ac oīa amara atque aſpa
quæq; equo aīo tolleraſſe: ſi hoīum uiolatoribus: paricidis: gāeis: petulcis: cū ī ſo
natibus & iuſtis equa ſorte ꝑnicies ſequeretur. Oſtēdimus ſuperiori libro ob id
aīas īdiſſolubiles eē: ut & meritorū ꝓmia & demeritorū ſeua ſupplitia: ſuſcipiāt.
Nēo igit̄ uaīs ſōnis ymo deliramētis ɔfidat: nec licētia deteriores fiāt. Quottidie
ad mortē perniciter migrare nos cōſpicimus: & multo uelocius q̄ intrauerimus
& nobis inuictis ab eius inclementia non procul diſtamus: Nec noſtrum affirma
re aut negare aliquid de uita adimit: Nec de penis inferorium: aut animorum ſta
tu aliquid mutare poteſt. Omittamus igitur huius præſentis uitæ illicibiles uolu
ptates: quæ animas noſtras pernicioſa uoluptate atque ſuauitate deliniunt. Quā
tum poſſumus boni atque benefici eſſe meditemur. Mundemus hoc templum:
non corporis: ſed cordis: quod nulla labe præter īmundas cogitationes ſordidat̄.
Auferatur impietas: diſcordię diſſenſiōeſq; turbulētę ac peſtiferę ſopiāt̄: quibus
hūanæ ſocietates irrūpūt̄: dirimūt̄ diſſipāt̄. Cogitet quiſq; q̄ purus: q̄ īnocēs fue-
rit & ſe muniat uirtutibus ut cū ex hac luce migrare cōtigerit: nihil ſecum deferat
præter uitam bene ſancteque actam. hac itaque mentis alimonia preditus: ouans
exeat: nihil dubitans: ſed ī illo cōſidens: cuius liuore ab omni tetro ſeruitutis iu-

go liberati ſumus. Expaueſcāt igit͛ ipías auerni flāmas:aut concretas latices im
ꝓbi:q̄bus cū mūdi ceſore atq; orbis preſide nullū fuit diuini federis cōmertiū:ꝑ
terreant portēta:& eos dire ſcelerū parce nimio furore exagitent: quippe qui ru
pto atq; oī diuino federe uiolato:curuare ſe ī terram maluerunt & pecudum mo
re humū īripere.aduerſum quos nobis profecto Priſcianū illud licet proclamare
O curue in terris animæ:& celeſtiū manes:cœlū potius intuemini:ad cuius ſpe
ctaculum nos excitauit deus ut īſtrueret ī ſublimi querere quod deorſum proniq;
ī humū nr̄a ſpōte ꝓcūbentes querimus:ille nobis ſublimē uultū:altaſq; mētes cū
corporibus erectas dedit:ut nos ad iuſtitiā natos eē māifeſtaret: ſtulte beneficiis
celeſtibus ſe orbant:& cū terrenis terrāq; uergentibus uerſant:ut tādem exactis
his terræ bonis:ī infernū ultro eant ſe perditos:Q uod ſi effugere uellemus:men
tis corpiſq; ſtatu ſaluo:oēs illecebras cōtemner͛ debemus quæ pnicioſa ſuauitate
ī mortē īpigūt:a q̄ uoragīe ſe liberet qſq; deū pōt:dū facultas adeſt ſeq; ad deū tota
mēte cōuertat:quo felicitatis eterne premiū ſibi optimo iure uēdicaſſe uideatur.

Q uod oīum ſapientū conſenſu baratrū inferni & animarum cruciatus admit
ti debent. Cap.i.

FOrtune ad uotū ſucceſſus & rerū ꝓſparū hahūdātia:quibus ſp polle
re ſacrilegos:& oī obſcenitate dānatos certiſſimū ē:nō mediocrē ui
ris nōnullis ꝑſtātiſſimis anſam dedere:ut nullū oīo deum credere:
aut ſi ē:ipm̄ magna curare:parua negliger͛(ut ciceroni placet)ſuſpi
cari:Q uis ab cōmūi fere oium opiatiōe tā aduerſus:ut ſi uideat ſce
lera īpune cōmitti:diuinā ī hoīes moderationē profecto nullā eſſe arbitret͛:q̄ ſub
lata iacent oīa.Maxīe aūt cōmoueri ſolent hoīes:cū deorū delubra īcendi ꝓpha
nari:equari ſolo uiderit:de q̄bus ſi curarēt:paſſi nō fuiſſet noxios:īſōtē ducere ui
tā.Sed cū accipiūt Verrē(Cicerōis teſtimōio)fallaridi:Dioniſio & tyrānis oib9
cōpatū:ſublatis deorū ſimulacris:ornamētiſq; fanorū:ſciciliā expillaſſe ac ī tanto
belli ciuilis ardore caſus & miſerabiles exitus aliorū ciuiū audiētē & uniuerſis ca
dētibus ſolū(ut ita dixeri)ſtātē:donec illū opibus ſacrilegio partis:& uita ſaciatū
ꝓſcriptio triū uiralis auferet:Dioyſiū itē tyrānū:de quo ante dixi.is cū ſanū pro Dionyſio tyrannus
ſerpine locris expilaſſet:nauigabat ſiracuſas:iſq; cū ſecūdiſſimo uēto curſū tene
ret ridens. Videtis ne inquit amici q̄ bona a diis imortalibus nauigatio ſacrilegis
detur:Et quia illos cōtēpſit ſpoliauit illuſit:ī ſtratu ſuo mortuus: poteſtatē quam
ipe p ſcelus erat nactus:qſi iuſtā &legiptimā hereditatis loco filio ſuo tradidit.par
ua aut certe nulla īcomoda eueniſſe deū extēto collo:rugata frōte ductis ſupciliis
nihil curare de hūanis ſtrepūt. A duerſū quos inquit Valerius de neglecta religio
ne. Lēto eni gradu ad uidictā ſui diuia ꝓcedit ira:tarditatēq; ſupplicii:grauitate
cōpēſat. Is plāe & illorū uitā pdit:quorū audaciā nutrit ad faciora maiora.Nonne
de brēo gallorū duce apollo ult9ē. Is.n.cū bello ſoſtenē cū īſtructo macedonū ex
ercitu ſubegiſſet aīum ad deorū imortaliū tēpla cōuertit:ſcurriliter iocatus.locu
pletes deos largiri hoib9 optere.Q uo fit:ut mōtis pnaſi portio abrupta:ſtrauerit
gallorū exercitum.Dux ipſe cum dolorem uulnerū ferre non poſſet : pugione ui
tam finiuit:Nonne ob crudelitatem Ariſtotimi quam graſſatus in ephirotis exer
cuit:debitas pœnas diis uolentibus pependit.Nonne galli immanitate nimia ba
chati ab Antigono cruētiſſime uicūtur:ut pariter cū hoibus dii cōſeſiſſe uideret͛

i paricidarũ lugubre exitũ. Igitur (ut cicero ait) Sicut nec domus: nec reſp. ratõe quadã & diſciplina deſignata uideatur: ſi in ea nec recte factis prẽmia extent: nec ſupplicia peccatis: Sic mũdi diuina i homines moderatio profecto nulla eſſet: ſi in ea diſcrimẽ nullum eſſet bonorũ & malorũ. Quã parũ uerbis cõpoſitis: imo uerius icultis eẽ ſempq; fuiſſe futurãq; pſuadere his adorior: quorũ uita longe mea pſtãtior ẽ. Propterea nõ uereor i me illud tritũ uetuſtate ꝓuerbiũ dictũ iri. Nõ tuã athenis: uel potius (ut inqt Theocritus) Sus mieruã: ſed ſic aures obſtruxi: quo ſurdo fabulã narrare uideãtur. Infernũ eẽ quẽ Epicurus cum ſuæ prauitatis cõſortibus negat: multipharie: multiſq; modis oſtendit. Auctoritatibus priſcorũ primo: deĩde rationibus. Qui enĩ imortalitatẽ docuerunt & infernum eẽ nõ negat. Senecha in eleganti ſtilo i hercule furẽte ipm eẽ nõ negat. Vera ne ẽ fama inquit amphitrion: i feris tã fera iura: Et oblitos ſui ſceleris: nocẽtes pœnas dare: Certus incluſus tenet locus nocẽtes utiq; fert fama ipios: ſupplicia uĩclis ſeua ꝑpetuis domãt. Itẽ Ouidi. i. x. Inde ꝑ uniuerſũ croceo uelatus amictu. Aera digredit. Cico nũq; hymeneus adoras. Tendit & orphea ne quicq̃ uoce uocat. Affuit ille quidẽ ſed nec ſolẽnia uerba: Nec lætos uultus: nec fœlix attulit omẽ. Fax quoq; quã tẽuit lachriõſa ſtridula fumo: Vſq; fuit nullaſq; iuẽit mũtibus igues. Exitus auſpitio grauior nam nupta ꝑ herbas: Dũ noua nayadũ: turba comictãta uagat. Occidit italũ ſpẽtis dẽte recepto: Quã ſatis ad ſupas poſtq̃ redopeius auras: Defleuit uates: nec ñ tẽptaret & ũbras. Ad ſtigha ternaria ẽ auſus deſcẽder porta. Perq; leues pplos ſimulacraq; fũcta ſepulchris. Per ſephonẽ adiit. Itẽ Stacius: Vt Subitus uates palẽtibus icidit umbris: Letiferaſq; domos orbiſq; archana ſepulti. Rupit & armato turbauit funere manes. Et Lucanus. Prẽpat inũeras pupes acherontis aduſti. Portitor i multas laxant tartara pœnas. Poeta itẽ multis i locis iſernũ cõmemorat: quorũ dicta ꝓſequi admodũ opoſũ eẽt: Sed multis omiſſis in ſexto diffuſe ptractat ubi uates prẽcibus eneę uicta fuit petẽtis adire cõſpectũ cari genitoris: quẽ ꝑ flãmas & mille ſequẽtia tela humeris eripuerat orãtis: qđ aliis ꝓ munere impẽderat ne ipſi uelit negare. Tũc ſic orſa loqui uates: ſate ſãguĩe diuũ. Tros anchiſiade facilis deſcẽſus auerni: Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Sed reuocare gradũ ſupaſq; euadere ad auras. Hoc opus hic labor eſt. Nec ſolũ poetæ quibus fingendi maximã licẽtiã cõceſſit uetuſtas ita rati ſunt: Sed ẽt phõrũ agmẽ. Hermes termegiſtus i libro de mũdo docuit aĩas luere penas dicẽs. Aĩa poſt corpis diſſolutionẽ iuicta pẽis credere coget: quas uerbis credere recuſauit. Cato itẽ cõtra C. cæſarẽ: diuerſũ ac ſecluſũ iter bonorũ malorũue: loca fœda: atra formidoloſa eẽ quibus i locis qui infandã duxerãt uitã penas luebãt. Eſſe ẽt inferos. Zeno ſtoicus docuit: & ſedes piorũ ab ipiis eẽ diſtinctas: & illos quidẽ quietas ac delectabiles icolere regiões. Hos uero pẽdere penas i tenebroſis locis atq; in ceni uoragini bus horrẽdis. Socrates phõrũ ſpecimen magis ſerioſe atq; digeſte infernũ ꝓdit. Poſtq̃ locũ penarũ compoſuit: cũ peruenerint defuncti in eum locum in quo demon unum quemque portat primo illic iudicatur: & qui pie iuſteque uixerit: & qui ſecus: Si igitur medium comperiantur in uita tenuiſſe: ſua quiſque uehicula aſcendentes: & ſuper his delati ad paludem perueniunt acheruſiam ibique habitant iniuriarum pœnas dantes. & cum purificati ſunt abſoluuntur & recte factorum digna prẽmia reportant. Si qui autem propter magnitudinem

Ouidius

Poeta

peccatorum inſanabiles eſſe comperiunturqui ſacrilegia multa:ac magna: qui cedes nefarias cõtra leges:qui alia iſtorũ affinia ppetrati fuerit hos qdẽ oẽs conueniẽs ſors i tartarũ abicit: Vnde nõq̃ egrediũt:qui uero multũ peccauerunt:ſed tñ ſanabilia ſũt eorũ peccata:uelut ſi qs cõtra patrẽ:uel matrẽ:p ui aliquid fecerit iratus:uerũ in cætera uita:ut decens erat illos coluerit:aut ſimile quodãmõ homicide fuerit:ii ut i tartarũ quidẽ cadãt neceſſe ẽ. Sed p ãnũ illic cõmorãti:reiciũt ab eſtu:hõicide qdẽ i cocytũ:pẽtũ uero uiolatores i phriplegetõta:ide uero a fluuiis delati:cũ ad acharuſiã puenerũt paludẽ:illic clamãt uocãtq; eos:quos neeauerũt uel iniuriis affecerũt:ſupplíceſq; rogãt atq; deprecãt:ut ſinant ipſos paludẽ itrare qd ſi ipetrare queũt deſcẽdũt illuc finẽq; accipiũt malorũ:ſi uero nequeãt pſuadere referũt i tartarũ & ide rurſus in fluuios atq; ita deferri nõ ceſſãt quoad ipetrauerit ab his:quos affecerãt iiuriis. hæc eni pœna a iudicibus iiũcta ẽ. Qui ãt egregia pietate uixiſſe iueniũt ii ſũt qui ex his terreis locis.tãq; e carceribus liberati ad alta cõtẽdũt pluraq; ſup terrã ihabitãt loca horũ uero ipſorũ:qcũq; phia purificati ſũt ſine corpibus i eternũ uiuũt:& domicilia quæq; puriora q̃ cæteri nãciſcũt quorũ domiciliorũ pulcritudo:nec facilis dictu ẽ:nec pſẽs tpus ad dicẽdũ ſufficeret. Eã dẽ fere ſniam ſecutus ẽ Plo:qui fide facta ppetuitatis aiorũ: Cõſequẽs eẽ aiaduertit:ut circa illis loca nexu corpis abſolutis:p ↄtẽplatu pbi iprobi ue meriti dputa ta ſint. Nã diſtictio locorũ q̃ hãc uitã reliquẽtibus ea lege debet quã quiq; ſibi uiuẽdo ſanxerũt. hũc illis pſti uolumibus:quos de rep. conſcripſit emulatus Cicero i libro de ſõnio ſcipiõis:ubi i oi reip. ocio ac negotio palmã iuſtitię diſputando dederat:ſacras imortaliũ aiorũ ſedes:& celeſtiũ archana regionũ i ipſo ↄſuãti opis faſtigio locauit idicãs quo his pueniẽdũ uel potius reuertẽdũ ſit:qui remp. cũ prudẽtia iuſtitia fortitudie ac moderatiõe tractauerat. Idẽ i cõſolatione ſua docuit: nec eni iquit oibus idẽ illi ſapiẽtes arbitrati ſũt eũdẽ curſũ i cœlũ patere. Nã uitiis & ſceleribus cõtaminatos: deprimi i tenebras atq; i cẽo iacere docuerũt. Caſtos aios puros:itegros icoruptos:bõis etiã ſtudiis atq; artibus expolitos: leui quodã & facile lapſu ad deos.i.ad naturã ſimilẽ ſui ſupuolare. Nõ lõge ſecus diuiæ litterę tenuerũt:quibus hãc ↄpuitiã nauare poterimus. Cogente igit ſterilitate atq; inopia maiores nři:qui erãt pricipes iudeorũ trãſierũt i egyptũ rei frumẽtarię q; gra ibique ioſeph quem inſtitoribus emulatiõe uẽdiderũt præpoſitum toti terrę egypti:ac alterũ a rege comperierunt:quos percunctatus:genus:parentum ualitudinẽ quorſũ agrũ egypti petierant. De oi igitur ſuppelectile: parẽtumque ualitudine certior factus:ut rem geſtam compendioſe perſtringam: quæſiuit an parentibus carũ aliud pignus eſſet. ubi accepit paruulum admodum in ſenis ſolatiũ domi remanſiſſe:iuramento conſtrinxit:ne utique ab integro laborantibus inedia in egiptum proficiſcerentur. commeatus gratia:niſi & ephebum germanum ſecũ deferrent. Exploraturus an uera forent quæ nuntiauerant: uel ſi ut terram minutiſſimam aſtu inuadere cuperent redeunt:annona conſumitur: urgent ſterilitate:redire compelluntur orant parentem:ut puerum ſecũ mittat: lachrymis abnuit grauaſtelus capularis illi ſeſe excuſãt:Nec pricipis egipti faciẽ ſe uiſuros pẽti optio idicãt credat ergo puerũ orãt:ſi quid aduerſi acciderit ſanguis ultionẽ ex mãib9 eorũ poſcat: Tũ iacob fr eius mortuus ẽ:ipe ſolus remãſit:ſi quid paruulo infortunii obtigerit: deducetis cãos meos cum dolore ad inferos. Item ioannes

Plato

Ioannes

ĩ appocalipſi ĩfern9 & mors mortuos dederũt ſuos. Et alio ĩ loco ſcriptura. Eruiſti animam meã ex ĩferno ĩferiori. Et paulus: omne gẽu celeſtiũ terreſtriũ & ĩfernorũ ĩ noĩe ieſu flectat᷑. & fidei ĩ rudimẽtis deſcendit ad ĩferos. Claret ex his teſtimõiis ĩfernũ eẽ. Sed ne ĩ ſolis uerbis hoĩum ĩniti uideamur: ratiões ĩ mediũ adducamus cæterũ cũ uix romãe loqui poſſimus eas. Sacius erit epicurũ corruptorẽ ueritatis ante Platonẽ cõuenire. Socrate zenone Cicerone audiẽte: ut ex reſpõſis eius eos qui ĩ ueſtigiis ſtare nõ poſſũt peſſũdemus: igit᷑ cũ de rebus difficilimis loquuturi ſint: ſũma attẽtiõe & taciturnitate loquẽtes ac diſſerẽtes audiamus. Plato. credis epicure uirtutẽ fore. Epicurus. Credo in ꝗ. Palto. Malitiã ne: uel ĩſra duas ĩcludi. Epi. Malitiã admittere deſipe ẽ: inter duas contineri aſtruit oĩs phia: Corrũpit᷑ ãt uirtus a ſupabũdãti & defectu: a medio aũt ſaluat᷑: inqt Ariſtotiles. Plato. Probe dictũ: liberalitas quippe ab illegalitate & profuſiõe diſſipat᷑: quæ ipſius extrema ſũt: ĩ medio uirtus ↄſiſtit: Itẽ a timiditate & audacia fortitudo opprimit᷑: a crudeli tate & nimia indulgẽtia ſiue miſericordia iuſtitia: & ſic de reliquis. Ad naturam uenio. Tepiditas nonne media ẽ ĩter calidũ & frigidũ: & fuſcũ inter albũ & furuũ. & ĩter dulce & amarũ ſapores medii: & ĩter acutũ & graue cõſtãs: hæc eni ſeſe habe re res ipſa ĩdicat. Epi. In ĩficias ire nequeo. Plato. Si igit᷑ mediũ uirtutis cõſuatiuũ cũ altero extremo: aut mediũ ĩ naturæ opatiõibus cũ exceſſu: aut defectu admit tis: cur alterũ emũdo tollis. Si. n. calidũ cũ tepido: aut prodigalitatẽ una cũ libe ralitare admittis utiq; ſi ſapis: nec frigiditatẽ: nec auaritiã fore negabis. Quid di cis epicure: An tu me in uiola putabas aut ĩ roſa dicere. Cũ igit᷑ mũdus iſte globo ſus: ſit mediũ eũq; pũcti quidẽ inſtar obtiere: & celeſtes orbes agitari: pegratiõeſ que cũ certis exaltationibus: & deĩceps deſcenſionibus uſq; ad occaſũ ſũmerſionẽ eorũq;: rurſũ: ipſorũ ortus: & ex eodẽ loco & itẽ occaſus ĩ occidiuũ mar᷑ ordĩe quo dã ãbire. ſ. diebus ac noctib9 cœli extimã ſupficiẽ pagrar᷑ cõtueãur cœlũ diis ĩmor talibus cõſecratum fuiſſe ac pro domicilio deputatũ nullus ambigit. ĩ quo beati ſẽ piterno euo fruuntur: Nã cũ beatos eternoſq; faciat epicurus nec ipſos quicꝗ ne gocii hr̃e: nec exibere alteri: nec ira: nec gr̃a tãgi ꝙq; talia eẽnt: ĩbecillia eſſent oĩa: conſequẽs eſt: ut illis aliquis ſuæ uoluptatis locus deputet᷑: quẽ cœlũ oĩum ferme phorũ conſenſu conſtat aliud extremũ obquã cauſã negabis: Sed cum id ab hoĩe prudẽte fieri nequeat: cõfiteare nobiſcũ neccesſe ẽ infernũ: eſſe quippe qui & mun dũ mediũ: cũ cœlo altero extremo palã fore cõfeſſus es. Itẽ cũ ĩ deo paria ſint oĩa: nec unũ altero uigoroſius ſit atq; poteſtate maius opus eſt ĩmẽſã iuſtitiã admini ſtrare reprobis: ſicut infinitam miſerationem iuſtis. Damus igit᷑ cœlũ empireũ: ĩ quo luculẽtiſſime ĩ ſalutem electorũ infinita miſeratio pii prĩs ac nr̃arũ mẽtiũ pa rẽtis & alumni oſtendit᷑. igit᷑ ſi diuinæ iuſtitiæ ĩmẽſitas appere debeat: eternũ cru ciatũ atq; excenſiue ĩſinitũ conſtituere decet: hũc infernũ appellamus. Quid mu ſitas epicure. & ĩſrẽdere te neſcio: quid audio. Componis ne cõmẽtũ aliquod: ut has ſubuertere poſſis rationes: Quid palles: Quid eſtuas: Quid multo rubore ſuffõdis: & tremẽtibus labiis ĩ paciẽtiã pectoris cõteſtaris. Niſi. n. pedes ĩ cõcuſſa ſtabilitate figãtur mi epicure facillime ĩ planũ labit᷑ hõ: Sed ut te fugiẽtẽ ĩſequar: fortiora ſatis extemplo arma corripio: omitto diuinã ꝓuidẽtiã: quã oẽs ſtoici: ac ẽt pypatetici: fere oẽs defendũt duobus tribuſue calumniatoribus uãis exceptis: cũ nec ſit quiſꝗ ꝗ diagore Theodoriq; ſniam: uel leucippi inane cõmẽtũ: uel de

mocriti. Epicuriq; leuitatē: Auctoritati illorū ſeptē priorū: qui appellati ſūt ſapiē/tes: uel pythagore: Socratis plonisq; dignitati atq; pſtātiæ pferre audeat: q pari cō ſēſu puidētia māibus pedibuſq; obnixe defēdūt. Deū igit̃ eē aſtruis: uel ipm oīo nō eē putas. Epi. Quæ ē eni gens: aut qd gēus hoīum: qd nō hēat ſine doctria: an/ticipatione quādā deorū: ſine qua nec itelligi quicq̃: nec queri: nec diſputari pōt. Cū eni nō iſtituto aliquo: aut more: aut lege ſit opinio cōſtituta: māeatq; ad unū oīum firma cōſenſio: itelligi neceſſe ē eē deū & ide iſitas eius uel potius ſculptas atq; inatas cognitiōes habemus: de quo aūt oīum natura cōſētit: id uerū eē nec/ceſſe ē: igit̃ deū eē p cōſtāti & idubitato habeo. Plato. Eū quē deū appellas noſti. Epi. Quidni ex iparū & eni rerū magnitudīe: motu: diſpoſitōe: cōſtātia: utilitate: pulchritudīe: tēpatiōe deū eē & cognoſcimꝰ & ſcimus. Plato. Integre ne. Epi. Pro meo utiq; captu (Nā: ut ciceroni placet) deus ipſe qui itelligit̃ a nobis: ñ alio mō itelligi pōt: niſi mēs ſoluta quedā: & libera ſegregata ab oī cōcretiōe mortali: nam purū ab ipuro attigi nefas ē. Plato. Hūc quē tu apte itelligis iuſtū eē aſſeris. Epic. Quiīmo. Nā (ut pclare cecinit maro) Si gēus hūanū & mortalia temnitis arma: At ſperate deos mēores fādi atq; nefādi. & alio i loco idē poeta iſœlix theſeus phlegiaſq; miſerrimus oēs amonet. & magna teſtat̃ uoce p ūbras: Diſcite iuſtitiā mo/niti: & nō temnere diuos: Nec mihi cōtrariū ſētire fas eēt: imo nec ſomniare qui/dē: niſi iuiſū ſapiētibus oībus eē pcupē. Plato. Iuſtū igit̃ tua ſpōte pfiteris. Epic. Ita hercle cēſeo. Plato. Si igit̃ iuſtū hūc deū cēſes (ut par ē) cedo bonis ne bōa: & iprobis mala: an probis mala. iprobis bōa tribuit. Epicu. bōis: bōa & malis praua reor. Plato. Recte iq; ſic plautus prædixit: eſt pfecto deus: q̄ q̄ nos gerimus audit q; & uidet: is uti tu me hic habueris: pide illū hic curauerit. Benemerēti bene p fuerit: malemerēti par erit. Itaq; ut argumētatiōi exitū iducā q i hac lugubri & oī labore atq; calamitate: referta uita: iuſte: pie: ſācteq; uixere: & qui ſecus: quibus nec illis pmiū laborū: nec ſuppliciū ſcelerū ipēſū: cōſequēs ē epicure: ſi deus iuſtus ē: quo ipē aſtruis: ut alius det̃ locus a cōcilio hoīum mortaliū diſiūctiſſimus i quo & bōi mercedē: mali tormētū ſuſcipiāt: hūc āt ifernū appello. Nec āplius tecū congrediēdū arbitror: cū te his ratiocinatiōibus ſic iugulaueri: ut paululū palpitans imo exanimis pnus humi pcūbas. Vale igit̃. Maieſtas itē dei ſūmi loca amena culta oī genere florū atq; ſuauitate referta cōſtruxit: i qbus ſui obſequētes oī cæleſti fruāt̃ uoluptate. Decēs ē: ut in ſacris ſuis edibus carceres obſcuriſſimos: in quibus mulctēt̃ ptinaces atq; ſui rebelles cōponat. Igit̃ cū mūdus ipſe ſit diuiæ ma/ieſtatis ſuæ domiciliū: & electis ipſis cœlū empireū icolēdū dederit: Reſtat ut infernū i mūdis ſpiritibus: ac mortalibus oī obſcēitate fedatis ad luēdas eternas pœnas cōferat. Vetus ēt ille mos gallorū occurrit: quos memoria pditū ē pecunias mutuas datas his apud iferos redderēt̃ datas quia pſuaſū habuerit aīas hoīum immortales eē. Dicerē iqt ualerius ſtultos: niſi idē bracati ſenſiſſēt: qd palleatus pythagoras credidit. Credamus itaq; ſēp: ut iquit plo: Antiquis ſacriſq; ſermonibus qui aīum imortalē eſſe aſſerunt: iudiceſq; hrē: ut ſi inquinat labe inexpiabili gra/uiſſimas pœnas det: cū corpe fuerit ſepata: quod ut paulopoſt idē inquit. Opulētus homo i pauptate aī cōſtitutus: non audit. & ſi audit: deridens id cōtemnit. Impudēterque rapinis libidinibuſque fretus: quo cupiditas eius expleatur: quaſi ce/cus quidam non cernit q̄ maximum ſemper malum uiuentem neceſſario conſe/

quatur poſt mortem: quaſi infamis miſeraq; demigratio expectet. Studeat igitur quiſq; bonis opibus iſudare: ut tetra illa iminania loca declinet: ubi furor ſine ratione: ardor ſine refrigerio: horror abſque ordine: mors ſine uita ſemper erit.

Quod locus in quo miſeri pendent pœnas: quem infernum appellamus ē ſub terraneus. Cap. ii.

POetę quidem illuſtres circa terræ centrū locū eē cõcauū arbitrati ſūt & i eodē ſontiū aīas pēis inumeris grauibuſq; affligi: ut poeta i deſcē ſu oſtēdit eneæ: quē tartarū appellāt ex tellure abſq; parēte natū: i u tero q; genitricis iacere luciæ iclemētia: quæ ut ꝑtui faueret iuocata: ꝗ i deorū ignominiā pareret ad eſſe recuſauit. & herebū hūc appellāt ex terra & demogorgōe ortū i faucibꝰ huius: ut Vir. ait. ſūt aſpectu horribiles hee formæ. ſ. luctꝰ & ultrices curæ: morbi pallētes: & triſtis ſenectꝰ atq; metꝰ & fames egeſtaſq; terribilis & horribiles uiſu lætū: laborq;: ſapor & mala mētis gaudia: bel lūq; lętiferū ac cumeīdes & diſcordia & ulmus ſomniorū ſedes cētauri ſelle briare us lerneuſq; ſerpēs: & flāmis armata chimera: una cū gorgōibꝰ arpiis: & tricorpo

Quatuor i ferni flumi na — reo geriōe: & triſauce cerbaro limia ſeruāte ditis. Hūc q̄ttuor rigari flumibꝰ. Acherōte. ſ. & flegetōta: ſtige atq; cocyto. & acherōtis nautā charonē morietiū aīas adherebi ꝓſōdiora trāſferētē dicit. Præterea Minoē radamātū ea cū uerſātes urnis merita itrātiū: & ꝓſtratos fulminibꝰ titanas gigātes: & ſaluicone ac titiō diſceptū a uulture deſcribit: iſiona ꝑpetua circūuolutā rota. Nec nō & ſiſiphū i altū ingētia pectore ipingētē ſaxa: ac tātalū iter undas & poma ſiti fameq; peūtē. & Theſeū per petuo dānatū ocio. alioſq; & hos oēs i terra ditis ferrea icēnia ſub ultrice Theſipho ne cruciari. Hūc idē præter herebū multis: tū poetæ. tū theologi nomibus uoca

Tartarus — uere tartarus ꝗ quos abſorbet torqueat. Ditis a dite Rege dr̄: quē diuitiarū deū

Ditis — appellāt poetæ: ex eo ꝑmaxie quia malorū morietiū magna eſt abūdantia. Orcus

Orcus — quia obſcurus. Baratrū a forma. ē aūt baratrū uas uinariū ex uiminibus confectū

Baratrū græci uo cant locū p̄ cipitem — a parte ſuꝑiori ꝓpatulū. ab iſeriori āt acutū: quo utūt agreſtes cāpani dū ex uitibus arboribus anexis uidemiātes uuas colligūt. & hoc ideo dictū: ut itelligamus infernū ampliſſimū ueſtibulū ad ſuſcipiēdū damnatas habere: ad eos uero ſeruā dos: artiſſimū atq; ꝓfūdū. Stagnus puteus abiſſy gehēna caminus congruētiori tū uocabulo iſernus: ꝗ oīum terræ partiū iſerius appellat̄. Quē iuxta terrę cõ

Homerus — cauitates: aut cētrū cōſiſtere auctoritatibus & rōnibus ꝓbādū ē. Homerus lon

Lucanus — ge nimis baratrū ſtat ſub tellure ꝓfūdū eſt. Lucāus libr. xi. Per quæ cauas terræ: quas egit carmine rimas: Māibus illatrat regniq; ſilētia rumpit. & i tertio: Tu ple

Statius — na horroris imago uiſa caput: Meſtū ꝑhiātes uilia terras collere. Itē Stacius. Illū ingens haurit ſpecus & trāſire parātes. Mergit equos non arma manu: non frena

Ouidius — remiſit. Sicut erat rectos defert i tartara currus. Item ouidius. In. x. Oppoſiti ſub terra numia mūdi. In quem loca recidimus quicquid mortale oreat̄. Si licet & fal ſi poſitis ambagibus oris. Vera loqui ſinitis: nō huc ut opaca uiderē: Tartara de ſcēdi. & alio in loco. Eſt uia decliuis: funeſta nubilo taxo. Ducit ad iſernas ꝑ mul ta ſilētia ſedes. Et poeta i ꝑſōa patris: Anchiſe filium eneam iuitantis loquitur: Ditis tū ante iſernas accede domos & auerna per alta complexus pete nate meos & in. vi. dicturus derebus inferni. Sit mihi fas audita loqui ſit numie ueſtro. Pan dere res altas terra & caligie merſas. Et. in. iiii. Dulces exuuię dū fata deuſque ſine

bat. Accipite hãc aĩam: meq; his exſoluite curis: Vixi: & quẽ dederat curſũ fortũa pegi. Et nũc magna mei ſub terras ibit imago. Itẽ tũ Tartarus. Iṗe bis patet ĩ p̃ceps tãtũ tẽditq; ſub umbras: Quãtũ ad ethereũ cœli ſuſpectus olimpũ. Sẽſit hoc idẽ p̃lo ĩ phedõe: eſſe. n. ipſa terra loca quædã iuxta cõcauitates eius circũpoſita freq̃n tia illa qdẽ p̃tiq; ꝓfũdiora atq; ãpliora q̃ his ĩ quibus habitamus: p̃ti ꝓfũdiora: ſed tñ arectiora: Nõ nulla uero aptiora ac mĩus ꝓfũda. hæc ãt oĩa ſubterranea adiuicẽ obuiari & ĩ ãpletudĩe ſua atq; ĩ breuitate & exitus habere: qbus magnã aquarũ ui & ex altero ĩ alterũ tãq̃ ĩ chateras cõfluere: & ꝑpetuorũ fluminũ ĩcredibiles magni tudies aquarũ: calidarũ & frigidarũ multũq; igne: atq; ignis amnes ĩgẽtes: Mul- tos p̃terea lutulẽti hũoris: parti purioris: p̃ti ĩfectioris hæc ꝓfũctorie P̃lo. His ſi- ue poetarũ ſiue phõrũ dictis quo ad ĩferorũ loca diuĩæ lr̃æ cõſẽtiũt. Ioannes ĩ apo- calipſi: nemĩnẽ librũ ſeptẽ ſigillis cõſignatũ: p̃ter leonẽ chriſti r̃ſurectiõis typũ ge- rẽtẽ: apire quiuiſſe: nec eos qui ſub terra erãt ſe cõpiſſe dicit. Et paulus loquẽs de cultu quẽ exibituri eramus noĩe ieſu: iubet nõ terrena ſolũ nõ celeſtia: ſed ad ima deſcẽdẽs ĩferna debere flecti: ac ſe prona ĩ terrã curuare. Et q̃d oli magnus Augu- ſtinus nõ credidit: nũc chriſto duce ueritas totũ ferme occupauit orbẽ. Nã ut ue- ritatis fõtes apiam ꝑſtrigã pauciſſimis Aurelii dubioſã opiatiõnẽ quã retractauit ĩ libris ſuis. Is. n. cũ libris gẽtiliũ atq; poetarũ fabellis nõ paruã opã dediſſet: eẽtq; refertus ad modũ hũanitatis ſtudiis ĩ quibus excellere pulcherrimus putabat: nõ alio mõ accipiẽdas ĩfernorũ pœnas q̃ macrobius docet. ſ. retorquẽdo: nõ ad locũ: nõ ad corpus: nõ ad portẽta: ſed ad boium & mores & obſcenitates. Nec aliud eẽ ĩ feros putauerũt q̃ ip̃a corpora: quibus ĩcluſę aĩæ uelut ĩ carcerẽ fedũ: tenebris hor rendũ ĩcolũt ac fedari ſordibus & cruore. patiũť. Hoc aĩæ ſepulchrũ: hæc ditis cõ caua hos ĩferos uocauerũt: & oĩa quæ illic eẽ credidit fabuloſa pſuaſio: ĩ nobiſmet ipſis: uel ĩ ipſis hũanis corp̃ibus aſſignare conati ſũt. Nec his cõmẽtariis prorſus ĩdidiſſẽ: niſi ob ſingularẽ poetæ aĩ cultũ quẽ ad capeſcẽdũ a teneris ãnis diuus Au relius ſuas contriuit uires. igiť ſi opoſum eſt eius allegoriã recenſere: nõ tñ (meo arbitratu) infructuoſum: ut pateat Auguſtinũ potius poeticis figmentis q̃ uerita te uſum fuiſſe: cũ diuitis epulonis exponeret parabolã. Talis erat linguæ crucia- tus: aut flãmę aut ardor: quẽ extremo digito in aqua humecto extingui expoſce- bat: quales & oculi quos in ſublime ferres lazarũ cruditate defũctum conſpicaba tur. Igitur cũ mortui nullum cum corpore amplius cõſortium hẽant. Quõ liguã & oculos & reliquos corporis artus: quibus carere oĩo ĩdubitatũ ẽ: hr̃e putandũ ẽ. Sed hãc pabolicã figuratiõnẽ: nõ ad uerba tãq̃ uera ſint: retorqueř decet: ſed ad uerborum intelligẽtiã: ut ſciamus ex ſcurilitate atq; uerborũ petulantia quibus plerumq; uti ĩ cõuiuiis: & oẽm quoq; laſciuitatẽ adhibere ſolemus: hũc apud auer num pœnas dare figuraſſe: ut ab ĩmoderato rerum uſu atque nimii ſumptus idul- gentia & compeſceret & abſtereret. Redeo ſero inſtar obliuioſi uiatoris unde di greſſus ſũ: obliuionis amnẽ aliud nõ eẽ putãdũ: illorũ tñ opinatione: qui p lacteũ circulũ & deſcẽſum: & rurſus aiorũ aſcenſum ſtatuũt more pythagorico q̃ errorẽ animæ obliuiſcentis maieſtatem dei & uitæ prioris: qua anteq̃ truderetur potita eſt. Pari interpræ̃tatione flegetontem ardores irarũ & cupiditatũ putarũt. Acha- rontem quicquid feciſſe: dixiſſe ue uſque ad triſtitiã humanę uarietatis more nos penitet: Cocytum quicquid hoĩes ĩ luctum lachrymaſque compellit. Stigẽ qcq̃d

Plato

Auguſtius

ínter ſe hũanos aíos íngurgíté mergít odíorũ. Vulturẽ íecur ímortale redẽtẽ: ní/híl alíud ítellígí uolẽtes q̃ tormẽta cõſcíentíæ obnoxía flagítío uíſcera ínteríora rímãtís & ípſa uítalía ídefeſſa admíſſí ſceleris admõítíõe laníantís: ſempque curas ſí res qeſcere forte tẽtauerít excítatís: tãq̃ fabrís renaſcẽtíbus í herẽdo: nec ulla ſibí mífatíõe parẽtís lege hac qua ſe íudíce nemo nocẽs abſoluítur: níſí de ſe ſuã poteſt uítare ſníam. Illos ãte epulís ora poſítís excrucíarí famæ & í edía tabeſcere: quos magís magíſq; acqrẽdí deſíderíũ cogít p̃ſentẽ copíã nõ uídere & í affluentía í opes egeſtatís mala í ubertate patíũť. Illos radíís rotarũ pẽdere díſtríctos: quí níhíl cõſílío preuídẽtes: níhíl ratíõe moderãtes: níhíl uírtutíbus explícãtes: ſeque & actus oẽs ſuos fortunæ p̃míttentes caſíbus & fortuítís ſemp rotãť: Saxum íngẽs uoluere í effícacíbus laboríoſíſq; conatíbus uítã terẽtes: atram ſílícẽ lapſurã ſemp: & cadentí ſímílem íllorum capítíbus ímmínere: quí arduas poteſtates ambíunt tíranídẽ: nũq̃ ſíne tíore uícturí: ſẽp ſibí uídeť exítíũ qđ mereť excípere: ſí uero oíum fere cõſẽſu ſuos qſq; patíť mães: & íſeros ín hís corpuſculís eẽ credímus: quíd alíud íntellígẽdũ ẽ q̃ morí aíam: cũ ad corpís íſerna demergíť. Víueř aũt cũ ad ſupna poſt corpus euadat. Nã & quí prímũ pythagorã: & q̃ p̃terea p̃lõnẽ ſecutí ſũt: duas eſſe mortes aíæ: unã aíalís qua aía díſcedít a corpe alteram p̱dídcrũt aíam. ſ. morí aſſerẽtes: Cũ a ſímplící naturæ fonte í mẽbra corpea díſſípaťː una oíbus nota: altera nõ níſí a ſapíentíbus dep̃henſa ẽ. Hãc ãt p̃hõrũ aut poetarũ fíctíõnẽ quã emulatũ cõſtat retractauít dícẽs: magís míhí uídeť dícere debuíſſe de íſerís q̱ ſub terra

Gregorius / Yſaia

ſínt q̃ rõnẽ redídíſſe: cur ſub terrís eẽ credunť. Gregoríus í. íííí. díalogorũ ídem aſtruít ínfernus íqt quía íferíus latet. Et Iſaías íſernus ſubtus cõturbatus eſt. In hãc quíppe paleſtrã nõ ſolũ auctorítatíbus ínixus: ſed argumentís refertus deſcendí: qbus patefactũ erít íſernũ ſubterraneum fore locũ. Sed ne opam atq; íp̃ẽſam

Domini Bonauẽtu re argumẽta

ſímul amítamus Bonauẽturę paucuIas adducã rõnes. Nã cũ ſũma bõítas deus ſít: & quí ſcelus comíttít: qđ malũ ẽ íp̃m quoq; & malũ effící ẽ neceeſſe: Nã ut aít Arí ſtotíles uírtus ſícut habẽtẽ p̃fícít & opus eíus laudabílẽ reddít: ſíc uítíũ habẽtẽ fedat: & opus eíus íiquũ effícít. Idcírco a ſuo creatore remotíſſímũ eſſe optet. Illuſtres chríſtíaní atq; gẽtíles cuíuſuís ſímultatís: deũ cœlũ ícolere atq; íhabítare credũt: & a cœlo nulla remotíor p̃s cẽtro ẽ & ob íd tãq̃ í loco a deo remotíſſímo íbídẽ forſã pœnas luere nõ íepte credítũ ẽ. Accedít argumẽtatío de loco locatíq; p̱portíõe ſũmís íllís ſpírítíbus angelícís ob ſíngularẽ naturæ p̃ſtãtíã. ac aſſídíuũ díuínítatís famulatũ: Supremus locus debeť: Hoíbus uero quorũ uíta ín ãcípítí ſíta ẽ: mũdus íſte anguſtíís: calamítatíbus: laboríbus: oppletus: & uſq; adeo rebꝫ aduerſís frãgímur: ut nulla ſít ínterrapedo moleſtíę: níhílq; quod nõ plus aloes q̃ mellís hẽat: íterdum tollímur ín altũ: ut oíbus terræ bõís affluere oí cũ uoluptate uídeamur: Cõſequẽs ẽ: ut reprobís íp̃ſís: oí turpí uítío dãnatís: íſímus terræ locus deputeť. Itẽ grauía leuíaq; corpa íuxta p̃domíníũ modulãť: Nã leuía ſurſũ & grauía deorſum naturæ appetítíonẽ agítãť. Parıter fít: ut í ſpírítíbus amore oía ferãtur. Pondus meũ ínquít Auguſtínus ãor meus: eo feror quocũq; feror: & ſícut res naturalís ſuo motu: ſíc amore ſpírítus a corpeís uícułís exutí: ígíť quí celeſtía ardentíſſíme conſequí cõcupíſcũt hís empíreus locus emínentíſſímus congruít: quí uero terrena appetíerít: hís demíſſus: & humíllímus: quẽ ínfernũ eẽ & ínfernorum centrũ nullus ambígít. Sícut ení ex oí uíſu oẽs líneę undíq; uerſũ porrecte: uſque

ad extimos cœli ambitus equales uident̃: Similiter ut circuli: cuius a pũcto radii puenientes uſq; ad extimã circũactionẽ equali mẽſura ſũt: idcirco illud nec ſurſũ deorſũue porrectũ eẽ oportet: ſed mediũ & oĩo idiuiſibile & ſecatiõi reſiſtẽs erit: ita infernus: cuius cẽtrũ eq̃liter cœlorũ pariſeria cõtinet̃: erit locorũ omniũ infimus: quẽ deputatũ iniuſtis: paricidis parentũ uiolatoribus: ſacrilegis nepotibus omini dẽiq; mortali obſcenitate ſedatis oĩum gentiũ & linguæ & lr̃æ cõmemorãt.

Patet hoc idẽ exẽplo: Nã cũ Thedoricus rex Simachũ uirũ patriciũ: & ioãnẽ urbis ep̃m inimiciter circũuẽtos necaſſet: eius tyrãni aĩa deferi apđ iſulã lipparis uiſa ẽ: media inter illos: quos iclementia barbarica e uita abſtulerat: ac ĩ ollã uulcãi ſuccẽſã demergi: ut refert gregorius. Verũ. n. uero cũ hoĩum peccata paria non ſint: ſicut nec p̃mia: decẽs ẽ: nõ eos equali gradu puniẽdos: ſed itẽſius remiſſiuſue ut eorũ obſcẽa facinora expoſtulant. In obſcuriori qdẽ loco ſũt xp̃iãi ueritatis ueteratores: qui ſpretis bñficiis celeſtibꝰ: aiæ eorũ p̃ete ſẽſus ac uitæ datore cõtẽpto: terreis fragilibuſq; rebus fuire maluerũt: & proni ĩ terrã uẽtrẽ & pabulũ (pecudũ more) coluerũt. Propterea ĩ prĩo pœnarõ gradu optĩo equiſſimoq; iure collocati ſũt: & recte qdẽ: Nã q̃to diuiorũ beneficiorũ maiora atq; potiora fuerãt mũera tãto ſũt maiori aĩduerſiõe plectẽdi: qppe q̃ igratorũ mor̃ filiorũ oĩ paterna ſubſtãtia abuſi ſũt. Eminẽtiorẽ nõ multũ locũ iudei obſtinati icolũt: qui nõ prauis religionibus: ut gẽtiles nõ errore ſed liuore odio cõmoti ſuũ dñm cruci uiolẽtis uocibus affixer̃t. Excelſiorẽ ñ lõge pagãi obtinẽt locũ teſtimõio diuiarũ lr̃arũ. Nã cũ filius dei iudeorũ mẽtis duritiã exprobraret. dixit tiro & corozoi remiſſius q̃ iudeis agẽdũ: q, ſi ſigna & portẽta iudeis facta cõſpicati fuiſſẽt extarẽt in hos dies mitius agẽdũ fore cũ illis portẽdẽs qui nõ p̃nicaci mẽte: ſed fragilitate quadã oberrauerũt a diſciplina legis: diuinaq; iſtituta nõ nouerũt. Q đ Macharius uir p̃cipue religiõis & cultu exploratũ reddidit. Is. n. cũ ĩ terra egipti uaſtas ſolitudies & antra deſerti luſtraret aridũ admodũ hoĩs deſũcti caput offẽdit: qđ nõ paruã admirationẽ machario ingeſſit. Ille diaboli cõmẽta noſcens & eius ad nocẽdũ artes putauit hoſtis hũani generis pedicas ad circũſcribẽdũ eſſe illico ceruici p̃cepit: ut quis nã eſſet ĩdicaret tũ caput cute abraſũ: fauces apiẽs dixit: Cuiuſpiã antiſtis delubri iãpridẽ hic cõſtructi caput ſum: Tũ macharius ẽ ne tibi apud inferos bene: At ille: illis iugiter urror flãmis: nec ulla quies mihi dat̃. Verſant me inſtige uẽti: Tũ ille adiecit: quis grauius torquet̃ apđ mãeſ: iudices littores illos pœnarũ. At ille fraudulẽti & uaffri chriſtiani: quibus tot bñficiorũ genera oĩum ille ſator atq; repator deus cõtulit: ut enumerare præſẽs tẽpus nõ ſufficeret. His dictis inceptũ tenuit greſſũ. Macharii miraculũ

Illis ẽt ĩ locis manſiones multæ ſũt. Nã imaturi pueri limbũ. Q ui in fide mortui pẽitẽtiã nõ pacta purgatoriũ: Iuſti purgati ante chriſti mortẽ ſinũ habrahe. Q ui ſe ultro ĩ mortẽ ĩpigerũt infernũ: Tartarũ: herebũq; (ut ita dixerim) uẽdicãt: Nã hæc locorũ diſtictio uitã reliquẽtibꝰ ea lege debet̃: quã quique uiuendo ſãxerũt. Nec pœnarũ genera p̃termittẽdũ cenſeo eo maxĩe: ut his ac pœne ienarrabilibus cruciatibus p̃territi p̃horreſcãt illecebras oẽs: quibus ſæpenumero deliniti hoĩes feruntur. In præceps eſt enim (ut paucis p̃ſtringam) iis in locis pœnarum eternitas: pœnarum acerbitas: quas proſequit̃ gregorius ignis inextiguibilis frigus uernus imortalis: fetor intollerabilis: Tenebrę palpabiles: flagella cedentium: horrida uiſio demonum. Confuſio peccatorum. Deſperatio oĩum bonorũ. Lachymæ

interiores clamor & obprobriū. Arriditas ſitis: pudor: īuidia: Rancor: Triſtitia: diuīæ intutionis carentia: Albatio oīs ſalutis ſpei. Et quod creditu difficile eſt: ſoli reprobi non eſſe cupiunt: ut effugiant pœnarū acerbitates: Cum cætera eē affectent. Studeamus igitur uirtutibus inherere ut exactis huius uitæ illicibillibus uoluptatibus: ueraciter beati eſſe poſſimus.

Quod ſpiritus neq̄ infernū non incolunt uſq ue ad ultimū iudicium. cap. iii.

Cum nos Angelorū bonorū miſterio ī bonū ꝓuocemur: & malorū ſtudio ī pnitiē tēdamus: nec nos deſerūt: quouſq; ꝓfectionis nr̄æ terminū uēdicauerimus: ī queſtionē uerti uideor uidere: An īmūdi ſpiritus īfernū īcolāt. Poetis phiſq; fortaſſes uideret̄ ob eorū demerita detruſos fuiſſe ī baratrū inferni: uel ut dēt pœnas: uel ut dānatos torqueāt. Nec egrediendi ulla facultas adeſt imo nec ueſtibulū aſpicere ipſis imerſis fas ē: Vt. n. ſæpe pupes eſtus iuictas rapit: ſic pronus aer urget: atq; auidū chahos gradūq; retro flectere: haud nūq̄ ſinunt umbre tenaces: ut tragicus ait. Theologis uero lōge aliter uiſū ē: ut ī ſequētibꝰ oſtēdet̄ īfernus quippe & cruciatū & cruciatus locū deſignat: ceu eger: uel pedibꝰ: uel alio morbo laborans: quocūque ire placet egritudie afficit̄: ita ut nec locū: ſed corpiſ offēſā ualitudinē egritudo ſignet Hoc ſi q̄dē mō ibi iſernū cēſeri debet: ubi cruciatus & nō locus ē. Quæ iſerni acceptio lōge ē ab iſtituto. Sed locū querimus quē idē poeta meminit dicēs non prata uiridi lęta facie germinant. Nec aduſta leui fluctuat zephiro ſeges: nec ulla ramos ſilua pomiferos habet ſterilis: profundi uaſtitas ſqualet ſoli. Et feda tellus torpet eterno ſitu. Rerumque meſtus finis & mundi ultima immotus aer heret: & pigro ſedet. Nox atra mundo: cuncta merore horrida: ipſaque morte peior eſt mortis locus: quem infernum conſtat. Nullus tamen philoſophorum oīum certius Platone uaticinatus eſt. Oīum inquit animalium in quibus eſt anima rationalis tripartita diuiſio eſt in deos homines demoneſque: Dii excellentiſſimum locum tenent: homines infimum: Demones medium: Deorum igitur immortalium ſedes in cœlo eſt: homnium in terra: in aere demonum: Ipſis quippe ſicut naturarū differentia eſt: ita & locorum: proinde dii ſunt hominibus: demonibuſque potiores hoīes uero infra deos & demones conſtituti ſunt: ut elementorum ordine: ſic differentia meritorum. Demones igitur medii quēadmodū diis quibus inferius habitant poſtponendi: ita hominibus quibus ſuperius preferēdi ſūt: habēt eni cum diis coēm corporum imortalitatē: aīorū aūt cū hoībus paſſiōes. Habeant ne demones corpa: iquibus ſuas exerceant opatiões: diu iter ſapiētes dubitatū extitit. Platonicis ferme oībus ipſos ſpiritus ſpurciſſimos corpa coaptata habere: ex ipſorū diffinitionibus propatulum eſt. Nā calcidius in thimeo ita demon deſcripſit. Demō ē aliter rōnale & imortale patibile: ethereū: diligētiā hoībus iparciens: aīal quidē quia ē aīa corpe utens. Ratiōale uero quia prudēs: imortale porro quia nō mutat corpus aliud ex alio: ſed eodē ſemp utitur. Apuleius ēt hoc idē aſtruit in libro de deo ſocratis: Demones eſſe dicit genere animalia: animo paſſiua: mente rationalia: corpore aerea: tempore eterna. Noſtris uero quibus diuinarum litterarum ſplendor acceſſit aliter uiſum eſt & longe melius. Volūt quippe (Teſte magiſtro ſententiarum) Demones in iſto aere craſſo atque fulginoſo habitare. Quoniam Lucifer merito ſuæ ſuperbiæ de cœlo empireo in quo ipſe cum cæ-

Demonis diffinitio

teris creatus fuerat deiectus eſt in iſtum aerem caliginoſum: qui eis in carcerem datus eſt: uſq; ad illud tempus quo dominus deus præſeſq; mundi de ſingulorum fatis & cogitationibus iudicabit. Tunc peracto iudicio: cui & ipſi aſtabunt: ut eorũ truculẽta atq; efferata rabies cũctis oſtẽtui ſit: i tartarũ detrudẽt iuxta illud Saluatoris. Ite maledicti i ignem eternum: qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Nec ab re factum putes: Nam uel ut uirtutem capiamus: uel ut exercitationis cauſa ſit nobis: hoſtem inimiciter atq; hoſtiliter pugnantem conſeruauit. Quomodo pacientiæ uirtutem capiemus ſi nullus quo cum dimicemus fuerit hoſtis: Aut quomodo exercitati atq; in acie expediti milites erimus ſi nulla martis horrida arma pulſaret. Ob id Paulus dicit in litterario opere: Colluctatio eſt nobis aduerſus pricipes & poteſtates mundi huius: & aduerſus rectores tenebrarum contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Quia dæmones qui ſunt ſpirituales & neq̃ in hoc turbulento aere nobis proximo qui cœlum appellatur. Vnde diabolus princeps aeris dicitur. habitãt: ut aſſiduis bellis nos frangant atq; conterrant. Nam cum militia ſit hominis uita ſuper terrã: mundi illicibiles uoluptates nos tenaci uiſco tenent: illecebræ carnis nos quibuſdã crebris ſtimulis in luxuriã concitant. Diaboli comenta nos icautos occupare ſtudent. Quottidie urgemur: Quottidie torquemur: Quottidie pugnãdo uicimur: uſq; adeo ut nulla ſit intercapedo i qua ſpiritũ ocioſum duxerimus. Deus. n. quo hoiem ad hanc militiã genuit uoluit expeditũ in acie ſtare & itentis acriter animis ad unius uel inuiſibilis hoſtis inſidias: uel apertos impetus uigilare: quẽ ſicut i periti & exercitati duces ſolent: uariis artibus captat: ꝑtinuſq; natura & moribus ſeuiens. Aliis cupiditatẽ inſaciabilem immittit opibus ſuis tanq̃ in cõpedibus illigatos a uia ueritatis excutiat. Alios iflamat ire ſtimulis: ut ad nocẽdũ potius itentos a dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit: ut uoluptati & corpori ſeruientes ad uirtutem reſpicere non poſſint. Aliis uero iſpirat inuidiam: ut ſuis ipſi tormentis occupati: nihil cogitent aliud niſi eorũ quos oderint fœlicitatẽ. Alios ambicionibus inflat hi ſunt quos ad regendum & magiſtratus gerendos omnem uitæ ſuæ operam curamq; conuertunt: ut faſtos ſignẽt: & annis nomen imponant. Quorũdã cupiditas tẽdit altius: nõ ut ꝓuincias tẽporali gladio regant ſed ut infinita & ꝑpetua poteſtate dños dici ſe uniuerſi humani generis uelint. Quos aũt pios uiderit: uanis implicat religiõibus: ut impios faciat. His uero qui ſapientiam quærunt: phyloſophiã in oculis ipingit ne ueritatẽ cõprehẽdant. Sic hoibus obſtruxit aditus oīs: & obſeſſit uias publicis latas errorib9: q̃s declinare uigilãdũ eſt. Igit̃ ut cõferat ſe eo unde effluxa ẽ orõ ſpiritus neq̃ icorporei inuiſibiles natura ſũt: uiſibiles tamẽ & corpulẽti: eo quidẽ mõ ut oſtẽſum fuit libro primo. Et ut locus locato cõmodiſſime cõgruat: aere mediũ tetrũ & caliginoſũ habitãt. Nec eis cœlum habitare ob peccati deturpantis maculam cõceſſum eſt: quia cum ipſi obſcuri ſint locus ille clarus & amenus eſt. Neq; i terram: ne nimis humanum genus ſua calliditate moleſtiis afficerent: ſed aerem iſtum: ut ſedulo repplicatum extitit. Sed q̃d de lucifero aliiſq; primioribus ducibus actum ſit facile intelligi poteſt. Legimus enim in eccleſiaſticis libris ꝙ cum conſumati fuerint mille anni ſoluetur Sathanas de carcere ſuo: & exiet excidio antixp̃i appropinquãte ut ſeducat gẽtes atq; illudat: quẽ uictũ i baratrũ iferni tradũt diuinarũ litterarũ ſcriptores diligẽtiſſimi: ab eo tp̃e quo filiũ dei tẽptauit i deſerto: & i paſſiõe & ſupat9 ẽ ab eo: ferũt ẽt ipſũ primũ hoiem

temptaſſe & uiciſſe: Nouum uero temptaſſe & ſubcubuiſſe: Alii uero ſecus putant ex quo cecidit ꝑ peccati ſui magnitudine in baratrum īferni illud fuiſſe demerſum & quidē ſic: Vt reuocare gradū ſuperaſq; euadere ad auras. Quo ad uita p̄ſens ſuis & certis limitibus & ſpaciis terminata non fuerit nequeat. Cæterum aliquos quottidie deſcendere ad torquendum animas: alternatis forte uicibus nō ꝓcul eſt a uero ſaltem aliquos animas detinere ingenti uiolentia oraculo ꝓphetarū & appoſtolorū clare cōpertum eſt. Tu aūt in ſanguine teſtamēti: de lacu inferiori eduxiſti uinctos inquit Zacharias. Chriſtus item ad inferos deſcendit captiuā educēs captiuitatē. Igit̃ aliquos fuiſſe littores in ſua noxios puniētes horū teſtimonio liquet.

Quod damnati & bonos & malos cognoſcunt. Capi.iiii.

QVam rerū cognitionem apud inferos miſeri diris atq; īexcogitatis cruciatibus affecti habeant neminem uere (præter chriſtum ueritatis patronum) eam oſtendiſſe legimus. Obmittamus poeticam atq; fabularem licentiā: q̄ uſq; adeo adoleuit: ut ēt uicioſas hoīum illecebras turpiſſimoſq; actus diis aſcribēdos fore putauerit eoſq; more mortaliū eē paſſioībus obnoxios. Erat.n. priſcorū hoīum genus agreſte legibus ſolutū: nihil penſi: nihil moderati habens: Sola uolūtas ꝓ lege apud illos colebat̃. Cunctiq; huiuſmodi ſine ſtudiis hūanitatis: quos cladis publice ſup̄ſtites fecerat opportūa habitatio & tēpeſtatum atq; illuuionis incōmodo: qđ poetæ poſtea blādientes humanis paſſioībus ꝓp cupiditatē lucri uerſibus ſuis formata mēbratimq; effigiata amplis & recōditis noībus exornarūt. Solus itaq; filius dei alterius uitæ ſtatū nō fabuloſe: ut hos alliceret: illos abſtereret: ſed ueridice docuit: quē gregoriū nō puduit receſere: ut tandē ex ſaluatoris parabola: quā cognitionē aīæ defunctorū haberēt apiret: hæc ſūma hic cardo ē: ut multa ꝑtermittā malos: bonos prauoſq; cognoſcere palā eſt: Diues quē ignis torrebat ac linguā uehemēti cruciatu excruciabat: Habrahā: quē uiuum nonq̄ uiderat cognouit: & lazarū quē ſpreuerat. Itē germanos lætā ducentes uitā: quorum interitus ſuum augere dolorem minime heſitauit: boni quoq; malos

Lazarus

cognoſcunt. Lazarus quippe uita functus & habraham egentem diuitem cognoſcebāt: Cui dictum fuit: Memento quia in priori uita bonam fortunam ſemper habuiſti: Lazarus uero egeſtate atque uermium ſcaturigine affectus: e uita pacientiſſime migrauit: Idcirco ipſe conſolabitur. Tibi uero eſurienti atque guttulam aquæ expoſcenti: omnis pietas: omnis miſeratio: optimo iure denegabitur. Boni Rurſus nō ſolum bonos quos dilexerant: ut retributionis cumus excreſcat: ſed etiā illos quos nonq̄ nouerant cognoſcunt. Hæc perfunctorie dicta ſufficiant de animarum cognitione: quæ late ac copioſe a priſcis dicta ſunt.

Quod anima corpori unita patitur ab eo: Et ipſa corporis mole depoſita igneo ardore cruciatur. Capitu.v.

PRodeat neſcio quis ſicophanta: & ueros dei cultores griphis quibuſdam falſo criminetur: qui ut iuſtitiam diuinam tueantur aſſerunt animos igne: frigore inedia. Reliquiſque cruciatibus affici: quos enumerare ſuperuacaneum cenſeo: Sed tamen ſic dicentibus non deſunt argutiæ. Idcirco prius audiendos arbitror: ut e noſtro campo deiectis in agendum prodire non audeant. Vehementia non exigua clamat phyloſophia om̄ni patibili preſtantius eſt agens. Erunt in hac re nobis exempla preſidio

(ſicut nullus canit)Sol nanq; lubricos: Scorpiones:limaces:aſcarides: tineas eru/
cas generās: Nō quid longe illis pſtantior eſt:& uir muliere:& Argila ex qua uaſa te
ſtatia cōflantur figulus:& Alteras alterato & regulās regulato: oī etenim ſole lucidi
or ē iſta ꝓpoſitio. Cū igit̃ anima ſit longe pſtantior ipſo igne: qūo ab ipſo aïa patibi
lis erit. Nōne etiā inter agens naturale & patiens corporū cōtactus exigit̃: alioquin
motus: aut alteratio nulla erit quæ ſolis corporibus lōgitudinē: latitudinē: pfundi/
tatē: habētibus cōgruit: a quibus aïa rationalis inoxia eſt. Nōne ignis calendo ſimi
litudinē ſui: dum iprimit impaſſū: qualitatis ſimbole iteruētu agit: quā a ſe aïa ratio
nalis oīo abigit. His quidē argumētatiōibus ipulſi nōnulli: nō ueriti ſunt a ſpiriti
bus oēm cruciatū penitus tollere: Quod ſecus putaſſent ſi mlͭiplicē paſſiōis ſignifi
cationē limacius cōſpicati fuiſſēt: eſt.n. paſſio ſubiectionis: q̄ inferiora a ſupioribus
agitant̃ & diſponunt̃: ut elemētorū natura a uirtutibus cœlorū: quorū ope ipſa &
ex ipſis compoſita mouent̃ & cōſeruant̃: ne oīo depereāt. Hac ſiquidem actiōe for
ma naturalis: agit i ſuā naturā ipſā alterādo quā a natura aïæ facimus alienā. Nō.n.
ignis ſubſtātia a natura aïæ rōnalis longe impar ipſi imprimit formā ſuā: nec adurit
nec inflamat nec calet ne patiēs agenti ſupemineret: qd aſtruere apud illos ueritatis
ueteratores deſipe eēt. Eſt rurſus alia cōpaſſionis paſſio: q̄ parētes filiis: ſeruis: dñi
egris: ſani: opulētes egenis: ibecillibus ſapiētes: miſeratiōe quadā cōmouent̃. Hac
equidē paſſiōe nō idecens eſt pſtātiora ab hūilibus pati: & ſic aïa ab penarū corpis ac/
cerbitate cōpaſſiōe indicibili cōmouet̃. Nec obſtat corporū conctatus: quoniā nō
una eadēq; actione: qua corpus i corpus: corpus i ſpiritū agit. Prima contactū coexi
git: & ex cōſequenti dimēſiones: altera uero ſolā applicationē: ut i ꝑgaminibus pa/
tet. Demones.n. ob naturæ ſimplicitatē: uexādo: agitādo: impediendo uniunt̃ cor/
poribus: non ſecus q̄ nauta naui: & iumēto ſeſſor: & aurige uector. Nec officit carē/
tia qualitatis ſimbolæ: cū ambarū partiū cōis reſpectus. i. aïæ ad corp9 & corpis ad
aïam reitegrandā p rexurectiōnē id efficiat: ut ſequatur actio: ſicut qualitas mutua
corpibus id pſtat. Obmiſſis litigatoribus illis aïum oīfarie pati certiſſimum eſt in
corpore quippe excolligatione ipſius ad corpus quodam naturali inſtinctu. Nā mu
tilato corpore atq; læſo aliquo membro: naturali pietate natura i patrocinium om/
nes corporis humores(ut ita dixerim)ad condolendū tranſmittit. Indecens admo
dum uideretur & omni prorſus iure aduerſari animam corporis moleſtiis: labori/
bus: curis: uigiliis: egritudinibus non compacti: tum preſertim quia cum ipſo con/
delectata fuit: per quod illecebras omnes: atq; ſenſuum uoluptates hauſit: Ob igit̃
unionem illam: quā in toto compoſito conſpicimus: nec aliter fieri decuit cui inna
tum amorem atq; a prima naturæ inſtitutiōe inſitum & cognoſcimus & ſcimus. Lā
guente corpore: nec animum uacare certiſſimo atq; notiſſimo experimento clarum
eſt. Nonne ſpiritus. C. Marii uiri ruſticani: cum ſecaretur: attilii reguli: cum palpe/
bris reſectis: & machina in qua undiq; præacuti ſtimuli eminebant incluſi compa/
tiebatur. An animi magnitudo ſceuolæ inſenſibilem effecit: ut non doleret. Dole/ Poſſidōus
bat & poſſidonius ſtoycus: licet malum non profiteretur dolorem. Dolore rurſus ſtoicus
aïus afficit̃ i corpe icluſus: cū ex aliq̄ abdita cœlorū q̄litate: uel mētis egritudine hō
triſtis piger: gemēs effic̃it̃: Ceu qſpiā oïa aduerſa patiet̃ ut magnū iperiū nanciſcat̃:
quo adepto ſecurus eſſe deſiſtit: nō audet i publicū ꝓdire: nō cibū ſumit: oïa tuta ti
mens: maiori quippe imperio ſemp crudelius excicium fortuna reſeruat: nā fuerint

ſummos fulgura mõtes. Ob quã rẽ Saturnius egre tulit ſe iperatorẽ creatum fuiſſe. Nã is cũ adoraret̃: flebat dicẽs: ſi non aroganter dicã. r. p. uirũ ꝑdidit neceſſarium. Ego cerre inſtauraui gallias: a mauris poſeſſam affricã reddidi. Ego iſpanias pacaui. Sed qd prodeſt: oĩa hæc affectato ſemel perierunt honore. Et cũ milites ipſum uel ad uitã: uel ad imperiũ aiarent in hæc uerba diſeruit. Neſcitis amici quid mali ſit imperare: gladii & appendẽtibus ceruicibus iminent: haſtæ undiq;: undiq; ſpicula ipſi cuſtodes timent̃: nõ cibi ꝓ uoluntate: nõ iter ꝓ auctoritate: nõ bella ꝓ iudicio: nõ amara ꝓ ſtudio: Et dum me iperare cõpellitis: i neceſſitatẽ mortis me trahitis. Poſtremo aia a corpore exuta gaudiis peniſq; afficit̃: ut nõ ſolum diuiæ lr̃æ teſtant̃: ſed gẽtilium. Tragicus. n. i hercule furẽte ita fore lõgo ſatis uerborum cõtextu. ſ. aiorũ ſeparatorum a carnis cõtubernio oſtẽdit inquiens. Rapit̃ uolucri tortus ſyon rota. Ceruice grãde ſaxum ſyſiphea ſedet. Itẽ lõge diſtinctius poeta i ſexto idẽ ſentit dicens. Cõtinuo audite uoces uagitus & igens. Infantumq; aiæ flẽtes in limĩe primo. Quos dulces uitæ exortes ab ubere raptos. Abſtulit atra dies & funere merſit acerbo. Hos iuxta falſo dãnati crimine mortis. Hæc uero he ſine ſorte date ſine iudice ſedes. Quæſitor minos: urna mouet ille ſilentũ. Cõciliũq; uocat uitaſq; & crimia diſcit. Proxia deide tenẽt meſti loca: q ſibi lœtũ: Inſontes pepere mãu luceq; poſi. Proiecere aias quã uellẽt ethere i alto. Nũc & paupiem & duros ꝑferre labores. Fata obſtãt triſtiq; palus ihabilis unda: alligat. Nec ꝓcul hic partẽ fuſi mõſtrat̃ in oẽm. Lugẽtes cãpi: ſic illos noĩe dicũt. Hic quos durus amor crudeli tabe pedit. Et chriſtus in euãgelio de Epulone diuite loquẽs dixit ipſũ cruciari flãma. Sed hæc a deo per ſe clara ſunt: ut uix lateãt quẽpiã. Modũ igit̃ quo ſpiritus rõnalis icorporeus ab igne corporeo & mr̃ali pati poſſit q̃rimus. Suſpitiões tñ doctiſſimorũ hoĩum q̃s audire uel legere potui nõ tacebo. Dicearchus aiabus oẽm cruciatũ ſecluderet: qppe q cõtra imortalitatẽ diſſeruit. Is. n. tres libros ſcripſit: q leſbiaci uocãt ꝙ mitileis ſermo habetur: in qbus efficere conat̃ aĩos eſſe mortales. Stoici nõnulli in eaſdẽ pedicas inciderũt: pauculis exceptis. Diuturnitatẽ. n. nõ imortalitatẽ nobis. Largiunt̃ tãq̃ cornicib9: diu mãſuros aiũt aĩos: ſp negãt. Quib9 p̃lo cõſentire miĩe uidet̃. Cũ ipolicia tyrãni aĩam poſt mortẽ ab ultorib9 excruciari faciat. Igit̃ cæteris omiſſis ad rẽ feſtinet oro. Hic fortaſſe dixerit qſpiã: ſi ẽ imortalis aia qũo paſſibilis iducit̃ ad pœnã ſentiẽs: ſi. n. ob merita puniet̃ ſentiet utiq; dolorem: atq; ita ẽt mortẽ: Si morti nõ ẽ obnoxia nec dolori qdẽ. Paſſibilis ergo ñ ẽ huic argumĩto a ſtoicis ita occurritur. Aias qdẽ hoĩum ꝑmanere: nec iteruẽtu mortis i nihilũ reſolui: ſed eorũ q fuerit iuſti ac pii puras & ipatibiles & beatas ad ſedẽ cœleſtẽ unde origo ẽ illis remeare: uel in cãpos quoſdã fortunatos rapi: ubi miris fruant̃ uoluptatib9. Impios uero qm̃ ſe malis cupiditatib9 iquinauerũt: mediã quãdã gerere inter imortalẽ mortaleq; naturam & hr̃e aliquid ibecillitatis ex cõtagie carnis: cuius deſideriis ac libidinibus abdite ineluibilẽ quendã fucũ trahunt: labemq; terrenã quæ cũ tẽporis diuturnitate penitus iheſerat: eius naturæ reddi aias: ut ſi nõ extinguibiles i totum: quoniã ex deo ſunt: tamen cruciabiles fiant per corporis maculam: quæ peccatis multa ſenſum attribuit doloris. Eiuſdem ſimplicitatis fuiſſe ferunt poetam. Quando & ſuppremo cum lumine uita reliquit: non tamen omne malum miſeris: nec funditus omnes corpore excedunt peſtes: penituſque neceſſe eſt multa diu concreata modis inoleſcere miris. Ergo exercentur pœnis: ueterumque malorum ſupplicia

Quõ ſpiritus rõnalis incorpeus ab igne corporeo pati poteſt

expendāt. Hæc ꝑpemodū uera ſunt. Aïa.n.cum diuortium facit a corpore eſt: ut ait idem poeta: Par læuib9 uētis: uolucriq; ſimillima ſomno: Quia ſps ē: & ipſa tenuitate i cōphenſibilis ē. Firmiani lactātii delirāmēta in mediū adducere opepreciū erit. Primū igit̃ dicimus ut is iquit tantā eē dei poteſtatē ut ēt incorporalia cōphendat: & queādmodū uoluit efficiat. Nā & angeli deū timent: quia caſtigari ab eo poſſunt: ienarabili quodāmodo: & demones reformidāt: quia torquent̃ ab eo & puniunt̃. Quid igit̃ mirum ſi cū ſint imortales aiæ tñ patibiles ſint deo. Nā cū in ſe nihil habeat ſolidū & cōteſtabile: a ſolidis & corporalib9 nullā uim pati poterit: ſed q in ſolis ſpiritibus uiuunt a ſolo deo tractabiles ſunt: Cuius uirtus & ſubſtātia ſpiritualis ē. Sed qm̄ docent nos diuinæ lr̄æ queādmodū penas impii ſint daturi. Nam qa peccata in corpibus cōtraxerūt: rurſus carnē induent ut i corporibus piaculū ſolnant: & tamē nō erit caro illa quā deus hoi ſuperiecerat huic terrenæ ſimilis: ſed iſolubilis ac pmanens i eternū: ut ſufficere poſſit cruciatibus: & illi igni ſempiterno: cuius natura diuiſa eſt ab hoc nr̄o: quo ad uitæ neceſſaria utimur q niſi alterius materiæ ſomitæ alat̃ extinguit̃: At ille diuinus p ſe ipſū uiuit ac uiget ſine ullis alimētis: nec admixtū habet fumū: ſed eſt purus ac liqdus: & i aquemodū fluuidus: nō.n.in aliqua ſurſū uerſus urget̃: ut nr̄: quem labes terreni corporis quo tenet̃ & fumus intermixtus exilire cogit & ad cœleſtē naturā cū trepidatione mobili ſubuolare. Idem igit̃ diuinus ignis una eadēq; ui hac potētia cremabit impios & recreabit: & q̄tum e corporibus abſumet tantū reponet: ac ſibi ipſe eternū pabulum ſubminiſtrabit. Nec uidetur tantus hō ante generale iudicium uelle animas cruciari: qui ſolum in corporibus pati putat̃. Vnde ſubiungit. Nec tamē quiſq; putet animas poſt mortē protinus iudicari: Nam omnes in una cōmuniq; cuſtodia detinētur: donec tempus adueniat: quo maximus iudex meritorum faciet examen: tamen quorum probata fuerit iuſtitia hi præmium immortalitatis accipient: quorum autem peccata & ſcelera detecta non reſurgent: ſed cum impiis in eaſdem pœnas tenebras recondentur ad certa ſupplicia determinati multum a ueritate aberrant: quem iſectarer niſi alias opinantium uias in medium adducere ſtatuiſſem: quibus ipſius errores explorati reddentur. Algazelis mens paucis aperienda eſt. Is enim putat humanum animū non præſentia: ſed carentia rerum concupitarum pati. Anima enim iquit quæ i corpore fuit amatrix corporalium uoluptatum illa diſpoſitio pp uſum imprimit̃ mea: & inheret uehementer deſiderium eius ad illam. Poſtea uero p mortem: inſtrumēto rei deſiderate amiſſo: remanet deſiderium eius & amor: & hic eſt cruciatus ineſſabilis eius. Sed hanc opinationem repudiant diuinæ litteræ: cum nimis nimiſque agat ad damnatorum remiſſe ultionem. Sola carentia intuitionis diuinæ afficiuntur infantes: uel in utero matrum perempti: aut circuncisione baptiſmoque impurificati: Nec pares illos decet qui omni flagitio: omni deniq; obſcenitate eneruati: ultro deum contempſerunt. Auicena quidem non ſupprimendus eſt. Animæ male inquit pœnam quā pati oportet contuentur: Illam dico quā in hoc mundo imaginauerant & ea affliguntur. Forma enim imaginata non ē debilior ſenſibili ſed eſt maior impreſſione & claritate ſicut uidemus in ſomniis. Fortaſſe enim ſomniatum maius eſt pro modulo ſuo q̄ ſenſibile: tunc quanto magis id quod eſt in alio ſeculo fortius eſt q̄ quod eſt in ſomniis propter impedientium paucitatem & expoliationem animæ & claritatem recipientis. Senſit hoc idem Auguſtinus in libris

Algazel

Auicena

ſup geneſim. Aia a corpe exuta inquit ſimilitudinē gerit corporalē & p hoc afficit̃ a
Auguſtius corporū ſimilitudinib9 & ab eis patit̃ ſicut accidit i dormiētib9 cū ſomniāt quæ po/
ſtea uigilādo euaneſcūt. Aureli9 Auguſtinus nō inquirendo ſed ex aī ſnia quid in
hac igenti & opoſa ſatis diſceptatiōe ſentiat i. xxi. ciuitatis dei oſtēdit dicens hic oc/
currit qrere ſi nō erit icorpalis ille ignis: ſicut aī dolor: ſed corpalis: tactu noxius: ut
eo poſſint corpa cruciari: qūo i eo erit ēt pena ſpirituū malignorū. Ille quippe ignis
erit ſupplicio. ſ. hoium attributus & demonū dicēte xp̄o diſcedite a me Maledicti in
ignē eternū: qui paratus ē diabolo & angelis ei9: Vbi quia ſūt quædā ſua ēt demoni
bus corpa: ſicut doctis hoibus uiſū eſt: ex iſto aere craſſo atq; hūido: cuius ipulſus
uento flante ſentit̃: qđ genus oli ſi nihil ab igne ppeti poſſet: ureret feruefactus i bal
neis. Vt. n. urat: prior urit̃: facitq; qđ patit̃. Si aūt quiſq̄ nulla hr̃e demones corpa
aſſeueret: Nō ē de hac re: aut laborādū opoſa iquiſitiōe: aut cōtentioſa diſputatione
certādū. Cur. n. nō dicimus q̄uis miris: tñ ueris modis etiā ſpiritus incorpeos poſſe
pena corpalis ignis affligi. Si ſp̄s hoium etiā ipſi pfecto icorpei & nunc poterūt iclu
di corpalibus mēbris & tūc poterūt corporū ſuorū uinculis iſolubiliter alligari. Ad
herebūt ergo ſi eis nulla ſint corpa ſp̄s demonū: imo ſpirit9 demōes (licet icorpei)
corpeis ignibus cruciādi: nō ut ignes ipſi quibus adherebūt eorū iunctura iſpirent̃
& fiāt alia quæ cōſtent ſpū & corpe: ſed ut dixi miris & ieffabilibus modis adherēdo
accipiētes ex ignibus penas: nō dātes ex ignibus uitā. Gregorius uir pfecto (oīum
cōſenſu) pcipue religiōis & doctrinæ cū multa ſcite atq; modulate: de ſpirituū pati
bilitate docuiſſet: quærēti petro ob quā rē ſp̄s ab igne corpulento pati poterat. His
uerbis. Reſpōdit. Teneri aūt p ignē ſpm̄ dicimus: ut i tormēto ignis ſit uidēdo atq;
ſentiēdo ignē: eo nāq; ipſo patit̃ qa uidet & qa cremari ſe aſpicit: cremat̃: ſicq; fit res
corpea icorpeā exurat: dū ex igne uiſibili ardor ac dolor iuiſibilis trahit̃: ut per ignē
corpeū mens icorporea flāma cruciet̃: quis colligere dictis euāgelicis poſſumus: q
icendiū aīa non ſolū uidendo: ſed etiā expiendo patiat̃. Nōnulli longe clarius ppo
ſitū nauare curant i rebus &. n. a ſūmo oīum rerū opifice creatis: duplex ordo com/
pertus ē. Naturæ unus: quo iferiora ſuperioribus famulant̃ pariunt & obſequunt̃
Neceſſe eſt hunc mundū inferiorē ſuperioribus lacioribus, & regi & gubernari (ut
Ariſtoteli cæteriſq; phyloſophis placet) & hic ordo uſq; adeo rebus ipſis defixus p/
ſeuerat: ut nulla ui creata mutari uariariq; poſſit. Sed oia mirabili diſpōne inditum
ſibi ordinē: tueri ſūma ope curant: ne rerū numeroſitas atq; uarietas confuſionē pa
reret: hoc ſiquidē ordie pſtantiora ſupeminent inferioribus & cū ignis ſubſtātia ad/
modū ipar ſit a natura aiæ rōnalis: pati ab ipſo inquit. Alter uero ē diuinæ iuſtitiæ:
quo excelſiora hūilibus: & humiliora excelſioribus: & obſcuriſſimis pſtantiora: &
pſtantiſſimis obſcura præferunt̃: oia. n. in ſtatu naturæ primis parentibus obſeque
bant̃ & ueluti impatoria quadā maieſtate: ſic uniuerſa ancillabant̃: ut nihil noxiū
terra hōi: aut peperiſſet: aut editū cōſeruaſſet: Non culices non muſcæ: non crabo/
nes: non ſcorpiōes: nō reguli: nō lupi: nō urſi: nō leōes carnes paſti fuiſſent: aut cui/
q̄ nocuiſſent: nō aues pdam uiolentia corripuiſſent: oia hōi mitia atq; domeſtica fu
iſſent. Sed ubi primus hō ſpretis diuinis iſtitutis uoluptatibus illecebris ſe mācipa/
uerat: ueluti ſeuū bellum atq; truculentū inter hoies beluaſq; inditum eſſet: die no
ctuq; hoium uitæ iſidiari graſſant̃: & uſq; adeo: ut nōnonq̄ ante cōgreſſum pſterna
tur. Diuini igit̃ fœderis diruptio lendinibus: culicibus minutiſſimiſq; beſtiolis:

omni déiq; moleſtiæ hominẽ ſubegit. Sic fides: pietas: religio: uita bene īnocẽter acta ſupra omne creatum dat liberum imperiũ: atq; hõi fœlicem pricipatũ. Teſtis eſt habraham in rogum ardentiſſimum ſpiris uinctus proiectus: quẽ ob fide meritum iniuſtum euaſiſſe certiſſimũ ẽ. Teſtis ẽ grãde triũ puerorũ ſpectaculũ: quos mino īperii regis: ſeſe ut deũ coli iubẽtis nõ flexerũt. Teſtis & Laurẽtius cui ĩ tyrãni exprobrationẽ carbones igniti refrigeriũ pſtabant. Nõ ptermittã celebre facinus frãciſci ordinis oraculo diuio iſtitutoris mei in quo duo de qdragita pfeſſor diuinarũ litterarũ natus ultro milito: ne ſuorũ recte factorũ obliuioſus uidear. Federicus q Romani impii tutelã acceperat nõ obſoletã: ſed miraculis recentẽ famã franciſci audiẽs: ſtatuit more eorũ q ĩ excelſo uitã agũt quorũ fides ĩ rebus diuinis tenuis admodũ & inſtar auræ læuis eſſe ſolet (Ve principiũ aures puriẽtibus) periculũ facere. Ad pnoctandũ ſecũ imperator franciſcũ ſtimulat: ãnuit uotis. Adoleſcentulã ætate maturã: forma egregiã: calliditate pcipuã: accerſiri iubet: Cui locupletẽ cẽſũ pollicit' ſi aſtu ita rẽ cõtractaret: ut franciſcũ pſterneret: illa ſuis molliciis con fiſa: ſperat ſe id facillime īpetraturã. Poſt ſecundas mẽſas thalamus tapetibus ornatus ſeruo dei tradit': in quo qeſcebat nemo: iãq; tempus aduenerat: quo prima qes mortalibus egris īcipit. Et dono dominũ gratiſſima ſerpit. Ecce ante oculos aſtitit puella: culta atq; blandiciis ſuis uerbis quoq; & geſtis aĩum franciſci demulcere atq; palpare agredit': Mox ne circũuentus rueret piram ardentiſſimã cõſcendit: īter flãmas igneas dulciſſimos ſomnos capiẽs: ut carnis petulãtiam ac titilationes declinaret. Quo uiſo ſtupore ac nimia admiratiõe cõmota lachrymis ac crebris ſuſpiriis īdulgentiã depcabat'. Nec morã paſſa e ueſtigio ad religionis tutiſſimũ portũ cõmigrans in diurnis obſeqis naturæ ſanctiſſimæ conceſſit. Impator qui p rimas uirũ dei obſeruabat: ut quid ageret: qd ue conſilii caperet uideret. Hoc uiſo exanimis receſſit: Longe maiora de franciſco credens q̃ fama celebraret'. Sanctorũ igit' merita omne incendiũ exuperant: ut nec cirros ignis exurat aut noxia quæq; haud hoĩes uexent pariter ſit: ut prauorum īpietates ẽt ab his crucient': qbus nocendi nulla facultas eſt tributa quo cõtra īſanos pugnet ad ſingularis dei ultionem accipiendam uniuerſus orbis. Ignis igitur ob impiorum demerita cremat ſpiritus & urit: Non naturali poteſtate: ſed diuino iuſſu: cui tantæ impietatis merito ſubiecit omnes malorum animas. Fuerunt & alii qui qualitati oẽm cruciatum aſcribunt: ſiue animæ concreata fuerit: ſiue ĩ eius a corporis mole diſſolutione introducta de nouo: ſiue totiens quotiens labitur in ſcœlus creet'. Res ẽt apud illos in ancipiti ſita eſt. Rationẽ aſſumunt p cauſa: oĩs quippe actio transiens in rẽ exteriorem exigit ĩ paſſum diſpoſitionẽ alioqn tranſitio nulla ſequeret'. Cum igitur ignis agit ĩ ſpiritũ torrendo eũ atq; cruciãdo talem requirit diſpoſitionẽ in ſpiritu qualem & ĩ ligno: Non. n. calet aut urit lignũ: niſi depulſa humiditate ſiccitas introducta fuerit: Sic ignis inferni non agit ſua uirtute ĩ ſpiritum niſi & ipſe ad ſuſcipiendum impreſſionẽ idoneus fuerit. Reddit' autem non eſſentia animæ: non potentia aliqua: ſed qualitate illa proportionante patibile ad agens urens cremationi idoneum. Varrus uir ſua tempeſtate acerimi ingenii ad maturandũ hãc puinciã ĩ hunc latũ campũ diuinarũ ſcripturarũ deſcendit: quẽ romanũ facere ẽt cicero ipſe eloquentiæ dux heſitaret: ut potero dicã. Ait. n. prio q̧ ſpiritus ab igne corporeo patit' realiter ſicut ſtipula exurit' uere: ideo. n. corporale age

Celebre facinus franciſci

Varrus

re in ſpiritũ neqꝫ qđ non eſt tantæ actualitatis & formalitatis ſicut ſpiritus q̃ eſt forma ab oĩ craſſa ſubſtantia abſtracta: ꝑt tñ diuini numinis acceſſiõe facta. Sicut. n. fantaſma ob materiæ ĩmerſionẽ intellectũ poſſibilẽ abſqꝫ intellectus agẽtis illuſtratione mouere nequit: Sic ignis materialis ſpiritum non agitat: niſi poteſtate naturæ longe præſtantioris ſe. Facit ergo ſpeciem ignis intẽtionalis ĩ ſpiritũ: q̃ ignis naturã habet: ceu ſpecies albedinis a re uiſibili deciſa: albedinis naturã ſortit̃ hæc quippe ſpẽs realiter ſenſum: itentionaliter mediũ ĩmutat. Quid igit̃ mirũ ſi ſpẽs ignis actionẽ ĩtentionalẽ ꝑſerti habens: ut diuiæ iuſtitiæ iſtrumentũ efficit̃: pluſq̃ ĩtentionaliter intellectũ obiectiue ĩmutabit: eo ipſo ꝙ dãnati cruciant̃: ut iniurias dei ulciſcant̃: naturã ignis mũdi ꝑſes impartit̃ ſpẽbus illis.

Bonauentura

Bonauentura forte euanuerat ex oculis meis tũ ꝑſertim cauillatiõibus multorũ detrahẽtiũ inuoluto ſed uenit ĩ mentẽ: cuius dictis totus recreor ipſe. Vt igit̃ dolor ĩ ſpiritib⁹ aut aĩabus ipſis generet̃ ex duo⁹ reſpectu aĩæ pendere ſolet. ſ. ex pceptiõe uirtutis cognoſcẽtis & de teſtatiõe uoluntatis. Ex rurſus ĩmutatiõe atqꝫ ĩmobili coherẽtia agẽtis: cõſtat reproborũ cruciatus. In opatione ignis duo ſũt. Cũ. n. ignis agit inaĩatum corpus primo calefacit q̃ naturalis opatio a phyloſophis ẽ appellata. Alia eſt aĩalis paſſio: quã ſenſus facit: ab ipſo nempe igne ut occaſiõe ꝑbente aius dolore afficit̃ (Separatio. n. uni⁹ ab altero diſcretionẽ facit) Ex aĩæ corpus ab igne cremat̃: nec ſentit nec dolet. Similiter ſpũs pati põt aĩali paſſiõe ab igne pñte: & eius naturali uirtute una cũ aĩa ĩmutari. Alligatio ãt ſpiritus ſempiterno igne & illi⁹ tremor ſpiritib⁹ potius iſunt ex iuſtitia dei noxios puniẽte: q̃ ex ordĩe naturæ ratus ẽ.

Doctor ſubtilis

Doctor ſubtilis in duobus reproborũ cruciatus cõſiſtere ratus ẽ. In detẽtione diffinitima ipſius ſpiritus: quã ſũme odiũt: tum maxĩe cũ cognoſcãt & ſciant hãc iuolũtariã detẽtionẽ tam actiuã dei q̃ paſſiuã ſibi ex diuĩa ſñia inflictã. Affectio cõmodi inclinat: ut quiſqꝫ liberũ potẽtiæ uſum cõcupiſcat: quo ſicut ſua natura ẽ ad qdcũqꝫ corpus ĩdifferens: ita ꝓ arbitrio cuicũqꝫ corpori aut loco ſe ꝑſentẽ facere poſſit. Et cũ id aſſequi ſe non poſſe credat: ſupbia ꝓmouente: inuidia cõſumãte triſtat̃. Itẽ intellectus ſpiritus iuſto dei iudicio detinet̃ ad intẽſe cõſiderandũ illũ ignẽ cognitionem cuius omnino renueret: ſi in ſua facultate cõſtitutus eſſet. Igitur in triſtitia: quæ eſt pœnarum accerbiſſima damnatorum cruciatus conſiſtere uoluit theologorum dux & præceptor: arrideat ſi quis uult. Miſſos tamen facio igenuos illos atqꝫ primarios duces: cuius ueſtigia emulati uix libros euoluere ſciſſet. Hee ſũt ferme oĩum theologorũ ſñiæ quas ppea ĩ mediũ adduxi: ut ꝓ arbitrio qqꝫ capiat.

Qđ corpa dãnatorũ eternis ignib⁹ dputata ardebũt abſqꝫ ulla ſui corruptiõe. c. vi.

SOlent nõnulli cũ ĩ rebus fidei aĩum ĩtenderĩt: nos hr̃e ludibrio quippe qui falſis religiõibus mancipati: aut uaniloquentia philoſophorũ referti id dũtaxat credũt: qđ auditu ſuaue eſt: ac uoluptatẽ ẽt ĩcutere poſſit. Nec quicq̃ herere aĩs eorũ poteſt niſi qđ aures blandiore ſmone demulcet. Quæ uero ieiuna ſunt atqꝫ ĩculta (licet uera) anilia inepta falſaqꝫ uidẽt̃. Nẽo rẽ ueritate uel arbitrio põderat. Cũ igit̃ ad diuias lr̃as pſcrutãdas ociũ dederĩt: In ipſiſqꝫ legẽdo cõperiãt corpa dãnatorũ eternis acribuſqꝫ flãmis cruciatũ iri obſtupeſcũt: Et forte aut qa fuco carẽt: aut certe ꝙ difficile creditu ĩmo ĩpoſſibile uidet̃: nos ppea religionẽqꝫ noſtrã irridẽtes abigũt nihil pendũt abiurãt. Quæ. n. res tã aſpa: tã dura tã fortis quã uiolẽtia ignis nõ domet. Mõtes &

ſcopulos abruptos igne & ferro meabiles hānibal penus fecit. Igne argila i teſtam cōmutat̄. Fuſile reſoluit̄ ductile oē ꝓducit̄: ſua deniq; edacitate: atq; pemptoria ptāte oīa ꝯſumit: Patibilia uero corpa igne aduri & n̄ abſumi putare delirātiū ē. Nos uero ꝑ uirili portiōe exēplis ꝓpatulis rē apire curabimus. Si. n. natura ſūmo rerū oīum opifice pediſeca id efficit: cur mirari quēpiā decet ſi diuio iuſſu ignis ille pallēs iſuauiter olens: corpa cremabit & n̄ icinerabit. In orientalibus ptibus ignis erūpit cui ſi plātā māus ſuppoſueris uehemēter affligit n̄ tā abſumit. Itē q rerū na turas curioſe idagarūt. Ferūt dlubrū ueneri ddicatū fuiſſe i quo cādelabrū erectū i medio ſtabat: i faſtigio cuius erat lucerna ex albeſtō archadie lapidæ cōſtructa: q̄ ſemel accēſa abſq; pabulo: nulla tēpeſtate: nlla uētorū ſeua trubulētaq; ui: nllo de niq; aut ibriū aut pluuiarū illuuiæ extigui poterat. Flagrat i phaſelitis mōs chime ra & qdē imortali diebus ac noctibus flāma igne eius accēdi aq̄ extingui uero ter ra aut feno. Nidius egeſias tradit eādē i lycia epheſii mōtes teda iflāmāte tacti fla grāt: & adeo: ut lapides quoq; riuorū & arenæ i ipſis aqs ardeāt. Aliturq; ignis ille pluuiis baculo ſi qs ex his accēſo traxerit ſultos riuos igniū ſeq narrat. Flagrat i ba ctris caphāici noctibus uertex. Flagrat i medis & cōtingēte cōſinio pſidis. Flagrat q̄dā uelut piſcina igeri magnitudie. Ethiopū itē iuxta heſperū montē ſtellarū mō: mō cāpi noctu. Similiter i megapolitanorū agro: & ſi iterius ſit ille iocūdus frōdeq; dēſi ſupra ſe nemoris nō adurens ē: iuxta gelidū fontē ſp ardens id nymphei chra ter dira apollomatis ſuis portēdit: ut theopōpus tradit. In medio mari hiera inſula ardet. Goliæ iſulæ iuxta italiā cū ipſo mari arſere ꝑ aliquot dies: ſociali bello do nec legatio ſenatus piauit. Flagrat & ethna mōs ſiciliæ. Eſt aūt terra ipſa tenuis: ac fragilis & cauernis qbuſdā: fiſtuliſq; pennetrabilis: ut uentorū tota ferme flatibus pateat: nec nō & ignibus generādis nutriēdiſq; ſoli ipſius naturalis patrat̄ materia qppe itrinſecus ſtratū ſulfure & bitumie tradit̄: q̄ res facit: ut ſpiritu cō igne iter in teriora luctāte frequēter & cū pluribus locis: nūc flāmas: nūc uaporē: nūc fumū e ructet ide: deniq; mōtis & ne ꝑ tot ſecula durat incēdiū. In hoc ēt mōte ſolēt quæ dā formæ uiſu horribiles appere: uoces quoq; & gemitus plorantiū ſæpenumero ab icolis audiunt̄. Quo fit ut a pleriſq; creditū fuerit in eius altitudie loca pœnarū ſita eē. Narrat Ariſtoteles i libro de mirabiliū auditu. In ephicratia calchedonēſiū uranū eſſe montē ſiluis oīmodis habundantē atq; uerſicoloribus floribus uariatū ex qbus idigenis atq; uiatoribus odor grādis effundit̄: i quo olei fontē corticis cæ dri habētis odorē. Fant̄ iſup nōnulli pœnes hūc fontē petrā mire magnitudinis ortā: & eſtate flāmā emittere: hieme āt: unde exalauerit ignis aquæ ſcaturiginem exoriri adeo frigide: ut niui ſimillima uideat̄. Nec clā hoc fieri aiūt: aut ꝑ tēpuſcu lū appere: qnimmo eſtate durāte ignis: hieme tota ꝓſilit aq̄. Quis. n. his locis pa bulū uel humorē ſubminiſtrat: ut duret ignis icendiū & nō corrūpat montiū mo lē. Nōne Aurū i igne ꝓiectū inflāmat̄ & nō adurit̄. Iſta hercle tāto ſūt certiora q̄ to i ipſis cōtuēdis ꝓſpectus oblectari pōt. Nā autūno ꝑterito urgēte aduerſa uali tudie: phiſicorū cōſilio recupandæ ſanitatis gr̄a: ad balneas ꝓfecturus cū eſſem op pidū ꝓ loci magnitudie freques Sāctæ mariæ pecii. Eſt. n. i umbriæ ꝓuincia uallis anguſta: uini frumētiq; ꝓ loco frugifera ab oriēte labit̄ amnis a meridie appenini iuga ab occaſu mōtes excelſi i quorū faſtigio ſpecula patriā circunſpectās ſita eſt a ſeptētriōe adriatici maris ſinus. Scaturiūt eo i loco iugiter latices calidæ: craſſe in

Mirabile da monte Vrano

ſtar olei ſubalbeſcẽtes: quæ cõtractis: aridis mẽbris: muſculiſſuris lãgoribus: iũctiſq; oibus ſingulare beneficiũ præſtãt. Côuenerant ex flaminea: agro piceno: emilia: prouiciiſq; aliis uiri patricii cõpluſculi ea fere cã: qua ipſe profectus fueram termas igit᷑ pariter cũ intraremus: de rebus ſeriis nobis loqui mos erat. Aderat neſcio quo caſu una nobiſcũ poeta quidã oium hoium uaniſſimus: quẽ nõ eã q̃ nos neceſſitas traxerat: ſed ut cõiugem ſecundaret: prę q; ſe uno omnes atticæ linguæ princeps: gentẽq; oẽm togatã quocũq; nomẽ latinũ rudes eſſe & agreſtes predicabat. Is dicacitate ſua oium aſtantiũ aios græcula ſua facũdia. Itẽ qua ſe calere aſſeuerabat. Defatigare cœpit: deniq; multis uerbis ultro citroq; habitis: ad cauſam ĩquirendã caliditatis balnearũ deuẽtũ ẽ: cũ nil nebulo ĩ mediũ adducere aliud ſciret: niſi uirgilianũ illud: Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cãs. Tũc uir quiſpiã multarũ litterarũ paulũ ſubridẽs: pmitte inqt poetarũ ampliſſime reſpondere nos tibi quos idiotas appellas: at ille robure ĩ elinguis factus: loquendi facultatẽ nobis reliqt. Sũt. n. ĩ uiſceribus terræ concretæ quædã uenæ ſulfuris oppletæ: p quas ueluti p fiſtulas: aquæ e mõtibus fluẽtes tranſeũt: cuius caliditate atq; igne aquæ calent. Teſtis ẽ ingratus uel odor: uel ſapor. Teſtis ẽ ignis phemniter flagrãs. Tum ille rugata frõte: ductis ſupciliis ire ĩ inficias cœpit. Maxime aũt mouebat᷑ nebulo q͏̃ nutriri optebat & pabulũ non uiderat. O demens inqt ille nõ. n. in tã anguſtis terminis: aliter durare tot ſeculis tãtus ignis potuiſſet: cuius calor ebuliũt aquæ: niſi & hũoris nutrimẽto aleret᷑. Non cõtentus uerbis ad periculũ uenimus: lauacra nitida: & abunda ſcaturiginibus affluentia exciſa ĩpetra introſpeximus: ubi p iuncturas lapidũ ac cancellos anguſtoſq; meatus exurentẽ ſimul & pallentẽ ignem ipſi cõſpicati fuimus: a quo & extinctas accẽdimus faculas: & ligna exuſta incẽdio uidimus. Sed tũc ego qui indigeſte cuderã hoc breue cõpendiũ: quod ereptum emanibus meis neſcio quo caſu eſt: exclamare cœpi. O cecũ pectus. O inſania nimia hoium. Cur quiſq; oium magis ac magis haud demiret᷑ iſtius ignis qualitatẽ Nã lapides urit ſp: & ſic exuſtos nõ conſumit. Non igit᷑ eſt tanto miraculo dignũ: dãnatorũ contueri corpora eſtubus atq; frigoribus cruciari: Nec tamẽ diſſolui ab igne. Tũ ille furibunda ſatis uoce reſpõdit. Et ſi opationibus ignium ac eius uiolentiæ (natura duce) ſaxa reagant: nõ demirari quenq̃ decet cũ ſolidiora ac nimiũ terreſtria ſint corpora: hoium uero q͏̃ mollia diſſolubilia: oi deniq; mutationi obnoxia. Ingens nos tenet contẽplatio ppea tũ ego ut iampridẽ dominus Bonauẽtura libro quarto cõmentariorũ dixerat. Munus diuinũ conceſſum fuiſſe humanis corpibꝰ: ut icendiis pſeueraret abſq; ulla diminutiõe. Ignibꝰ uero ut urãt & nõ abſumãt. Sed nõnulli icreduli ad oipotentiã dei nos referre nolũt: ſed aliquo exemplo pſuaderi ſibi flagitãt. Quibꝰ reſpõdemꝰ eẽ aialia ꝓfecto corruptibilia qa mortalia: q̃ tñ ĩ mediis ignibꝰ uiuũt. Nõ nllm ẽt genus uermiũ ĩ aqrũ calidarũ ſcaturigine repiri: quarũ feruorẽ nẽo ipune cõtractat: illos aũt nõ ſolũ ſine ulla ſui læſiõe ibi eẽ: ſed extra eẽ nõ poſſe: ſuæ qppe naturæ cõueniẽtibus uegetant᷑: illis nõ cruciant᷑ elemẽtis: quaſi nõ icredibilius ſit uegetari q̃ cruciari talibꝰ rebꝰ: Mirabile ẽ. n. dolere ĩ ignibꝰ & tñ uiuere: ſed mirabiliꝰ uiuere ĩ ignibus: nec dolere: Si ãt hoc credit᷑: cur nõ & illud. Quapp ſicut ſcripſerunt q̃ naturas aialiũ curioſius indagarunt. Salamandra enim teſte Plinio in figura lacerte ſimilis eſt nunq̃ appareet niſi ĩ magnis imbribus: deficit ãt ĩ ſereno tantus ẽ eius rigor: ut ſola pter cætera aian

Cã caliditatis aquarũ mineraliũ

tia iter medios ignes uiuat. Eſt rurſus & aliud genus: cuius pellis ē uilloſa inſtar
pellis marini uituli: ex qua ad uſus regum zonæ fiunt: quæ nimia uetuſtate labeſa
ctatæ cū fuerint in ignē ꝓiectæ: nō exurunt̄ ſed ꝑ tēpuſculum inflāmatæ purgatæ
ac quaſi renouatæ ab ignibus extraunt̄: & ex illa hirſuta pelle lucernis licinia fiunt
quæ nullo incendio corrumpuntur. Oſtendi his luculētiſſimis exemplis: poſſe
humana corpora animata atq; uiuentia: non ſolū nonq̄ morte diſſolui: ſed in eter
norum quoq; ignium durare tormentis.

Q đ dānati eterno icendio mallunt ſic miſeros eſſe q̄ oīo nihil eſſe. Capi. vii.

GRandis diſceptatio iter diuinarū lrarum ſcriptores orta ē: quā meapte
illuſtrare nēo ꝑter Scotum uirum utiq; igenio ualidum adortus eſt.
Q uibuſdā ſane nō idoctis hoibus uiſum ē nō eſſe ipſis reprobis ſaci-
us eſſe: q̄ ſic miſeriis: tum uariis: tum acribus affici. Q uibuſdā uero
altius rimātibus lōge eligibilius torq̄ri & eē: q̄ eo carere: ut i clemētiā pœnarū eui-
tēt. Nō eē ſimpliciter nihil tetrius: nihil deteſtabilius: nihil peius audiri ſolet. Mi-
ſeros eē nihil imanius: nihil aſpius excogitari pōt. Exaggerāt deſideriū uitæ icom-
moda: q̄ illis i locis legunt̄. Itē xp̄i uerba dicētis de iuda: Bonū erat ei ſi natus nō
fuiſſet hō ille: q; nihil fuiſſet: nec pœnis affligi potuiſſet. Itē i appocalipſi: deſidera-
būt mori: & mors fugiet ab eis. Verū cū aīæ iniquorum rectæ rōnis oculo careāt:
nec aliq̄d ſerio affectēt: cū oīs ordo: oīs deniq; naturalis iſtinctus atq; rōnis lumen
ob ſceleris magnitudinē extinctū fuerit abſorte ab imanitate erūnarū: quā inuicte
ſubſtinēt: i nihilū reddigi ſūma ope curarēt: q̄đ ſecus q̄ optāt euenire neceſſum eſt
Q ui uero claro ſerenoq; rōnis lumie eē p̄ſtantiā atq; dignitatē cōſpicati fuerit nō
eē: appetitio nulla attigit: oīa q̄ppe a deo creata rōnabili uirtute eē appetūt teſte di
uo aurelio: Aīalia ēt irrōnabilia q̄bꝫ datū ñ ē iſta cogitare: ab imēſis dracōibꝫ: uſq;
ad exiguos uermiculos: nō ne ſe eē uelle atq; ob hoc iteritū fugere: oibus q̄bus poſ
ſunt motibus idicāt. Q uid arbuſta oēſq; fructices: q̄bus nullus ē ſenſus ad uitādū
māifeſta motiōe pnitiē. Nōne ut i auras tutū cacuminis gramē emittāt: altius ter
ræ radices affigūt quo alimētū trahāt atq; ita ſuū quodāmō eē confuēt. Ipſa poſtre
mo corpa: q̄bus nō ſolū ſēſus: ſed nec ulla ſaltē ſeminalis uita ē: ita tñ uel exiliūt in
ſupna: uel in ima deſcēdūt: uel librant̄ i mediis: ut eſſentiā ſuā ubi ſecundū naturā
poſſūt eē cuſtodiāt. Q đ rōne ꝓbandū fore nō infitior: ꝑꝑ boni iuſti hoēſtiq; fugā
neminē utens rōne appetere decet nō eē. Bonū q̄ppe q̄to cōmunius tāto diuinius:
igit̄ iniuſtitia ſplēdor tātus cernit̄: ut nō ſolū q̄uis re.p. Sed nec exiguus hoium ce
tus: nec domus q̄dē parua cōſtare poſſit. Ob illius ergo amorē pectoribus iditū de
bemus noxios ꝓ q̄litate crimīnū mulctari uelle: ne tātum lumen emūdo tolli ui-
deat̄: imo ſi ſors nr̄a pateret̄: ne diuina oīo depiret iuſtitia: cruciari: angi: cremari
parati eē deberemus: ut in nobiſmetipſis fulgeret ſeua & ueridica eq̄tas diuini p̄ſi
dis. Amplius nēo cōtra naturæ iſtituta militare audeat: p̄ſerti ſi diuino impio re-
pugnet: ſed naturali pietate oēs corpis artus ꝓ corpis tutela expōere ſe: atq; ultro
piculis obiectare uidemus: ut ſalutē eē ipſi aut cōferant: aut partū ab oī iteritu tue
ant̄. Itē ꝑꝑ adeptionē minoris ꝑfectiōis: fugere nō licet lōge & maiorē & p̄ſtan-
tiorē: igit̄ ut declinet pœnarū accerbitatem nō optet appeti uacare a uita. Acce-
dit alia argumentatio pluris certe illis. Paria ſunt poſitiua & priuatiua: aut negati-
ua: ſicut ergo i genere habituū: q̄đ p̄ſtantius eligibilius eſt: ita i genere negationū

quæ maior aut generalior eſt iure quodã fugienda. Igit̃ ſicut fœliciter uiuere eligibilius ẽ q̃ uiuere: qm̃ bene eſſe: eẽ ſimpliciter icludit: ita pari paſſu: pp miſere eẽ: nõ ſimpliciter eẽ appeti nõ decet. Dãnati itaq; ab aliquo accidẽti nõ eẽ exoptãt: qđ p ſe expetere nõ licet: ueluti qſpiã oibus corpis moleſtiis: lãgorib9 afficit̃: oib9 ab itegro mẽtis egritudinib9 circũdat̃: qbus uiuẽte carere neqt: ut igit̃ effugiat illas quas directe & p ſe odit: nec id ipſo ſupſtite aſſeq poſſe cernẽs ſibi ipſi mãus cruentas iferre nõ tardat: ñ ut dixi ꝙ nõ eẽ appetierit cũ teſte Auguſtio appeti nõ poſſit: ſed ex cõſequẽti: ut calamitates euitet quas uiuẽte mime poſſet. Relinqt̃ ex iã p̃libatis ꝙ natura deſiderio ñ eẽ appetibile nõ ẽ ſecus de malo culpe. Eligibili9 qppe ẽ anihillari q̃ ſp uiuere cũ offẽſa dei. Optet igit̃ qq; ut ſit diuinæ iuſtitiæ obiectũ in cruciatibus uiuere: cuius exẽplo ſic terrore pariter & horrore cõficient̃ iniuſti: ſachrilegi: blaſphemiq;: ut ſpretis illecebris oibus ad uerã religionẽ concito greſſu euolare curabunt.

Quod inictu puncti peccato cõmiſſo eternum atq; in infinitum cruciatum optimo iure debetur. Capi. viii.

EVrẽtes nõnullos ac lugubres dantes uoces apud auernũ: ipſi accepimus idignũ facinus aclamãtes ꝓ tã celeri culpa eternũ luere tormẽtũ: qppe qui ſi nõ caſu: ut Democrito Epicuroq; uiſũ ẽ: ſed prouidentia: ut ſtoici ferme oẽs cõſentiũt mundũ iſtũ & regi & gubernari putarẽt. Poſt nõnullis ſeculis ſe euaſuros ſperarẽt: quã uanã ſpem nõ ſolũ diuinæ lr̃æ adimũt: ſed uates multis ſcriptoribus nr̃is lõge p̃ſtantior. Poeta palmurum ihumatũ eneæ querentẽ facit atq; caſũ ſuũ narrantẽ. Nũc me fluctus habet: uerſantq; i littore uẽti. Qđ te p cœli iocũdũ lumẽ & auras: Per genitorẽ oro: eripe me i his iuicte malis. Quẽ ſybilla alloquit̃ uanã ſpẽ palmuri demõſtrãs. Deſine fata deũ flecti ſperare p̃cãdo: Sed cape dicta memor duri ſolatia caſus. Verum cũ non me fugiant hereticorum quorundam falſas impias atq; ſachrilegas opinationes: eas (mea ſententia) recenſere labor improbus non cenſebitur. Origenes uir Origenes profecto in eccleſiaſticis ſcripturis non mediocriter iſtructus: diuinam miſerationem pati non poſſe animorum & demonum eternum cruciatum ratus eſt. Pythagoram platonem plotinum: porphirium emulatus: in tranſcorporatione & animorũ in annis ambitu: quos reuicere nobis ſtudiũ in libro primo fuit. Maxime autem mouebat̃ tũ p̃ſertim ex eo: ꝙ ſũmus oium rerum opifex deus: quas oẽs cõdidit creaturas quadam grata: dulci benignaq; pietate ac amore complectitur: fouet: paſcit: atq; tuetur: ob quã rem cum ab irritamentis peccati uincimur: proſter nimurque imbecillitate carnis pociuſq; caliditate non decet tantum patrem: qui in tutelam noſtri angelum deputauit: carnem humanam aſſumpſit: a ſuis cultoribus patibulo crucis ſuffixus fuit: ut nos ab hoſtium inſidiis erueret ac cœleſtia regna largiretur: Filios eternis ignibus cremandos relinquere:. Tum maxime ꝙ in malorum ultione non graſſatur: nec cruore paſcitur humano. Qua in re miſericordior profecto fuit origenes q̃ par eſt: qui & ipſum diabolum & angelos eius poſt grauiora promeritis & diuturniora ſupplicia ex illis cruciatibus erruendos: & ſociandos ſanctis angelis credidit. Sed illum & propter hoc & propter alia nonnulla reprobauit eccleſia. Sunt & alii qui agendo cauſam ſuam: multo maiorẽ q̃ iſti miſericordiam deo tribuũt erga humanũ genus. Dicunt enim de malis & infidelibus hoibus diuinitus quidẽ eẽ uerum predictum quid digni ſunt. Sed cum

ad iudiciū uetū fuerit: & miſicordiā eē ſupaturā: Dōabit eos.n.inqūt miſicors de
us pcibꝰ & itercessiōibus ſcōrū ſuorū: Si.n.orabāt ꝓ illis qñ eos patiebant̃ inimi
cos: qto magis qñ uidebūt hūiles ſupplicesq; ꝓſtratos: Neq;.n.credēdū ē ut aiūt
tūc amiſſuros ſcōs uiſcera miſicordiæ: Cū fuerit pleiſſimæ ſāctitatis: ut q tūc ora
bāt ꝓ iimicis ſuis: qñ & ipſi ſine peccato erāt mime: tūc nō orent ꝓ ſupplicibꝰ ſuis
qñ nullū cepit hre peccatū: aut uero deus tūc eos nō exaudiet tot & tantos filios
ſuos: quāto i tāta ſcā ſocietate eorū nullū iueīet orōis ipedimētū. Teſtimoniū ue
ro pſalmi & illi quidē qui pmittūt iſideles atq; ipos hoies ſaltē lōgo tpe cruciari: &
poſtea de malis oibus exui: ſed magis iſti ꝓ ſe dicūt eē ubi legit̃. Nūqd obliuiſce
tur miſereri deus aut cōtinebit i ira ſua miſicordias ſuas. Ira eius ē iquiūt: ut oēs
idigni btitudie ſēpiterna ipſo iudicāte pūiāt̃ ſupplicio ſēpiterno: Sed ſi uel longū:
uel ꝓrſus ullū eē pmiſerit ꝓculdubio ut poſſit hoc fieri: cōtinebit i ira ſua miſeri
cordias ſuas: qđ cū pſalmus eē nō dicat facturū. Nō.n.ait: Nūquid diu cōtinebit i
ira ſua miſericordias ſuas: ſed q; ꝓrſus nō otiebit oſtēdit. Sūt & alii ab eterno ſup
plicio liberationē: nec ipſi ſalutē oibus hoibus pmittētes: ſed tm̄mō chriſti baptiſ
mate ablutis qui pticipes fiūt corpis eius quōlibet uixerit: i quacūq; hereſi uł ipie
tate fuerit: ꝓpter illđ qđ ait ieſus. Hic ē pāis qui de cœlo deſcēdit: ut ſi quis ex ipo
māducauerit nō moriat̃. Ego ſū pāis uiuus qui de cœlo deſcēdi: ſi quis māducaue
rit ex hoc pane uiuet i eternū: ab eterna igit̃ morte iquiūt neccesse ē iſtos erui: &
ad uitam eternā qñq; pduci. Sūt & alii qui hoc nō oibus hñtibꝰ batiſmatis chri
ſti ſacramētū: ſed ſolis catholicis: q̄uis male uiuētibꝰ pollicent̃: quia nō ſolū ſacra
mēto: ſed re ipſa māducauerūt corpus chriſti: i ipſo corpe eius cōſtituti: de quo di
cit appoſtolus: unus panis: unū corpus multi ſumus: ut & iā igētilium idolatriā
lapſi fuerit tm̄: qa i corpe chriſti.i. in eccleſia catholica ſuſpſerūt baptiſmū chriſti:
& ipſius corpus māducauerūt: nō moriet̃ i eternū: ſed uitā qñq; cōſequet̃ eternā:
atq; illa ois ipietas quāto maior fuerit nō eis ualebit ad eternitatē: ſed ad diuturni
tatem magnitudineq; pœnarū. Sūt rurſus & alii qui ꝓpter id quod ſcriptū eſt:
Qui pſeuerabit uſq; ifinē: hic ſaluus erit: nō niſi i catholica eccleſia pſeuerātibus:
q̄uis in ea male uiuētibus hoc ꝓmittunt p ignē uidelicet ſaluandis merito funda
menti: de quo ait apłs. Fundamentū nemo aliud ponere pōt præter id quod poſi
tum eſt: quod ē chriſtus. Dicunt ergo cuiuſlibet uitæ catholicū chriſtianum chri
ſtū habere i fūdamento: quod nulla hereſis habet a corpore eius unitate præciſa:
Et ideo propter hoc fūdamētū: & iā ſi malæ uitæ fuerit catholicus chriſtianus pu
tant eū ſaluū fieri per ignē.i.poſt pœnas ignis illius liberari: quo igne in ultimo iu
dicio punientur mali. Compertum eſt etiam quoſdam putare eos tantummo
do arſuros illius eternitate ſupplicii: qui ꝓ peccatis ſuis facere dignas elemoſynas
negligūt. Iuxta illud iacobi apoſtoli: iudicium autem ſine miſericordia fiet illi qui
non fecit miſericordiam: qui ergo fecit inquiūt quāuis mores in melius nō muta
uerint: ſed inter ipſas ſuas elemoſynas: nefarie ac nequiter uixerit: iudicium illi
cū miſericordia futurum eſt ut aut nulla damnatione plectatur: aut poſt aliquot
tempus: ſiue paruum ſiue prolixum ab illa damnatione liberetur. Ideo iudicē
ipſum uiuorum atque mortuorum noluiſſe exiſtimant aliud commemorare ſe eſ
ſe dicturum ſiue a dextris quibus daturus eſt uitam eternā: ſiue a ſiniſtris quibus
ſuppliciū irogaturus: niſi elemoſynas factas ſiue nō factas. Sed horū fucata cōmē

tã reuicere opoſũ nõ ẽ: Chriſto apto ore clamãte: ite maledicti i ignẽ eternũ: qui pa
ratus ẽ diabolo & angelis eius i peccatis &.n. nõ actus: nõ diſformitas rapti traſiẽs
modulãda ẽ: ſed uolẽtis libido q̃ a deo aiæq; nrę pẽte a poteſtate facit: uſq;adeo: ut
Gregorius pluris faciãt illecebras oẽs: diuinis obſequiis: quod pcipue i pietatis ẽ. Vñ Grego
rius: ut peccãtiũ exaggeratã iprobitatẽ diſſolueret: quã nõ ualuit uerbis: ſaltẽ ut
rõne eorũ iſolẽtia cõpeſceret ,prupit i hæc uerba. Iniq ideo cũ ſine deliquerẽt: q̃a
cũ ſine uixerũt: uoluiſſẽt q̃ppe ſine ſine uiuere: ut potuiſſẽt ſine fine peccare: Ad
diſtricti itaq; iudicis iuſtitiã ptinet: ut nũq̃ careãt ſupplicio: quorũ mẽs i hac uita
Auguſtius nũq̃ uoluit carere pccõ. Et Auguſtinus aliis uerbis eadẽ ferme ſnia uſus ẽ: iã ue
ro damnũ: ignominia: exiliũ: ſeruitus cũ plerũq; ſic ifligũtur: ut nulla uenia rela-
xent̃. Nõne p huius uitæ mõ ſimilia pœnis uidet̃ eternis: ideo q̃ppe eterna eẽ nõ
poſſũt: quia nec ipſa uita q̃ his plectit̃ porrigitur i eternũ: & tñ pccã quæ uidicãt̃:
lõgiſſimi tpis pœnis: breuiſſimo tpe ppetrãt̃. Nec q̃ſq̃ extitit: q̃ cẽſeret tã cito nocẽ
tium finiẽda eẽ tormẽta. q̃cito factum ẽ hõicidium: uel adulteriũ: uel ſachrilegiũ:
uel q̃dlibet aliđ iſãdũ ſcelus: ñ igit̃ tpis lõgitudie ſed iiq̃tatis & ipietatis magnitu
die ſcelus ẽ metiẽdũ. Qui uero ,p aliquo grãdi crimie aiaduerſiõe plectit̃: nõq̃d
mora q̃ occidit̃. quæ pbreuis ẽ eius ſuppliciũ leges exiſtimãt: & nõ q, eũ i ſẽpiter-
nũ de ſocietate uiuẽtiũ auferãt. Modulãda itẽ eẽ pccã cẽſuerunt: iuxta rei offẽſę
magnitudinẽ atq; excellẽtiã: Grauius lõge ppẽrã ageret q̃ aut cõuiciis: aut obſcẽis
facioribus ipatoriã maieſtatẽ q̃ aut ducũ aut pricipũ afficeret: ,ppẽſe execrabilius
q̃ ſũmũ ãtiſtẽ. Quid.n. deo aut poteſtate maiuſ: ſapiã luculẽtius: uirtute pſtãtius:
quẽ peccatis nris recitamus ultro: laceſſimus & ad uidicãdũ ſe cõpellimus: igit̃ ſi
culpe magnitudi acerbitas pene ex equo coreſpõdeat culpa irrogata deo ſẽſus ac
uitę datore iſinita fuit. igit̃ merito pœna iſinita mulctãdus ẽ: ipius peccator ab ille
cebris circũuẽtus. Itẽ pœna eterna iiuſta & dura uidet̃ hũanis ſẽſibus q, i hac iſir
mitate moribũdorũ ſẽſuũ deeſt ille ſẽſus altiſſimæ puriſſimęq; ſapię: quo ſẽtiri poſ
ſit: q̃tũ neſas i illa pria puaricatiõe cõmiſſũ ẽ. Quãto.n. magis hõ fruebat̃ deo: tã
to maior ipietate dereliq̃t deũ: & factus ẽ malo dignus eterno: qui hoc in ſe pemit
bonũ: q̃d eẽ poterat eternũ. Nõ q̃ramus nodũ i ſirpo. Tẽporariũ fuit ade ſcelus:
origialis uero noxa oi ſuæ poſteritati eq̃ta. Noe ebrietate captus: ſuitutẽ iflixit ca
naã eternã. Volũtatis unico iptibili aſſenſu: hereſis fedatio cõtrahit̃: exheredatio
atq; iſamia eterna. Crimẽ læſæ maieſtatis breui tpis memẽto cõmittit̃. Offenſa du
rat i oẽm generationẽ. Ictu gladii uulnꝰ efficit̃. cicatrix idelibilis mãet. Emptio tẽ
paria ẽ: eternũ ius ſibi uẽdicat ẽptor. Me latius i his nõ effluo. Dẽiq; ois pẽa q̃ pni
tioſis hoĩbꝰ iuſte iſligit̃: ultra morã cris ,ptẽdit̃. Q̃d ſi leges hũanæ i tutelã reip.
iuſte ſãcteq; ſãxerĩt: nõ demirari quẽpiã decet deũ mundi pſidẽ: ac oium bñ maleq;
factorũ icorruptũ cẽſorẽ ſtatuiſſe: quo uniuerſos ad iuſtitiã diſpõeret cruciatꝰ eter
nos cõſtituiſſe: ut hos a uia ueritatis detortos: ſpe magnitudis pmii alliceret: illos
uero metu pẽarũ ɔpeſceret. Nẽo.n. cõfidat ſis nimiũ: ſed ſp ſuſpectꝰ puideat quo
,pfecturus ẽ. Sciãtq; illos dignos cremari icẽdio eterno: q̃ flagrabãt uoluptates p-
nicioſas atq; mortiferas aſſeq̃: q̃rũ exitꝰ miſerabiles cernũt̃: & tãto maiori cẽſura
plectendi ſunt: q̃to miꝰs maximũ bonũ nõ ueriti ſunt: q̃d i ipſis poterat eẽ eternũ
ſi ſe ab oi labe pcti inoxios cuſtodiſſent.

Tabula capli quarti libri.
Vnico tractatu compendioſo contentus eſt. car. lxi.

Excellentiſſimi Sachrę theologiæ doctoris dñi Magrī Ioannis ferrarienſis: Ad
diuū Borſiū Eſteſē pricipē Illuſtriſſimū liber tertius de aïorū cruciatu Explicit. In
cipit quartus de paradyſo: qui unico contentus eſt compēdioſo. Capi. I.

BEne cōpoſiteq; ꝓut mediocritas īgenii mei tulit huius i
gentis molis rudimēta ieci: cuius nūc opis: ut faſtigia cō
ſumēt tempus efflagitat. Neq; .n. alterius uitæ ſtatū: bo
norū malorūq; diuiſū ac ſecluſū iter pſuadere potuiſſē:
niſi prius natura rationalis ſpiritus: ac eius imortalititas
cōſtaret: Fide āt facta tū rōnibus: tū priſcorū teſtimoniis
atq; māiſeſtiſſimis indiciis ppetuitatis aïorū: Cōſequēs
eē aïaduerto poſt cōpēdioſū i ꝓborū tractatū: de celico-
larū ſedibꝰ meritis deputatis pſuctorie ſermonē habere.
Sic igorgia plato poſt actā ꝓ iuſtitia diſputationē: ſed de
habitu poſt corpus aïorū morali grauitate ſocratice dulcedinis admouit. Idē illis
ꝑcipue uolumibus qbus ſtatū reip. iformādū recepit: obſeruāter ſūmaq; diligētia
ſecutus ē. Ná ubi iuſtitię ſacrū pricipatū dederat: ut eius affectū mortaliū mētibꝰ
īſereret: docuit nihil tā eque patrocinaturū: q̄ ſi fructus eius nō uideret cum hoīs
uita termiari. Sed uti iuſtitię uel culte ꝑmiū: uel ſprete penā aïs q̄ppe imortalibus
ſubituriſq; iudiciū fuari docuit. Itaq; fauſtis fœlicibuſq; auſpiciis fragili cība quā
Tiphis i primis domitor ꝓſudi: mihi idocto: naute liquit iclemēs mare (nō diſ- Tiphis
ſuetū tñ nauigiis) itraturus cōtractis oibꝰ mētis uiribus: orabo cū mihi portū pa
tere quo ſecūdo flāte uento ſecurus deuehar. Verū cū res hæc tāta difficilis atq;
ſcropuloſa cognitu: pceptuq; āxia ſit: altos nimiū & obſcuros queſtionū ſinus ſa-
cere deſſipe eēt. Viā igit planā & patentē oī genere florū atq; fructuū delectabilē:
quā nec obtutus oculus qui i proſpectu oblectari ſolet nec auris quę i neruorū uo
cūq; cōcētu attigit: igredi liceat: Et ne paſſim p arenas libicas: aut uetuſtiſſimarū
thebarū ſolitudies ſupiores egiptios: garamātes feruidos: hirſutoſq; ethiopes: &
nigredie iſignes yndos: athalāticos: occiduiq; maris ſinus rmotiſſimos: cycladas
& reliquas maris iſulas atq; oras luſtraī uideamur: i cœlorū ſublimitate noſter in
tendatur proſpectus. Cœlū igit (ut omittā poetarū fabellas) qd ex ethere & die Cœlum
cōceptū natūq; dicit Cicero: Vranū dicit lactātius potētē uirū fuiſſe & cōiugē ha
buiſſe ueſtē: & ex ea ſaturnū atq; opi atq; alios ſuſcepiſſe filios. Qui Saturnus cū Cur ſatur-
regno potēs efficeret: patrē uranū cœlū appellauit: & Matrē terrā: ut hac mutatio nus ſe fili-
ne nominū ſuæ origis ſplēdorē ampliaret: ſed illud qdē ꝑgrande corpus ſideribus us cœli &
ornatū: qd poetarū ꝑſerti orphei teſtimōio bonorū ſedē eē cōſtat: ls aphanete cō- terræ ꝑfece-
poſitū i domiciliū ſuū atq; aliorū deorū ratus ē. Sēſit hoc idē Oratorū eximius i li rit.
bri de ſōno ſcipiōis. Nec aliqs ē tā parui tāq; āguſti aī: qui præter cœlum aliū locū
bōis beatiſq; dederit. Poeta qppe purgatiſſimis mētibus: quibus i corpora uelle
reuerti: nulla amplius appetitio ē: Cœlū icolēdū tribuit. qd ſi ꝓbare eniteremur
facillimum eſſet: Quæcumque enim impiorum ſedes oſtenderunt: porro & bo-
norum quieta firmaque domicilia. Sed poetas qui in campos helyſios: ſeu bene
fortunatos ire animas: aut per lacteum circulum redire ad ſuperos: ut pytha
goras & Plato & plotinus delirando ſomniauerant: Non poſſum non carpe
re. Neque profecto hos errores tanta mentis conſtantia defendiſſent: ſi

Moyſem de mundi genitura lectitaſſent: quem oĩfariam cœlorum naturam litteris exploratũ redidit: ſed uaniloquẽtia referti: diuinis ſermõibus ꝗ fuco caret: nõ habuerũt fidẽ. Idcirco potius furore atq; iſania agitati liguas ſuas ꝑcidiſſent: ꝙ cœlorum numerũ admittere. Diuidũt tñ ipm ac diuerſe accipitur partim pro mũdi ſupficie: quã auream græci appellant: uelut uiſus noſtri limes: ultra quem porrigi nequeat & quaſi craneũ ſperæ quæ aplães uocatur. Proprie uero oẽ hoc quod a lunari globo ſurgit. Poſitionem uero atq; ordiem collocationis globorum uel ẽt orbium quibus collocati feruntur quidam ex pythagoricis hanc eſſe dixerũt. Citimum quidem terræ præcipue eſſe lunæ globum poſt quẽ mercurii ſecũdo loco ſuper quos luciferi ſuper eũ ſolis: ultra quos globum martium: ulterius iouiũ: ultimum uero & uicinum a plani ſtelliſque adherẽtibus ei ſaturnium ſydus. ſ. ut inter plãetas ſol medius locatus cordis immo uitalium oĩum prȩſtantiam obtinere intelligatur: cõiter aũt quicquid ſupra nos eſt: in qua regione nubila cõcreſcũt & aliquãto ſuperius ubi aſtra ſũt: Nã & pluuias e cœlo dicimus demanare & ſtellas in cœlo appere: quȩ cometȩ appellantur: & cætera quȩ apparent infra lunæ globũ cœlũ quoque uſurpantes mundum oẽm appellamus. Theologi nõnulli illuſtres cœlorum turbam conficiunt: quos ſuapte ſic ſtatuunt. Quodam enim (ut ab humilioribus exordiar) eſt Luminis receptum a ſole: terreſtrique naturæ coniunctũ quod aereum appellatur: Teſtimonio chriſti ieſu dicentis uolucres celi comederunt illud. Et alio i loco. Volucres cœli habent nidos. Aliud eſt luminis receptm̃ in ſublime porrectum: ethereum nominatum. Alterum luminis ſuſceptm̃ cum calore atque inflãmatione: quod igneũ dicitur. his ſupereminet olipus lumẽ qdẽ aliũde habens: carens tamen ſolis ardoribus. ferũt philoſophos ſyderum curſus i olipo mõte ob aeris ſerenitatẽ nullo agitatã uentorũ turbie: nec leui qui de aura: rimatos fuiſſe: a quo & cœlũ nomen accepit. Hos oẽs ambit firmamẽtũ: ſeu cœlũ ſtellatũ: motũ: ſed nõ uniformæ: luminoſũ ſecundũ oẽs ſuas partes. hoc ſolum cognitum & pro cœlo habitum apud philoſophos: cui & ſtellȩ affixȩ ſunt. Vniuerſi hi cœlorum globi rotãtur ab unico mobili: ſupra hos locato quod a ſanctis chriſtalinum ſeu aqueum appellatur. Luminis ſui diffuſiuum: Cuius ſoliditas non eſt ex leui tenuique humore compacta. Sed ut Alexandro placet perſpicuitas & trãſparentia: quæ aquarum ſunt proprietates huic & nomen dedere. Eſt enim clarũ & lucidum: ab aſpectu pennetrabile: ut aqua. Obmuteſcat Beda. qui platonico dogmate refertus: Cœlorum uniuerſitatem ex ignea natura conflatam prædicat. Aquȩ & enim illȩ cȩleſtes: non uaporali tenuitate: ſed glaciali ſoliditate uirtute diuina ſuper firmamentum ſunt ſuſpenſe. Et hoc ad impetus firmamenti moderationem: uel ad caloris generati in eius velociſſimo motu repreſſionem. Luſtrantur autem omnes hi ab uno omnium maxime capaciſſimo: nulla agitatione fatigato. Nullo glaciali humore: aut imbre perfuſo: nulla ſpiſſa caligine: aut rara nebula obfuſcato. Gaudet hoc cœlum claritate mirabili propterea & empireũ non ab ignis ardore: aut eſtu: Sed a lucis uniformi illuſtratione appellatum. Gaudet ſanctorum ſplendoribus. Gaudet ſacratiſſimæ trinitatis aſſiſtentia.

Recte igitur diuinarum litterarum ſcriptores diligentiſſimi hoc in loco cæleſtes uoluptates quibus fruuntur amici dei ſtatuerunt: ut animarum decori atque multipliciũ uirtutũ ornatu: etiã loci pulchritudo & amẽitas i quo & ꝓſpectus &

Poſitio & do globoborũ cœli

Cur cœlũ aqueũ ſeu criſtalinũ dicitur Beda

Cur dicit̃ cœlum empireum

auditus oblectari poſſint nō deſit. Tāta ē huius rei ſublimitas: latitudo: longitudo: ut i ipſo cogitatu mēs obſtupeſcat. Quis. n. terrā dimēſus ē: & latitudinē altitudinēq; eius quis ꝑagrauit: Solus ipſe qui uniuerſorū capax ē: q libratā eius magnitudinē equa lāce i medio ſuſpēdit: ambitu eius nouit. Idē nobis accidet ſi boni erimus. In hac quippe loci amenitate q̄ta ſint beatorū gaudia: difficile ē dictu. Quis. n. explorar̄ poſſet: q nec oculus uidit: nec auris audiuit: Nec i cor hoīs aſcēdit: quæ deus his ꝓpauit: q recto ſinceroq; corde dilexerūt eū: Verūtn̄ nō pudebit digeſte pēſitateq; i unū coaceruar̄: quæ ſpſim a ueteribꝰ dicta ſūt: ac eorū libris ꝑmiſcue idita. Pari cōſēſu oīum paradyſi nomē multos iuitat: & nō ſolū nos q ſumus diuis īſtitutis mācipati: legibuſq; eius iureiurādo cōſtricti. Sed hirſuti ethiopes: odori arabes: gandarides popl̄i excelſa caucaſi cacumia: eiuſq; in feruidū ſolē q̄ i gelidas arthos ſcabroſa decliua: Caſpiū mare: hircaniq; truces & oīs tanays: ac niuoſus ſēp rhodopes & ſcytharū ēt inculta barbaries: græcia oīs: cūctūq; laciū: heſperia ferax: aīoſa gallia: īpetuoſa germāia: Reliquęq; ꝓuicię oēs fœlicia: illa loca atq; īclitas ſedes probis deputatas: ſcādere admodū expetiuerūt: Quas ut ꝓſequeret̄: capitis pīculū adire nō formidarūt: imo tātā cupiditatē fama rerū celeſtiū prudētibus īceſſerat: ut ſpe cæleſtis uitæ cōſequēde acti: ꝓprio cruore māus fedarit. Huius uitæ dulcedinis demulctus Empedocles: ut abiiſſe ad deos īmortales crederetur: ſe i ardentis etne ſpecu deiecit. Et Romanæ ſapiæ: cato graphio ſe īteremit. Fecit hoc idē mileſii caterua adoleſcētularū: Nā quot tū i ea ciuitate erāt repēte ſine ulla euidēti cā uoluptatē cepiſſe ob eūde mortis: ac deinde plīmas uitā ſuſpēdio amiſiſſe. Feciſſet hoc idē Affricāus: niſi a ſupiori affricāo diſſuaſus extitiſſet. Is ubi uitā hāc funeſtā mortē potius q̄ uitā cēſēdā accepit: Flectu repſſo: quæſo iq̄ pater ſctiſſime atq; optīe: qm̄ hæc ē uita: ut audio affricanū dicer̄: qd morori terris quin huc ad uos ꝓpo uenire: Cui reſponſū ē: ne uideremur munus a deo datū & aſſignatū defugiſſe aīum i corpis cuſtodia detinēdū fore: donec ipſe q liberalitate ſua & ultro uitā dederat: iſtis corpis cuſtodiis liberauerit: Sed uiā & laborioſe ꝓfectiōis exitū oſtēdit: Nec. n. i cāpos elyſios rapiemur: ut poetæ locut̄: nec turbie magno aut curru i ꝑadyſū uoluptatis deuehemur: ut helias & Enoch: quos i cāpos illos fortūatiſſimos ubi nulla aeris itēpies terrarū fertilitatē ipediens: nulla aduerſa ualitudo. Nulla aquarū ſordiūq; illuuies ē trāſlatos fuiſſe: ac i priſtīo uitę uigore fuari diuiæ lr̄ę tradūt (eū uſq; ad lūę globū fuiſſe porrectū: ne ſub deucalione aut Noe diluuiū factū hoibꝰ aīantibꝰ aruiſq; noceet plīmi illuſtres ſcriptores ꝓdiderūt. Quibuſdā uero ſubiectū eqnotiali fuiſſe placet: ne ſolis ardor torreret aut frigore rigerēt hoies. Hebraica uero ueritas ni oriētē porrectū autumat ſed i celū ubi btī ſēpiterno euo fruūt̄. Ig̃t iuſtitiā cole & pietatēq; cū magna i pētibꝰ & ꝓpiqs: tn̄ i pr̄ia maxia ē: ea uita uia ē i cœlū. Sed priuſq̄ de cœleſti ſanctorū iocūditate aliqd canā loci oīfariā poſitionē deſcribā. Prætermittā ſpas aut circulos quos uoluptatis potius q̄ ueritatis gr̄a multi huius eminētis uitæ ſtatū ſcriptores finxere (poetā forte emulati. Scire te ucliāte tāti hoſpicii igreſſū: qd ex auro celato: oīq; lapide ꝓcioſo cōſtructū reffert ioannes quadratam hn̄s figuram: ut uacet a motu uita quippe chriſti quatuor euangeliſtarum baſibus ſuſtētatur: unicuiq; lateri portas tres: Totidemque ſublimes ſpeculas extructas: quibus initebantur duodecim apl̄i: ut intelligamus ꝑ hos euāgeliū chriſti ꝑ orbē uniuerſum promulgatum

Cur empedocles ſe i ardētis etne ſpecu deiecit.

Paradyſi doſitio

atq; diſeminatum extitiſſe:ſine quo nemo ciuitatē illā celeſtē ieruſalē cōſequi pōt
Teſtimonio chriſti dicentis. Predicate euāgeliū oī creaturæ: Qui crediderit & ba
ptiſmi aq̄ purificatus fuerit ſaluabit̄. & q ſecus cōdēnabit̄: neq; ſol neq; luna: quo
rū circuitus āfractuſq; plurimū aīantiū ſoboli atq; ſeminibus uitā i poteſtate hn̄
tibus ꝓficiūt: eget municipiū celeſte illud: qm̄ agnus ē lucerna ī qua diuinitas eā
fulgore mirabili illuſtrās ꝑ ieffabilē unionē ihabitat. Neq; oēs ꝓ arbitrio ſedes il
las: aut māſiones icolūt: ne uiolēta manu qſq; potiores ellegiſſe putaret̄: Sed qui
feruētiori charitatis atq; amoris icēdio diuinis obſequi iſtitutis flagrabūt: qbꝰ ni
hil durū nihil aſpū: nihilq; ultra uires uiſū eſt ꝓ meritis loca & ſedes a pricipe deo
collata ſūt: Si eni in terrena pollicia hippodomus illos ampliſſimis honoribus di
gnos cenſuit: qui aliqđ utile reip. excogitaſſēt: ut græcia quæ tirannorū occiſores
deificabat. q̄to magis illi amplioribus honoribus digni habēdi ſūt: qui poſt habi
tis uniuerſis uoluptatibus. in edia cōfici: Vri: torqueri: iugulari : ſecari: pro noie
ieſu uoluerūt. Ne eius ſanctiſſima uitæ pręcepta abrogarēt̄ haberēturq; ludibrio.
Potuiſſēt quippe uiolatis atq; ruptis illis impias manus ac truculentā īpatorū ra
biē declinare: quibus & regna & opes: ut chriſtū abnegarēt pollicebant̄: Sed ipſi
oī adamāte ſolidiores: & ſpretis regalibus pōpis: Spreto locuplete cēſu ſpretis i gē
tibus fortunæ numiis maluerūt naturæ cōcedere q̄ deo offēſo uiuere: Cōſequens
ē: ut exactis his terræ labibꝰ: eternū nāciſcāt̄ regnū i quo quia māſiōes multę ſūt:
docēte euāgelio nō eaſdē oēs ſedes icolūt: Sed illas dico quas quiſq; ſibi uiuendo
ſāxit: quo fit ut nō oēs ex equo reſpectēt diuinā maieſtatē: ſed clarius atq; lipidius
illi cōtuētur: qui aſſūpti ſūt eorū bene meritis ad āgelorū archāgelorūq; repandū
lapſū: prout & ipſi i cæleſti curia locati ſunt: Quorū ordinē atq; officia aperiendū
cenſeo: ut oī luce clarius ſit qđ dicere iſtitui. Conſtituta atq; ſtabilita ſupna ciui-
tate cōciuium nr̄orū ſacras ediculas rimari pauliſꝑ nobis collibeat. In ueſtibu
lo ſacrati palacii occurrit prio deambulatoriū aīabus illis opplectūque nullo libe
ri arbitrii motu ꝓprio: nullo labore atq; diſcrimie: ſed miſatiōis diuiæ tm̄mō: me
rito ineffabili paſſionis ieſu chriſti i eorū tutelam accedēte ſaluate ſūt. Quid. n.
ꝓmeruit hō ille triū litterarū ut plautus appellat: qui i ſcortis paricidiis: rapinis:
homicidiis: ſacrilegiis: rebuſq; aliis iſādis: oēm etatē ſuā egerat: ut dignus cæleſti
præmio haberet̄. Fortaſſis ne uita bene inocenterque acta: aut qđ grāde es cōfla-
tū diſſoluerit: reddiderit uitā quibus abſtulerat: Minime iq̄: Sed qa pēdētis uide-
bat formā: Cōtemplabatur: moriētis figurā: atq; iiuſtā ipſius cauſā. Regis digni
tatē prædicare adortus eſt. Memēto mei dn̄e iquit dū ueneris i regnū tuū: hoiem
aſpicis & dn̄m ꝓfiteris: Cui grāde uerbū oī nectare ſuauius. Amen dico tibi ho-
die mecū eris iparadyſo dictum fuit: Sola igit̄ diuini mūeris miſeratiōe: ſalutē cō
ſecutus eſt. Quid innocentes: uel a barbaris: uel ab hereticis i matrū gremio in
ter ipſa oſcula trucidati: Aut iſantes: quos uix baptiſmatis unda purificati rapuit
inclementia mortis: Aut qui fructus dignos penitētię in extremum uitæ eo. ſ. tē
pore cū mēs hūana ſui uix compos ſit facere diſtulit. Certe oēs paſſiōe ieſu bene-
dicti interuētu ſalutē cōſecuti ſūt. Propterea quia uſu liberi arbitrii: uel caruerūt
uel ſero i deteſtatione ꝓprie nequitię uſi eo fuerūt: his hūiliora proculdubio loca
deputata ſūt: & utinam ſi nobis fas eſſet ſcādere cœlū uicina cubilia iūgerēt. Hic
ordo oīum theologorū cōſēſu: ē decīa illa dragma: quā ſolerti cura & capedie amiſ

Deambulatoriū ſacrati palacii. i. paradyſi

decīa dragma

ſa recipe mulier illa ſtuduit: cuius ingens deſideriũ: ut proderet amicos & uicios feſtina ad cõgaudẽdũ inuitat. Triplici deniq; ierarchia tres una quæq; ordines complectẽs: totũ cœleſtium ſpirituũ principatũ beatus dióyſius cõſumauit: igit͛ deus naturã angelorũ iuxta hoiem cõſtituit: ut nobis uſui ſint it͛ptãtes & nũciãtes deo noſtras præces: ut Raphal tobie orones & lachrymas deo offerens: Et idẽ hoibus dei uolũtatẽ: Vt Michael: gabriel: Raphael: habrahe: Loth: Sarre intimãtes: refferẽtes illi noſtras idigẽtias: Hoc. n. eſt ſanctorũ Angelorũ officiũ nullo mõ paſſiõibus ſubiacentiũ diuinã opem deferẽtes. Qua i re ob aſſiduũ nũtiãdi officiũ appellati Angeli: hortãt͛: cõſulũt: dirigũt nos i dei cognitionẽ & dilectionem ut iuſte ſancteq; niuamus nos in terna mentis inſpirationẽ iugiter cõmonẽt: ut q̃ grata ſunt illi oĩ tempore excreamus in ſolentiam iuiſibiliũ hoſtiũ compeſcunt. Non enim ut Gregorius ait tuta eẽt hũana fragilitas inter tot tãtaſq; hoſtium inſidias niſi ſanctorũ angelorum p̃ſidiis muniretur. His præſunt Archangeli: ſummi dei nuncii appellati. Quorũ tutela nõ ẽ res paruas atq; obſcuras denunciare hoibus: ſed ingentes. Quis enim res altas atque mirificas danieli oranti pandere adortus fuit: Gabriel. Aut yſahac ex ſterili naſciturum: Gabriel. Aut zacharie altare adolenti ioannis ortum: Gabriel. Aut intacte uirginis chriſti natiuitatem utique gabriel. Quis enim diuos uates: aut mirabili ueritate quæ futura erant præcinerent inſtruxit: Porro Archangeli: Nobis quoque per angelos ueluti per internuncios ſecreta celeſtia reſerantur: fidei quoque expedientia ſolerti cura explicant. Eminent his uirtutes miſterio infatigabiles: quorum ope & patrocinio p̃lati inſtruuntur: ut pro grege ſibi cõmiſſo amara aſpera laborioſa quæque non declinent: ſed ſubeant animoſe: non remiſſe corrigant: ne indulgẽtia fiãt deteriores Non me pudet dicere quãdoq; ſubditos mihi inſolentiores feci rogando: Heli: ut teſtãtur diuinæ litteræ grauiter adeo percuſſus fuit: q̃ filios ireligioſos acriter corrigere neglexit. Tanta religionis cura olim romanis ueteribus inceſſerat: ut ſulpicio cum inter ſacrificandũ e capite pileus prolapſus fuiſſet eidẽ ſacerdotium abſtulerunt. Item occẽtuſque ſorricis auditus: fabio Max. dictaturã. Gaio flamineo magiſterium equitum deponendi cauſam pręſtitit. Poſtumus conſul & flammen religionis gr̃a Metello pontifici Max. mulcta indicta atque ſummo imperio ceſſit. Per iſtos rurſus uelut miniſtros fiunt miracula: & uiris maxime integritatis atq; uitæ cultus faciendi miracula poteſtas concedit͛. Hac ſi q̃dẽ uirtute functus Moyſes: Coram pharaone egiptiorũ rege: ſigna & ꝓdigia faciebat: Magi itidẽ portẽta mirifica oſtentabãt: demonum calliditate ſuffragante: ut Alexander edocet.

Angelos uero tubarũ clangore dormiẽtiũ oſſa ad proprias iũcturas deferẽtiũ: cinereſq; paſſim p orbẽ diſp̃ſas: aut aure datas in unũ redigẽtiũ: ut illud grãde miraculũ oibus ſeculis iauditũ celebret͛. ſ. generalis cunctorũ mortuorũ reſurectio cõſtat eẽ uirtutes: quæ cõmũi noie Angeli appellantur. (Eſt eni nõ naturæ: ſed officii nomẽ). Itaq; ſi horũ caſũ reſtaurare nobis cordi ẽ: emulemur angelos: p obſequii exibitionẽ: archãgelos p iſtructionẽ: Virtutes p cõpaſſionẽ. Accedit media ierarchia tribus ẽt gradibus beatorũ ſpirituũ fulta. Quorũ prius ẽ poteſtatũ: Demões. n. ſupbia iflati a nocẽdi offitio uacãt mime: oẽm ſuã facultatẽ exponũt: ut blãdiciis ſuis hos i pniciẽ trahãt: illos uero laborib9 aſſiduis frãgãt. Poteſtates uero ꝓpterea diuina ſapientia futurorũ malorum preſcia condidit: ut aduerſæ pote

Triplicit͛ ierarchia

Angelorũ locus

Cur angeli nũcupãtur ſpiritus celeſtes

Gregorius Arcangelorũ locus

Virtutum locus

Subditi rogando iſolentiores fiunt hely adeo percuſſus q̃ filios corrigere neglexit

Media ierarchia tribus gradibus fulta prius gradus poteſtatum

ſtatis ſatellites:ſuo ſubiciāt impio:auferātq; de medio eorū poteſtatem:ne.ſ.mū do tm̄ officiant:quātū meditantur. Tāta nocēdi cupidine rapiuntur: tanto dēiq; irarū ſtimulo agitant̄:eferueſcūtq; ut paruulis corpuſculis uix fabricatis minime parcerēt:extiguerētq; imaturos fetus:ut ipnitiē atq; ſēpiternū iterītū traherēt: ni/ ſi poteſtates ille celeſtes uiolentiam arcerent:libidinemq; lędendi compeſcerent.

Illos ēt qui i ſpirituali agone & uero certamie deſudāt:nō ſubtrahunt ſuæ libera litatis munus & ne celeſtibus illis uiolentia inferat̄ ueriq; chriſti athlete defrau/ dent̄:Coroborant atq; opitulāt̄:imo ut dionyſio uiſū ē eorū officiū maxime i eo

Pricipatus uerſari ſolet:iferiores diuinæ poteſtati cōformare. Sacer pricipatus oī naturæ an gelorū præeſt & eos ad diuina miſteria exequēda. Ad hos ptinet regna tueri ab ho ſtiū iopiatis repētiniſq; cladibus:pacē:ſalutē:aeris ſerēitatē:corporū ualitudinē p curare. Nā refert dāiel angelū pſarū:reſtitiſſe āgelo obuiāti ſibi iudeorū liberatio nē ab exilio procuranti. Angelus quippe perſis prefectus ex cohabitatiōe in ter/ ra illa iudeorū:ſenſerat multa flagella deum ſuſpendiſſe:ne afflictis nouas ab ite/ gro adiceret calamitates:quas proculdubio paſſuros non dubitabat ſi patriā exu ſtam reſtaurandam peterent. Igitur ne regnū ſibi cōmiſſum p illorū deſideriū di/ ſcrimina:aut depopulationes agrorū:aut hoſtium excurſiones pateretur: ingen/ tibus aīs utrinq; certatum ē:nec pſarū ſupaſſet:niſi Michael unus ex pricipibus ſi bi affuiſſet præſidio. Horū officiū ē pſides cenſores promouere:ut nō ſpe queſtus aut hoīum priuata grā:iuſtitiā adminiſtrent:ſed magis dei ob honorē atq; amorē

Domiatio-nes Sicut traianū cōſtat admodū ipſā excoluiſſe. Sublimiori qdē dominatiōes loco aſſiſtūt:nulli naturæ pter diuinā obnoxie:oiq; oppreſſiōe carent:quorū agitatio atque impulſus eſt docere prælatos in bello ſpirituali lorū tenere:Ne nimia ſui ſta tus ſecuritas deiciat:aut aſſiduus labor eneruet:Sed Tereciano more uiuēdū eſt: qm̄ apprime inuita eſt utile ne quid nimis:Tradūt ēt modū ſubditos & regere &

Dionyſius gubernare. Dionyſius uero adicit aliud nō ptermittēdū porro. Docent:ut oī ti/

Troni more depulſo:i deū moueri & inceſſanter ei famulari. Excelſiora loca atq; ſedes occupant troni:i quibus deus ſedet:ut toti orbi iudiciū faciat. In his pſertim recti

Cherubin tudo inobliquabilis diuinæ iuſtitiæ relucet. Virtutē quoq; dei:quā ſupra ſe acci/ piūt inferiores:Tranſfūdere curāt:Potiores ſedes inhabitāt cherubin:Tū qa pro pius deo aſſiſtūt:in quibus tantus diuinarū rerū ſplendor iauditus. Tanta ſecre/ torū celeſtiū copia iſignis:tanta deniq; eterni luminis limpiditas exuperat. ut ni hil ſupra. horū uita i cōtemplatiōe pmaxīe uerſari ſolet:idcirco præceteris lucere dicuntur:qd plenitudinē ſcientiæ & ſapiētiæ dei:quā ſuſcipiunt aliis inferioribus

Seraphin cōmunicādo iparciūt̄. Sicut enī cœlū aeri:igni & aque ſupeminet:ſic reliquis ſpi/ ritibus celeſtibus:Seraphin:quorū proprietas in amore diuino eſt ſemp ardere: & alios ad incendiū diuini amoris pmouere:nihil.n.ſapiūt:Nihil cogitant:nihil cōcupiſcūt:niſi ut oī mentis affectu deū ſuper oia diligamus:i ipſum amoris uehe mētia trāſformemur. Tanto.n.amoris incēdio flagrant hi ſpiritus nobiliſſimi: ut ſi eos nobis cōtueri liceret:nō minus ueſtigia chriſti paſſionis i ipſius luceret q̄ in corpe illo iā pridē deificato. Tanta ē pfecto uis amoris:ut amatus i amātem tranſ

ſeraphicuſ Franciſcus formetur. Nōne ſeraphicus Franciſcus ob amoris immenſitatem atq; cōpaſſiuam pietatē:quā gerebat ad crucifixū:in carne ius memoranda inſignia paſſionis eius appere ceperunt:uſque adeo:ut in franciſco:chriſtum cruci affixum cerneres.

Nec demirari quepiam decet. Si enim tanti eſt uirtus cogitatiua: ut circa aliqd intenta id in re pariat tale quale cogitauit: Quãto magis uirtus intellectiua atq; uolitiua. Nõ deſunt nobis exempla maniſeſtiſſima. Inito ſedere iacob cum laban ut cunctę oues uarię & uellere ſparſę: & qdcũq; ſuluũ: aut ruffũ & maculoſũ uariũ que ortum fuiſſet ſibi cederet ĩ ſortẽ. Tollens igit̃ Iacob uirgas populeas uirides: & amigdalinas & ex plãtanis exparte decorticauit eas: detractiſq; corticibus ĩ his quæ expoliata erant candor appuit: illa uero quæ integra erant uiridia pmanſerũt Factũq; eſt: ut in ipſo calore coytus oues intuerentur uirgas: & parerent maculoſa & uaria & diuerſo colore reſpſa. Moyſes diuinis alloquiis itentus ad modũ cornutã faciem præſetulit. Hypocrates nobiliſſimus medicus refert mulierẽ rẽ habentẽ cũ uiro: ita mẽtis aciem ĩ picturam atram & iſormẽ cuiuſdã ethiopis in ſiniſtram ptẽ ſtratus collocatã itendiſſe: ut partus liniamẽta a uiro p oĩa diſſimilia haberentur: Vehemẽs igitur imaginatio (ueteri ꝓuerbio) facit caſum. Quicumq; ergo his iungi atq; copulari exoptat: aut lapſas reſtaurare ſedes: ſtudeat bõis opibus inſudare: Si diabolicas pedicas ſupauerimus: poteſtatibus: Si maioribus obedientiã ac reuerentiam præſtare curabimus: principatibus: Si carnis illicitos motus atq; uiolentas titilatiões conſopiemur damnationibus: ſi iuris equitate ſulgebimus Thronis. ſi diuinarũ hũanarũq; rerũ cognitionẽ aſſecuti fuerimus: Cherubin. Si charitatis atq; dilectionis dei: proximiq; feruorẽ ignitũ uẽdicauerimus: Seraphin optimo: iuſtiſſimoque iure aſſociabimur: cũ illis in dicibilibus a principe deo afficiemur ſuauitatibus. His oibus longe præſtare certiſſimũ atq; idubitatũ eſt glorioſam & itactã dei hoiſq; genitricem Mariã: quæ ſicut hũilitate ꝓfundior ita ſublimatione atq; ueneratiõe cũctis celſior: cuius ornatum atq; animi cultũ ſatis Ioannes declaraſſe uidetur dicens. Mulier amicta ſole: & lũa ſub pedibus eius & in capite habens coronam. xii. ſtellarum quæ ſunt marię inſignia. Verum pñs tempus enarrandum tantæ uirginis excellentiam: quam & a patriarchis & a regibus pergradus traxit non ſatis foret recenſere & ſi nimium operoſum: tñ ſuperuacaneum non erit. Quis. n. tanto fretus ingenio digne pandere huius almæ uirginis preconia ꝓmeruit. Fuit. n. (ut alia omittam) ſine pudore grauida: ſine grauamine fecũda: ſine dolore puerpera: Ibi ſtella ſolẽ portauit: uitem palmes: riuus ſontẽ: filia patrem: creatura creatorẽ: Ancilla dñm: fuit inq̃ mater patris: & filia ꝓlis. fuit quoq; prole poſterior: Contento minor: mater & uirgo filium cum deo cõmunẽ habẽs. Quid plura ipſa ẽ uirtutũ ſpecimẽ: Erratiũ ſemita: hõeſtatis norma: Afflictis ſolatium: deſtitutis refugium: Nauigantium ſalutis portum. Ipſa eſt regina angelorum: ſpiritus ſancti ſacrarium & tocius ſacratiſſimæ trinitatis domicilium. Hæc eſt illa porta per quam ingredi licet cœleſte regnum. Merito igitur ob tantarum rerũ illuſtrationẽ in eius laudẽ precinit eccleſia dicens. Exaltata es ſancta dei genitrix ſuper choros omnes angelorum in cęleſtibus regnis. Cuius optimo iure p̃minet chriſtus dei & uirginis filius. filius inq̃ a patre eternaliter temporaliter a matre genitus: Ex patre naſcitur deus: a matre caro: in mente ſpiritus ſanctus per gratiam exuberantem. Ex patre ſemper: ex matre ſemel: in mente crebro naſcitur. Ipſe eſt in quẽ angelorũ ſanctorumq; agmina ſemper proſpicere deſiderãt & geſtiunt. Sacratiſſimę trinitatis atq; unitatis ſoliũ lõge excelſius ſupgreditur: ita ut ſi ſuſpicari nobis fas eſt eque ſe contuendum omnibus præbet: ut circu

Myſes

Hypocrates

Excellentia glorioſe uirginis marie.

Chriſti locus

lí cuíus apuncto radíí peruenientes líneę uſque ad extremã círcũactíonẽ : equalí
mẽſura ſũt: Sic ex oí uíſu oẽs líneę undíq; uerſũ porrecte uſq; ad extremos ambí-
tus empírei equales uídẽtur: quaſí díxerí hũanę angelíceq; ſęlícítatis obíectum ex
oí parte eẽ equalíter comphẽſũ. ſi clarius quíſpíã: obſcuríus ítẽ alíus uídeat nõ ad
rẽ uíſã: ſed ad obtutũ ꝓſpícientis refferre decet. Ex prelíbatís líquído cõſtat oẽs
íllos phõs ꝑdeuíos anfractus íncesíſſe: quí ín rebus caducís fragílibuſq; ſũmũ bo
nũ queſierũt. Q uíd eſt profecto í rebus hũanís magnoꝑe expetẽdũ: Q uíd quod
Sũmi boni uaria homi nũ exiſtia- tio. non plus anxíetatís q̃ uoluptatís habeat. Q uí díuítías ſũmũ bonũ predícant: Po
nãt quæſo ante oculos quot ob eas períerũt: quot moleſtías: quot curas ípſís præ
beãt. Q d̃ ſí facías nõ ꝑ mare paupíẽ fugíẽs: ꝑ ſaxa: ꝑ ígnes: ut ínquít flacus ſed po-
tíus: ut chrates thebanus í mare abícies. Aut ut democrítus: Aut díogenes fruga
lítatem potíus ſũmũ bonũ appellabís. Sí enim fortunæ bona recte pẽſentur ludí-
bría hæc fortunæ nec bona appellari cenſuít Bías. Bonũ ne eſt íllud appellãdum
quo adepto ſecurus eẽ deſiſtís. Certe míſerũ ẽ magní cuſtodía cenſus. Cãtabít ua
cuus corã latrone uíator. Q uot ſe uítæ ꝑículís obíectarũt: ut locupletes fierẽt. Et
ſí alcíus íntuerí uoluerímus bellorũ urbíũ: ꝓuícíarũ depopulatíonum factíonũ:
Cicero oíumq; domeſtícarũ ſímultatũ orígo & alumna eſt cupídítas. Q uod Cícero que-
rítur eo p̃ſertím cũ p̃ſtíterít materíã edíí exterís natíonibus: nulla fuít cíuítas: nul
lũ regnum nullus locus tã relígíoſus quem: ut eorũ bona deríperẽt: ac ſũma cum
Breuius líbídíne rapent nõ ꝓphanauerít. Víolauerít: íncenderít. Nec tanto auarítíæ ardo
re flagrabat brenius gallorũ dux poſt macedonũ partã uíctoríã. Q uanto roma-
ní uníuerſí orbís íuaſores: quí oẽs macedonię agros depredatus índe quaſí terrẽa
íam ſpolía ſorderẽt aíum ad deorũ ímortalíũ templa conuertít ſcurrílíter íocatus
locupletes deos largírí hoíbus oportere. Símíle fuít í díõyſío q̃ deos ſpolíauít íl-
luſít. Símíle í uerre tñ íſra ſuorũ finítímorũq; regnorũ termínos ſe cõtíuerũt. Ad
Romanorũ execrãda rabíes ſpe q̃ſtus accẽſa tãta fuít: ut terra maríq; totí orbí bel
lũ ídíxerít: & nõ cõtẽta íã finibus propagatís ſí fas fuíſſet. Et democrítí opíníoue-
ra: nouos adíre orbes: ut ſítím íllã q̃ deũ hoíumq; fídẽ uíolare cõſueuerat extígue-
ret. Honorũ deſideríís nõ nullí uſq; a deo rapíũť: ut ín ípſís ſũmũ bonũ collocẽt
bellíſſimũ putãt ꝑ dímotũ populũ ſẽꝑ ícedere multos ín clíentulã hr̃e: auro gẽmís
coruſcare famílíã amplíſſimís títulís: ſígnís tríumphís decoratã cernere: ſeruos q̃
plurímos qb⁹ ípet: Ancíllas oẽm ſupellectílẽ domus cõponẽtes: uxorẽ cultu atq;
ornatu míríſico fulgẽtẽ aureos crínes calamíſtratos: ut Díanã aut uenerẽ putes.
beneq; moratã: ut íter celeberrímas nĩphas merito collocãdã cenſes: cogíta quos
eſtus ambítío excítat: q̃s emulatíões atq; laqueos paríat: ut ſane quot oculí ítuen-
tíũ: tot mortífera tela: ex ípſís egreſſa: íꝑnícíẽ comícíanť. Q uæ díſcordíę ac cõten
tíones crebre oríantur quibus deníq; hoíbus magíſtratus demandeť: tũc quæſo
ſí placet candídatus í comítía deſcẽde & cõſulatũ pete: Q uæ uero regna ſínt optã
Athamirẽ Cirus pſa- rum rex da: regũ atq; tyrãnorum uíta exítuſq; facíle oſtẽdít. Athamíre Cyrus ꝑſarũ rex:
Oropaſten abhotaní uíro nobílí relíquíſq; cõíuratís ab Arthabano príncípe í ſpẽ
regní adducto: xerſes períuratur. Contíceo ptholomeum: quí ſororís Arſínoe ſí
mulato amore: Caſſandríe urbem ſpolíaret: matrímonío fratrís círcuenta: ín ſínu
eíus ínter amplexus atque oſcula fílíos trucídauít. Símíle egít íugurta: ut fratrũ
regnum occupparet: excruciatos necauít. Q uíbuſdam í corporís forma atque

ſpeciei elegãtia ac ſormoſitate bonũ hoīs ſũmũ conſiſtere uiſũ eſt. Veterum eloγgiũ eſt: non mediocriter illos bene fortunatos eſſe: quibus oris uenuſtatẽ atq; perſonę dignitatẽ natura tribuit. Quod ſi ita ẽ fœlix candauli uxor fuit: quæ propter formę pulchritudiem eius: Viro necem inſtituit ut ſe pariterque regnum adulteγro traderet. Fœlix & narciſus qui ſtulta concupiſcentia ſui illectus: poſt longã querelam ſui oblitus in edia periit: Fœlix gãimedes ad ſtuprum raptus. fœlix & paris qui troyani excidii origo fuit. Et ut ad noſtros ueniam: fœlix dina deflorata fœlix & abſolon pilo confoſus: nihil enim tam inutile ad pudicitiam ſeruãdam q̃ corporis pulchritudo. Criſidis teſtimonio: glicerium pamphilo adoleſcenti ſpectate fidei cõmendantis. Nonnulli crebro aduerſis ualitudinibus: ut, morbo: aut regio aut commitio: aut febribus fatigati ſanitatis beneficium ſummum etiam bonum putant: quam nacti deſinunt id credere quod neceſſitas propẽſius urgebat. Alγteri in robore corporis: quos explodit ſtrages militum. In bello quippe meliores cordatioreſque & uinci & perire certiſſimum eſt. Nonne hector & Troylus bello troyano mortem oppetiuerunt Nõne leõidas & paminũdas. Nõne golial gigas & Sanſon periere: Cenſendum ne eſt id ſũmũ hoīs bonũ quod euita abigit. Rurſus & alii antiquiores phī uoluptates corporis ſũmum bonũ dixerũt. Quos ꝓſternere & in terram illidere operoſum nõ eſt. Vellem mihi Epicurum & Ariſtipγpũ huius ſimultatis patronos pauxillulum adeſſe quibuſcũq;: aut ipſi mihi: Aut ego ſibi manus cirros inuoluerem. Sũmum hoīs bonũ in eo conſtitui quod cõe conceteris aīalibus eſſe non poſſit. Sed ut feris dentes: armentis cornua: uolucriγbus pẽne: ſquame piſcibus propria ſunt: Sic hoī aliquod ſũmum debet aſcribi: ſine quo rationẽ ſuæ cõdictionis amittat. Voluptates aũt nobis & beluis cõmunes ſũt. Nã ut mortale aīantiũ ſemẽ: ꝑpetua ſucceſſiõe quodãmõ ímortale redderetur hac ratiõe natura certas leges induxit. Nobis uero q̄bus liberior ac nobilior apγpetitus datus ẽ: nõ generãdę ſobolis cã cõgredimur: In hoc certe brutis deteriores q̃ tẽpus expectãt: ut ĩ coytũ ruãt: q̄ ut ſe plẽas ſenſerit amplius marẽ nõ admittũt: ſed uoluptatis gr̃a. Quo circa plena mãu: ut iulię Auguſti filię uerbis utar: ne uecγtorẽ tollãt admonemus. Sapiẽs ergo nõ fuit qui ſũmũ bonũ credidit animi corγporiſq; uoluptatẽ: Nã q̄d uiuẽdi: aut generãdi cã datũ ẽ hoibus. eſt quidẽ naturæ bonũ ſũmũ tñ nõ ẽ: niſi q̄d ẽ unicuiq; generi proprium. Faceſſat hinc Diodorus q doloris priuationẽ ſũmũ bonũ dixit. Quis. n. nõ itelligat ab egrotis & ĩ aliquo dolore poſitis: eſſe hoc diſpoſitũ: Quid tam ridiculũ: q̃ id hr̃e ꝓ ſummo bono: q̄d medicus poſſit dare. Quis. n. fœlicem: aut qui egentibus ſalutẽ cõfert: aut qui ea uacat: Certe eſculapius hypolito diſcerpto atq; lacerato: quæ ĩ curru fugientẽ patris irã phoce ꝑterriti audientes equorũ ſtrepitũ: dũ ſe ſe ĩ mare fugientes ꝑcipitãt equos exterruere hypoliti: infœlicẽ iuuenẽ loris implicitum: exanguẽ ꝑ abrupta traxere: atque Exculapii beneficio a mortis faucibus liberati: Nec tamen fœlix: cum fulminatus interierit. Summum igitur bonum ex ui nominis omnem calaγmitatem atque miſeriam profligere docet: Sed uacare a dolore id cum nõ efficiat ſũmũ bonũ nõ ẽ. Ab hac uanitate nõ longe fuit hyeronimus: q oĩo nihil dolere ſũmũ bonũ: dixit: licet naturali ĩſtinctu oẽ aīal dolorem fugiat. Quis põt ſibi hoc bonum præſtare: quod ut nobis eueniat nihil aliud poſſimus q̃ optare: ſummum autẽ bonum non natura: nõ caſu obtigit: ſed ipſum acq̄rere ĩ noſtra poteſtate eſt

Diodorus

fabella niobe Si igit̃ in oio nõ dolere rurſus ſũmũ bonũ ẽ. Quis fœlicior Nyobe: q̃ orbata ui-
ro atq; filiis: apud urnas eorũ ob eius i luctu eternũ ſilẽtiũ i lapidẽ uerſa obriguit
Fœlix (ut fabulares poetas atq; loquaces hoies omittã) Loth cõiũx: quæ ꝑpetuo
ut fruat̃ ſũmo bono i ſalis ſtatuã fuit cõuerſa: Calipho & Diomachus hõeſtatẽ cũ
uoluptate iũgẽtes: ſũmi boni naturã ĩtegrant. qđ ꝓfecto in ueſtigiis ſtare nõ põt:
Erigãt ſe q̃tũ uelit i pedes. Qui eni uoluptatib9 illecebris ſe ĩgurgitauerit: ut ſar
danapalus oi muliere corruptior: aut. M. antonius honeſtate careat neceſſe ẽ. &
Zeno qui honeſtatẽ colit: ut ſophocles uoluptates abigit. Zeno tantã uim naturæ eẽ
dicit: ut etiam cenſeat ſummum bonũ cũ ea cõſentanee uiuere. Beluarũ igit̃ mo
re nobis uiuẽdum: omnia quippe in his cõphendũtur: quæ abeſſe ab hoie debẽt
uoluptates appetũt: metuũt: fallũt inſidiant̃: graſſant̃: occidũt & qđ ad rem ma
xime attinet deũ neſciũt. O inſania hois docere hoiem ſm naturã uiuere: quæ ipa
in deterius prona ẽ: & quibuſdã blandimentis leuioribus in uicia ꝑcipitat. Deli
rus fuit & herclis qui ſciam optimum hois bonũ ratus eſt. quod. n. homines appe
tunt non propter ipm: ſed alterius gr̃a id hoi propriũ bonũ nõ ẽ. Quis. n. ſcire cõ
tentus ẽ: nõ expetẽs ſciẽ aliquẽ fructũ. Artes iõ diſcũtur: ut exerceant̃. Exercẽtur
aũt uel ad ſubſidia uitæ: uel ad uoluptatẽ: uel ad cẽſũ accumulãdũ: uel ad gloriæ
oſtentationẽ: Nõ ẽ igitur ſũmũ qđ nõ ꝓpter ſe expetit̃. Nemo tñ uſq; adhuc ſũ-
mũ bonũ dixit ſapiẽtiã qđ melius longe dici potuit. Sciẽtiam &. n. parũ eſt ad bo-
Peripatetici nũ ſucipiendum malũq; fugiendũ: niſi accedat & uirtus. Perypatetici aũt in bo-
nis animi & corporis & fortunæ: exceptis animi bonis: Reliqua nobis & beluis
cõmunia ſũt. Nã corporis bona. i. icolumitas: idolentia: ualitudo: nõ minus bru-
tis q̃ homini ſunt neceſſaria. Itẽ fortunæ bona ſicut hominibus ad tuendam uitã
data ſunt: ſic illis prẹda & pabulis opus eſt: ita inducendo bonum quod non ſit in
Stoici hominis poteſtate: totum hominem alienæ dictioni ſubiugauerunt. Stoici ue-
ro cum de bonis maliſque diſſererent uirtutem ſũmum bonũ prẹdicarũt. In qua
opinioẽ &. M. Tulius fuit & Senecha ſtoicorum ſecte accerrimus defẽſor: Quos
refellit Ariſtotilica diſciplina. Quod enim ſũmi boni: Effectrix eſt id profecto (ut
conſideratius loquar) ſummũ bonũ nõ eſt: abſque enim uirtute nemo ad illud cõ
tendere poteſt: Erit igitur uirtus ſũmũ pariens bonũ. Item optimus hois ſtatus
non eſt ocioſus: qm̃ ſi aliqua morula intercideret auocans ipſum ab illa excelſa cõ
templatione: miſer eficeretur: Dum aũt dormimus: aut intente cogitamus uacat
uirtus. Melius longe qui non in uirtute: ſed i uirtutis opatioẽ hois altiſſimũ ſta
lactancius tũ poſuerũt. Audiamus Ariſtotilẽ. Qui teſte Lactantio uirtutẽ cũ honore cõiun
xit quaſi nulla poſſit eẽ uirtus: niſi honeſta: Sed quia uidit fieri poſſe a quopiã de
uirtute prauo iudicio male ſentiatur: Exiſtimationi hoium ſeruiẽdũ putauit: qđ
qui facit a bono rectoq; diſcedit: unus oium uaniſſimus (pace ſua). C. Ceſar quõ
nullo pacto inſecutus fuiſſem ni Quintilianus tanti faceret: Nemini enim &
eloquentia & diuinarum humanarumque rerum cognitione comparandus: præ
ter q̃ cum Cicerone: eum ubi Epicureorum falſum improbumque dogma inuaſe
rat: eodemque propoſito firmauerat. ſ. aias interire cum corporibus inopinato re
pentinoque caſu. Sũmũ bonum in ciuili potentia atque uniuerſi orbis principa-
tu ratus ẽ. Nec quiſq̃ ſuo errori propius acceſſit: nec haud ut caput demulceam
adeptus fuit: quod ſuæ peruerſæ exiſtimationi conſentaneum erat: præter

Cæſarem uniuerſi orbis monarcham. Conueniamus igitur hominem omnium
certe lachrymarum fonte plangendum. Cedo Cæſar cenſendum ne eſt id ſummū
hominis bonum: quod aut martis uiolentia: aut punica fide aut ueneni potione
credita inimiciter hoies euita abigit. Aut ut ciceronis utar eloquio: poteſt ne bo
num directe cuiq̄ eſſe malo. Aut poteſt quiſq̄ in abundantia bonorū ipſe eſſe non
bonus: at qui iſta talia omnia uidemus: ut improbi habeant ea: & ut obſint bonis
Et ne nimium incauda oratio creſcat promiſcue hæc principantibus frequēter in-
ſunt: ſic a ſcurra quodam inſigni claudii inimico dictum fuit omnes principes bo-
nos anulo deſcribi atq; depingi poſſe. O. C. Cæſar cum ſis (omnium ſapiētum pa-
ri conſenſu) doctiſſimus: quid tibi fœlicitatis attulerunt galliæ: quas robuſtiſſima
militum manu debellaſti contriuiſti: ac perpetuam in ſeruitutem iure belli redigi
ſti. Quid pharſalica uictoria: quid hiſpanica: quid tantorum ciuium ac ſociorum
populi Romani cruor: Te tua opinione bearunt: quid illuſtrius ſi ita dici uelis q̄
ui dolo pollicitationibus res plurium in unum congeſtas: ī unius hominis dedica
tionem ueniſſe: Sed quale exitum tibi tuiſq; poſteris reliqueris: Audiamus & ne
caſum tuum omnibus linguis: tum græcis: tum latinis lugēdum diſſimulare poſ-
ſis altius res maiorum geſtas repetere curſim curabo: ut ſi non ratione ſaltem pri-
ſcorum ruina atq; ſtrage miſerandum interitum doceā & regū & imꝑatorū. Stul-
te agere uidentur qui dominandi libidine accenſi omnia tuta timere compellunt̄
O q̄tum bonum eſt inquit tragicus obſtare nulli: capere ſecuras dapes humi iacē
tes: ſcelera non intrāt caſas tutuſq; mēſa capit̄ anguſta cibus: uenenum ī auro bi-
bitur. Et quoniam male fundata ſententia honeſtum inuenire non poteſt exitū Ninus
Animo naturationem exordiamur: qui ut ex terræ tradūt hiſtoriæ primus regna-
uit in aſſyriis: qui zeroaſtem bactrianorum regem necauit ipſe urbem quadam q̄
ab eius fide atq; deuotione defecerat oppugnans hoſtiliter truncatur. Sic ſemira Semira-mis
mis a filio iugulatur: poſt adeptam ethiopiam. Cirus orientis imperium a medis
in perſas ubi tranſtulerat. Athomire ſytharum regina trucidatur. Xerſes cum de-
cies centenis milibus militum: quattuor milium & ducentarum nauium nume-
ro teribilem græciam inuadens: ſed bello infœliciter geſto: ſuis inuiſus ab artaba-
no eius duce opprimitur. Darius Alexandro inferior fugiens & multis uulneri- Darius
bus confoſus extremum uitæ agere in itinere compertus eſt. Alexander totius fe-
re orbis imperium nactus a iola filio Antipatri hauſtu ueneni abſumitur. Mul-
tos ꝑtereo ne longius ab iſtituto digredi uidear. Sed caſū quē in ſermone nato ſup
cœna apud. M. Lepidū optaueras: tibi pene obtigiſſe. Suetoniū trāquillū: Audia
mus elegāti ſtilo cōſcribentē cōſpirati ſpē officii circūſteterūt: illico cymber tulliꝰ
q̄ primas partes ſuſcepat: quaſi aliqd rogaturus ꝓpius acceſſit renuentiq; & geſtu
in aliud tēpus differenti ab utroq; homero togā apphendit. Deide clamantē iſta q̄
dem uis eſt alter Caſſius aduerſū uulnerat: paulum infra iugulum. Cæſar caſſii
brachium areptum: graphio traiecit: conatuſque proſilire alio uulnere tardatus
eſt. Vtque animaduertit ſe ſtrictis undique pugionibus peti: toga caput ob
uoluit: ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit: quo honeſtius caderet
inferior parte corporis uellata atque ita tribus & uiginti plagis confoſus eſt.
In eadē fere ſorte fuerunt ſummi illi rerū potitores. G. Gallicola. D. Claudius. D.
P. Nero. Cōſtātius: Iuliāus: Iouiniāus: Valētianus. Et ſic d̄ reliqs: quos ſi recēſere

cuperem: Ante diem clauſo componet ueſper olimpo: Imperii cæterarumq; rerũ uiciſſitudo nos admonet ibi ſummum bonum quærere ubi nulla moleſtia interceſſerit. Sed cum nihil in hac mortalium uita ſit qđ fortunæ ſucceſſibus non ſubcumbat: ſtulte egerunt: qui opes diuitias: uires animi: pariterq; corporis contriuerunt: ut ſummum rerum imperium uendicarent: cum ſtabile non ſit: aut in neceſſitatem mortis ui nos impellat. Nam ut tragicus ait: Nemo confidat nimium ſecundis: Nemo deſperet meliora lapſis: Miſcet hæc illis: prohibetq; cloto ſtare fortuna rotat omne factum: Nemo tam diues habuit fauentes craſtinum: ut poſſet ſibi polliceri. Res deus noſtras celeri citatas turbine uerſat. Id circo: Dionyſius tirannus in hac re iure optimo phyloſophis uniuerſis ante ferri meritus eſt: qui faceti ſſimo exemplo in hac fragili imbecillaq; uita: ſummum hominis bonum: aut fœlicitatem non eſſe quærẽdam docuit. Gladium uagina raptum: & capulo de filo tenui pendentem mucrone demiſſo iuſſit familiari eius capiti inter epulas imminere: Cumq; ille inter ſingulas & tyrannicas copias preſentis mortis periculo grauaretur. O clamo de talis inquit Dioyſius eſt uita quã beatam putabas: Sic ſemp nobis mortem imminentẽ uidemus. Exiſtima q̃do eſſe poterit fœlix: q timere nõ deſinit: Oportet igitur ſummum hominis bonum in ſublime eſſe poſitum atq; ſic conſtitutum: ut ſemel adepto: nulla agitatione deperdi queat. Quæ fortuna dare potuit: poteſt & ſuo arbitrio aufferre: ut Satyrus ait. Si fortuna uolet fies de rhetore conſul: Si uolet hæc eadem fies de conſule rhetor. Non caſu: non noſtris prę claris facinoribus hoc cœleſte nobis ipſis bonum uendicamus: ſed diuina miſeratione noſtris aſſiduis calamitatibus propiciante. Quæ a ſe omnino explodunt nõ uiciſſitudinem: iocũditatem: ſummam rerum perfectionem: ea rationem ſummi boni perturbant atq; pœnitus tollunt. Quid enim in hoc mundo ſtabile: Quid porro non breue & incertum & caſui non ſeruiens. Quale illud bonum qđ ſemper amittere timeas: uel abs te aufferendum metuas: uel certe morte relinquendũ ſcias: cur fixum ueſtigium tenere ſattagis: aut immotum eniteris: Cum cœlum ipſum nõ i ſubſtãtia ſe i qualitatibus piturũ clamẽt diuiæ lr̃æ. Quid exiſtimãdũ ẽ de nobis: quorũ initia & ꝓgreſſus ſunt tabes & uermiũ ſcaturigines. Si i ipſis ueritatẽ expetis: ibi nulla ꝑfecto eſt: ubi tendicule ad aucupãdũ poſite ſunt: ſicut. n. fera & piſcis ſpe aliq̃ oblectante hamant̃: ſic hoĩes ꝑnicioſa ſuauitate circũueniuntur. Munera iſta fortunæ putamus: inſidiæ ſũt. Quiſqs igit̃: ut Seneca grauiſſimus ait tutã uitam agere uolet. Iſta uiſcata beneficia deuitet: Propterea cũ maiores noſtri plus officere q̃ uſui eſſe iſta bona imbecillia atq; incõmutabilia aĩaduerterent uerbo qdem bona eſſe appellanda cenſuerunt: cũ re ac factis aliter iudicaſſent. Quibus nam gradibus (ueterum opinione) in cœlũ Romulus aſcendit diuitiis opibuſq; an uirtutibus. Quid nume põpilii minus ne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles urnas fuiſſe: q̃ delicatas aliorum pateras arbitramur: non ne cõtinentia fabricium. M. Curium & reliquos. Frugalitatis ſectatores in cœlum ſtruxit aditum. Nulla enim poſſeſſio immo nec creſii opes: nec darii diuitiæ ſed nec ulla auri argentique uis eſt tanti: quam parſimonia magnum profecto uectigal exiſtimandum eſt: inquit Cicero. Non canimus ſurdis: nec in tam malo ſtatu res eſt: ut ſanæ mentes deſint: quibus ueritas placeat & rectum iter ſibi monſtratum & uideant & ſequantur. Cognoſcantque uiam ſeculi primo

aſpectu eſſe floribus atq; miris uaporibus ornatam: re autem ſalebram eſſe: his ultro obiectam: ut pedes impingant: Et ut lactantius ait. Circũlimatur modo poculum cœleſtis melle ſapientiæ: ut poſſint ab imprudentibus amara remedia ſine offenſione potari: dum illiciens prima dulcedo: acerbitatem ſaporis aſperi ſub prætextu ſuauitatis occultat. Quam etiam iocunditatem præſens afferat uita: ſatis liquide cernitur. Gaudioſum lucifero fuit cœleſtem illam contueri patriam ſed illius inordinate uoluptatis fructus exilium eſtitit. Simile fuit in adam: & inocentia atq; loci amenitate ſpoliatus. Filiis ſeth delectabile uiſum fuit pulchras ducere uxores: & repentinus aquarum interitus abſorbuit. Pulcherrimum facinus noe fuit uiſum coluiſſe uineas: ſed eius dulcedine captus ſeruitutem induxit. Amena erat regio pentapolis inſtar paradyſi irrigua: ſed igne & ſulphure cõflagrauit.

Carnis uſus filiis iſrael gratiſſimus fuit: ſed in mortem mox prolapſi fuerunt: delectabile fuit troy regnum phrigiis: ſed a ſtirpe interiit: Nihil eſt ut aliq̃do me colligam ĩ hac funeſta lugubriq; uita: quod ſi examuſſim quadretur: eiuſq; exitus pẽſetur nõ plus aloes q̃ mellis hẽat lõge ſũmitas & ꝑfectiõis ĩmẽſitas ab illis abſinit: oĩa qppe creata ĩ numero quodã põdere & mẽſura facta ſunt: atq; ſui generis ĩfra limites incluſa ne ſuo factori equet᷑ creatura. Cum igitur rerũ omnium ſator deus ſit ſtabilis: nec ex uno in aliud tendens: nec obumbrationis uiciſſitudinem ſuſcipiens: ut omnia fortunæ imperio ſubiacentia: ſitq; ſumma & prima atq; puriſſima ueritas: nihil commenti uel fraudis ſecum admiſtum habens: omnemq; & mentis & corporis uoluptatem afferens. Quid obſtat ne ſummum hoĩs bonum cenſeat᷑.

Forte q᷑ mentis deſideria non complet: fruſtra hæc doloſa atq; mẽdoſa hominũ exiſtimatio. Probauimus multis: tum rationibus: tum priſcorũ teſtimoniis Maieſtatem dei ſingularis ĩfinitam atq; immenſam fore & exiſtere: Quod ſi ita eſt ut omnes uno ore ꝓdicãt quietatiuũ atq; oĩo ſatiatiuũ appetitionis humanæ eſſe cõſequens eſt. Beamur omnes in ipſo ſummo bono: quod non alio bono eſt bonum ſed bonum omnis boni: cuius beatitudinis ſtatus ex quinq; precipue fulcris integre ne ruant beati ſuſtentatur. A triſagio trinitatis primo. Quid. n. fœlicius non lumine naturalis ĩtelligentiæ: ut phyloſophi ipſi: qui ternarium maxima cum ueneratione ſemper coluerunt. Plato in thimeo qui genituram mundi exerere flagrans: intulit unus: duo tres: ut doceret mundi corpus perfectum eſſe: perfecta porro corpora ſunt ſolida: quæ ex tribus conſtant longitudine: latitudine: & craſſitudine. Pythagorici ferme omnes hos numeros cum aliis in cœlum fuerunt quaſi multorum conſenſu uelint per hos trinitatem deſignare: uoluit quippe idẽ & Ariſtoteles: qui in ternario numero colendi deum omnem diligentiam adhibuit. Et hermes qui monas: monadem genuit: & in ſe ſuum reflexit ardorem.

Plato

Pythagorici

Hermes

Senſit hoc idem porphirius platonicus qui medium inter patrem filiumque locauit. Non etiam lumine fidei: ut Abraham qui tres uidens honorem uni detulit. Adoramus quippe diuinas perſonas in una eſſentia: quoniam patrem q᷑ deus. Filium q᷑ deus. Spiritum Sanctum q᷑ deus: propterea tres uidiſſe ferũt diuinæ litteræ: latriam uero uni exhibuiſſe. Significaſſe idem tradunt hyſaiam: cum ſuper ſolium excelſum uidiſſe dominum ac ſeraphim clamantia: Sanctus: Sanctus: Sanctus: gloriatus fuerit: cuius fructus extitit: ut a iudeis quos increpabat ſerra lignea ſecaretur. Longe clarius nos: quibus ueritas de terra orta eſt

Porphiriuſ

ideſt de beata uirgine. Et iterum terra noſtra dabit fructum ſuum: quẽ chriſtum fuiſſe nullus ambigit. Non etiam per ſpeculum in enigmate: ſed facie ad faciem: hoc eſt dictũ clare abſq; ulla nubecula tegente obiecto: ne toto conatu oculus mẽtis in ipſum feratur. Hoc eſt ſolidum & primũ beatorum gaudium. Quid.n. luce increata iocundius: Quid gracius q̃ regem cœleſtem in ſuo decore atq; ornatu uidere: in cuius reſpectu ſolis lunæ cæterorumq; aſtrorum fulgentium ſplendor dẽſiſſima caligo eſt. Tantæ iocunditatis atq; gaudii eſt cœleſtis illa lux & claritas: ut ſi reprobis cõmunicaretur: iam omne cruciatũ illis in ſolatium cederet: ſedẽtibus in tenebris quale gaudium eſſe poteſt. Et ſi pulcherrimum lumẽ uidere oculis delectabile eſt: Tantomagis illud: quo clare uiſo oĩa abdita clareſcũt: Reuera illud eſt uerum & ſolum gaudium: q̃d non de creatura: ſed de creatore concipit̃: q̃d cũ uendicaueris: a te tollet nemo: cui comparata omnis aliena iocũditas meror eſt: omnis ſuauitas dolor: omne dulce amarum: omne decorum fedum: omne poſtremo q̃dcunq; aliud oblectari poſſit moleſtum: Cũ itaq; a diuina bonitate ꝑ immẽſum creatorem bonitas excedat̃: Sic delectatio: quæ ꝑ imediatã illius coniunctionem erit ĩ infinitũ oẽm aliam creatũrarũ excedet. Gaudebunt rurſus: humanitatem chriſti uidendo: nõ ea fragilitate atq; corruptela: quã & iudei & pilatus & reliqui gentiles uiderãt: priuſq̃ cruci affigeret̃. Nec ea lucis claritate: qua & laborũ & gaudiorũ comites. ſ. Petrus: Ioannes: Iacobus: in mõte Thabor uiderant. Quoniam inſtar lucis trãſeuntis in corpe xp̃i ſe habuit claritas illa: ſed ea forma atq; habitudine quã poſt rexurectionẽ diſcipulis in cõclaui ob iudeorũ metum ſedentibus preſetulit. Erat nempe corpus illud non humano ſemine procreatũ: ſed ſpiritus ſancti beneficio formatũ: nõ ex ſeminali humore a feruore coitus deciſo: ſed ex puriſſimo ſanguie intactæ uirginis ĩmortale: q̃d nulla ui nulla ꝑtãte amplius diſſolui poterat. Teſtimonio ſcripturæ dicentis: Chriſtus reſurgẽs a mortuis: ipſam uſque adeo uicit: ut ei amplius non debentur. Lucidum atque ſerenum ſi enim terra atra per ignis flammam purgari debet: ut dyaphano ſimilis uideatur. Quantomagis corpora poſita obſcuritate: Lucis fulgorem ſeſe ueſtient ut ĩ firmamẽto plus ſoſe fulgeant. Agilitate mirabili gloriabatur. Nam ſiccis ueſtigiis maris calcauit undas perdomuitque fretum ianuis clauſis: obſtacula quæque penetrauit ſua mirabili tenuitate. Paſſum & iudeorum uenenatis ſputis infectum impaſſibile inſtauratum ẽ: cuius cœleſti beneficio præditi futuram rexurectionem expectamus nõ ſecus inſignitam tũ dotibus glorioſis corporũ: tum animorum q̃ chriſti capitis fuerit. Non craſſitudo: non diſtantia: nõ põderoſitas ulla nobis officiet quin ꝓpere & cicius dicto quo uolemus commigrabimus. Si enim: ut poetæ Fabulares tradunt. Pegaſus obeſus ꝓcerus fuit: & ut ipſius ꝑnicitatẽ ſignificarent alatũ faciunt. Multi etiam auctores aura equas cõcipere in luſitanis iuxta fluuium tagum prodiderũt: quarũ fœtus id circo uento cõceptos ob celeritatẽ mirabilẽ tradunt. Quãtomagis hũana corpa diuino ĩpulſu agitata. Erũt itaq; oĩ leticia atq; fœlicitate oppleta. Pulchrum prorſus & omni ſuauitatis dulcedine amenius in cœleſti illa curia uidere hominem hominis conditorem reſtauratoremq;. Si enim in his rebus fragilibus maximum profecto gaudiũ quiſpiam nanciſcitur: cũ poſt uincula: exilia: carceres: damna pericula quæque ad ſummum orbis imperium euaſiſſet: uel filios aut neceſſarios animaduerterit: nec tempuſculum inane fuit abſq; e in

Pegaſus

genti tantæ nouitatis admiratione: heu me cur moror ĩ terris cur mihi facultas nõ datur illud archanum miſterium rimari: Vniuerſis ſpiritibus occultum quo uerbum ſibi naturam aſſumpſit humanam. O imperſcrutabilis diuini conſilii ſublimitas. Deus factus eſt homo: & homo deus: Stupeſcunt angeli: Mirantur hoies: natura abhorret ꝙ uirginis partus omnia naturæ iura peſſundederit. In ipſa naqꝫ natura humana ſenſus noſtri miris afficientur gaudiis. Hæc ſunt illa pinguia paſcua in quibus omne mentis corporiſqꝫ oblectamentum capere potes. Si intus ꝓgrederis occurret tibi diuinitatis imẽſitas: q̃ licet ex æquo ſpectetur ab oibus ineq̃liter tamẽ ab oibus cõprehenditur. Ne igitur diſſidium patiatur uetus hoc adagium exemplo exploratum reddere curabo. Tres ſtruantur acies oculorum ſolis ſplendorem intuentium in prima aquilarum: in ſecunda hoium: ĩ poſtrema ueſptilionis: aut buſonum oculi preponant̃ oẽs equaliter latitudinem ſolis atqꝫ ipſius molẽ intuent̃: nec unus unũ: nec alius alterũ: nec unus maiorẽ: minorẽ ue alius: nec orbicularẽ unus quadratum alter ſed unus idemqꝫ ſol & uniformis oibus pro ſpectibus intuendũ ſeſe obiectat. Longe tamen clarius aquila: obſcurius paulum hõ: obcuriſſime ueſpertilio. Q uã diuerſitatẽ generat nõ obiectũ uiſus: ſed ĩequa uidẽtis diſpoſitio. Beati igit̃ omnes deum uti eſt cõſpiciunt: ſed nõ equali uidẽtis acie. Q uis adeo ebes: aut ad oẽm ueritatem plũbeus: cui non ĩmobiliter pectori ĩſedeat: chriſtũ oia nõ ſolũ quæ ſunt: ſed quæ futura atqꝫ (multorũ arbitratu) quæ poſſibilia nũq̃ tamẽ futura & cognoſcere & ſcire. Maria mater dei multo pauciora: ſed lõge maiora q̃ petrus: & petrus ꝓfert̃ lino: & ſic ĩ cæteris obſeruatũ in omne euo fuit. Q uod ſi ſecus obtigeret perirent omnia chriſti priuilegia. Perirent Sãctorum reuelationes: perirent & angelorũ aſſidue illuminationes: quas Dioniſius inter primarios hyerarchie actus connumerat. Nec ꝑpea unus alteri emulatur nec contabeſcit: quin inferior ſupiorem moleſte ferat ſibi præfectum iri. Sed tanta pace fruuntur: tanta cõcordia atqꝫ amore flagrant: ut unius bonum uniuerſos cõplectat̃. Detracta. n. ĩ rebus hũanis inſolẽtia Supbia inuidia: Tuũ ẽ bonum qđ ago. Congaudent ſibi inuicẽ ſancti & in hoc ꝓficiunt docente ueritate: Gaudium eſt angelis dei ſup uno pectore penitentiã agente. Q uod non ita accipiendũ eſt ac ſi ĩperfecte de bono ĩcreato letarent̃: & acceſſiõe facta plenius gauderent: ſed eſſentiali beatitudine quã ſibi uidendo deum uẽdicant: unuſquiſqꝫ ſua ſorte cõtentus eſt: nõ enim fictile minus plenum aqua maiori emulatur: ſi ita dici uelis: itidẽ limpha oppletum: tum maxime ꝙ uniuſcuiuſqꝫ cõtinentia expleta eſt. Hæc quiſpiam latiorem capacitatẽ ſuæ naturæ ſalua integritate expetere p̃t: Sicuti nec aſinus rationabilitatẽ atqꝫ diſciplinabilitatẽ: ita. n. fixa atqꝫ ſtabilita ĩ celeſti illa curia ſũt uniuerſa: ut nec ĩferius ſupiori: nec obſcurior ſplendidiori equari aut anteferri gliſcat: ne pax illa ſũma ꝑturbet̃ patiaturqꝫ aliq̃lem iacturã: ut ĩ exordio uniuerſi ꝓſertim angelorũ deo obſeq atqꝫ famulari dedignantũ obtigit: quorũ lapſus miſabilis ſæpenumero cernit̃. Ex accidenti uero intendi gaudiũ nõ uacat a rõne: Nõ. n. ĩtenſiõe auget̃ ſed extẽſione. Hoc ẽ dictu: Sancti hominũ ſalutẽ caritate nimia flagrantes: gaudent ac mirifice lætantur. Q uorum letitia ſe pariter ad omnes expandit ſaluatos: uel ſaluandos: Sicut benignitatis effectus & graciæ neminem excludit: ſed uniuerſos complectitur: itaque uiſio illa mirifica: quam de deo ſancti habent: prima animæ dos appellatur. Non enim cognitione ueſpertina

Nota đ̃ duplici cognitiõe matutina & ueſpertina

ſed matutina beamur: Nõ ꝙ dixerim Ariſtotelico more ĩ cognitione theorica primæ atq; iſallibilis ueritatis humanã felicitatẽ conſtare: a quo lõge digredimur ꝑ argutias atq; rationũ ſcaturigines emergentiũ licet ſupior pars (more lãguentiũ) multos patriculas habuerit: ſed ipſi in operatiõe uolũtatis primarie. Verum cum ipſa uoluntas orba ſit: intellectus patrocinio ſic eget: ut abſq; eius ducatu in profundum laberet̃. Ne igitur temere laberinthum igreſſi uideamur: Mane ſole orto nubes fugant̃: aut diſſoluunt̃: ut aeris ſerẽitas eſulgeat: ueſpe quaſi aeri obducta caligine obfuſcatur: hac diuerſitate theologi functi: matutinã cognitionem ob lucis immenſitatem ueſpertine ꝓferunt. Vna quæq; igit̃ ſingulariter aperiẽda eſt: ne ambire uideamur. Eam diui doctores matutinã appellãt: quæ in uerbo diuino oĩum rerum exemplari lucidiſſimo hẽtur. Si.n. pythagorico dogmate ſimilia non niſi a ſimilibus cõprehendi poſſũt. Cõſequens eſt: ſi uerbũ ẽ ratio uidẽdi oĩum rerũ ſpẽs & figuræ cõtineri in eo maxĩe opus eſt in eo nãq; ſpeculo mirabili luce fulgente: quæ nonq̃ didicerant: aut nouerant cõtuent̃: ibi quæ cogitatu ardua erant difficilia itellectu: ipoſſibilia ſenſu: ratiõe peregrĩa: naturæ extranea: facillima atq; ueriſſima cõprobant̃. Ibi que dediſcimus recordamur: quos nõ uidimus contuemur: quos abſentes putamus: ꝓſentes nobis ad cẽ gratulamur. Loqmur cum deo & de occultis iſtruimur: preterita ſũt ꝓſentia: futura ibi exiſtũt: ubi nulla tẽporis uiciſſitudo cõperitur. Quis enĩ (aĩ uiribus collectis) poſſet ſingula nõ dico enarrare: ſed enumerare miſteria: Tãta ſiquidẽ eſt illarũ rerũ ſublimitas atq; excellentia: ut eorũ magnitudine mens obruat̃. Veſptinã aũt eam appellant: quã de rebus in ꝓprio genere habuerunt. Angelis qppe rerũ creandarũ omniũ ſimilitudines ab exordio ſuę creatiõis cõcreatæ fuerunt: ne quid ad eorũ naturæ ornatũ deeſſet. Teſtes ſũt huius rei demones ĩ hoc craſſo atq; turbulẽto aere habitãtes: quorũ uita licet obſcena ſit & atra: tamẽ ſcientiis atq; diſciplinis præſtare uident̃: Nihil.n præter gratiã amiſerũt. Si.n. ingenio florent: ut liquide cernit̃ & multarum rerũ ſcientiã atq; notionẽ habent: cõſtat hãc non habere ĩ uerbo igit̃ per rerum ſimilitudines. Ad hoĩes nũc uertamus ſtilum quis in acqrendis cumulandiſq; diſciplinis fruſtra ſe frãgeret: Laboribus pꝛiculiſq; ſe ultro obiectaret: ſi magna & aiæ & corpis iactura parta: pituraq; q̃doq; fore aĩaduerteret. Quis fragili cymbe uitã ſuã crederet: ſi in portu naufragiũ paſſurũ ſe nauta ſperaret: Aut qs in bello rueret ſciens ĩ congreſſu mortẽ oppeturũ: Nemo.n. tam bardus aut rudis moribus q̃ preclarum fruſtra aliqd aggrederet̃: Quod ſi ita ẽ: ut exẽplo multorũ docuimus fruſtra Auguſtinus iſudaſſet iſcribẽdo: Fruſtra & hyeronimi ociũ: Fruſtra baſilii. Criſoſtomi. Hylarii: Ambroſii: Gregorii capedo: poſtq̃ ſpẽs ex qbus ĩ nobis ageneratur ſcientia euaneſcũt: atq; oĩo depereunt. Igit̃ ne tantorũ laborum fructus amittatur: remanent ſcientiarum habitus in mẽte: quos ſancti aſſiduo labore nacti ſũt ut non ſolũ in uerbo de triangulo: aut de circuli quadratura: Aut de ſectione ſolidorũ in infinitum habeatur ſcientia: ſed ĩ proprio genere: hoc eſt dictũ ꝑ ſpecies ꝓprias a rebus abſtractas. Qui lõge his impares ſunt: quorũ uita ab omni diuinarum humanarumq; cognitione aliena ſemper fuit. Nam ut omittam ſubſtantiale animæ glorificata præmium de accidentali nobis eſt inſtitutio: Nam lauro plexã coronam non oualem: non mirteam ſancti ſcientiis atq; expolitis artibus referti gratulabundi ferunt: Sed aureolam quãdam. Ex gaudio quippe ſanctorum ĩ cor

An habitus ſcie in aĩa a corpore ſeparata remaneant

pus redundat aliquis decor: ita tamen: ut principale ſit in mentis itegritate: ex cõſequenti effulgeat i carne: hæc ſiquidem non omnibus: ſed illis preſertim: qui ob ſingularem animi præſtantiam bellando hoſtium copias proſtrauerũt debetur & conuenit. Martyribus ſiquidem: ut Stefano: Laurentio: Chaterinæ: Luciæ: Agneti quibus omnia amara: aſpera: uincula: mors omnia denique i excogitata ſupplicia: dulcia: ſuauiaque uiſa fuerunt competit: nec inſula illa ſatis ad decorem eſſet: niſi & coronarentur corona mirabili. Cuius meminit cythariſta ſpiritus ſancti Poſuiſti domine in capite eius coronam de lapide prætioſo. Hæc enim lapidibus xii. cõtexta fuit: quos enumerare infructuoſum non erit: ut magnificentia eterni cœleſtiſque regis in amicis ſuis ſplendeat: quibus non ob rerum bene geſtarũ merita tantum immenſum premium impendit: ſed ſua ineffabili benignitatis dulcedine: qua ultra condignum ampliſſimis honoribus ſuos amicos afficit. Primus lapis iaſpis eſt: uiridem colorem habens occurrentiaque uana fantaſmata expellens: fidem qua martyres ornati fuerunt ſignificat. Ipſa nempe ſemp uiret & nonq̃ marceſcit: ac omnium peſtiferos mortaleſque errores expellit. Secundus eſt Saphirus celeſtem colorem habens: & a radiis ſolis percuſſus ardentem emittit ſplẽdorem: Per quem ſpem in celeſtibus intentam intelligimus. Tertius eſt calcedonius lucernæ pallẽti ſimilis charitatis feruorem martyrium ſignificãs quæ foris pallet & intus amore languet. Quartus eſt ſmaragdus oẽs herbas ſua uiriditate ꝑcellens. Virginitatem merito ſignificans a nullo libidinis ardore exuſtam. Quintus eſt Sardonix pacientiam martyrum importans. Sextus Sardius ſardis primo repertus fuſcum habens colorem: per quem ipſorum conſtantia importatur. Septimus criſolitus auro ſimilis ſapientiam denotans. Octauus berillus manus tenentis calefaciens: Miſerationem ſanctorum demonſtrans. Nonus Thopacius aureum ethereumque colorem precipue habens: & a ſolis ſplendore tactus: omnium gemmarum claritatem excedit terſa obſcurat̃ ſuæ naturæ de relicta ſtatim clarior redditur. Altam contemplationem ſignificans. Decimus criſopaſſus paſſim habens aurum: celeſtis patriæ deſiderium importans. Vndecimus iacintus in ſereno perſpicuus: & in nubilo obſcurus diſcretionem ſignificans: inter malos latent: inter bonos fulgent. Duodecimus Ametiſtus ex colore uiolæ & roſæ permixtus: humilitatem & obedientiam importans. Nam ſicut in agone fortiores athlete precæteris fuerunt ita & in primo atque triumpho illuſtriores. Doctoribus predicatoribuſque aurea corona capiti eorum merito impoſita eſt: quorum officium ſemper fuit uitia extirpare: uirtutibus in excolendis: ut mentibus inſerãtur operam dare. Virginibus quibus aduerſus uoluptates illecebras ſemper inditum atrox bellum fuit atque animæ lætale: corona ex floribus: ut carnis mentiſque integritas effulgeat data fuit. Qui uero martyrio: doctrina uirginitate reſplenduit: ut Paulus triplici ſerta: aut aureola coronatum fuiſſe conſtat. Alia animæ dos eſt dilectio. Quid enim homini erudito ſua ſapientia atque doctrina prodeſſet: ſi eum non diligeret in cuius manu uniuerſa ſunt poſita: phyloſophi quidem naturali indagine multa de deo ſerio diſputarunt: ſed quia eum quẽ cognoſcebant non amarunt: a uia ueritatis impudenter auerſi ſunt. Lucifer perfecte deum uidit: ſed ꝙ ei amore non inheſiit: lapſus in abiſſum ruit. Igitur debemus toto mẽtis affectu hũc ſupra oẽs creaturas amare: Cari ſũt parẽtes & neceſ

Corõa ex lapidibus xii. cõtexta

Iaſpis

ſarii: Cari & filii: Cara & patria: ſed nulla maior neceſſitas ẽ: q̃ ea quæ cum deo habenda eſt. Quis enim non diligat ſalua parentum pietate animæ ſuæ fictorem: qui ex nihilo nos in lucem produxit: pabulum ſubminiſtrat: ad iuſtitiam & beneficiis & aduerſitatibus erudit. Merito itaq; amandus eſt: quoniam pater uereri: ꝗ dominus honorificare: ꝗ beneficus. Metuere ꝗ ſeuerus: adorari ꝗ omnium noſtrum uota exaudit. Idcirco uim amoris unitiuam fore preſentiens. Paulus dixit. Qui amoris incendio deo inheret: unus ſpiritus efficitur cum illo & recte: Tanta quippe eſt amoris poteſtas: ut ſi deum ames: non leui motu uoluntatis: ſed efficaciſſimo impulſu: deus utique non natura: ſed nuncupatione ſis: ſi tellurem terra: Si cenum: cenũ es. Igit̃ beati multo plus amãt q̃ cognoſcãt: & amor ſerpit ibi: ubi ratio parum proficit. Accedit poſtremo fruitio: ſiue comprehenſio quæ idem ſonat: qđ uiſio & amati tenſio: aut ueri & boni. Nec hoc in loco comprehendere ſumunt theologi pro ambire: aut diuinam maieſtatem luſtrar̃: ac circumplecti. Sed pro attingere rem & uiſam & amatam: nam fidei uiſio ſpei certitudo ſuccedet. Caritas per apoſtolum nonq̃ excidit: ſed aucta perficitur: egrediũtur ſæpenumero ꝑ contemplationem: ut Salomonem a matre honoribus affectum intueantur: ideſt humanitatem chriſti: in qua & corporis ſenſus noſtri oblectari debent. Hæc ſunt illa paſcua fertiliſſima: in quibus poſt animi cœleſtes uoluptates grex educi debet ne quid ab offitio uacet. Stulte aquinates qui lapſum primi hominis pro incarnationis cauſa immedium adducunt. Neque enim ade innocentia tantum emundo ſubſtuliſſet bonum: Neque decens erat (omni achademia clamante) uniuerſi ſummum bonum conditione diminui: Sed ut aurelio placet: cum ex duabus naturis atque ſubſtanciis in ſe inuicem diſcidentibus homo cõſtet: ſcilicet anima & corpore quarum una morti obnoxia eſt: altera innoxia: nec anima abſque corporis contubernio: nec corpus ſine animi uigore aliquid operari queat: Conſequẽs eſt animæ corpus inſtrumentum eſſe: & recte factorum conſcium & ſocium: propterea ut totum beatificaret hominem: humanam naturam aſſumpſit. Deus igitur cum ſpiritus ſit ſola mentis acie apprehẽditur: ne igitur corpus ſuo præmio defraudetur: carnem aſſumpſit: ut ipſa etiam ſenſus beatificarẽtur: & iſta ſunt illa gemina feraciſſima paſchua: in quibus ingrediendo: ſcilicet ad contemplandam diuinitatem animi cultum atque dotes conſequimur. Egrediamur nunc & chriſti meditemur humanitatem. Tanti eſt ſolis: lunæ ſyderumque lux & claritas: ut illorum gratia ſe natum fuiſſe profeſſus fuerit anaxagoras. Nihil enim luce pulchrius: Nihil iocundius: nihil delectabilius. Eius quippe ſplendore laſſos recreantur artus: eius ducatu naute optata lictora tenent. Longe pluris eſt claritas fulgens in corpore chriſti: Cuius pulchritudinem admiratur oculus: Cuius fulgore lætificatur aſpectus hominum. Quid enim precioſius q̃ carnem noſtram tanto ſplendore ornatam intueri. Illa profecto eſt in quã angeli fixa tenent lumina: quã uenerantur Patriarche: quã adorat omnium ſanctorum chorus: ipſa eſt lux in deficiens. Lucerna ſemper ardens oculorum uoluptates: ſemper ſaciãs: ex uocum & cantuum ſuauitate: aurium uoluptas percipitur: de qua in ſecundo libro longã mentionem fecimus. Muſas enim eſſe mũdi cantum etrurici ſciunt qui eas camenas a canendo dixerunt. Nam ideo in hac uita omnis anima muſicis ſonis capitur: ut non ſolum qui ſunt habitu cultiores: Verum uniuerſæ quoque barbaræ

Paulus

Apoſtolus

Aquinateſ

Aurelio

Cur deus humanã carnẽ aſſũpſit

Anaxagoras

nationes: Cantus: quibus uel ad ardorem uirtutis animetur: uel ad molliciem uo luptatis reſoluātur: exerceant: quia in corpus defert memoriam muſicæ: quā pla tonico dogmate in cœlo fuit cōſcia: quod alienum a uero cultu ſemper eſtitit. Ta men ita delinimentis cāticis occupatur: ut nullum ſit tam immite: tam aſperum pectus: qd non oblectamentorum talium teneatur affectu. Hinc ut ueteres exiſti mant: & orphei uel amphionis cauſa: quorum alter animalia ratione carentia: Al ter ſaxa quoq; trahere cantibus ferebatur: ſumpſiſſe exordium: iram ſuggerit: cle- mentiam ſuadet. Et quid mirum ſi inter homines muſicæ tāta ſit dominatio: cum aues quoq; uel terrene uel palluſtres aquatiles beluę inuitantę cantu in retia ſpon te decurrant. Et paſtoralis fiſtula paſtum progreſſis imperet gregibus. Si igit̃ uo luptas eſt audire cantus & carmina: ſicut de ſirenis refferunt poetæ: quas alteram uoce: alteram cythera: & tibiis tertiam: quartam tympano fingunt: quarum ar- monia atq; ſuauitas tanta eſt: ut ſui cantus dulcedine nautas in ſomnum trahant: ſopitos mergant atq; deuorent. Quanta erit iocūditas ſanctorum angelorum au- dire uoces & muſicos numeros: laudātium & glorificantium deum: tum maxime mellifluam chriſti uocem quā expetere uidentur animæ diuino amore ſuccenſæ.

Sonet o dilecte mi inquiunt uox tua in auribus noſtris: Vox enim tua dulcis & facies tua decora. Hæc eſt uoluptas uera quæ comes eſt & uirtutis ſocia. Hæc ē nō caduca & breuis: ut illa quā appetunt qui corpori: ut pecudes ſeruiunt: ſed perpe- tua & ſine ulla intermiſſione delectans: cuius terminos ſi quis exceſſerit: nihilque aliud ex uoluptate petierit: niſi ipſam uoluptatem: cuius concentus adeo gratiſſi- mus eſt: ut ſupergrediatur uniuerſi carminis ſuauitatem. Quid de guſtus oble- ctamentis: tum uariis: tum mirificis: tantos enim apparatus offendunt: quantos nunq̃ quiſq̃ fuerat arbitratus: nō ſuiles: nō carnes taurorū: non pecorū: nō auiū: non leſpium: aut rhodium merum libatur: ſed carnem chriſti ieſu: iamdudū mor te paſſam: nunc glorioſe impaſſibilem edunt: Beatus igitur ille eſt qui ad cœnam agni inuitatus eſt. Rex potentiſſimus ſub tentorio aurato ĩ ſedia eburnea gem- mis auroq; celato contexta ſedet. Pueri inſignes pulchritudinis utrinq; collocati picti cupidinibus perſimiles illi principi obſequentes. Puellæ inſignes in primo ſuæ ætatis flore uirginitatem regi deuouentes: quibus nullus laſciuentium iuue- num amor ſerpſit. Quibus nihil gracius uiſum fuit q̃ ſponſo Chriſto ſe & corpo- re & ſpiritu dare eius throno aſſiſtunt. Hi carne incorrupti ſequūtur agnum quo cunque ierit & inſtar nercidum & graciarum ſcholis partim fulcris incumbūt: par tim throno adnituntur. Angeli mirabili habitu omnes cœli partes uaporibus complentes: nouam ciebant melodiam: quā nemo alius cantare poterat. Quis tam facundus & tanta rerum uerborumque copia inſtructus. Quæ ratio tantæ af fluentiæ ubertateque decurrens: ut illius: & uiſus: & auditus: & odoratus: & gu ſtus: & tactus cœleſtis patriæ oblectamenta merito depingat. Si mihi linguæ cen tum ſint: oraque cētum: nec extremam illius patriæ gloriam deſcribere poſſem.

Solent ſæpenumero honeſtæ perſonæ quibus eum & laborum diſcrimina: & fortunæ dignos ſucceſſus communicamus: noſtram intendere uolupta- tem: idcirco docuit Ariſtoteles fœlicem pollitice etiam amicorum egere pre Ariſtoteles ſentia: uel ad calamitates amouendas: uel ut uerius cenſuit ad participandam amicorum bonam fortunam: igitur admodum amici cōſpectus frugi ē. Quid. n.

iocundius:Quid ue fœlicius ſanctorum cæleſtium ſocietate atq; pſentia:ſi numerum expetis:milia milium miniſtrant illi principi deo:& decies centena miliũ ei9 lateri aſſiſtunt per internuncios diuina pandentes miſteria:quorum omnium tãta gratia:tanta deniq; beniuolentia eſt:ut omnibus parendi & obſequendi deo ſit idem uelle & idẽ nolle:Quem numerum aquila triũphas pſpiciens intulit. Vidi turbam magnam quã dinumerare nemo poterat:ex omnibus gentibus & linguis & populis & tribubus & nationibus ſtãtes ante agni thronum. Nobilitatem forte concupiſcis:at nulla maior q̃ ea quæ ob rerum bene geſtarum iamdudum collocata eſt in excelſis:ſi enim antiquitas familie crebris uictoriis & triumphis decorata:aut uirtutum iſignia uere ſucceſſores & poſteros ingenuos reddit: ut egipcii ob antiquitatem ſcythis illuſtriores habiti ſunt:Merito ſancti ingenuitate mirabili fulget. Quid enim iocundius homini bene inſtituto obtigere poteſt q̃ cum his inire conſortium:cuius uita ſemper ſita eſt in excelſo. Legimus. L. Catelinã reip. non ſolum inuaſerem:ſed oppreſſorem ac totaliter labefactorem ne ſpecioſa romanorum iuuentus ſeruorum mixtione pollueretur:in caſtris admittere noluiſſe. Adeſt primo glorioſa dei genitrix Maria omni prorſus dignitate atq; nobilitate predita:Et ſi alcius petere curabimus ex nobiliſſima atq; illuſtriſſima proſapia propagatam cõperiemus. Obmitto illos primos a quibus ueluti a ſtipite iniciatum deſcendit humanum genus:Septem Patriarchas totidemq; reges ſanctitate plenos commemorandos cenſui:ut tantæ uirginis gloria eluceſcat. Sumpſit enim originem a Seth qui cultum dei docuit:aut noe a quo uirginitatem:Nam quingentorum erat annorum & illecebris carnis incentiuorumq; motuum atque titilationum inſcius:Propterea ſolus cum omni familia ſua tantæ cladi diluuii ſuperſtes fuit. Ab Enoch:quem in locum deliciarum tranſlatum ferunt:ab enos habraham:yſahac:& Iacob:& Iuda:ex qua tribu traxit originem. Ab inclitis regibus enixa fuit. A dauith:Salomone:Ozia:Aſſaha:Ioſath:habyas:Ezechias:Multos pretereo breuitatis ſtudio:quos & Lucas & Matheus meminerũt. Adeſt domino deo noſtro Baptiſta precurſor iudicis facula ſemper ardens. Adſunt & pphete futura mirabili ueritate precinentes. apoſtoli per quos uniuerſus orbis euangelinm chriſti ſuſcepit. Confeſſores uitia depellentes. Doctores & litteris & ſcriptis eccleſiam illuſtrantes Martes palma decorati. Virgines floribus & liliis iſignitæ: continentes aſſiduis carnis bellis fatigate:Innocentes in chriſti perempti angelorum agmina:quibus omnis uirtus: omnis dignitas collata eſt: mirum immodum cãtãt omnes & ſancti & ſancte cum Iubilo. Qualis erit illa dies cum tibi maria mater dei choris occurret circundata uirgineis & poſt rubrum mare ſubmerſo cum ſuo exercitu pharaone & tympanum tenens præcinet reſponſurus. Cantemus domino glorioſe. Nam magnificatus eſt:admodum æquũ & aſſeſſorem deiecit in mare. Quis tanto cœtu non letetur eſſe aſcriptum & tantorum agminũ fretum fuiſſe beniuolentia ac ſempiterno euo fuiſſe copulatum. Quid de ſanctorum charitate atque incredibili amicitia elloquar:quorum omnium eſt una ſpes mercedis tributa. Nam ſinguli (Teſte Euangelio) ſingulos accipient denarios:ut quanto in præmio fuerint feruentiores tanto in charitate ſolidiores appareant. Gaudet rurſus iuſtorum animæ in glorificatorum corporum aſpectu cuius uis tanta eſt:ut eſtaticos uiros efficiat. Gaudet corporũ celeſtium ſoliditatem ſibi

Virginis itacte proſapia

cedere. & ad nutum corpora ſibi famulari. Gaudent ſic huius corporis impetuoſos ac ſubitos motus rationis loro ſubiecisſe ut nullo pacto eius habene inuito ſolui queant. Accedit inferni meditatio qua beatorum animæ leticia atque ingenti gaudio exardeſcunt. Quibus non ſubministret materiā amplioris iocunditatis pœnarum horroris euaſio: Quas non ſuis uiribus: non ſua calliditate: nō ſua denique animi moderatione declinaſſe: ſed diuina miſeratione & cognoſcūt & itelligunt. Nonne letātur: ut ſcriptura edocet: cum hoſtes ſuos a quibus omne ſupplicium iniuſte illatum eſt mulctari intuētur: quorum animaduerſio tam ſeua ē: ut fugientem mortem crebro ſollicitent. Nonne ſicut uictores capta præda aut iperatores hoſtes ſubactos triumphant txultant & cantus edere ſolēt: Ita ellectos dyabolū miſeris nodis in inferno ligatū gaudere decet atque peccatorū abiſſum clauſum ſic: ut amplius ſanctis obeſſe nequeat. Emundo ampliſſimum ſolidūq; gaudium uendicant: cū animā conſpiciant euinculis corporis relaxatam ac ſolutam tāq ex hoc caliginoſo carcere atque procelloſo pellago fluctibus iactatam ac ſæpe tempeſtate abrutā: diuina illa: ut ita dixerim laureola redimitam in cœlum certū quoddā & eternū beatorum ſpirituū receptaculū: ob itegritatem & ſanctimoniam uitæ euolaſſe: ut cū reliquis cœli conciuibus euo ſempiterno & ppetuis iubilationibus perfruatur. Et ſi pauca & exilia his uideantur: quibus nihil eſt iocundum niſi quod uel proſpectu: uel aure demulceat: intenſis animis cogitēt cœlum quanta luminum diuerſitate: quanto ſplendore: quātaq; moderatiōe ab oriēte in occaſum tendat. Cogita eorum abſque labore famulatum: & cū hæc uniuerſa animo complecteris ab his rebus creatis in quibus fulgor diuinæ ſapientiæ reſplendet atque inenarrabilis pulchritudo: diſces pro captu exiſtimare beatorum gaudia: quibus hoc grande cœli ſpectaculum ceſſit in ſortem. Si enim mortales non diuiciis: non opibus: non uoluptatibus illicibilibus non potentatu contenti: niſi ſpecioſiſſimas edes atque aulas uariis pictas ſibi ipſis ſtruxerint: in quibus admodum oblectatur proſpectus. Quanto iocundius ellectis dei eſſe debet templum hoc: quod cœlum appellatur in quo nihil turpe: nihil flagicioſum: Nihil denique leui noxa coinquinatum ingredi licet. Gaudebat olim Roma ob delubrorum ingentem molē: quā diis erexerant: ut nō iratos: ſed propicios in rebus eorū haberent. Item ob ſpectaculorū nimiā luxuriam uel ſcauri uel porcii neronis: & nos qbus angelorū ſedes: uel illum lucentiſſimū empirei globum ad incolēdū datū ē: miris nō afficiemur gaudiis. Irrideat ſi quis uult. Plus enī apud eccleſiæ triūphatores ualebit uera ratio q̄ improborū impia opinatio: qui ut pro eorū arbitrio ſe uanis implicent erroribus: derident atque nos ludibrio habent. Liber menſuram & modū expoſcit ubi fragili cimba ſcopulos enatauimus: quos declinare ueluti ſolertiſſimus nauta penſitate curaui. Si qua forte non ſacris codicibus conſentanea his libris in didi: Accipiant lectores ea potius: ut confutent illorum falſas opiniones: qui quo caſu feriant: aut mordeant impudenter religionē chriſtianam non aduertunt. Non enim ea ſorte poetæ atque Illuſtres phi ad hoc grande ſpectaculum accerſiti fuerunt quaſi omnia approbaturus ſed magis: ut nauarent propoſitum iam dudum ex me inſtitutum. Igitur exitus celeuma ſirenarum more cantādum eſt. O regio celeſtis oī genere florum amenior. O manſio ſecura: patria totum continens quod delectat. O uere meridies plenitudo feruoris. O lucis

ſoliſque ſtatio: O lumen meridianum: O uernalis temperies: O æſtiua uenuſtas: O autumnalis libertas: O quies & tuta habitatio: Paradiſi dulce pabulum: Nihil ibi formidatur: Nihil faſtidit: Nihil deficit. Feſtinemus igit᷑ ex hac luce commigrare perniciter: ut in illum ſplendidiſſimum cetum admitti ueleamus: in q̄ eſt ſanitas abſque ulla egritudine. Iuuentus ſine ſenectute. Sacietas ſine faſtidio. Libertas ſine ſeruitute. Pulchritudo ſine deformitate. Impaſſibilitas ſine morte. Habundātia ſine indigentia. Pax abſqꝫ turbatione. Securitas ſinæ timore: Cognitio ſine ignorantia. Gloria abſqꝫ ignominia. Gaudium ſine triſtitia. Quis tanta rerum copia ſpe lætitia motus non exardeſcat cupiatqꝫ id obnixe aſſequi. Aut quis eſt tanta mentis inſania affectus: ut allucinatus iſta paruifaciat: iamque a primis iniciis hominū eorum pectoribus inſedet quædam uis noctes atqꝫ dies ipſos ſtimulis agitans: ut contemptis omnibus actionibus in cœlum ītentis animis ſuos dirigat greſſus. Cauenda ſunt igitur oblectamenta iſta tanq̄ laquei & plagæ: ne ſuauitudinum mollitiæ capti ſubditiōe mortis cum ipſo corpore reddigamur. Et ne huiꝰ illecebris circumlimatū poculum officiat. Meditemur ſic diuinis obſequiis nos mācipare: ut ꝓ tenebris claritatem eternā conſequamur: Quā ob rerū bene geſtarū laborē daturus ultro eſt ille ꝗ uictor triumphat in cœlis. AMEN.

Liber de cœleſti uita ſacræ theologiæ doctoris clariſſimi magiſtri Iohannis Ferarienſis ordinis Minorum nuper in lucem editus per eximium artium & Medicinæ Doctorem magiſtrum Antonium de Cauchorio: Qui dum eēt pro Ill° & excelſo pādulfo Malateſta ariminenſiū principe apud hoc ſereniſſimū uenetorū dominium orator ex ſingulari gracia obtinuit ne aliquis per decēnium eum librum imprimere poſſet præterq̄ a prudenti uiro Hieronymo blongio. Ciue florētino. Qui omni ſtudio cura & diligentia ſuaqꝫ impenſa curauit ut emendatiſſime imprimeretur per Egregium uirum Matheum Capcaſam Parmēſem. Qui etiā correctiſſime imp̄ſſit. Anno dn̄i. M.CCCCLXXXXIIII. die. XIX. Decembris: regnāte Sereniſſimo principe Auguſtino Barbadico Inclito duce Venetiarum.

Regiſtrum huius operis.

a

Prima alba
Diuo Borſio
nis amplitudo.
facturus opere

b

prictatibus rerum
cemqꝫ eam ſingit
non cœlum ſpe
mores hominum

c

prior eſt longe
utique me con-
motu ſurſum uel
potentia uitam

d

et ſolum humanis
digreſſio declarãs
tis principatum
quas eis influit

e

corpore queſtus
dibus prius ſuis
fruendis ocupatus
cõſtat. Hac regna

ſ

ſequerent' pericu-
ſtate: non neceſſi
ſtros defatigatos
ut eſſet qui primi

g

tudini ſeruitura
iſtud quicquid eſt
eſſet expergefactuſ
licet intellectus

h

rum primo quidẽ
mus eius: cuius
rum exempla
here ſolent Nimiũ

i

mocriti: epicuriqꝫ
bat. Accipite banc
ad extimos cœli
teris creatus fuerat

K

omni deniqꝫ mo
ſcopulos obru
tia inter medios
ad iudicium uen

l

ſa recipere mu
Nec demirari
ſpeciei elegantia
Cæſarem uniuer

m

pus redundat
nationes cantus
cedere & ad

Amen

EE·2·9·